

CAMIL

II 46 II 4523

EDITII

SCRITORII
ROMÂNI
CONTEMPORANI

20

CAMIL PETRESCU

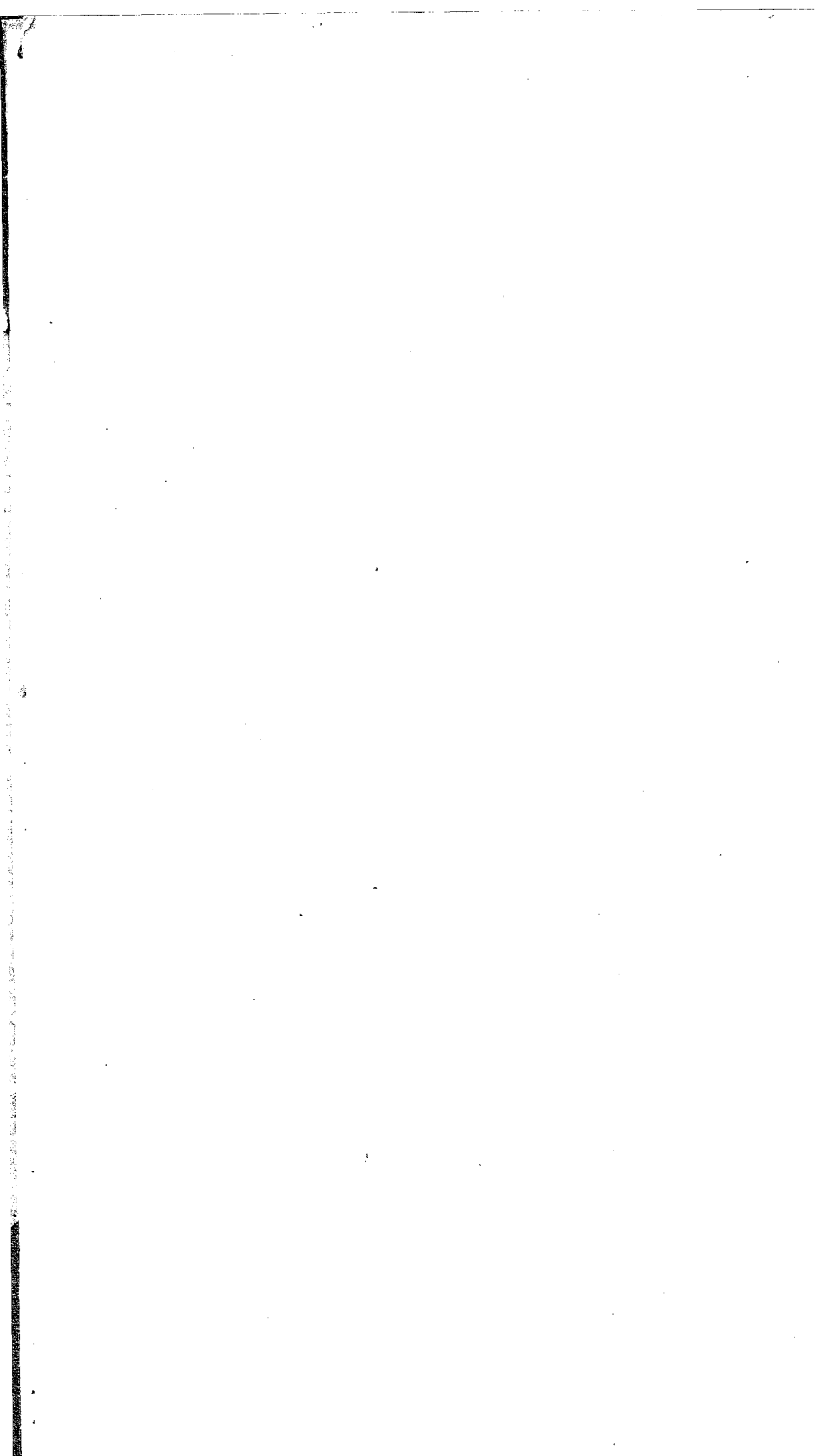
TEATRU

IATĂ FEMEIA PE CARE O IUBESC

Prof. Dr. OMU
DONA DIANA

EDITURA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

DEFINITIVE

PETRESCU, T. III.

T E A T R U

1834

CAMIL PETRESCU, T. III

328

CAMIL PETRESCU, «TEATRU» ESTE AL PATRUSPREZECELEA VOLUM DIN COLECȚIA «SCRITORII ROMÂNI CONTEMPORANI, EDIȚII DEFINITIVE». LUCRĂRILE STRÂNSE IN PREZENTUL VOLUM AU FOST ALESE DE AUTOR, IAR TEXTUL LOR REVIZUIT DE DÂNSUL. ACEASTĂ EDIȚIE S'A TRAS IN DOUĂZECI ȘI ȘASE DE EXEMPLARE, PE HĂRTIE VELINĂ VERGÉ MATĂ, NUMEROTATE DELA 1 LA 26.

JUSTIFICAREA TIRAJULUI:

Camil Petrescu

516

CAMIL PETRESCU

T E A T R U

IATĂ FEMEIA PE CARE O IUBESC

Prof. dr. OMU

DONA DIANA

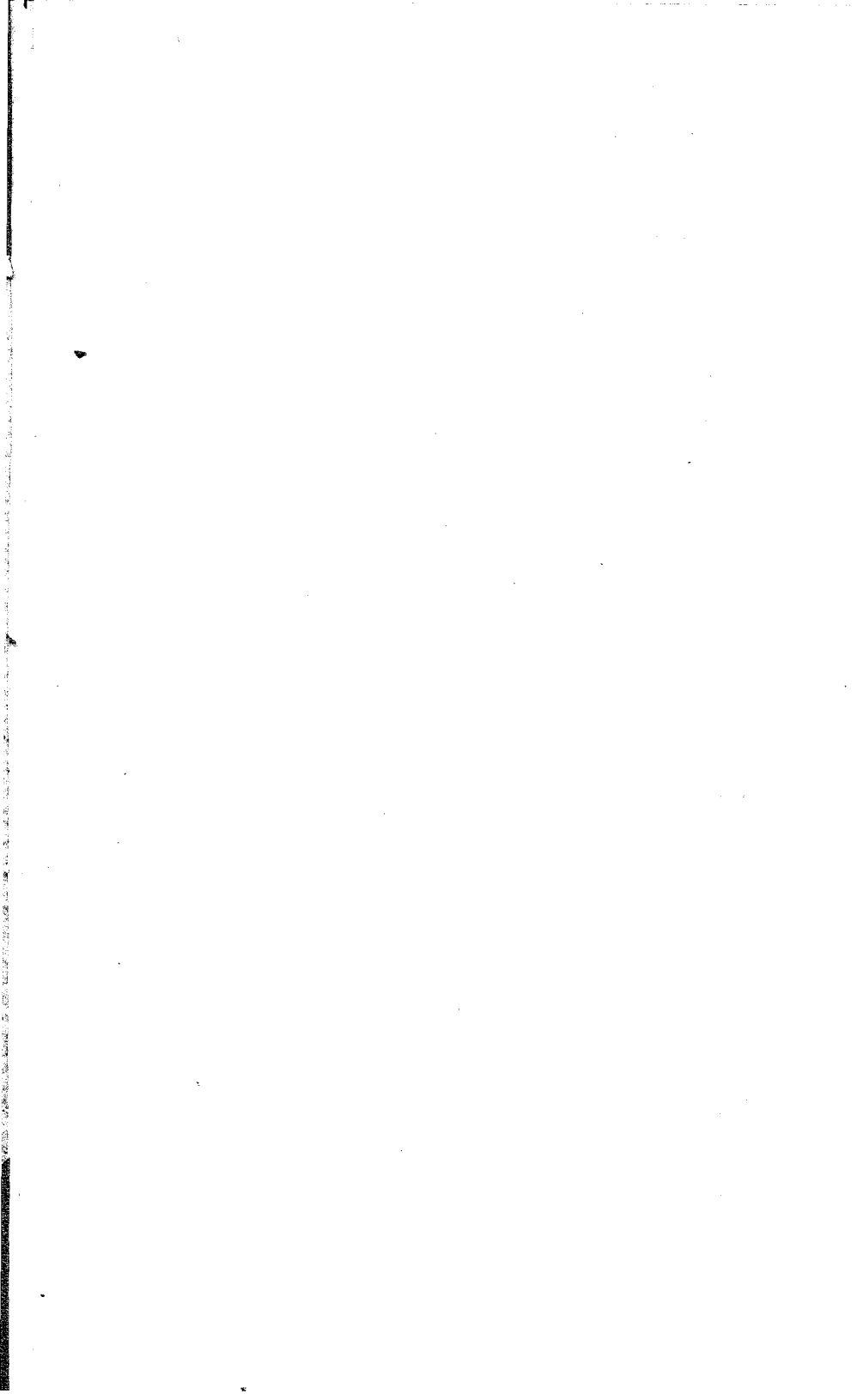
BUC
FUNDAȚIA REGALĂ PEN...

39, Bulevardul Băstăci

1947

IRĂ

IATĂ FEMEIA
PE CARE O IUBESC

PERSOANELE

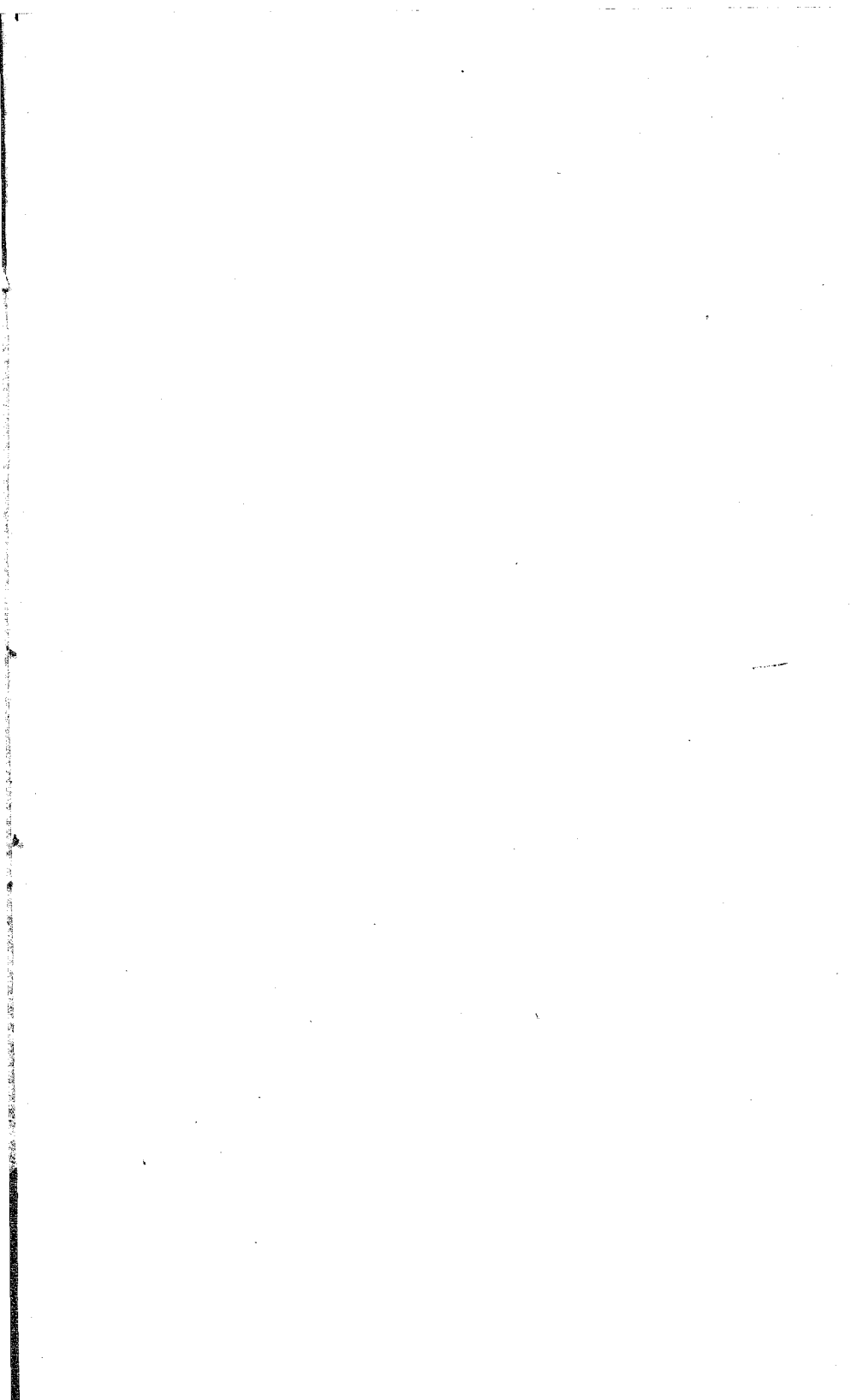
PROFESOR DR. OMU
ARHITECTUL MIHAI STĂNCULESCU
ALEX. GURĂU-DOITEȘTI
DR. VALERIU BĂLLAN
BERBECARU
UN DOMN SOMNOROS
UN JUCĂTOR DE CĂRȚI TÂNĂR
UN JUCĂTOR DE CĂRȚI BĂTRÂN
UN JUCĂTOR DE CĂRȚI OBRAZNIC
INTĂIUL INFIRMIER
AL DOILEA INFIRMIER

ANA ZADU
BELLA ZADU
ESMERALDA
MARIA
BUNICA
DORA

Medici, o supraveghetoare, infirmiere, pacienți ai Sanatoriului
la jocul de cărți. Un grădinar.

Notă de regie.

Nu se va pune în joc nicio intenție ostentativă de comedie
sau dramă. E doar o întâmplare cu oameni, extrem de sinceri
în visul și în nebunia lor.

ACTUL I

Cabinetul medicului-șef al Casei Snagov. Arhitectură geometrică foarte modernă. Interiorul e totuși oarecum asimetric din intenții de originalitate. Esențial e ca decorul să aibă ferestre enorme, eventual una concavă în stânga și trei uși de sticlă mată. Una în fund spre hall, alta spre camera de consultație, alta spre biroul administratorului, spre dreapta. Pe un perete, pe cel din fund, e agățat un enorm panou, reprezentând originalul placatului-reclamă. E înfățișată o clădire în stil excesiv modern, cu o imensă verandă, așezată pe malul unui lac și are, pe aliniate, următorul cuprins cetibil din sală:

« CASA SNAGOV »

« Așezată într'o poziție magnifică pe malul lacului Snagov.

Trei hectare parc modern de brazi. Debarcader și plaje proprie.

Două terenuri de tenis și de voley, sporturi de iarnă : patinaj, bobsleigh, sky...

Camere cu tot confortul modern...

Cură de odihnă... Desintoxicare... Analize integrale.

Trei medici specializați în psihoterapie sub conducerea marelui savant prof. Dr. Omu.»

Un birou de metal lăcuit verde în dreapta, pe care stau cărți de specialitate, mici aparate medicale, un telefon,

caiete, un mic vas cu câteva flori. Un safe de metal pentru acte în dreapta. Un cuier de care spânzură câteva halate albe. Din cauza asimetriei camerei biroul e ușor mascat față de ușa din fund și e necesar să fie așa. Pe pereți, fotografii în halat ale profesorilor și grupuri de medici.

La ridicarea cortinei, Domnul somnoros, om de afaceri, cu fața nervoasă și brăzdată adânc, cu o mustață spic tuns scurt, parcă lipită de gură, doarme îmbrăcat și ghemuit într'un fotoliu îngust de metal.

Ana, care vine întovărășită de o soră, îl privește lung din prag. Ana, eroina celor ce se vor întâmpla, este o splendidă fată de vreo douăzeci și patru de ani, îmbrăcată mai curând modest, cu o pieptănătură extrem de simplă, părul scurt până aproape de umeri, cu o cărare într'o parte sau eventual cu fruntea toată descoperită. Cu o grație de care ea nu-și dă seama, vag sensuală, cu mers de leopard domesticit. Acum e îmbrăcată, peste rochia de vară care se vede intermitent, cu un halat sobru de serviciu. Este medicinistă în ultimul an și asistentă la Sanatoriul « Casa Snagov ».

TABLOUL I

SCENA I

ANA către Dora, privind din prag pe cel adormit :

Bună metodă! — vine lângă Domnul somnoros, îl trezește ușor.

DOMNUL SOMNOROS se întinde... cască... și când se trezește întreabă speriat :

Unde sunt?

ANA surâzând

Ei, ați dormit bine?

DOMNUL SOMNOROS

Cum o să dorm? de 7 ani sufăr de insomnie. Nici nu știu ce a fost cu mine. D-voastră sunteți doctor?

ANA

Approape... Ați dormit. Uite raportul sorei — *citește* —
La ora 10 seara citea... La ora 11 a întrebat dacă
nu mai vine domnul profesor.

DOMNUL SOMNOROS *nervos*

Mi s'a spus să-l aștept aci pe d-l profesor și, nu cumva
să adorm până vine. Frumoasă glumă...

ANA

Așa e vorba aci..., La 11 $\frac{1}{2}$ ați adormit și sora v'a trezit
spunându-vă, să așteptați pe d-l profesor.

DOMNUL SOMNOROS

A da... mi-aduc aminte... m'a enervat...

ANA

La ora 12 $\frac{1}{2}$ v'a trezit din nou spunându-vă că
d-l profesor nu mai vine.

DOMNUL SOMNOROS

Am cerut să mă duc în camera mea, iar sora mi-a
spus că nu e nicio cameră liberă, că va fi nevoie să
rămân în biou. Am protestat împotriva acestei negli-
jențe.

ANA

Și pe urmă ați adormit iar. Raportul: la 12 $\frac{1}{2}$ dormea,
la 5 dormea, la 7 dormea... acum e 8 $\frac{1}{2}$ și va începe
serviciul de zi... Vă rog să părăsiți biroul.

DOMNUL SOMNOROS

Dar nu mai pot de somn, vă rog să-mi dați camera
mea.

ANA

O aveți încă de aseară... Vă va fi pusă în socoteală, n'aveți nicio grijă.

DOMNUL SOMNOROS

Când am dormit toată noaptea pe scaunul ăsta idiot?

ANA

Principalul este că ați dormit... Face parte din tratament. — către *Dora* — Condu-l pe domnul.

DOMNUL SOMNOROS

Of... dați-mi repede camera, că mor de somn. De 7 ani n'am dormit — *iese prin fund condus de Dora*.

ANA consultă lista din mâna ei, notează ceva pe biuroul profesorului, consultă iar lista ca să vadă ce are de făcut și iese prin dreapta.

SCENA II

*ESMERALDA, apoi DOMNUL SOMNOROS,
DOI INFIRMIERI*

ESMERALDA e o femeie de o vârstă nedefinită, cu părul tot alb, poate o splendidă perucă, e încă foarte frumoasă. Din fosta ei carieră i-a rămas « alura ». E ceva imperial, fie și în copie, în portul ei. E voluntară și sigură de ea. Pare îmbrăcată într'o rochie somptuoasă cu guler de dantelă ridicat la spate deși poate fi un simplu capot bogat lucrat. Are o diademă în păr, brățări, degetele încărcate de inele. Se simte că e de o activitate exagerată și că dă mult de lucru celor din sanatoriu. E în ea o permanentă sete de evadare din real.

Acum, venind din fund se strecoară cu grije în biurou. Se uită în toate părțile, apoi solemnă se așează în fotoliul dela masă, ca pe un tron și vorbește unui general imaginar.

Generale, am luat notă de nedreptatea ce ți s'a făcut. Voiu da ordin ca Gligor Alexandrovici Potemkin să fie biciuit în piața publică. E un mârșav care jefuește aprovizionarea armatei — *cu un zâmbet grațios de suverană* — Voiu binevoi să-mi amintesc de d-ta, generale.

DOMNUL SOMNOROS *se întoarce să-și ia servieta, dă cu ochii de Esmeralda*

D-na Nicolaide, ce surpriză, ce plăcere. Nu știam că petreceți week-end-ul la Vila Snagov. Când ne-am despărțit eri la ora unu, nu mi-ați spus nimic...

ESMERALDA *nu pricepe nimic*

Ce e? Ce vrei să spui?

DOMNUL SOMNOROS

Cu atât mai bine. Eu am venit aci ca să studiez în liniște contractul nostru. Măine trebuie să-l semnăm și mai sunt câteva puncte nelămurite. Le vom mai discuta împreună. Snagovul acesta este o minune. Acum înțeleg de unde vine celebra d-voastră energie — și-a găsit servieta și, arătând-o — Dar acum nu vă mai las!

DOI INFIRMIERI *voinici amândoi, care o căutau o descoperă și aleargă s'o prindă.*

ESMERALDA *care îl ascultase pe Domnul somnoros, cu o imperială nedumerire, când îi vede o rupe disperată la fugă, cei doi o aleargă*

Ajutor! Ajutor! Garda! Garda!

DOI INFIRMIERI *se opresc împietriți în poziție de grenadiri, picioarele depărtate, mâna stângă pe inimă, brațul drept întins.*

INTĂIUL INFIRMIER

Majestate, garda e aici.

AL DOILEA INFIRMIER

Să trăiți Majestate! (*o încadrează cei doi*)

ESMERALDA *brusc liniștită*

Au vrut să mă răpească ticăloșii. E opera lui Gligor Alexandrovici Potemkin.

INTÂIUL INFIRMIER

Vă vom apăra cu prețul vieții noastre. Urmați-ne, Majestate...! — *Pleacă prin fund toți trei solemn în formație: al doilea infirmier apoi Esmeralda, la urmă întâiul infirmier.*

DOMNUL SOMNOROS *care a urmărit toată scena uluit, reține pe prag pe întâiul infirmier*

Ascultă d-le, nu e d-na Nicolaide, proprietara întreprinderilor Vitex? Eri la prânz am tratat cu ea în biroul ei!

INTÂIUL INFIRMIER

A fost... A fost d-na Nicolaide până eri Sâmbătă la prânz... Acum este Ecaterina a II-a.

DOMNUL SOMNOROS *îngrozit*

Ce vrei să spui? nu se poate... Am cu ea un contract de treizeci de milioane... care trebuie semnat mâine...

INTÂIUL INFIRMIER

Fiți liniștit domnule. Mâine, luni, la prânz redevine d-na Nicolaide și vă semnează contractul. Pe urmă, Sâmbătă, vine iar aci...

DOMNUL SOMNOROS *uluit*

Și?

INTĂIUL INFIRMIER

Și redevine Ecaterina II-a, până Luni la prânz... —
iese.

DOMNUL SOMNOROS aiurit iese și el și scena rămâne goală.

SCENA III

MARIA, UN SERVITOR

MARIA o fată foarte frumoasă intră prin fund furișându-se, după ce a privit în toate părțile. Dă impresia de frică... de nehotărâre. Desface un halat din cuier. Ii e frică, îl așează iar. Se aud pași. Se sperie. Intră întâiul infirmier să ia ceva de pe birou. Ea întoarce spatele și se prefacă că urmărește prospectul. Infirmierul o măsoară bănuitor. Are aerul să vrea s'o înșface ca pe Esmeralda. Pe urmă iese. Ea scoate un pachet din buzunar, îl pune într'un sertar. Iese, speriată de ea însăși, tot prin fund.

SCENA IV

BĂLLAN, ANA venind amândoi din dreapta

BĂLLAN un tânăr frumos ca de 25 de ani, îndeplinește funcția de intern. E foarte ambițios și cam indiscret din cauza aceasta. Are prea multe păreri. Un snobism cultural și oarecum de specialitate îl face să apară foarte activ. Oarecare neglijență vestimentară care îl prinde. Intră îmbrăcând grăbit halatul, îl încheie mergând.

Unde e... unde ai pus-o?

ANA

Uite-o aici, n'avea nicio grijă... E totul în regulă. N'o să știe nimeni.

BĂLLAN

23 cum a dormit?... Ți-a cerut injecții?

ANA

L-am lăsat să ceară... 17 a avut migrenă... a vomitat... voia și el injecții. Vezi însă neapărat ce e de făcut cu 26. E furios... a făcut o gălăgie infernală... a vrut să-l lovească pe Vasile... cu lampa de masă.

BĂLLAN

Și Vasile ce-a păzit?

ANA

L-a domolit... Dar să știi că e periculos... trebuie să-i explici profesorului.

BĂLLAN *cetește situația*

Trebuie s'o învăț... ca să raportez șefului... — *după ce a parcurs-o îi mulțumește cu un salut militar, zâmbind* — În regulă.

ANA

Ei cum a fost?... Te-ai amuzat?

BĂLLAN

Pentru serviciul pe care mi l-ai făcut n'am să te uit... Îți aduc un Janet și ți-l las o săptămână.

ANA

Dar spune, cum a fost piesa?

BĂLLAN *entusiast*

Revoluționară... cu totul altceva decât piesele obișnuite. Intr'o vorbă... Pirandello... Am văzut tot ce s'a reprezentat de el... și mi-era necaz să n'o văd tocmai pe asta. Îți mulțumesc iar că mi-ai ținut locul.

ANA

Eu mă duș să mă schimb și plec... Am de făcut de dimineață câteva injecții în oraș... Ai grijă de 26...

BĂLLAN

N'avea nicio teamă — când ea a ajuns în prag — Stai..

ANA *oprindu-se*

Da...

BĂLLAN

Ce facem cu bujorii aceia?

ANA *ocolind întrebarea*

...Lasă asta. O să mai vedem noi...

BĂLLAN

Ești o șireată — amărit — N'o să vedem niciodată nimic.

ANA *ca să scape totuși de el, camaradereste.*

Nu se știe... Vezi de 26... La revedere — *iese prin fund după câteva clipe, Băllan iese prin stânga. In afară de indicații anume, toate intrările și ieșirile se fac prin ușa din fund care dă în hall.*

SCENA V

MARIA, BERBECARU

MARIA *intră iar, același joc. Ia pachetul din sertar și îl pune în buzunarul halatului. Vrea să iasă din nou pe furis. Se întâlnește cu Berbecaru care intră. Se privesc jenați. Ea se uită apoi într'o parte, el într'alta.*

BERBECARU *un bătrânel cu cioc, maniac, inofensiv, foarte obsedat de maladiile lui, care plictisește toată lumea din sanatoriu*

Ai hiperglycemie? Eu am 2½ grame — și-i arată o foaie.

MARIA *înțelege cu cine are de-a face nervoasă, ridică din umeri și iese brusc.*

SCENA VI

BERBECARU, BĂLLAN

BERBECARU *privește de aproape și cu o nesfârșită curiozitate telefonul care sună repetat ca și când n'ar fi văzut în viața lui un telefon.*

BĂLLAN *intră în fugă din stânga, ia receptorul*

Da... Casa Snagov... internul de serviciu... aa... aici e Băllan d-le profesor... Nu, d-l profesor Omu n'a venit încă... trebuie să vie acum... curând... Da... da... da, foarte bine... Lypemanie acută? A încercat să se sinucidă? S'a vindecat? Intreb dacă i s'a vindecat plaga de glonț dela piept... a... bun... Cred că n'a venit încă... Cum vine îi spun d-lui profesor... Cum se numește tânărul? Mihai Stănculescu... E fiul unui... repetați-mi vă rog... aa... al unui fost dascăl de liceu al d-voastră și al profesorului Omu. Bun... am să-i spun întocmai. Avem toată grija... Va fi supravegheat de aproape. Cameră la etaj (*se scuză*) toate camerele sunt la etaj... dar avem unele cu gratii la ferestre... ca să nu se arunce bolnavii jos dela etaj... Intocmai... Vă salut d-le profesor... — către *Berbecaru* — D-ta ce cauți aici? Te rog du-te în salon. (*mânios*) Toți veniți toată ziua, bună ziua la direcție.

BERBECARU

Eu am hiperglycemie...

BĂLLAN

Bine... bine... vorbim pe urmă — îl împinge ușor spre ușă.

BERBECARU

Cred că am și glycosurie...

BĂLLAN

Ai și glycemie... și glicosurie și azotemie... Ai de toate.

BERBECARU *vesel*

Da?... — se întoarce din prag — Dar oxalemie?

BĂLLAN

Ai de toate... n'avea nicio grijă — închide furios ușile din fund și vrea să iasă în stânga. Intră profesorul Omu urmat de o întreagă suită de medici și asistenți. Sunt cel puțin Băllan, un medic asistent, medicul bacteriolog, apoi Maria care acum și-a pus un halat, supraveghetoarea, două infirmiere... Profesorul Dr. Omu este un bărbat foarte frumos de 45—46 de ani de care e îndrăgostită toată clientela feminină. Gurile rele spun că femeile din lumea bună se prefac bolnave numai ca să fie tratate de el. Poate că tocmai extrema lui seriozitate le ațâță mai rău. Maria, care e îndrăgostită cu un soi de disperare de el și de care se împiedecă la tot pasul ca de un cățeluș, îl cam plictisește chiar, mai ales că deși e preparatoarea lui nu-și vede de studii. Pare foarte prețuit ca profesionist și ca savant.

Gurău, administratorul sanatoriului și din ce în ce mai mult proprietarul lui, e un bărbat cam de aceeași vârstă, foarte întreprid, extrem de inteligent, afectând o familiaritate înșelătoare. E unul din acei impulsivi permanenți care știu să se domine perfect când e nevoie... Verva lui e foarte apreciată și a ținut anume să-și creieze o reputație periculoasă de cinism și spirit practic.

Toți sunt îmbrăcați în halate afară de Omu și de Gurău.

OMU către Gurău, după ce a ajuns la birou, în continuarea unor reproșuri începute în vestibul

A, nu... nu... Nu-i așa... E mult mai grav decât crezi... — către ceilalți — Vă rog să mă lăsați cu domnul administrator.

SCENA VII

OMU, GURĂU

GURĂU *ca să scape de discuție*

Aveam puțină treabă la debarcader...

OMU *vedeafișul*

A, uite și despre afișul acesta vreau să-ți vorbesc. L-ai reproduș și în ziare — scoate un ziar.

GURĂU

Avem nevoie de multă publicitate... Astfel de instituții sunt necunoscute la noi... Trebuie formată mentalitatea publicului... afișul e o splendoare... Marcu e un specialist.

OMU *sever*

Ascultă Gurău, ne cunoaștem de 25 de ani, am fost colegi de liceu amândoi... am acceptat direcția acestei case cu toată bunăvoința... dar te rog... și te rog... odată pentru totdeauna... să nu-mi mai faci astfel de neplăceri.

GURĂU

Dar ce ai de obiectat dragă doctore? Eu credeam că ai să fii încântat...

OMU

Incântat? D-ta îți dai seama ce ai scris acolo?...
Mă compromiți... Mă faci de râsul colegilor...

GURĂU

Nu pricep absolut nimic — *cetește pe perete* — « Casa Snagov ».

OMU *întăritat*

Perfect... *cetește!*

GURĂU

« Așezată într'o poziție magnifică pe malul lacului Snagov. Trei hectare parc modern... ».

OMU *nervos*

Dintr'un hectar ai făcut trei.

GURĂU *voit rece*

Așa se obișnuiește în prospecte... — *cetește* — « parc modern... brazi... ».

OMU *mânios*

Parc de brazi? Care parc de brazi? Sunt trei brazi cu totul...

GURĂU *voit rece*

Trei, șapte... șaptezeci... vorba e că sunt brazi. Nu mă șicana pe amănunte — *cetește mai departe* — « Debarcader și plaje propriie... ».

OMU *iritat*

Hm...

GURĂU *sec*

Vrei să spui că nu avem debarcader și plajă proprie?
— *continuă* — « Două terenuri de tenis și de voley...
Sporturi de iarnă: patinaj, bobsleigh, sky... »

OMU *sever*

Sky? Ei cum? Nu știam că există dealuri la Snagov...

GURĂU

Foarte simplu, sky... pe câmp... pe zăpadă...
In Nervegia se face sky și pe lacuri... a, da... să
adăogăm și sky cu cai.

OMU *face un gest de enervare*

Pune și alpinism.

GURĂU

Ar fi exagerat.

OMU *exasperat*

In sfârșit... « exagerat »... e cuvântul...

GURĂU *cetește pedant*

« Cură de odihnă. Dezintoxicare. Analize integrale.
Camere cu tot confortul modern... ».

OMU *așteaptă*

Ei...

GURĂU *cu gura moale*

« Trei medici specializați în psihoterapie — *Vede că
Omu n'a protestat și acum continuă umflând vocea crezând
că îl flatează* — sub direcția marelui savant profesorul
Dr. Omu ».

OMU *consternat*

Marelui savant profesor Dr. Omu! Cum ai avut
îndrăsneala să scrii asta?

GURĂU

Cum, nu ești profesor la Facultatea de Medicină?
Nu ai publicat studii de psihiatrie în revistele străine
de specialitate? Suntem mândri de tine...

OMU

Gurău, nu-ți dai seama ce faci. Ceea ce ai scris nu e
numai o grosolănie pe care eu nu o pot admite... și
care mă face să mă simt prost față de colegii mei...
Auzi « marele savant »? Dar...

GURĂU

Te rog... ascultă-mă pe mine... Nu te sinchisi de
colegii d-tale... Sunt invidioși toți.

OMU

Taci... ceea ce faci este și o gravă încălcare a regu-
lamentelor profesionale. D-ta nu-ți dai seama că pot
fi radiat din Colegiul medical? D-ta nu știi că medicul
nu-și poate face altă publicitate decât indicând numele,
adresa, specialitatea și orele de consultație?

GURĂU

Așa zic toți... Și pe sub mână umblă cu agenți de
racolat clientela... Au făcut... *lasă mă Lasă-mă,*
că-i știu pe toți.

OMU *grav, decis, scăzut*

Gurău, discutăm de prisos. Vei distruge aceste afișe...
numaidecât... Iar pe viitor orice afiș și orice notă de
publicitate cu numele « Casa Snagov » va fi văzută mai
întâi de mine.

GURĂU

Fie și așa. Dar n'ar fi rău să mă consulți puțin și d-ta pe mine.

OMU

Orice cuvânt e de prisos — *a sunat, către Dora* — Cheamă pe Dr. Băllan și d-ra Micu aici.

SCENA VIII

Aceiași, BĂLLAN, MARIA, DORA

GURĂU

Vreau să-ți explic... Ai să vezi... — *privește neconsolat afișul.*

OMU *mergând să-și ia halatul, apoi către Gurău care a schițat un gest*

Nu... nu niciun cuvânt... — *dă fără să vrea peste un pachet în buzunarul halatului, îl scoate mirat* — Mănuși? — *nesigur căci i se par prea curate* — Parcă sunt ale mele... Ce-i asta? Mănușile care mi s'au furat alaltăeri! — *se uită neîncrezător, vrea să le încerce, dă peste un bilețel, îl cetește mirat* — « Mănușile, oricât de murdare curățate cu benzină și date cu puțină ceară se fac ca noi. Dacă sunteți satisfăcut adresați-vă în viitor cu încredere la casa noastră » — *Nervos* — Ce-i prostia asta?

TOȚI *tac ca niște vinovați. Maria s'a făcut mică de tot.*

OMU

Nu prea e destulă seriozitate aici... mi-e teamă că nici serviciul de noapte nu se prea face cum trebuie — *se întoarce brusc și totuși fără răutate* — Cum ți-a plăcut aseară piesa lui Pirandello, d-le Băllan?

BĂLLAN *hait, a aflat*

Da... da... — *mirat* — da...

TOȚI *schimbă priviri semnificative și râd pe înfundate.*

BĂLLAN *ca să scape*

Profesorul Stănoiu ne trimite un bolnav... A încercat de două ori să se sinucidă. Crede că e un caz de Lypemanie.

OMU

Da, mi-a telefonat și mie... — *Mariei* — Vezi d-ta dacă a venit cumva. Până mă întorc dela 26, — *lui Băllan* — d-ta fă-i fișa. Il văd pe urmă și eu — *Iese cu ceilalți.*

BĂLLAN *așează situația într'un bibliorapt.*

SCENA IX

BĂLLAN, MARIA, MIHAI, BUNICA

Intră, introduși de Maria, Mihai și bunica lui. Mihai eroul celor ce urmează e un tânăr de 27 de ani, de o frumusețe palidă și chinuită. Merge parcă fără să-și dea seama ce e cu el, fără să se întrebe unde e dus, indiferent la tot ce e în jurul lui. E cu totul istovit, cu umerii încovoiați ca un bolnav grav. Capul îi atârnă pe umeri într'o parte. Are privirea lucioasă și fixă, cu «pleoapele de carton». Trăsăturile feței s'au adâncit într'o tristețe, pe care rarele lui zâmbete, vagi, abia schițate o fac și mai impresionantă. Face din când în când câte o sforțare să vorbească, atunci istovirea devine și mai evidentă.

Bunica, foarte în vârstă, dar foarte vioaie, învechită ca o dantelă, cucoană, e foarte demodat îmbrăcată cu lucruri altfel de preț. Vorbește foarte repede, gesticulând expresiv, cu pauze mari. E impresionată de sanatoriu și «bine

crescută » vorbește cât mai mult în șoaptă. Are un simț al demnității care o face foarte puțin. ridiculă. E tot timpul cu ochii pe nepotul ei. Băllan nu i-a văzut când au intrat.

MARIA

Domnule Băllan...

BĂLLAN *surprins*

Dumnealui e bolnavul? Ce are?

BUNICA *repede în șoaptă*

Domnule doctor, de două săptămâni dela nenorocirea aceea, n'a mai mâncat nimic și n'a închis ochii. Doctorul dela spital, care i-a îngrijit rana, spune că acum are nevoie de odihnă și să schimbe aerul. Zice că aci la Snagov...

BĂLLAN

Bine, lasă că vedem noi — către Mihai, arătându-i ușa — Vrei să treci cu mine în camera de consultații?...

MIHAI *care abia se mai ține pe picioare, vrea parcă să spuie ceva, nu poate și trece în camera de consultații.*

BUNICA *după ce s'a uitat de prisos împrejur să nu audă cineva, spune confidențial și cu desgust*

O femeie, domnișoară... o femeie...

MARIA *care căzuse pe gânduri, tresare și întreabă mirată*

Cum o femeie?...

BUNICA *convinsă, secret grav*

O femeie l-a nenorocit — explicând foarte impresionată ea însăși — A trecut glonte pe lângă inimă —

arată — Spunea doctorul că doi milimetri mai la stânga și rămânea mort pe loc...

MARIA *tot nu pricepe*

Ce femeie?

BUNICA *cu dispreț, simplu*

O « aia »! O șanteză... — *Incruntată în șoaptă* — Cred că i-a făcut farmece. Nu mai doarme, nu mai mănâncă și dacă-l lași singur încearcă iar să se sinucidă...

MARIA *exaltată, ca pe altă lume*

Ah! frumoasă e iubirea... nu mai mănânci... nu mai dormi! — *iese.*

BUNICA *se închină bănuitoare*

Mare e grădina lui Dumnezeu.

SCENA X

ESMERALDA, BUNICA

ESMERALDA *de afară, strigând*

Arhitectul... să vié numaidecât arhitectul... — *intrând* — Să-mi trimiteți numaidecât un arhitect aici. Să se construiască trei pavilioane de vânătoare pe malul lacului...

BUNICA *tresărind toată*

Doamnă, nepotul meu e arhitect... a ieșit al doilea la diplomă.

ESMERALDA

Nu mă interesează diploma. Știe să construiască pavilioane de vânătoare...?!

BUNICA *nu vrea să scape norocul băiatului, agitată*

Numai asta a studiat. E grozav în pavilioane de vânătoare. Profesorul Tomescu ăla, directorul, i-a spus chiar: d-ta să te specializezi în pavilioane de vânătoare...

ESMERALDA

Bine... pavilioane de vânătoare... dar să fie pe malul lacului.

BUNICA *grăbită*

Știe de toate... și pe malul lacului... și în apă...

ESMERALDA

Cum și în apă? Ce-i nebun?

BUNICA *repară speriată*

Adică să se vadă în apă... pe mal vreau să zic... E visul lui așa ceva...

ESMERALDA

Bine, atunci să se adreseze intendentului șef și să-mi prezinte proiectele cât mai repede... — *iese.*

SCENA XI

OMU, MARIA, BUNICA

OMU *căutând pe birou situația*

A venit un tânăr acum de dimineață?

MARIA *tresărind se zăpăcește, intimidată ca totdeauna de Omu*

Nu... nu...

OMU *se uită la ceas*

Mi-a telefonat Stănoiu acasă că l-a trimis.

MARIA *nu se poate regăsi*

Un pacient... da... da... a venit...

OMU *iritat*

A venit sau n'a venit?

MARIA *nenorocită*

N'a venit... dar... e aici...

OMU

!?!

MARIA *mai nenorocită, cu ochii în lacrimi*

N'a venit devreme... dar a venit acum...

OMU

Ce, a venit... n'a venit? Ce-i bâiguiala asta? Ce îmi tot ieși în cale la fiecare pas și te zăpăcești ca o caraghioasă când îți vorbesc?... Ce-i cu d-ta?

BUNICA

Intrebați de nepotul meu? L-am adus, uite scrisoarea...

OMU *speriat*

Unde e...? L-au lăsat singur?

BUNICA

E cu un domn doctor aci înăuntru... îl cercetează...

MARIA

Doctorul Băllan îi face fişa.

OMU

Poftim, iată că ştii să vorbeşti... Dacă ştiai că e aci de ce spuneai că nu e aci?

MARIA *exasperată, vrând s'o repare*

Să vedeţi, d-le profesor, am vrut să vă explic... că nu e aici în birou.

OMU *exasperat şi el*

Ei, asta-i, aici în birou... Unde ţi-s minţile, domnişoară? M'ai rugat să te admit aci şi de trei zile faci numai încurcături...

BUNICA *neliniştită*

Domnule profesor, nu vreţi să-l vedeţi şi d-voastră? — *arată cu mâna.*

OMU

Nu, doi doctori odată... îl impresionează... Dar ce are, anume?

BUNICA *zăpăcită, caută*

Aşaa... n'are nimic... Dar nu mai doarme... nu mai mănâncă... şi nu scoate o vorbă toată ziua.

OMU

Şi asta numeşti d-ta nimic?... O să-l vedem noi... Dar ce-i cu încercarea de sinucidere?

BUNICA *denunţă inimoasă şi zorită*

Nu ştiu, s'a certat cu ea, vrea să se ducă s'o vadă şi pe semne că era cu altul. Nu ştiu ce a fost... A vrut

el să facă scandal... — *cu silă* — Că ea e o aia... o stricată... I-a spus că nu vrea să-l mai vadă nicio dată... A încercat el de câteva ori... nu-l primea servitoarea dela uşe... Înţelegi d-ta... avea ale ei... dar el prost — *semn cu mâna* — ...uite, cum îl vezi, nici una nici două, să se omoare... Că nu poate fără ea... — *confidenţial şi senzational* — Am spart cu vecinii uşa de l-am găsit într'un lac de sânge... Abia mai respira... — *clatină din cap* — Pe urmă toată ziua murmura ca prostit...: « Să-mi facă ea mie asta! »... Domnule profesor trebuie păzit să nu se sinucidă.

OMU *face un semn vag cu mâna.*

SCENA XII

Aceiaşi, MIHAI, BĂLLAN care vin de alături

OMU

Ei?

BĂLLAN

Un caz tipic de Lypemanie. I-am văzut şi buletinul dela Filantropia — *apoi enumără* — Bradycardie, Oligurie accentuată, hypotermie, insomnie, turburări secreţionale.

OMU *cu privire încruntată*

Amnezie?

BĂLLAN

Nu am putut să constat... O stare gravă de prostaţie.

OMU *îl bate pe umăr pe Mihai*

Bine domnule, să faci una ca asta? Un flăcău frumos ca d-ta?

MIHAI *cu ochii ficși, cu gâtul moale, palid ca de ceară, cu mâinile pleoștite, surâde ca și când n'ar fi vorba de el.*

OMU *cordial*

Și Napoleon a fost înșelat... Și ce crezi că a făcut?

MIHAI *ca și când ar răspunde totuși... privește năuc.*

OMU

A fugit, domnule, a fugit. A scris și o cugetare chiar. « In amor singura victorie posibilă e fuga ». De ce n'ai fugit și d-ta?

MIHAI *rămâne năuc, cu privirea vagă.*

OMU

Era frumoasă măcar?

BUNICA *cu dispreț, scoate o fotografie perforată din poșetă și i-o întinde*

Aș! o aia...

OMU *neînțelegând de ce e perforată*

Nu-i urâtă, dar ce mai e și asta?

BUNICA *mânioasă dar în șoaptă*

Nebunia lui — *arată cu degetul confidențial și grav* —
A pus-o pe inimă când a tras cu revolverul...

OMU *către Mihai*

Ce vârstă ai?

MIHAI *încet, absent, face un efort să vorbească.*

BUNICA *răspunde repede pentru el*

30 de ani.

OMU...

Nu răspunde d-ta... lasă-l pe el să vorbească...
30 de ani... Păi, ești bărbat în toată firea...

BUNICA *indignată*

Lasă-mă cu bărbații... sunt toți niște tâmpiți.

OMU *o clipă uimit, căci și el e bărbat*

Dar taci, madame, că nu te întreb pe d-ta... —
către Mihai — Ascultă, te-ai certat cu ea?

MIHAI *apatic, obosit*

Da...

OMU

Ți-a închis ușa?

MIHAI *întârzie să răspundă.*

BUNICA *furioasă*

O aia... i-a trântit ușa în nas și l-a îmbrâncit pe
scară...

OMU *face un gest de protest și enervare*

Doamnă.

BUNICA *explosivă*

Las'că știu eu tot ce-a fost... O matracucă...

OMU

Ce meserie ai d-ta?

MIHAI *absent, cu o privire de idiot*

Da...

OMU

Te-am întrebat ce meserie ai?

BUNICA *repede, scăzut, cu multă importanță*

E arhitect. A ieșit al doilea la diplomă... de nu mai putea de necaz Muntenescu, zicea că fiu-su...

OMU *politicòs*

Madame dragă, nu te-am întrebat pe d-ta...

BUNICA *mânioasă*

Văd că-l descoși... Vrei să știi toate...

OMU

Nu madame dragă, nu sunt curios... Nu-l întreb ca să-l descos. Asta face parte din examinarea lui... Vreau să-i văd reacțiile, să-i pun diagnosticul exact...

BUNICA *și-a pierdut răbdarea*

Ce să mai vedeți? De două săptămâni stă ca un idiot așa... Nu scoți o vorbă dela el...

OMU *o privește lung, surâde cu simpatie, apoi către Mihai*

Tinere, bunica d-tale cam are dreptate... Ești cel mai crâncen idiot din dragoste pe care l-am pomenit în cariera mea.

MIHAI *surâde absent de parcă ar fi vorba de altul.*

OMU *către bunica*

Doamnă o să-l ținem aici vreo două săptămâni la aer. O să vedem ce o să putem face.

BUNICA *șovăind*

Aș vrea să vă spun vreo două vorbe.

OMU *mirat*

Da? — *către Mihai-Maria* — Ia poștește d-ta cu Domnișoara dincolo.

BUNICA *cu o voce sec alarmată*

Să nu-i lăsați vre-un revolver la îndemână.

OMU *mirat*

Ce revolver?

BUNICA

Și să nu ia vreun medicament... Vreo otravă...
Nici cerneală să nu-i lăsați în cameră... c'o bea...

OMU

N'avea nicio teamă. Am eu grijă de el. Nu degeaba mi-a fost dascăl tată-său.

BUNICA *foarte important, foarte confidențial*

D-le profesor să vă spun eu ce l-ar putea face bine...

OMU

Da, spune.

BUNICA

Lui i-a plăcut nespuse de mult... de copil... arhitectura. Idealul lui era să construiască. Dacă ar primi vreo comandă de lucrări eu cred că ar uita și de șanteză și de toate.

OMU

Ar fi de încercat... Dar cum s'o facem? De unde să-i luăm lucrarea?

BUNICA *tot mai confidențial, insinuant, rugător*

A venit adineaori patroana... Adică proprietara...

OMU *mirat*

Ce proprietară?

BUNICA *necăjită, insistentă*

Proprietara, de! proprietara sanatorului ăsta... A spus că vrea să construiască imediat trei pavilioane...

OMU

Ce proprietară, Băllan?

BUNICA *convinsă*

A fost adineaori aci... — *explicită* — une dame d'un certain âge... dar e foarte bine... Vrea să construiască trei pavilioane de vânătoare — *Intră Gurău.*

OMU *amuzat*

Pavilioane de vânătoare?... Măcar de ar fi fost pavilioane pentru bolnavi... Cine naiba să fie?

SCENA XIII

Aceiași, GURĂU

GURĂU *care intrase pe replica bunicii întreabă surprins*

Pavilioane de vânătoare? — *râde* — A fost nebuna de Esmeralda. Aia îmi bate mereu capul cu pavilioane de vânătoare...

BUNICA *uimită*

A fost aici adineaori... a și dat ordin.

BĂLLAN

Madam dragă... Aia e o nebună... E o clientă a sanatoriului.

BUNICA *speriată*

Vai... Părea o persoană foarte bine.

OMU

Cumsecade sau nebună n'are acum importanță. Dar știi că ideea bunicuții mi se pare excelentă — *către ea* — Băiatul ăsta își iubește cu adevărat meseria?

BUNICA

De copil a fost visul lui să devină arhitect și să construiască. A fost nemaipomenit de ambițios până a întâlnit-o pe creatura aceea... Acum patru ani după ce și-a luat diploma, umbla ca un nebun după vreo « comandă de lucrări »...

OMU

Ar putea foarte bine să-l ia în întreprinderile ei. Ce ar fi să-i vorbim? Ea trebuie să aibă nevoie... Gurău, te rog, vorbește-i d-ta.

GURĂU *sare speriat*

Eu?... Nu mă poate suferi... Cum mă vede începe să urle la mine... Mă crede Potemkin.

OMU *amuzat*

Potemkin? fii flatat... A fost amantul ei.

GURĂU

Dracu știe ce-o fi fost... Că de cum intră Sâmbătă la prânz în sanatoriu până Luni la prânz, mă caută în toate părțile și mă amenință că mă spânzură.

OMU

Atunci de ce n'o dai afară?

GURĂU

Vai de mine!... de pe urma ei trăește tot sanatoriul.

BĂLLAN

Și pe urmă e altceva, domnule profesor. Azi e Duminică. Aici în sanatoriu nu discută niciodată pentru nimic în lume afaceri. Uită complet că în oraș e conducătoarea marilor întreprinderi Vitex, așa cum de Luni la prânz până Sâmbăta următoare uită complet că două zile pe săptămână este în sanatoriu, Ecaterina II-a.

OMU

Chiar așa? Nu m'a interesat prea mult cazul ei.

ESMERALDA *de afară*

Să vie primul șambelan.

BĂLLAN

Auziți-o... O chem aici — *strigă* — Majestate! Majestate!

GURĂU *vrea să iasă*

Stai puțin să ies eu — *dar n'apucă să iasă căci pe ușa intră Esmeralda.*

ESMERALDA *dă cu ochii de el furioasă*

Aci mi-erai Gligor Alexandrovici Potemkin — *pronunță Patiomkin* — La pământ ticălosule... — *e crâncen de convinsă, e ceva furios în mânia ei.*

GURĂU *speriat își face încet loc spre ușe*

Am să vă explic...

ESMERALDA *la fel*

N'ai să-mi explici nimic. Ai să te explici călăului — *către profesor* — Generale, ți se va face dreptate... deplină dreptate... Gligor Alexandrovici Potemkin ești cea mai mare bestie din cuprinsul imperiului meu... Am să pun să te spânzure.

GURĂU

Perfect... Dar mai întâi mă duc să predau comanda armatei.

ESMERALDA *conciliantă*

Bine... atunci predă întâi comanda și pe urmă vino să fii spânzurat...

GURĂU *pripit și speriat*

Am înțeles... foarte bine... mă duc să mă spânzur și mă întorc.

OMU

Doamnă, aș vrea să vă fac o rugămintă. Să angajați în întreprinderile d-voastră un tânăr arhitect foarte meritos...

ESMERALDA *îl privește imperial mirată*

Ce doriți?

BĂLLAN *luând cuvântul repede căci omul e surprins*
 Majestate, uitați despre ce e vorba... Ați ordonat să se construiască de urgență trei pavilioane de vânătoare... Am și găsit un arhitect bun și vrem să-i comandăm imediat proiectele...

ESMERALDA

Foarte bine baroane... să prezinte imediat proiectele.

BĂLLAN

Miercuri sau Joi se va prezenta Majestății Voastre în Capitală... Nici nu discutăm chestia angajamentului.. Mărinimoasă cum sunteți, n'ați vrea să donați însă un premiu acestui arhitect de merit, pentru frumoasele lui proiecte?

ESMERALDA

A... un premiu... de sigur că da... Ce premiu?

BĂLLAN

Atunci dați-mi un cec de trei sute de mii de lei...

ESMERALDA *rămâne pe gânduri, pe urmă scoate poșeta și iscălește cecul*

Poftim — *Băllan întinde mâna, dar ea îl preferă pe Omu.*

OMU

Dați-mi voie să vă pun o întrebare și eu... De ce purtați d-voastră carnetul de cecuri la d-voastră...? când ați putea da ordine unui ministru al tezaurului...?

ESMERALDA

Ești un întârziat generale... Nu ții seama de progres... Trăim în veacul progresului... Cecul e cea mai comodă formă financiară — *iese majestuoasă.*

OMU *se uită mirat*

E cel puțin valabil?

BĂLLAN

De sigur domnule profesor... Nu e pusă sub interdicție. Dimpotrivă... Se zice că e un geniu într'ale finanțelor. Eu cred că a vrut să vă facă o plăcere d-voastră... De aceea a donat premiul...

OMU

Ca să-mi facă mie plăcere? — *rămâne pe gânduri*
Ascultă d-le Băllan, eu n'am prea avut timp să mă duc pe la teatru... Nu e nici felul meu... Dar d-tale îți place și ai văzut mult teatru. Ascultă, ai văzut-o pe cabotina asta jucând vreodată? Avea ceva talent? Mă pune pe gânduri.

BĂLLAN

E greu să vă spun d-le profesor... Eram prin liceu acum vreo cincisprezece ani... și... o vedeam dela galerie... Nu era rău... unii o credeau chiar mare actriță.

OMU

Și de ce s'a lăsat de teatru?

BĂLLAN

A fost un scandal mare... Nebună... A spus că îi e silă, că se sufocă... A dat niște interviewuri... Cere ca toți actorii să fie uciși ca să se mântue teatrul... Mi se pare că fraza e din... o luase dela Duse... Mi se pare că s'a și călugărit... Nebună.

OMU

Și averea asta mare cum a făcut-o? Se zice că e colosal de bogată.

BĂLLAN

A deschis sau a moștenit, nu știu, niște ateliere de filatură... Pe urmă fabrici de ciorapi de mătase... Acum domină toată piața, cu firma ei Vitex. Importă din Anglia trenuri întregi de țesături și stofe, căci nu-i ajung fabricile ei... Dar e nebună...

BUNICA *emoționată*

Nu e nebună săraca de ea dacă îmi scapă nepotul... V'am spus eu că e o persoană foarte bine.

OMU

Bunicuțo, poate că ai noroc. Dar știi că dacă nici comanda asta nu-l trezește din starea asta de prostație, nu mai e nimic de făcut — *către Băllan* — Aduceți-l îcoace.

BUNICA

O să vrea... De 4 ani de când și-a luat diploma, așteaptă bietul de el o comandă de lucrări.

SCENA XIV

OMU, BUNICA, MIHAI, MARIA, BĂLLAN

OMU *către Mihai*

Te rog ia loc... Uite ce am dori...

BUNICA *nebună de bucurie*

Maică, ai să construești aci trei pavilioane...

OMU *cu reproș*

Doamnă... — *către el* — Uite, noi avem nevoie aici de un pavilion pentru bolnavi și vrem să profităm că d-ta ca arhitect, vei sta să te odihnești aci vreo două

săptămâni... Ne vei face planurile acestui pavilion...
Îți oferim pentru aceasta suma de 300.000 lei din care
vei cheltui doar costul pensiunii aici. Ei ce zici? Pri-
mești? Uite și cecul...

TOȚI așteaptă cu încordare rezultatul experienței

*MIHAI face o sforțare parcă, dar de prisos, nu poate
să-și adune niciun gând, murmură istovit, absent*

Un pavilion?

BUNICA emoționată

Prima ta lucrare, maică!

OMU

Dar să știi că vrem o adevărată operă de artă...

*MIHAI ca într'un vis greu, zâmbeste penibil și murmură
absent*

De artă...

TOȚI așteaptă, privindu-se unii pe alții.

*MIHAI se frânge și cade iar în starea lui de apatie,
îi scapă cekul jos.*

OMU dezolat, ridică din umeri

Nu e nimic de făcut.

BUNICA

Mihăiță, mamă, ascultă... — nu mai găsește nici ea
vorbe.

SCENA XV

Aceiași, intră ANA

ANA intră în ținuta de oraș, vorbește cam din spatele lui Mihai

D-le profesor, vă dau acum graficele? sau le aduc mâine la curs?

OMU

Dă-mi-le... — *Ana trece în fața lui Mihai ca să dea graficele.*

MIHAI în clipa când o vede se ridică nebun în picioare, nu poate vorbi de emoție și pe urmă se repede spre ea urlând sălbatic

Bella! Bella!

ANA se sperie, nu pricepe întâiu, ce vrea bolnavul, crede că e un atac furios, se aruncă în brațele profesorului

Ah!

BĂLLAN speriat și el ca toată lumea l-a prins în brațe pe Mihai care se sbate furios, au intervenit și doi infirmieri.

MIHAI în timp ce e scos, se sbate furios, urlă mereu

Bella... Bella... Vreau să vorbesc cu Bella — *cei doi infirmieri îl scot afară.*

ANA își revine, deschide ochii și întreabă încă în șoaptă speriată

Ce-a fost? Ce vrea?

OMU *liniște*

Un bolnav... te-a confundat cu obsesia lui, Bella... Cine o fi aceea?

ANA *tace o vreme, gândindu-se evident, pe urmă încet*

E sora mea, Bella.

OMU *surprins de tot*

Sora d-tale? Ai o soră? Bella? Iți seamănă atât de mult?

ANA *abia își revine*

Suntem surori gemene.

BĂLLAN

Pe el l-ai cunoscut?

ANA *șovăind*

Nu l-am văzut niciodată... *respiră* Vai cum m'am speriat.

OMU

E un tânăr arhitect... E un băiat foarte bun, d-ră. Profesorul și colegii lui socot că e vorba de un mare artist. Eu nu mă pricep în arhitectură, dar marii artiști sunt rari și datoria noastră a medicilor e plină de răspundere în asemenea cazuri. E pe cale să facă o demență melancolică... Nu se mai poate hrăni. Pare-se că sora d-tale a fost foarte crudă cu el.

ANA

O! cred... E o ființă foarte rea, lipsită cu totul de inimă.

BĂLLAN

Cazurile gemenelor sunt foarte turburătoare în știință.. Dalton pretinde — și citează zeci de cazuri — că gemenii au nu numai fizicul identic... ci și personalitatea... chiar și destinul. Citează cazul fraților X... care au

murit în aceeași zi, în orașe diferite, la 300 km distanță, amândoi de anghină pectorală.

OMU

Sunt și cazuri contrare... Sunt așa numiții de Ribot «gemeni echivalenți». Expresia însă mi se pare greșită... Prefer «gemeni complimentari» care au personalitățile perfect opuse... Ca ziua și noaptea...

ANA

Unde e acum?

OMU

Lasă-l în pace... a fost dus într'o rezervă până i se face camera. Ascultă d-ră, băiatul acesta trebuie salvat... A primit o lovitură prea brutală, o surpriză, un șoc nervos. Niciun refuz nu trebuie sportit inutil cu brutalitate și batjocură.

ANA *tulburată*

E odioasă... Iși bate joc de toți și de toate...

OMU *s'a gândit câțva timp*

Ascultă, mergem amândoi la ea... Voi încerca să-i vorbesc. Am să-i explic și are să mă înțeleagă. Un refuz brutal exasperează o iubire. Provoacă adevărate rupturi psihologice. E necesară o modulare... o amortizare... a loviturii... Organismul are reacțiile lui... Despărțirile în iubire trebuie să fie fără traumatisme.

BĂLLAN

D-le profesor, credeți că...

OMU

Uită-te la o pisică liniștită, aproape adormită... Intinde-i un ghemotoc de hârtie... Se uită la el plic-

tisită... Ia-i-l de dinainte încet, fără nicio intenție... Pisica rămâne plictisită... Smulge-i-l brusc... va repezi laba pe el. Intinde-i ghemotocul și retrage-i-l brusc, se va îndârji ca o nebună. Refuzurile bruște stârnesc reacții automate. Astea sunt aproape legi fiziologice... Dacă rupi brutal cicatricea de pe rană, niciodată nu se va vindeca. Mergem la ea...

ANA sărind în sus speriată și îndurerată

Nu... nu... niciodată, d-le profesor... N'am nimic comun cu ființa aceea odioasă... n'are nimic sfânt, e o destrăbălată, moartă după lux și bani... mi-a batjocorit munca... m'a umilit întotdeauna... I-am spus că niciodată nu-i voi mai călca pragul. Și de trei ani n'am mai văzut-o... E o fiară... nu e o femeie...

OMU

Bine dar trebuie făcut ceva... dă-mi mie adresa... mă voi duce eu la ea...

ANA

Nu o știu... poate o cunoaște bolnavul...

OMU

Am să caut eu s'o văd chiar acum de dimineață... A nu, că la 1 mă duc la comitetul permanent... După masă, pe la 4.

BĂLLAN

D-le profesor, v'aș face o rugămintă, mă interesează acest caz de gemene... vreți să-mi permiteți să vii și eu? Aș trece să vă aștept acasă la d-voastră.

OMU iar se gândește

Nu, prefer să mă duc singur... Caută-mi adresa.

CORTINA

TABLOUL II

Acasă la Bella. In după amiaza aceleiași zile. Un apartament standard într'un bloc de pe B-dul Brătianu. Un fel de hall-salon, mobilat oarecum la moda zilei. Pe o canapea câteva păpuși de cabaret, subțiri și înalte cam de un metru, ca niște mondene de stofă și mătase. Una reprezintă un bărbat în frac. Două uși opuse. Un scaun de lux în stânga. O servitoare a condus pe Omu care e puțin solemn, puțin emoționat, îmbrăcat de vizită.

Apare Bella din dreapta într'un deshabillé pretențios. Are în brațe un cățel de lux. Aferată. Deși e o soră gemă se deosebește totuși în înfățișare mult de Ana. Chiar ca fizic, deoarece ținând totdeauna umerii drepti pare mai voinică. Are sprâncenele lung trase, cu intenția de a părea mai vampă. Mult fard pe obraji, o coafură foarte pretențioasă bazată pe bucle. Unghiile foarte roșii. Privește totdeauna demnă. Când zice « eu » sau « cu mine » se vede că are un eu cu totul categoric, în orice caz la ea opoziția Eu-Lumea este foarte puternică. Gesticulează meditat și distins — dar în niciun caz caricatural — și vorbește într'un mod pe care ea îl crede foarte natural.

SCENA XVI

OMU, BELLA

OMU se înclină cu distincție profesorală

Doamnă, vă rog.

BELLA corectându-l ușor, scurt

Domnișoară — Il invită să ia loc într'un fotoliu lângă o masă rotundă.

OMU rezervat

D-ră, vă rog să mă scuzați că nu v'am spus la telefon obiectul vizitei mele, dar veți înțelege numai decît că nici nu era cu putință — e puțin cam încurcat — Vreau să vă spun... — o privește lung — E foarte reală asemănarea fizică cu sora d-voastră.

BELLA

Ana? E numai o primă impresie. Privite cu atenție, ne deosebim mult... Cel puțin așa era acum vreo trei ani, când ne-am văzut ultima oară. Ce vrei Lucky maică? Nu fii prost... stai liniștit... Căteii ăștia sunt foarte plicticoși. Ați avut vreodată căței?

OMU *o privește stânjenit de frivolitatea ei.*

BELLA *inconștientă*

E de rasă pură... Are un pedigree foarte interesant. Dar să vă spun o chestie... Rasa asta e puțin cam murdară... Stai cuminte, stai cuminte Lucky, să nu faci — *în gând* : pipi.

OMU *o privește lung, parcă deziluzionat*

Așa e se pare rasa asta.

BELLA *se așează provocătoare în fotoliu*

Despre ce voiăți să-mi vorbiți domnule?

OMU *deziluzionat, tace, pe gânduri*

Despre nimic — *ezită* — Domnișoară...

BELLA

Cum, despre nimic?

OMU *foarte încurcat*

Mă gândisem la ceva... am renunțat — *parcă ar vrea să se scoale.*

BELLA *vulgar*

Am impresia că sunteți cam timid — *îl încurajează cu privirea protectoare, mai profesional.*

OMU

E cu putință.

BELLA

Cu ce vă ocupați?

OMU

Sunt profesorul Dr. Omu.

BELLA

Omu... mi se pare că am auzit de d-voastră... n'aveți d-voastră un frate... Lucky stai cuminte că te arunc cât colo... — *sună energic, apoi servitoarei* — Vino să iei pe Lucky să nu murdărească covorul — *servitoarea ia câinele și iese în dreapta.*

OMU e tăcut și desgustat de vulgaritatea ei.

BELLA crede că e un bărbat timid și își dă aere protectoare

Vrei un whisky d-le Omu... e foarte bun... o să vezi...

OMU s'a decis, deși cu greutate, ușor, net

D-ră, uite despre ce e vorba. Vreau să veniți să vedeți de vreo două, trei ori, un bolnav al meu, în sanatoriul Snagov. L-ar calma puțin.

BELLA

E amuzant. Ce bolnav?

OMU

E vorba de un tânăr arhitect, care are un grav șoc nervos... și se pare din cauza d-voastră.

BELLA

Domnule vă rog, drept cine mă luați? Ce vreți să spuneți? nu înțeleg ce-mi propuneți?

OMU

Domnișoară, nimic... nimic altceva decât să veniți să-l vedeți de două, trei ori. Să-i spuneți câteva cuvinte de prietenie.

BELLA

Il cunosc foarte bine pe acest domn, m'a plictisit destul cu insistențele lui și nu văd acum, când am scăpat de el, de ce să îndur să mă bată iar la cap.

OMU

E un om care vă iubește, domnișoară, care și-a distrus viața din pricina d-voastră.

BELLA

Ei, dacă aş sta eu să consolez pe toți aceia cari pretind că-și distrug viața din cauza mea... pe toți cari au poftă de mine, ar trebui să deschid un spital. Nu sunt damă de caritate.

OMU

A fi soră de caritate e o meserie mai mult decât onorabilă, domnișoară... E de o reală noblete...

BELLA

Posibil domnule, dar nu mă interesează.

OMU

Nădăjduiam domnișoară, că aveți un pic de inimă.

BELLA

Nu este exclus, domnule... dar de ce nu lucrați d-voastră pe cont propriu? de ce... — *o întrerupe privirea lui tăioasă.*

OMU se scoală

Domnișoară, ești femeie și eu nu-ți pot spune părerea mea cu aceeași francheță cu care te exprimi d-ta... Dar văd încă odată confirmată o veche părere a mea despre sinuciderile din dragoste... Anume, am observat că astfel de drame se întâmplă numai într'un anumit mediu...

BELLA fără să priceapă

?!

OMU

Intr'un mediu în care nefericirea despărțirii dintre inimi e nesfârșit agravată de vulgaritatea partenerilor. Unii operează ușor cu bisturiul, atât cât e nevoie, cu regret parcă, alții răsucesc în rană până și mânerul cuțitului de bucătărie, apoi mai lovesc și cu piciorul.

BELLA arogantă

Dacă am înțeles bine, d-le profesor, ce spuneți că sunteți, m'ați făcut vulgară... Și de ce sunt, mă rog, vulgară? Pentru că l-am rugat pe acest domn să mă lase în pace?... Să nu-mi explicați mie ce am de făcut... Cu mine nu merge... — *refuză, agitând convinsă degetul arătător, ca un demn orator.*

OMU

Și crezi că ai făcut bine?

BELLA

D-le profesor, cum ziceți că sunteți... am și eu ca d-voastră o veche părere: că fiecare își cunoaște soco-

telile lui mai bine decât pretinde că i le cunoaște un străin... A trebuit să-l trimit la plimbare...

OMU

Și nu te-a muștrătat de loc conștiința?

BELLA

M'a muștrătat, cum să nu mă muștre, ce, eu nu sunt om? Dar am eu un leac strașnic pentru ea... Stai să ți-l arăt și d-tale...

OMU *așteaptă uimit, încrămenit.*

BELLA *se duce în dreapta și dintr'un scrin de lux vine cu o boccea pe care e prins cu acul un bilet. I-o trânteste pe masa din mijloc*

Vezi biletul ăsta? Citește-l... te rog, citește-l...

OMU *îl ia sfios, cetește automat*

« Madame, dacă până diseară nu aduceți 5000 de lei, luați-vă catrafusele dela portar și ștergeți-o! » — *el e jenat.*

BELLA *știind ce spune, foarte emoționată sub stăpânirea amintirii*

Locuiam amândouă într'o mansardă, într'o casă veche de pe Brezoianu, care acum s'a dărâmat. Când am venit la prânz, am găsit ușa închisă și biletul ăsta pe ușe — *arată biletul* — Uite, scrie data, 15 Octomvrie 1937. Am alergat până seara pe la prieteni, la cunoscuți, dar a fost de prisos. Atunci a fost prima seară că n'am mai dormit cu tâmpita de Ana — că e și aia o intrigantă... Peste trei zile mi-am făcut o garderobă solidă... Aveam și apartament, dar mi-am păstrat și conștiința... Uite-o... — *desface acum bocceaua* — Uite! — *scoate cu desgust și emoție o rochie slinoasă, rufe, pantofi găuriți în talpă...* — Ați văzut că am conștiință? Are și data:

arată iar energic, citind și restul biletului Conștiința Bellei la 15 Octombrie 1937 Și n'o uit... O întrebare... În seara când protejatul d-tale mi-a făcut o scenă îngrozitoare și mi-a cerut să mă duc la el, cu leafa lui de mizerie, am scos conștiința din dulap, m'am sfătuit cu ea și apoi i-am spus d-lui să mă lase în pace... Și acum ce vreți d-voastră? Dece să mai încure lucrurile?...

OMU rămâne mult pe gânduri

Domnișoară...

BELLA foarte hotărâtă, dar ca un ecou, scăzut

Nu pot — după un timp, cu tristețe — Ana, proasta aia, e tot așa? Vai de capul ei: mirosea mereu a tinctură de iod... Lua două cornuri în buzunar să le mănânce după ce ieșea din sala de disecție...

OMU un timp pe gânduri, totuși nu o aprobă

Nu mai vreau nimic domnișoară, bună ziua — spre ieșire.

BELLA

Bună ziua domnule profesor... și dacă într'o zi aveți poftă de un pahar cu whisky... — arată cu un gest larg sticla și paharul.

TABLOUL III

Cabinetul medicului-șef din tabloul I

SCENA I

Omu — Băllan — Gurău — Mihai — Dora

Medicii îl privesc enervați și dezolați că nu pot face nimic.

MIHAI *agitat, aproape nebun, cu hainele și cu părul în dezordine*

Domnule profesor, vă rog, spuneți-mi ce a devenit Bella? Unde ați dus-o? Și pe urmă aș vrea să știu precis ce a căutat ea aici? — *își frânge mâinile de disperare.*

BĂLLAN

Ascultă domnule odată... crede ce ți s'a spus de atâtea ori... Nu era aceea domnișoara Bella... Ți s'a părut d-tale... De ieri îți tot spun asta. Urli mereu... și ți-ai pierdut și noaptea de prisos.

MIHAI *exasperat, într'o nouă sguuire*

Ea era... pentru numele lui Dumnezeu, ea era... Trebuie să fie pe aici pe undeva închisă... E un mister care mă înnebunește... — *se plimbă agitat, chinuit prin cameră.*

OMU

Dece s'o închidem? Dece s'o ascundem?

MIHAI *dezolat, istovit de chin, cu buzele arse*

Știu eu? Asta mă întreb nebunește de ieri... m'am întrebat toată noaptea. Ce-a căutat aci? Peste ce amestec de întâmplări am căzut?... Dece mi-o ascundeți? Unde ați închis-o?

GURĂU *enervat*

Băiatul are dreptate... Trebuie să se termine comedia asta.

OMU *speriat*

Gurău, ce vrei? Pentru Dumnezeu...

GURĂU

Am obosit și eu... du-te în camera d-tale și-ți promit eu că într'o jumătate de oră ai deslegarea enigmei acesteia care te roade până la os.

OMU

Gurău, ce vrei să spui?

GURĂU

Vorbim numaidecât... Dora condu pe d-l Mihai Stănculescu în camera lui... Vin eu imediat acolo.

MIHAI *merge spre ușe năucit de speranță și îndoială în același timp*

Dar nu mă lăsați prea mult să aștept?

GURĂU

Te rog să ai încredere în mine.

MIHAI *bâlbâit, pierdut*

Da... da... — *iese împleticiindu-se.*

SCENA II

OMU, GURĂU, BĂLLAN

OMU *isbucnind*

Ascultă Gurău, ai înnebunit tu?

GURĂU *la capătul răbdării*

Dar nici asta nu poate continua... De ce-i țineți despărțiți unul de altul? Ii vom spune cine a fost...

OMU

El o vrea pe Bella.

GURĂU *cu un gest din umeri « asta-i acum »*

Ei, când o vedea-o pe Ana... o s'o uite pe Bella.

OMU

E foarte delicat lucru... e chiar foarte riscat... Și nici nu știu la ce rezultat vom putea ajunge...

GURĂU

Rezultat? — *râde aproape isteric* — Ce rezultat? Va fi același de când e lumea... Cui pe cui se scoate. O va vedea pe Ana și o va uita pe Bella. Toate femeile sunt același lucru... Lăsați-mă cu prostiile astea... Ce are una... au toate. Putea să fie oricare alta, dar dacă mai și seamănă pe deasupra e cu atât mai simplu. — *Furios* — Moftangiul ăsta a pierdut o cheie și a găsit alta la fel.

OMU

Gurău, ce te-ai aprins așa?

GURĂU *explosiv*

Văd că faceți o problemă dintr'un fapt de toată ziua... Spuneți-i băiatului ăsta: Mă, nu fii dobitoc. Ai pierdut una, uite aci alta, identică.

OMU

Alta, cum alta, Gurău?

GURĂU *exasperat, cu brațele în tavan*

Alta... și încă alta... zece... o sută... Altele.

OMU

Vorbești anapoda.

GURĂU

Mă rog și dece să n'o vrea pe Ana? Bineînțeles dacă o vrea ea, și mai ales cum o vrea ea. Dacă sunt gemene... și dacă seamănă atât de mult? Înțelegi d-ta, sunt identice: identice în anatomia lor, în fiziologia lor, în chimismul lor organic... Pentrucă de atâtea ori d-ta îmi faci mie filosofie, îți fac și eu d-tale... Pentru Leibniz asemenea asemănări și identități constituiau « indiscernabile » — *silabisind furios* — Indiscernabile... Dacă idiotul ăsta de băiat, nu pricepe... trimite-l la Leibniz să se explice cu el.

OMU

Bine dar dacă totuși au altă personalitate?

GURĂU *gesticulând uimit*

De unde vrei să iasă altă personalitate? Din același fizic ies aceleași reacțiuni și același moral. Ribot spune clar: *Tel organisme, telle personnalité!* — *reluând intenționat didactic* — Cum e organismul așa e și personalitatea.

OMU

O fi spus Ribot așa, dar s'ar putea să nu fie chiar așa.

BĂLLAN

Nici nu e de loc așa. Chiar dacă au același fizic... doi gemeni pot avea personalități deosebite căci mai e și influența mediului. Vieța le oferă prilejuri deosebite chiar fraților siamezi. Iar gemenii nu merg tot timpul de mână. Fiecare are timpul lui... un trecut propriu. În cazul de față, uite, Bella e cântăreață de varieteu, iar Ana o strălucită medicinistă. Dacă i-am înfățișa

pe Ana pur și simplu, oricât de mare asemănarea fizică, el ar spune că nu-l interesează decât Bella. Propun însă cu totul altceva: să prezentăm pe d-ra Ana Zadu drept sora ei, Bella.

GURĂU

Dacă seamănă atât de ce să complicăm, domnilor, lucrurile? Cum le mai descurcăm pe urmă?

OMU

N'ar fi pentru multă vreme.

BĂLLAN

Și bineînțeles, dacă d-ra Ana Zadu primește.

OMU

De primit, primește, de ce să nu primească. D-ra Zadu e medic, are obligații profesionale, și mai ales e medic al sanatoriului. De altfel nu-i cere nimeni imposibilul. Să se ocupe puțin de bolnav, să fie din când în când prezentă lângă el, atentă ca o soră. Să joace în sfârșit rolul unei femei care a părăsit un bărbat dar nu cu brutalitate, ci cu părere de rău, cu un soi de dezolare că nu poate fi altfel, cu promisiunea unei camaraderii loiale. Principiul e, cum v'am spus, să reparăm efectul traumatismului.

BĂLLAN

Așa, ca un soi de soră a lui s'ar putea s'o amuze chiar.

GURĂU *se ia cu mâinile de păr*

Nu mai complicați domnilor, lucrurile. Ce-i asta să se dea drept sora ei, cântăreața? Să joace teatru? Fugiți de acolo. Este destul ca d-ra Ana să apară așa cum e, cu personalitatea ei proprie. Numai să zâmbească puțin și năucul acela o va uita pe cealaltă.

BĂLLAN

Și dacă n'o va uita? Pe urmă ce mai putem face ca să-l scăpăm? Nu mai are nicio șansă ca să se vindece.

GURĂU *vine întins spre el*

De ce să n'o uite, domnule, nu e tot femeie? Toți bărbații știu din experiență, că nimic nu consolează mai bine de pierderea unei femei, decât tot o femeie. De aceea, întâia grije a unui bărbat înșelat e să se afișeze numaidecât cu altă femeie. Dar chilipirgiul acesta are șansa nemai pomenită să aibă la îndemână în locul exemplarului pierdut care și așa era terfelit rău, un exemplar din aceeași ediție, nou, poate chiar cu filele netăiate.

OMU *cercetându-l pudic*

Gurău!

GURĂU

...zic poate.

OMU *mai pudic, deși e medic*

Gurău!

GURĂU *ți vine parcă să râdă, apoi furios*

Ei asta-i... Să-mi spună el mie că nu vrea să-l citească — *furios de tot* — Vă spun eu, e un chilipirgiu... — *exasperat* — Lua l-ar dracu și pe el și pe mine.

OMU

Dar pe d-ta, de ce să te ia, Gurău?

GURĂU *asvârle brațele, desgustat de el însuși*

Uite, pentrucă eu, om de cifre și de administrație, m'am încălzit în mod caraghios într'o chestie ridicolă ca asta.

OMU

Nu e chiar ridicolă. E aci o problemă esențială pentru știință.

BĂLLAN

Părerea mea e că nu e cuminte să riscăm prezentând-o pe d-ra Ana Zadu drept ea însăși, când avem șansa unui rezultat terapeutic pozitiv, înfățișând-o drept sora ei Bella.

OMU

Eu aș primi orice propunere. Dar, gândește-te mai bine: Crezi că băiatul acesta, care o iubește atâta, nu va observa înșelăciunea? Cele dintâi întrebări în legătură cu trecutul lor și totul se va da pe față. Imi pare rău că trebuie să ți-o spun, dar e o încercare tot atât de riscată.

BĂLLAN

Dacă e abilă nu se va observa. In primele două trei zile...

GURĂU *tâșnind iar*

Complici domnule lucrurile. Să-i spuie pur și simplu că e Ana și gata.

BĂLLAN

Nu o va primi. Personalitatea unui om nu e fizicul său, care se poate transforma prin accidente, prin boală și așa mai departe. Este memoria trecutului propriu, capitolul de experiență proprie. Este și ceea ce prețuim de fapt la un om. Personalitatea lui Napoleon este istoria lui, sunt faptele lui. Pirandello are dreptate: Cine își pierde amintirea propriului trecut și nu mai știe cine e, își pierde de fapt personalitatea.

OMU

Nu-i mai amesteca pe scriitori, căci dacă ne luăm după ei deraiem cu totul. La Pirandello al d-tale am impresia că personalitatea se pierde ca o simplă umbrelă...

BĂLLAN

Domnule profesor...

OMU

Găsesc că scriitorii cam abuzează de... maladiile personalității... Mi-aduc aminte că am văzut o piesă care se ocupa cu « a doua conștiință » sau așa ceva... « ziua procuror... noaptea hoț »... Era un simplu « fabricat » literar. Chiar pretențiile lui Pirandello mi se par cam certate cu ceea ce poate oferi, atât de puțin, e drept, știința. Firește, dacă dăm personalității sensul ei temeinic. Altfel o să ajungem mâine, poimâine să cunoaștem vreun autor dramatic care să declare că eroina sa își schimbă personalitatea după felul rochiilor pe care le îmbracă. Până la 5—6 personalități pe oră, iar altul proclamându-și eroul, după obiectele pe care le are întâmplător în mână... Dacă ține la șold o sabie, omul devine Napoleon... iar fiindcă într'o zi, vizitând muzeele lui Goethe, și-a pus în picioare papucii lui de noapte, începe să scrie Faust... Chiar pentru literatură e mult prea mult... Atâta superficialitate nu poate sluji teatrul.

GURĂU

Dar în definitiv este atât de interesantă problema asta a personalității?

OMU

Gurău, Goethe a spus...

GURĂU *precis, tăios*

Persönlichkeit ist das höchste Gut.

OMU surprins, încântat

Da, Gurău, personalitatea este cel mai înalt bine. Este de fapt problema centrală a filosofiei din toate timpurile, căci este în fond vechea problemă metafizică a sufletului. Ca om de știință eu pot să-ți spun că o viață merită să fie trăită numai pentru a găsi răspuns la întrebarea: ce e personalitatea? Din păcate mi se pare că o viață de om nu e de ajuns. Uite marele meu maestru Pierre Janet, timp de mai bine de patruzeci de ani a căutat la cursul lui și în cărți de specialitate să răspundă la această întrebare, dar n'a izbutit să definească personalitatea.

GURĂU caritabil

Să lăsăm deocamdată considerațiile filosofice și să vedem ce facem cu băiatul acela, că înnebunește acolo sus până definim noi personalitatea.

OMU rămâne pe gânduri, caută

BĂLLAN

Domnule profesor, am o soluție care poate nu e rea.

GURĂU scurt

Zi-i...

OMU

Da...

BĂLLAN

Vă era teamă adineaori că propunerea mea nu e realizabilă deoarece d-ra Ana Zădu nu se va putea descurca în privința trecutului... Că nu va ști ce să răspundă când el se va referi la trecutul lor...

OMU

Exact... Se va demasca din primele clipe...

BĂLLAN

Am o soluție pentru asta.

GURĂU *cu vocea seacă*

Pune-o pe masă...

BĂLLAN

Să născocim o întregă poveste. Să-i spunem tânărului acesta că ieri, în clipa în care a aflat că el a vrut să se sinucidă din pricina ei, biata fată a leșinat... a avut un șoc nervos și...

GURĂU

Și? — *așteaptă foarte curios*

BĂLLAN *simplu*

Și și-a pierdut personalitatea — *accentuând* — Și-a pierdut personalitatea...

GURĂU

Unde vrei să ajungi?

BĂLLAN

Adică nu mai știe cine e... a uitat câțiva ani din vicață. Și acum e foarte simplu, d-ra Bella nemaivând personalitate, nu mai are nici trecut și deci nu mai e obligată să răspundă întrebărilor despre acest trecut.

GURĂU *iar enervat*

Altă complicație... — *s'a săturat de atâtea întorto-chieri* — Domnule, e mai simplu ca Ana să fie Ana...

OMU după un lung răstimp de gândire

Băllan, propunerea d-tale mă încântă. Are mai întâi avantajul că îl poate vindeca pe acel tânăr disperat. Cu alte cuvinte, sper că vom rezolva problema clinică, ceea ce e firește destul de important. Dar mai ales implică problema personalității.

GURĂU uluit lui Băllan, așezându-se moale și el

„Stai jos... Când e ceva cu personalitatea, e grav.

BĂLLAN

Domnule profesor, vă ascultăm.

OMU va vorbi de aci încolo cu o pedanterie profesională afectată

Disponem, ca material, de două surori gemene și de un tânăr îndrăgostit până la demență de una din ele. Acești termeni inițiali ne permit să realizăm un număr interesant de ipoteze, de variații ale problemei, întocmai ca în clasică metodă a variațiilor concomitente...

GURĂU net

Vino la fapte.

OMU surprins și indulgent

Gurău, spui vino la fapte, cu disperarea cuiva care ar cere, prins în curentul apei, o frânghie...

GURĂU hotărât

Vino la fapte...

OMU vorbind ca la curs în continuare

Domnilor, iată ce vom face: vom trece prin dreptul acestui atroce îndrăgostit, Mihai, pe iubita lui Bella,

dar i-o vom trece desfăcută în elementele ei componente, ca să zicem așa, cu alte cuvinte, procedând după prescripțiile metodei experimentale. I-o vom prezenta întâi ca fizic, adică îi vom spune: iată o alta absolut identică la trup și ca vreață a trupului, cu Bella d-tale. Numai că se numește Ana. Propun ca această primă ipoteză s'o numim ipoteza Gurău. Ar fi cuminte să te îndrăgostești de ea.

BĂLLAN

E o ipoteză de prisos. E o enormă greșeală...

GURĂU *il privește plictisit*

Dimpotrivă...

OMU

Votez și eu împotriva ei și o respingem de plano, căci ar fi de încercat numai dacă am avea de a face cu un îndrăgostit mai călduț, nu cu unul fierbinte, care clo-cotește ca plumbul topit. Renunțăm la Bella-fizic și îi trecem pe dinainte lui Mihai, dela început, pe Bella din ipoteza a doua, s'o numim, ipoteza aceasta ipoteza Băllan.

BĂLLAN *se înclină cu satisfacție*

OMU *malițios*

Deși ar fi poate mai nimerit s'o numim ipoteza Pirandello...

BĂLLAN *e desamăgit*

A!

OMU

Vom prezenta pe Bella drept ea însăși, dar fără personalitate, în sensul Băllan, vreau să zic fără amintirea propriului ei trecut.

BĂLLAN

Foarte bine.

OMU *către Dora*

Poftește pe domnul acela aci... jos. În principiu deci, convenim că vom trece pe dinaintea lui numeroase fragmente combinate din personajul Bella până când el va zice: «Iată femeia pe care o iubesc!». Noi vom face în clipa aceea un semn: Stați! Lumină! Experiența s'a terminat — *doctoral* — Vom conchide: Iată de ce era el însetat, iată deci în ce constată personalitatea Bellei, iată prin urmare și, în general vorbind, esența personalității căutată de veacuri. În comunicările noastre științifice vom numi apoi această experiență «experimentarea personalității prin iubire». Intuiția neasemănată a unui îndrăgostit, setea lui mortală de ființa iubită, poate și instinctul ancestral, ne vor da — cine știe — cheia acestei copleșitoare enigme. Dialectica inimii, mai sigură decât dialectica filosofică și științifică, ne va da, să nădăjduim, soluția personalității.

BĂLLAN

Domnule profesor, pariez că acest Mihai...

OMU *ușor, tranșant*

Acum nu mai pariem nimic. Să așteptăm să vedem ce se întâmplă. Să vedem ce ne aduce experiența!

SCENA III

Aceiași, MIHAI

MIHAI *intră cu o înfățișare de nebun furios; după el se ține îngrijorat un infirmier care-l avea în pază*

Vreau s'o văd numaidecât pe Bella! Ce face, e bolnavă? e prizonieră? Ce se întâmplă aici? În ce casă blestemată mă găsesc? Ce e misterul ăsta de iad?

OMU

Nu e niciun mister, ți se va explica totul.

MIHAI

Vieța și moartea pentru mine sunt dincolo de pereții aceștia. E undeva, aci, la un pas... și d-voastră mă chinuiți arătându-mi o clipă femeia pentru care m'am întors din mormânt și pe urmă mi-o ascundeți ca într'un joc blestemat? Ce urmăriți cu atâta cruzime?

OMU

Ascultă tinere, așteaptă până mâine și vei fi lămurit, vei vedea că nu e nimic.

MIHAI

Dar până mâine sunt 12 ore. Să vreau să aștept și nu pot. În mine s'a deslănțuit o elice pe care nu o pot opri și care sfâșie totul. Trebuie s'o văd pe Bella, trebuie să știu ce e cu ea, acum numaidecât, nu mâine.

GURĂU

Domnilor, îl omoriți.

MIHAI

Să mă omoare? — *rânjește nebun* — Nu există forță în stare să mă omoare pe mine, înainte de a o vedea pe Bella — *iar agitat* — Devastez totul, sparg ferestrele, rup gratiile, dărâm pereții; — *în paroxism* — dau foc sanatoriului ăsta... Dar trebuie să știu ce e cu ea... s'o văd...

OMU *impresionat, către Bălan*

Domnișoara — *ezită* — Bella e în camera ei? — *și când Băllan dă din cap afirmativ, către Mihai* — Du-te în camera d-tale și așteaptă câteva minute.

MIHAI

Pentru nimic în lume nu mă mișc de aci.

OMU *după un timp de gândire*

Bun... atunci așteaptă aici...

TOȚI *ies, afară de Mihai care se frânge cu un soi de desnădejde în prag*

CORTINA

ACTUL II

TABLOUL IV

Camera locuită de Bella la Casa Snagov. Foarte modernă și luxoasă. Tot puțin asimetrică. Peretele din fund e aproape tot o imensă fereastră, în pătrate mari, prin care se vede ca dela etaj o parte din lac și pădurea. În stânga un pat verde înconjurat de o canapea de lemn rotundă și lăcuită în alb. La căpătâi de-a-lungul peretelui o cutie etajeră din lemn negru și creton înflorat. Peretele din față are de-a-lungul lui o altă etajeră-cutie cu aceleași motive. Lângă pat, în mijlocul scenei, un fotoliu-bergeră, tot în motivele mobilierului, mai la dreapta o masă de metal și două scaune albe din țevi metalice, îmbrăcate în creton înflorat. Fereastra are numai o perdea de catifea verde, cum e acoperit și patul, dreaptă, strânsă la stânga. Pe etajere obiecte de artă, fotografii de ale eroinei, cărți, un patefon portativ deschis. Intrarea e în dreapta, în stânga o ușă mascată duce la baie.

SCENA I

MIHAI, BĂLLAN, apoi ANA

BĂLLAN intrând din dreapta dă surprins cu ochii de Mihai

De ce ai venit aci? Profesorul ți-a spus să aștepti în cabinetul lui, jos...

MIHAI *privind nedumerit prin cameră, extenuat de atâta agitație*

Unde e? De ce o ții închisă? Vreau să-i vorbesc.

BĂLLAN

Da, dar nu aici, în camera ei. Trebuia să rămâi jos. Ai fi văzut-o când o aduceau din camera de consultație.

MIHAI *abia se ține pe picioare, speriat*

Spune-mi, e grav?

BĂLLAN *se preface îngrijorat*

E destul de grav...

MIHAI

Pentru numele lui Dumnezeu, spune-mi, ce i s'a întâmplat?

BĂLLAN

Ai să vezi... Dar nu poți s'o aștepti aci. Du-te în camera d-tale.

MIHAI *dement, își revine, hotărât*

Nu plec de aci pentru nimic în lume... — *furios, disperat* — Să fie atât de aproape de mine! Să i se întâmple o nenorocire și eu să nu pot să-i ajut! Vreau să-i vorbesc... Înțelegi, nimeni și nimic nu mă poate împiedeca să-i vorbesc... — *țipă* — Bella, unde ești Bella? — *nu poate sta locului se plimbă agitat prin cameră.*

BĂLLAN *ți astupă gura*

Taci domnule, pentru numele lui Dumnezeu... Înțelege, viața femeii este în pericol...

MIHAI *nebun, înfrigurat*

Cum e în pericol? De ce e în pericol?

BĂLLAN

Din cauza d-tale. Numai din cauza d-tale... — *mâ-nios* — Eri când te-au adus aci nu scoteai o vorbă... și acum nu te putem ține.

ANA *e adusă teatral, pare leșinată.*

MIHAI *țipă scurt*

Bella!

BĂLLAN *îi pune mâna pe gură destul de brutal*

Taci odată... o ucizi. Du-te în camera d-tale.

MIHAI *sufocat, se oprește năuc*

Bella...

ANA *s'a trezit o clipă din leșin, îl privește fără să-l recunoască, apoi închide iar ochii.*

BĂLLAN *afectând vorbirea în șoaptă*

Ascultă domnule, liniștește-te. După ce că ești cauza unei adevărate nenorociri, acum nu te astâmperi. Vrei s'o ucizi?

MIHAI *desnădăjduit tot în șoaptă*

Cum? S'oucid? De ce sunt eu de vină? Spune-mi ce s'a întâmplat anume? Spune-mi odată...

BĂLLAN

Ascultă domnule, această fată când te-a văzut eri, a leșinat. Când și-a revenit în simțiri, a întrebat dispe-

rată ce s'a întâmplat cu d-ta, pentru ce ai figura aceasta descompusă? De ce ești în sanatoriu?

MIHAI *aprin*s

Ei și?

BĂLLAN

Cineva a făcut îngrozitoarea greșală să-i spuie, fără s'o previe, că ai încercat să te sinucizi din cauza ei. Atunci a leșinat din nou, prăbușindu-se pe podea. Am crezut că i s'a rupt coloana vertebrală... A sărit imediat toată lumea să-i dea ajutor...

MIHAI *îl întrerupe pierdut, uluit, parcă se sufocă, își desface gulerul, întreabă încet cu vocea alterată de emoție și uimire*

A leșinat? s'a prăbușit, când a aflat că am încercat să mă sinucid?! Bella a leșinat din pricina mea? — se sufocă iar, se sprijină de un fotoliu de nichel.

BĂLLAN

Asta nu-i nimic. A venit d-l profesor numaidecât, a examinat-o, i s'a dat imediat îngrijiri...

MIHAI *mereu năucit, nu-i vine să creadă, tresare, neîncrezător și umblă iar prin cameră*

A leșinat și s'a prăbușit Bella din cauza mea? — uluit — Dar m'a gonit pe scară?

BĂLLAN

Ascultă... Când și-a revenit, parcă a revenit de pe altă lume. Nu-și mai amintea nimic. Nu mai știa despre ea însăși decât numele. Incolo nimic. Nici cine e anume, nici unde stă...

MIHAI *nu se poate regăsi de fel, se frământă chinuit*

Dar cum asta?

BĂLLAN

Profesorul spune că a avut un șoc nervos...

MIHAI *îi e capul plin, nu mai pricepe nimic*

Ce fel de șoc nervos?...

BĂLLAN

Așa spune profesorul...

MIHAI *prăpădit de emoție*

Și acum ce face? Cum îi este?

BĂLLAN

Tot așa... Această stare va dura probabil multă vreme. A fost o mare greșeală că i s'a spus fără s'o pregătească nimeni, despre încercarea dumată de sinucidere...

MIHAI *se plimbă năucit prin cameră, ia inutil o carte în mână, apoi mângâie fără rost, cu gândul aiurea florile din vas, murmură pentru el însuși*

Din cauza mea a avut un șoc și s'a prăbușit... — *parcă tot nu realizează această întâmplare* — Din cauza mea... — *cade istovit în fotoliu, topit din ce în ce mai mult de această uluitoare întoarcere care i se pare totuși de necrezut*

BĂLLAN

Așa, acum stai liniștit — *iar el își face însemnările pe foaia de observație.*

MIHAI *a rămas câțva timp pe gânduri absent, iar când întoarce capul și dă cu ochii de ea, parcă în sfârșit realizează totul, privirea i se umple de lacrimi, întoarce capul spre Băllan, explicând naiv el însuși întâmplarea*

Doctore, din pricina mea... Din pricina mea a leșinat și s'a prăbușit, biata fată... — *se duce copleșit lângă ea, abia sprijinindu-și mâna pe pat, de parcă ar atinge-o*

pe ea însăși. O contemplă ca pe o icoană și o întrebă ușor înfiorat, cu vocea în lacrimi — Atât de mult m'ai iubit Bella?

BĂLLAN sare încet și-l trage înapoi

Las-o în pace, n'o turbura, e grav. Se pot ivi complicații — în clipa când a realizat adevărul celor spuse de Băllan, el e vindecat tot atât de instantaneu și de profund, pe cât de profund și integral e vindecat, transformat, cel cărui o nouă telegramă îi vestește că moartea celui scump a fost anunțată din greșeală. Faza de până acum s'a sfârșit, totul începe să fie de cealaltă parte a întâmplării. E dela început. Totuși bucuria lui e atenuată de starea ei, o simte cu duioșie bolnavă. Se dă la o parte speriat să nu-i facă rău. Tonul cu care spune fraza următoare e cu totul naiv, căci nu mai e nedumerirea unui om care nu poate să creadă, cum a fost până acum, ci e doar nedumerirea cuiva care își explică scuzându-se parcă, faptul că a fost în eroare până acum — Doctore, n'aș fi crezut niciodată... — copilăros — Părea cu totul altfel... Era atât de plictisită și disprețuitoare. Nici n'ai să crezi: m'a gonit pe scări...

BĂLLAN cu o comică seriozitate

Nimeni n'a pătruns până acum în inima unei femei. Când ele zic da, zic de fapt nu, iar când zic nu, zic de fapt da.

MIHAI privind nedumerit în gând, în urmă

Era atât de ciudată... Avea gesturi brutale... era atât de crudă uneori. Mi se părea atât de neînțelegătoare... Cum să uit ziua în care mi-a aruncat buchetul în față?

BĂLLAN filosof de ocazie

Femeie, ce vrei... Sunt atât de complicate...

MIHAI *prăbușit cu totul în visul și nebunia lui, ca în primul ceas al iubirii, cade în genunchi lângă pat și îi spune exaltat, cu ochii în lacrimi, cu fervoare ca într'o rugăciune*

Bella, *divina mea Bella, voi fi lângă tine zi și noapte. Te voi face bine. Nu se poate să fie altfel. Dumnezeu însuși va veni lângă patul tău — aproape plângând — Vom fi fericiți, Bella.*

ANA *după un timp deschide ochii, privește totul în jurul ei liniștit și întreată ușor afectat*

Ce-i asta, unde sunt? — *e îmbrăcată într'o pijama, peste care e un capot subțire de mătase și, în abandonul ei leneș, în privirea ei turburător de sensuală și de indiferentă, are mai ales acum liniștea unui leopard domesticit. Bineînțeles că de aci până la scena finală, nu mai seamănă de loc cu Bella, ci e Ana devenită de-a-întregul femeie — De ce sunt aici?*

BĂLLAN

Sunteți la Snagov, doamnă... La Vila Snagov... Vreți să ne spuneți cum vă numiți și unde locuiți?

ANA *cu o privire bănuitoare, încet*

Bella Zadu... și stau pe strada... strada... — *caută să-și amintească.*

BĂLLAN

Faceți o sforțare...

ANA

Pe strada Belvedere...

MIHAI *nu se poate stăpâni, dă un strigăt*

Bella...

ANA *îl privește lung, liniștit, întrebător*

Da?...

MIHAI *uimit*

Nu mă recunoști, Bella?... Sunt eu, Mihai...

ANA *ridică nedumerită din umeri*

Nu.

BĂLLAN *îl ceartă*

Ce-i asta? Așa ne-a fost vorba — *apoi către Ana* — Domnișoară, pe ce stradă stați?

ANA

Pe strada Belvedere...

BĂLLAN

Ați stat acolo acum patru ani... Acum stați într'un apartament pe bulevardul Brătianu.

ANA *hotărît*

Eu? Nu. Stau într'o cameră mică pe strada Belvedere. Vă rog să mă lăsați să mă duc acasă — *se ridică din pat cu greutate, cei doi o sprijină în grabă și o așează în fotoliu în mijlocul camerei.*

BĂLLAN

Cum o să vă duceți acasă?... Știți unde sunteți acum? La Vila Snagov.

ANA

La Snagov? Ce caut la Snagov?

MIHAI *speriat*

Domnule doctor... să n'o obosiți... a trecut prin atâtea emoții. Lăsați-o să se odihnească... Bella stai liniștită.

ANA *îl privește, pe Mihai cu aerul: Dar d-ta cine ești?*

BĂLLAN

Domnișoară Bella, încearcă să-ți amintești ce-ai făcut ieri.

ANA

Ieri am fost împreună cu... — *face o pauză, ca o reticență* — o prietenă Ana, să vedem pe o mătușe a noastră, care are un copil bolnav. Stă departe și cu tramvaiul am ajuns foarte târziu.

BĂLLAN

Nu, domnișoară Bella, ieri ai venit aci la Snagov cu un automobil albastru, Buick, de două locuri. Erai singură la volan și aci ai întrebat de profesorul Dr. Omu. Când ai intrat în cabinetul lui, l-ai văzut pe domnul acesta...

ANA

Nu pricep nimic... n'am niciun automobil albastru, n'am condus mașina niciodată în viața mea. Nu știu să conduc — *iar adoarme*.

BĂLLAN *vrând să iasă, face semn lui Mihai să vie și el.*

MIHAI *rugându-se mult*

Lăsați-mă câteva clipe cu ea.

BĂLLAN

De, eu știu? Mi-e teamă de domnul profesor.

MIHAI

Câteva clipe numai...

BĂLLAN

Dar nicio vorbă despre trecut.

MIHAI

Nimic... nimic... Nici nu-i vorbesc... Stau lângă ea.

BĂLLAN

Ascultă încă odată... nicio vorbă despre trecut...

MIHAI

Nicio vorbă.

SCENA II

ANA, MIHAI, PROFESOR OMU

MIHAI își duce un scaun lângă fotoliul ei. O veghează un timp, apoi când ea deschide sensual ochii, el îi spune recunoscător

Draga mea, niciodată nu mi-aș fi închipuit că mă iubești atât!

ANA femeie și gratuit angelică

Eu te iubesc pe d-ta?

MIHAI rămâne pur și simplu interzis

Da... Ai suferit din cauza mea... ai avut un șoc nervos și te-ai prăbușit pe podea.

ANA calm, uimită

Am avut un șoc nervos?

MIHAI dezolat, ridică din umeri, pe urmă convins

Ți-ai pierdut cu totul memoria. Nu-ți mai amintești cine ești.

ANA surzătoare, liniștită, în contrast cu emoția lui

Dar știu foarte bine cine sunt.

MIHAI

Nu-ți dădeai seama că mă iubești. Bella, draga mea. Asta spune și doctorul. A trebuit să vie o întâmplare ca asta, ca să ai revelația propriului tău secret... Mă iubești.

ANA *după o pauză, cu o vagă ironie*

Desigur că te... iubesc, dacă zici că te iubesc, dragul meu.

MIHAI

Ah, cât îți sunt de recunoscător... Ai să te faci bine și o să fim fericiți... O să trecem prin viață cântând, cum vin copiii de la școală. Ai să te faci bine.

ANA *nedumerită*

Dar eu sunt foarte bine.

MIHAI *contrazis*

Tu... Bella?

ANA

Da... — *se încurcă* — domnule...

MIHAI *înduioșat*

Spune-mi pe nume, Bella... Sunt Mihai.

ANA *face un gest dezolat*

Da — *stângaci* — Mihai.

MIHAI *e între ei o stânjenire, o lipsă de legătură*

Ah!

ANA *rece și parcă dezolată de răceala ei. După un timp nu mai știe ce să facă, întreabă jenată*

Îți spuneam pe nume înainte?

MIHAI *înduioșat nervos*

Bella mă iubeai... mă iubeai foarte mult. Am fost marea iubire a victiții tale... — *explicându-i convins secretul* — însă nu ai avut niciodată curajul să mi-o spui.

ANA *convenind amuzată de incorigibila naivitate a bărbatului îndrăgostit*

Atunci de sigur că așa e... Ai fost marea iubire a vieții mele

MIHAI *fără margini de convins*

Din pricină că erai foarte timidă. Niciodată n'aș fi bănuțit că ești atât de timidă. Acum înțeleg totul. Ascundeai cu teamă o mare iubire. *surâde uimit în convingerea lui*. Și eu care credeam că nu sunt pentru tine decât un indiferent oarecare, ba chiar. că nu mă poți suporta, că vrei să scapi de mine — *Cu totul luat de apa presupunerilor lui* — Acum înțeleg că tot ceea ce făceai, gesturile acelea ciudate, batjocurile tale, nu erau decât ca să-ți ascunzi marea ta iubire.

ANA *uitucă, îl privește mirată*

Ce iubire?

MIHAI *o contemplă fără să o mai audă, ascultându-se numai pe el*

Niciodată n'aș fi bănuțit, Bella — *Ingrozit, răsucit în el însuși, la gândul acesta* — Ah, aș fi putut să mor... Ar fi putut să se așeze între noi sensul unic al eternității... fără să știu cât mă iubești... — *cu o nesfârșită emoție, înlăcrimat* — Am fost nebun... nebun...

SCENA III

Aceiași, OMU

OMU *care a venit bineînțeles să-l observe pe Mihai*

Ei, cum te simți frumoasă d-ră Bella?

Mihai respectuos a trecut în partea cealaltă a fotoliului

ANA

Mă simt puțin obosită, dar atâta tot. Nu pricep ce are toată lumea asta cu mine. Mi se arăta un interes pe pe care nu-l înțeleg. Incep să cred că mi s'a întâmplat ceva grav.

OMU *amuzat de întorsătura lucrurilor, dar afectând pedanteria profesională*

Aproape că dimpotrivă. Când te-am examinat de dimineață, mi-am dat seama că nu e nimic grav. Șocul nervos ți-a luat pur și simplu patru ani din viață, fără să lase nicio altă turburare. Psychanalisa arată că inconștientul are tendința să ascundă, să refuleze anumite amintiri cu caracter neplăcut... Când uităm un obiect, o întâmplare, e din cauză că am avut interes s'o uităm, sau pentrucă ne-a fost dezagreabilă întâmplarea, sau am fi vrut să ascundem obiectul. Inconștientul nostru lucrează pentru noi — *Mai mult pentru Mihai* — Pare-se că d-ta ai vrut din toată inima să anulezi patru ani din viața d-tale. Organismul își alege singur maniera. Iată, un șoc nervos și nu mai știi nimic din acești patru ani. Ești femeia fără trecut, visată de toți bărbații. Fata adormită din poveste. Domnișoară Bella ești pur și simplu « La belle au bois dormant ».

ANA

D-voastră îmi explicați atât de frumos, încât aș putea spune că nu mai mă tem.

OMU

Iar pe d-ta domnule, îmi pare că nici nu te mai recunosc. S'ar zice că ai suferit și d-ta un șoc, dar un șoc contrar. Parcă n'ai fi fost niciodată grav bolnav.

MIHAI *sărută mâna Anei care i-o lasă cu indiferență*

Trebue să urmeze vreun tratament, vreun regim, domnule doctor?

OMU

Vieța când e ea însăși, n'are nevoie de tratament și nici de regim. Bună ziua — *Iese*.

TABLOUL V

SCENA I

ANA, MIHAI, DORA

Tot în camera Anei. S'a sfârșit masa. Li se servesc acum țigări și cafele, un pahar de vin bun

DORA *infirmiera, servindu-i*

D-l profesor a spus că nu trebuie să țineti niciun regim. Vi s'a servit menu-ul musafirilor... domnul profesor a trimis anume o sticlă de vin pentru d-l Mihai... La început nici nu vă atingeți de masă. Uite, mesele astea bune v'au redat sănătatea, domnule Mihai. Acum mâncați cu o poftă de lup.

ANA *gustând, ironică*

E într'adevăr un vin excelent și masa a fost foarte bună, încât nu mă miră că d-l Mihai și-a regăsit sănătatea.

MIHAI *copilărește*

Bella, de ce ești răutăcioasă?

ANA *amuzată*

Dar nu pari să fi fost bolnav niciodată!

MIHAI *recunoscător*

Tu m'ai vindecat. Te-am revăzut o secundă și în secunda aceea, alcoolul prezenței tale, făcând dintr'un jăratec aproape stins, o flacăra — m'a redat mie însumi. Noroc, draga mea.

ANA *ca un ecou*

Noroc, dragul meu.

MIHAI *obsedat de această idee*

Ascultă Bella, ești sigură că nu ai ținut niciun jurnal? Știi, fetele obișnuiesc atunci când sunt îndrăgostite, să scrie în acest fel de jurnal secretele inimii, ceea ce, sfioase, nu au curajul să mărturisească celui iubit — *Așteaptă destul de nervos.*

ANA *nedumerită*

Nu știu... unde vrei să fie acest jurnal?

MIHAI

În apartamentul din bulevardul Brătianu.

ANA

Dar ce să caut eu în apartamentul din bulevardul Brătianu? — *e oarecum agitată.*

MIHAI *își dă seama că a greșit*

Draga mea, iartă-mă... fac o mare greșală... îți vorbesc de un trecut pe care inconștientul tău vrea să-l uiți, care-ți inspiră oroare ca o faptă rușinoasă.

ANA

Nu-mi inspiră niciun fel de oroare, pentrucă nu știu nimic despre el.

MIHAI *cu frică parcă de acest trecut*

Cu atât mai bine... cu atât mai bine... au fost lucruri înjosoare, care mi-au înegrit pieptul ca o ciumă. — *învins totuși de oroarea amintirii* — Ah, când cabiniera dela teatru mi-a dat înapoi buchetul și cartea de vizită spunând că d-ra a zis că nu cunoaște pe acest domn, nu-mi venea să cred. Dar cum mi se mai întâmplase asemenea ciudățeniilor din partea ta, am crezut că nu vrei să știe cei din teatru de cunoștința noastră și te-am căutat apoi acasă. Umblasem cu același buchet în mână pe stradă, ca o torță de smoală, toată

seara. Te-ai întors la două noaptea și te-am așteptat pe scară... — *agitat și înfiorat* — Știi ce mi-ai spus Bella?

ANA *curioasă și candidă* — Nu!

MIHAI *imitând frazele ei vulgare*

« Te rog domnule să nu mă mai plictisești atât. Dacă nu te astâmperi și te mai prind pe la teatru, pun servi-toarea să te arunce în stradă... ». Te priveam înjunghiat : « Bella, cu mine... cu mine vorbești așa? După cele ce au fost între noi? ». « Nu prea văd ce a fost între noi, dar, încăodată, să nu mă mai plictisești cu insistențele d-tale... ». Ai aruncat buchetul pe scară, ca o piatră... ai trântit ușa, de parcă ai fi vrut să-mi plesnești fața. Am vrut să sparg totul, să dau foc la casă, nu știu! să-mi fac harakiri acolo, la ușa ta — *uitând totul, îi reproșază luat de amintire* — Cum ai putut să fii atât de rea?

ANA *senină*

Eu? Am fost eu așa?

MIHAI *îi reproșază amar, otrăvit de amintire*

Da... da... da... așa ai fost.

ANA *splendid femeie, convenind automat*

Atunci de sigur că așa am fost.

MIHAI *din senin, aducându-și aminte se răsuțește iar*

Ah, draga mea, nu te supăra... sunt un mizerabil. Răscolesc un trecut pe care tu vrei să-l uiți, să-l arunci ca pe o haină slinoasă, de care ți-e silă... iartă-mă dragă și să nu mai vorbim despre acest trecut...

ANA *indiferentă ca frumusețea toată însăși, îngânându-l moale*

Te iert dragul meu și să nu mai vorbim despre acest trecut...

TABLOUL VI

Aceeași cameră

ANA, MIHAI, MARIA, BĂLLAN

ANA aranjează niște gladiole pe masa verde de metal, e îmbrăcată într'o rochie ușoară de interior

MIHAI s'a refăcut cu totul și e acum un splendid flăcău. Intră foarte important și plin de taină cu o valiză mijlocie în mână, iar sub celălalt braț un echer, un teu, o cutie cu compasuri. Se cunoaște că, influențat de ceea ce a cetit, vrea să încerce o experiență hotărâtoare

Bella, întoarce-te, nu te uita.

ANA feminin bănuitoare, privind valiza

Dar ce e asta? Ce ai aici?

MIHAI foarte preocupat de ideea lui

Întoarce-te...

ANA mereu femeie

Dar să nu mă chinui mult.

MIHAI scoate din valiză o rochie «1900» cu pălăria ei și o așează frumos pe fotoliu

Gata! — și așteaptă teribil de încordat să vadă dacă se produce minunea.

ANA se întoarce, vede costumul și pare foarte nedumerită

O rochie?!

MIHAI

Uită-te cu atenție... — *așteaptă mereu, încordat, rezultatul experienței.*

ANA *vag*

O rochie, ce să fie? — *începe să fie nedumerită.*

MIHAI *din toată ființa lui*

Bella, uită-te bine... *caută să-ți aduci aminte...*

ANA *se uită bine, dar nu-și aduce aminte.*

MIHAI *dezolat că nu l-a recunoscut*

Bella, e costumul tău, un costum dela cabaretul la care cântai tu.

ANA

Dar nu înțeleg ce vrei să spui?

MIHAI

În rochia aceasta fantezistă, ca și privirea și gesturile tale năzdrăvane, cântai la cabaret, acel « Cântec ză-natec ».

ANA

Cum, un « cântec ză-natec »? Ce fel de cântec era?

MIHAI

Nu știi... îl scrisese pentru tine, pianistul ăla bătrân și bețiv. Era îndrăgostit de tine, avea parcă bale când te privea, râdeau toți de el...

ANA

Cum, era compus de el?

MIHAI

Așa pretindea el. Unii susțineau însă că e o canțonetă străină pe care o modificase el puțin, și-i scrisese cuvinte noi pentru tine. O botezase « Cântec zănatec ».

ANA *tresărind*

Nu știu nimic...

MIHAI

Bella... fă o sfortare, caută în tine cum ai căuta un act într'o casetă răvășită... poate că ai să-ți amin-tești... Incearcă să-l cânti iar...

ANA *nervoasă*

Nu mai stărui de prisos... e peste putință să-mi aduc aminte... De altfel încă nu cred nimic din povestea asta a pierderii personalității mele.

MIHAI *îndârjit, cu regret*

Ba da, ai cântat acest « cântec zănatec ».

ANA *a desfăcut rochia și o cercetează curioasă ca orice femeie*

Dar de ce ai adus acum rochia asta? De unde ai luat-o?

MIHAI *fără să vrea parcă*

Erai așa de frumoasă în rochia aceasta fantezistă... Când apăreai, plafonul cabaretului devenea un cer înstelat și explică Am plecat azi de dimineață cu camioneta vilei și m'am întors cu autobuzul după amiază. Dela șosea până aici am venit pe jos.

ANA

Și cine ți-a dat rochia?

MIHAI

Cabiniera. A fost foarte greu... spunea că nu a fost costumul teatrului... ci al tău personal... I-am dat o sumă de bani și mi-a spus că dacă îi garantez că nu-l pierd și nu-l ții mult, îl va împrumuta dela cântăreață de acasă... Ți-e probabil să-l fi cerut servitoarei tale.

ANA

Și de ce ai făcut toate acestea?

MIHAI *cu o ușoară exaltare*

Erai atât de frumoasă Bella, în rochia asta... făceai un gest drăguț cu mâna când înaintai spre public și-ți răsuceai mijlocul... pe urmă melodia asta... Aruncaai vorbele ca monede de aur în sală.

ANA

De sigur că exagerezi.

MIHAI *vrăjit de amintire*

Ba nu, ba nu... erai de neuitat... Nu se poate spune că ai o voce de mare cântăreață, dar era ceva nespus de ispititor în modul în care cântai. O legănare a vocii. Numai a ta...

ANA *vede pe masă uneltele lui*

Și... ce ți-ai adus aici?

MIHAI *emoționat*

Echerul, compasuri. Am afară și planșeta — *Surâzând înduioșat* — Instrumentele mele de lucru, Bella.

ANA

Vrei să lucrezi?

MIHAI *cu oarecare căldură*

Da Bella, vreau să lucrez. E atâta vreme de când n'am mai pus mâna pe echer — *mângâie cutia cu compasuri*.

ANA

Din ce pricină?

MIHAI *surâzând*

Din pricina ta, Bella — *pronunță ca totdeauna numele Bella cu o voce moale, înduioșată* — Eram prea plin de tine, otrăvit de disprețul tău, nu mai puteam sta în fața planșetei.

ANA *serioasă*

Tochmai fiindcă mă iubeai ar fi trebuit să lucrezi mai mult.

MIHAI *convenind*

Dacă te-ar fi interesat ce lucrez eu... poate... Când ne-am certat tocmai lucram în vederea unui concurs, pentru o mare piață. Se dădea un premiu de trei milioane de lei pentru un proiect de sistematizare a Pieței Naționale... — *se joacă mereu cu cutia de compasuri* — Am lucrat aproape un an de zile la acest proiect. Totul era pornit în mine, ca într'un galop al încrederii... o nădejde nebună — *aruncă și acum, cutia cu compasuri* — După ruptura de atunci mi-a fost silă de tot. Nu mi-am mai prezentat proiectul la concurs.

ANA *cu ceva de soră în ea*

Nu se poate... De ce ai făcut asta? De ce nu mi-ai spus nimic?...

MIHAI

Ți-am vorbit de vreo două ori... Ai făcut câteva glume pe socoteala meseriei mele...

ANA *uitând, uimită*

Mi-ai spus mie într'adevăr?

MIHAI

Ți-am spus că aș vrea să câștig premiul ca să repar căsuța bunichii. Nu-ți închipui de când plănuește biata bătrână să-și repare casa. Și mai ales vream să construiesc pentru noi doi o vilă, în parcul de pe Calea Dorobanților, la Bordei. Ai râs cu atâta poftă, că mi-a trecut și mie cheful de concurs. Ți s'a părut ridicol să mă aștepti...

ANA *din toată inima*

Dar ce importanță are ce-a fost? Acum e altceva. Ți spun eu acum că acest proiect mă interesează enorm. Voi sta lângă tine tot timpul cât vei lucra... Vom număra împreună zilele, până se va da rezultatul. Dacă va mai fi vreun concurs.

MIHAI *cuprinde cutia cu compasuri*

Bella, Bella, există un Dumnezeu al îndrăgostiților. Tocmai de aceea mi-am adus planșeta. Rezultatul concursului a fost anulat. Se va ține din nou. Acum premiul e de cinci milioane...

ANA *cucerită caldă, inimoasă*

Foarte bine... îl vom lua...

MIHAI

Da... — *e fericit... după un lung răstimp privirea îi cade din nou pe rochie, se aprinde iar, dar întreabă doar sfielnic* — Ascultă Bella, vrei să îmbraci puțin rochia?

ANA *nedumerită*

Da... de ce?

MIHAI

Vrei?... ah... ar fi minunat... haide...

ANA

Bine... o îmbrac... Cine știe ce te impresiona în deosebi și din pricina asta, transfigurai totul — *Ana a trecut în camera de baie din stânga. Mihai pânđește o clipă nervos, încearcă să-și așeze compasurile, e prea nervos. Intră Maria în halat.*

MARIA

Doctorul Băllan nu e aici? Mi-a spus că după consultații vine aci...

MIHAI

N'a venit încă, dar dacă ți-a spus că vine, așteaptă-l aci...

MARIA

Nu, că am de lucru... Vin mai târziu...

MIHAI

Nu, nu pleca încă. Așteaptă puțin, te rog...

MARIA

De ce? Nu pot, am de lucru...

MIHAI *stăruitor*

Așteaptă puțin... numai puțin... ai să vezi...

MARIA

Ce vrei să văd?

MIHAI *copilăros*

Te rog... așteaptă puțin... — *apare Ana. El exclamă vrăjit* — Privește...

ANA e într-o rochie «1900» de catifea neagră, fără umeri, amplă jos, din volane puse pe tulle. Decolteul e acoperit cu tulle înstelat cu metal galben. În jurul gâtului un guler întărit. Acest adaos pe decolteu e prins doar la spate cu o copcă constituind o piesă separată. Mânecele sunt lungi și se trag ca mânușile, înăuntru de catifea, deasupra de tulle, spre umeri volane întărite de tafta. Toate acestea de culoare neagră. Rochia mai are două flori mari bleu. Bella poartă și un manșon de volănase de tulle, aceeași culoare cu florile. Pălărie mare de epocă, neagră.

MIHAI merge vrăjit spre Bella

Uite, tot așa de frumoasă ești... Invie mătasa pe tine, ca o plantă... Fă câțiva pași Bella... — o contemplă vrăjit, lung — Fă câțiva pași... Incă...

MARIA

Dar ce este asta? De ce te-ai «costumat» așa?

MIHAI

Un costum al Bellei... Cânta îmbrăcată așa «Cântec zănatec».

ANA

Nu-mi aduc aminte de niciun costum, de niciun cântec zănatec.

MARIA sinceră

Dar știi că ești frumoasă? — cercetează de aproape costumul.

MIHAI mereu vrăjit

Nu-i așa, domnișoară? Ah, și dacă ați fi auzit ce tulburător era cântecul... Beai vin cu cerul și iadul când îl ascultai... Bella, fă o sfortare, caută să-ți amintești cântecul.

MARIA

Dar arată-i cum era acest cântec.

MIHAI

Nu știi mai mult. Nici cabiniera nu-și mai amintea... Eu nu știu să cânt, n'am voce, dar nu l-aș putea uita niciodată. L-aș recunoaște.

ANA

De cântat știu să cânt... nu prea mult bineînțeles, ca orice fată... N'am știut însă niciodată un « cântec zănatec ».

MIHAI *cade pe gânduri, parcă i-ar reveni boala*

Te rog fă o efortare, încearcă să-ți aduci aminte. Cred că nimeni pe lume nu ar putea să cânte acel « Cântec zănatec » cum îl cântai tu. Dacă l-aș fi auzit în mormânt, aș fi știut că ai trecut tu pe alea nisipoasă.

ANA *e foarte nervoasă*

Te rog nu-mi cere lucruri imposibile... nu cunosc această rochie, n'am cântat acest cântec — *hotărît supărată* — Nu... nu... nu... — *rămâne agitată*.

MARIA *certând pe Mihai*

Ce faci? Ce ți-a spus profesorul? Să nu o obosești, să nu-i vorbești de trecutul ei.

MIHAI *nervos, abătut*

Păcat — *iese*.

ANA *rămâne tot timpul replicelor următoare pe gânduri*.

MARIA *se uită după el surâzând, neluând în prejurarea în serios*

E foarte ciudat... va trebui de-acum să-i vorbești despre acest trecut... să-l admiți...

BĂLLAN *intră, amuzat, cu o privire de complicitate*

Ei ce-a fost? Ce-a adus în geamantan?

MARIA

O rochie a Bellei... acum ea nu cunoaște însă cântecul acela « zănașec » pe care-l vrea el.

ANA *întoarce liniștită capul spre el, apoi extrem de enigmatică*

De unde știi că nu-l cunosc?

MARIA *mirată*

Il cunoști cu adevărat?

BĂLLAN

Atunci de ce nu i l-ai cântat?

ANA *mereu pe gânduri, cu o voce gravă*

Ce rost are să mai desgrop un trecut care nu mai prezintă interes?

BĂLLAN

Dar e în interesul experienței.

ANA *întoarce capul, senină*

Ce experiență?

BĂLLAN

Ascultă domnișoară, te rog, fă tot posibilul ca să izbutim... Încearcă să-i vorbești despre trecut, despre tot... dacă el vrea asta... Insușește-ți personalitatea Bellei... Acceptă... Construește chiar din elementele pe care ți le spune el și pe măsură ce ți le dă el însuși. Din două trei elemente furnizate chiar de el, e ușor să construiești o poveste întreagă.

ANA *mereu îngândurată, mereu enigmatică*

Poate că nu e nevoie să construiesc nimic.

TABLOUL VII

Un salon-verandă al Casei Snagov prelungit într'o terasă astfel încât scena apare împărțită oarecum în două. In dreapta salonul are mobilier de restaurant de vară : fotolii, scaune și mescioare de trestie, un secretar pentru corespondență, în colț în fund. Un pian în față, vopsit în alb și gris. Grupuri de globuri luminează viu salonul, în contrast cu terasa. Un fotoliu de trestie pe linia de mijloc, întors spre salon. In afară de o bază de câteva palme dela pământ, salonul are o enormă fereastră semi-circulară, cu figuri translucide fanteziste : dansatoare, clowni, umbrele și altele. Terasa e înconjurată de jghiburi cu flori albe, în deosebi. Regina nopții, în afară de alte plante de tot soiul. Sunt trei mese de joc de cărți. Toate ocupate. Peretele salonului are afară o lampă cu trei brațe, fiecare cu câte un glob, iar pe fiecare masă de joc e câte un glob. In fund se coboară printre două trepeduri, cu câte un glob fiecare, spre debarcader... In fund mai e, chiar și seara, mobilă de plaje, o umbrelă colorată strânsă... In fund în plin, lacul sub lună și pădurea. Intrările se fac fie prin stânga, din grădină, fie din fund dela debarcader, fie prin dreapta, căci salonul are uși cu draperii spre interiorul Casei Snagov. Acum e către ora 10 seara. Inainte de ridicarea cortinei se aude Ana sfârșind de cântat o romanță oarecare. Aplauze. Pe linia de despărțire a terasei, Berbecaru a ascultat în picioare.

ESMERALDA în splendidă toaletă, vag de epocă, privește nemulțumită aplauzele de politețe ale jucătorilor de cărți, se ridică apoi dela masa de bridge și vine în salon spre cei doi, se întoarce să ia cuvântul ca un orator

Pentru ca să sărbătorim cum se cuvine această cântăreață minunată, propun să ciocnim cu ea o cupă de șampanie. Gligor Alexandrovici binevoeste și spune să se aducă zece sticle de șampanie.

GURĂU *ceremonios*

Majestate, se va face întocmai. Vă propun însă în loc de nesuferita șampanie franțuzească, vreo câteva

sticle prăfuite de nectar auriu care, precum știți, este un vin foarte prețuit de cunoscători. Și pe urmă, zece sticle nu ajung.

ESMERALDA *imperial*

Să fie cum zici.

GURĂU *face un semn Dorei*

Adu 20 de sticle... Notează-le: 5.000 de lei sticla.

ESMERALDA *când trece spre locul ei îl vede pe Berbecaru, privind intrigat din prag pe cei doi*

Hai la joc... E talie nouă...

BERBECARU *intrigat și misterios*

Ascultă, am tras puțin cu urechea. De vreo două zile tot discută între ei... d-ta pricepi ceva din chestiile astea cu personalitatea?

ESMERALDA

Da... pricep... cred că... e foarte simplu.

BERBECARU *dornic să știe*

Ei, cum?

ESMERALDA *se gândește, caută*

Uite, s'a tras ieri loteria și lozul cel mare...

BERBECARU

... l-a câștigat o fetiță de nouă ani.

ESMERALDA

Felicitățile mele...

BERBECARU

De ce?

ESMERALDA

Poate că d-ta ești fetița de 9 ani și nu o știi...
— *ridică din umeri* — Ți-ai pierdut personalitatea...

BEREGARU *uimit*

Dacă nu știi, cum se poate să fiu eu?

ESMERALDA

Ei asta-i! Ce are a face? Ești fetița de nouă ani și nu o știi...

BERBECARU *pentru el, convins*

Cum să fiu eu o fetiță de 9 ani, dacă nu știu că sunt?

ESMERALDA

Dacă ți-ai pierdut personalitatea?

BERBECARU

Fugi de aicea Majestate, ești nebună... Dacă ași fi o fetiță de nouă ani ași ști...

ESMERALDA *argumentând serios*

Atunci nici eu nu sunt nebună dacă nu o știu — și *brusc acru* — dar d-ta ești nebun — *scurtă pauză*, apoi *cu tâlc și triumfătoare* — ...pentru că asta o știu eu.

BERBECARU *rămâne aiurit, nu se poate regăsi sub privirea ei triumfătoare*

UN PARTENER

Majestate, hai să faceți cărțile.

ESMERALDA se uită mereu triumfătoare la Berbecaru și răspunde neglijent partenerului

Da, viu — Se duce la masă.

MARIA e îmbrăcată într'o rochie de tulle alb, croială de stil, mâneci mari, foarte largă, la brațe și mijloc buchete mari de flori de măr. Pieptarul plisat. Toată e pe fond de tafta albă. Vine mai aproape, o roagă pe Ana

Cântați minunat... Mai cântați-ne ceva, d-ră Bella.

MAI MULȚI repetă rugăminta

Da... da... încă un cântec.

MIHAI fericit

Hai, Bella, mai cântă ceva.

ANA în rochia «1900», cântă un alt cântec scurt. Tocmai acum intră doi lachei cu tăvile cu pahare. Esmeralda îi fixează locului ca să nu deranjeze pe cântăreață. Ana se poate acompania și singură la pian. Când a terminat de cântat e aplaudată iarăși în două moduri diferite: cu o vie participare la cei din salon, cu o politețe condescendentă de către jucătorii de cărți. Esmeralda e furioasă, văzându-i cum aplaudă; în schimb, Mihai care nu știe ce e pe terasă e foarte mulțumit și foarte mândru că ea este ascultată cu plăcere.

MIHAI când Ana termină se întoarce către Maria

Am avut dreptate? Nu-i așa că e încântătoare? Ah, păcat că nu-și aduce aminte Cântecul zănatec.

MARIA

De ce nu i-l amintești d-ta?...

MIHAI

.Eu nu știu să cânt, dar îți spun că l-aș recunoaște îndată... Am încercat ieri când am fost la București vreo zece, cincisprezece plăci, până când n'a mai avut răbdare doctorul Băllan. Nu că aș putea suporta acel cântec zănatec cântat de altcineva. O placă mi-ar face rău s'o aud. Timbrul ei unic era totul. Aș fi adus însă placa numai ca să-și amintească ea despre ce e vorba... — *o ia apoi pe Ana de braț și o izolează, spre sală. Ea se așează pe un fotoliu de plajă, el pe un scăunel* — Ah, Bella, cum de nu-ți aduci aminte, fiindcă tocmai în seara când ai cântat acest cântec ți-am trimis noi un bilețel în versuri și un buchet de flori prin cabinieră. Eram cu Leontescu, dar dedicația în versuri ți-o scrisesem eu. El avusese doar ideea să facem din două șervete înodate, doi purcei, iar eu compusesem versurile:

Domnii ăștia, doi purcei,
Spilcuiți ca vai de ei,
De-i primești ca să te vadă
Se bucură și dau din coadă.

ANA *râde cu poftă*

Ha... ha... ha... — *și pe urmă, din râs, căutând parcă își amintește*

Da... da... da... *poezia asta o cunosc...*

MIHAI *grăbit*

Ne-ai răspuns că vii la masa noastră, după ce te schimbi.

ANA *nu prea convinsă*

Da, da, mi-aduc aminte... prietenul tău era foarte amuzant.

MIHAI

Te-a făcut să râzi toată seara. Dar n'ai stat mult.

ANA

Da... trebuia să mă culc mai devreme.

MIHAI

Nu, a venit patronul localului și nu știu ce ți-a spus.

ANA

A, voia să-mi arate niște note pentru un cântec nou.

MIHAI

A doua zi după masă ai fost cu noi la cinematograful. Ne-am amuzat extraordinar. Era un film muzical cu Maurice Chevalier și Janette Mac Donald... de câte ori ne-am întâlnit apoi ne-ai cântat arii din acest film.

ANA

Era un film delicios « Văduva veselă » — *fredonează câteva măsuri.*

MIHAI *cucerit*

Da... da... așa e... cât sunt de fericit, Bella — *Dora luând paharele de pe tavă a servit pe toată lumea. Când ea a terminat, Esmeralda se ridică de la masa ei, își ia cupa și cu o majestate imperială vine în față de tot. Toată lumea ascultă apoi toastul pe care îl ține ea în cinstea tinerei fete.*

ESMERALDA

Scumpă contesă, închin în sănătatea voastră, această cupă de nectar, pe care — *Gurău se ridică în picioare — bestia de Gligor Alexandrovici Patiumkin l-a adus din jafurile lui nerușinate... — Gurău se așează pleoștit. Lui Mihai — Conte, vă felicit pentru încântătoarea d-voastră soție.*

ANA *de altfel în tot acest tablou va fi destul de copilăroasă, făcând o reverență comică*

Sunt fericită Majestate.

MIHAI *soldat*

Să trăiți maică a tuturor Rușilor.

ESMERALDA *oferă brațul Anei și o duce ca pe o fetiță pe terasă prezentând-o*

Această frumusețe așteaptă omagiile d-voastră domnilor... — *îi invită, nemulțumită* — Poftim... poftim... — *domnii aplaudă.*

UN JUCĂTOR DE CĂRȚI

Aplaudăm călduros, Majestate.

ESMERALDA *cu o nemărginită silă*

Aplaudați? Am văzut cu desgust aplauzele d-voastră... — *parcurge terasa cu privirea* — Uită-te la ei... Aplauze!... — *cu un imens dispreț* — Suflete de spectatori care aplaudă, se îmbracă la garderobă și se întorc acasă la orizontul lor de coteț — *agitând degetul arătător cu o mânie plină de dispreț* — Nu aplauze ar fi trebuit, căci nu sunteți aici spectatori... ci... — *eliptic, ar fi trebuit* — o participare la frumusețea pe care v'a oferit-o această fată încântătoare — *magnifică în mânia și calda ei exaltare, cu o nesfârșită nostalgie în voce* — Plutesc în aer în seara asta... toate iubirile moarte și vii dela facerea lumii și voi aplaudați, lipiți de scaune... Ce spun eu? Într'o noapte ca asta, cresc aripi până și larvelor, dar voi sunteți larve iremediabile, fără har. — *Către Ana* — Ah, contesă, iartă-i, sboară și ei câteodată, dar sboară numai cu tichet de avion — *Vor să treacă spre salon.*

JUCĂTORUL DE CĂRȚI *vine cu paharul întins, vrând să ciocnească*

Domnișoară...

ESMERALDA *deslănțuită și furioasă*

Cum îndrăznești să stai în picioare în fața unei fete atât de frumoase? — *cu dispreț aspru* — Ce, ești taxator de tramvai? — *poruncind ca o adevărată împărăteasă* — In genunchi...

JUCĂTORUL DE CĂRȚI *intimidat, pune un genunchi jos*

Majestate...

ESMERALDA *disprețuitor, imperios*

Ce ești d-ta? Ce meserie ai?

JUCĂTORUL DE CĂRȚI *sfios, bâlâit*

Sunt profesor de literatură...

ESMERALDA *ridică din umeri nedumerită, cu un fel de silă*

Profesor de literatură! profesor de literatură... Și ce cauți în vila asta?

JUCĂTORUL DE CĂRȚI

Am venit să fac aci o cură de vitamine...

ESMERALDA *indignată*

Auzi... n'a venit să evadeze... a venit să facă aci «o cură de vitamine» — *cu amărăciune* — Ah, era o vreme când vitaminele nu se luau cu rețeta. Se sorbeau din privirea femeilor frumoase.

JUCĂTORUL DE CĂRȚI *rămâne perplex și caraghios*

Credeam că...

ESMERALDA *disprețuitor*

Vii să ciocnești cu această frumusețe? — *amar* — Eu credeam că vii să-i propui să fugiți împreună — *cu o căldură nespasă, cu o patimă desnădăjduită și amară, cu tot ce ar fi vrut să fie viața ei* — Spune-i că numai privind-o pe ea, viața asta merită să fie trăită — *crescând* — Spune-i... — *dar e întreruptă de un jucător bătrân.*

JUCĂTORUL BĂTRÂN *vine întrerupând-o și îngenuncha puțin cam caraghios, fără elan, după ce și-a pus batista jos*

Frumoasă domnișoară, eu vă fac o propunere mai serioasă: un apartament în blockhaus, un automobil de opt cilindri și...

ESMERALDA *râzând amar*

Ah! ești un bătrân nevropat rezonabil... Nu-i spui că ești în stare să-ți părăsești pentru ea sora de caritate și nepoții. Ii oferi un carnet de cecuri... Ce ești d-ta?

JUCĂTORUL BĂTRÂN *serios*

Inginer...

ESMERALDA

Inginer? Și nu simți nevoia să oferi acestei tinere ceîțe altceva, ceva nemai văzut?

JUCĂTORUL BĂTRÂN *surprins*

Nu înțeleg... Ce să-i ofer?

ESMERALDA *grande dame*

Știu eu? Dacă ești inginer oferă-i de pildă feeria unui Mers al trenurilor, dansat cu roatele în sus.

JUCĂTORUL BĂTRÂN *s'a ridicat destul de greu, mirat, scuzându-se serios*

Sunt inginer la Uzina de Gaz și Electricitate.

ESMERALDA *magnifică*

Foarte bine... Oferă-i atunci... un scurt circuit grandios... o...

JUCĂTORUL BĂTRÂN

Dar asta e o nebunie!

ESMERALDA *uimită*

O nebunie? Dar știi d-ta ce e o nebunie? — *către Ana* — Contesă, iartă-i — *arătând cu dispreț toată terasa* — Aștia nici nu sunt nebuni adevărați... Sunt simpli psihopați... Nu au viziuni aeriene... sunt doar aerofagi.

UN JUCĂTOR DÂRZ *dă la o parte pe jucătorul bătrân și o ia pe Ana de braț*

D-ră, eu nu vorbesc, eu trec la fapte...

MIHAI *a urmărit toată scena aceasta mai întâi încântat. Când a îngenunchiat jucătorul de cărți tânăr, a devenit însă nervos. Când a venit jucătorul bătrân a fost cuprins de o intensă agitație. Are o strâmbătură de desgust și furie. Această trecere a Anei la altă masă îi trezește în inconștient drojdiile unei dureri trecător uitate. Dintr'odată se întoarce tot pe dos ca o mânășe. E numai spasm și încordare. Când jucătorul obraznic ia brațul Anei, Mihai vine cu pumnii încheștați, cu o furie foarte greu stăpânită aproape de grupul în care e fata. Tocmai când el e aproape să lovească pe îndrăzneț, Esmeralda smulge pe Ana și o conduce în salon.*

ESMERALDA care încremenise când văzuse la jucătorul dârz atâta îndrăzneală, izbucnește mânioasă

Ia ghiarele astea de pe față... — către Ana — Contesă treceți dincolo... Feriți-vă... La ei dorințele sunt fiziologice... — o conduce până în salon, se oprește — Vă mulțumesc contesă pentru această seară de încântare...

ANA face o reverență foarte grațioasă și apoi îl așteaptă pe Mihai.

ESMERALDA iese cu o morgă imperială spre stânga.

MIHAI care mai fierbe încă de furie, tace puțin îmbujorat, apoi întreabă răscolit și ars de amintire... E un moment de răsucire în toată întâmplarea

Ascultă Bella, în — cu dispreț — în acel local...

ANA nepricepând unde vrea să ajungă

Ce local?

MIHAI cu scârbă

În acel cabaret unde cântai... erați obligate să mergeți la mesele clienților?

ANA evasiv

Nu...

MIHAI cu un rânjel amar

Să beți cu ei șampanie? Avea drept orice client să vă oblige să stați la masă cu el?

ANA șovăind

Nu... fiecare fată făcea ce vrea ea... așa cum îi plăcea...

MIHAI *îi sticlesc ochii*

Atunci de ce te chema patronul în fiecare seară când erai la masa noastră?

ANA *încurcată*

Da... nu...

MIHAI *sarcastic*

Când vedea că nu mai cerem a doua sticlă de şampanie...

ANA *jignită*

Nu vorbi așa.

MIHAI *aproape violent*

Atunci de ce te chema întotdeauna dela masa noastră?... de ce venia picolul regulat: Vă poftește puțin d-l Şerbănescu. Răspunde?

ANA *îl privește o clipă în ochi*

Refuz să răspund la o asemenea întrebare.

MIHAI *amar*

Ah, refuzi... refuzi... *îi strânge brațul brutal.*

ANA

Nu mă strânge așa... sălbatec.

MIHAI *a devenit iar nebun*

Ah, crezi că am uitat... Într'o seară ploioasă, nu era mai nimeni în local, te-am așteptat până la sfârșit ca să te duc acasă... A venit picolul: Vă poftește d-l Şerbănescu. Din gang am văzut cum te urcai în mașina unui bogătaş bătrân... picolul vă ținea umbrela să

nu vă plouă... — *mușcat de amintire* — Ah, bine îți stetea agățată de brațul lui și cu umbrela picolului deasupra.

ANA *indignată*

Ești nebun — *vrea să plece de lângă el.*

MIHAI *o ține de mână*

Ah, credeai c'am uitat, credeai că nu mai mușcă din mine și azi ca un șarpe, desgustul.

ANA *ridică din umeri cu dispreț*

La urma urmei, poate că am preferat să mă duc acasă cu o mașină decât să merg cu d-ta prin ploaie, stricându-mi pantofii. Nu știu zău... — *mânioasă* — Și apoi îți interzic să mai vorbești despre aceste lucruri.

MIHAI *aproape gata s'o lovească*

Imi interzici?... Asta e părerea d-tale, dar dacă vrei să o știi și pe a mea, ei atunci afl'o...

ANA *îngrozită, uitându-se în jur să nu asculte și ceilalți.*

Taci... — *Gurău face semn celorlalți să nu le dea atenție că sunt nebuni.*

MIHAI *deslănțuit, vrând să-i svârle o injurie brutală*

Ești o...

ANA *încremenită punându-i mâna pe gură*

Nu... N'ai să spui asta...

MIHAI *o înlătură cu o mișcare a corpului și pleacă furios, trântindu-se într'un fotoliu în mijlocul scenei*

ANA *respiră ușurată că n'a ieșit scandal, dar pe urmă tot femeie, ațâțată de faptul că l-a chinuit, e ispășită să se joace mai departe cu focul... Se apropie tiptil de fotoliul lui și imitând ca o ștregăriță pe Esmeralda îi spune cu grație*

Conte, soția d-voastră e încântătoare și vă felicit călduros...

MIHAI *mârâie ca un dulău întăritat*

Ai început să te complaci în admirațiile astea idiote... — și cum ea îl sfidează — N'ai să mai cânti niciodată.

ANA *răsfățându-se*

Conte, nu vă supărați, dar îi găsesc delicioși cu micile lor manii inofensive... — cu intenția de a-l mostra — și cu politeța lor imperială — îl privește net — pe care n'o regăsesc la unii dintre ceilalți. — supărată — Știi că ai devenit imposibil?

MIHAI *fierbând furios*

Te rog să încetezi cu teatrul acesta de bălci... — violent — N'ai să mai cânti niciodată... N'ai să mai cânti, înțelegi?

ANA *afurisită*

Nici nu mă gândesc — Incepe să fredoneze cu unduiri de șerpoaică în jurul lui, un cântec sensual.

MIHAI *exasperat*

Nu-ți dai seama că mă scoți din sărite?

ANA *s'a oprit câteva clipe ca să-și savureze batjocura, sfidarea*

Daaa? — fredonează mai îndrăcit și schițează un soi de pași de dans, așa după fantezia ei.

MIHAI *cu un nesfârșit desgust*

Ah, ai rămas aceeași... aceeași... In teatrul acesta prost, ești ca în elementul tău.

ANA *cuprinsă parcă de un soi de nebunie, înaintează cu intenție, îi joacă pe sub nas și îl sfidează accentuând cântecul, cum un toreador tot mai atâta un taur înfuriat*

La bella, la bella signora...

MIHAI *se frământă tot, nu mai știe ce să facă, îi aruncă desgustat*

Mi-e silă...

ANA *provocătoare și ironică, strecurând interjecția în cântec*

Oh...

MIHAI *o privește intens, biruit oarecum, cu vocea amară ca o drojdie. Toată ființa lui e numai desgust*

Ai rămas aceeași... Femeia pe care o invitau clienții la masă... care probabil se înțelegea cu chelnerul să sporească sticlele de șampanie goale de sub masă — *Răsucit în el, mai amar* — Crezi că am uitat? Crezi că nu înțelegeam când, acasă, schimbai șoapte misterioase cu servitoarea și apoi te apuca brusc durerea de cap: scuzați-mă vă rog, nu mă simt bine... ne vedem mâine... Crezi că nu pândeam jos la scară, să vad cine așteaptă în mașină? Și zile, săptămâni întregi când doamna nu avea timp să mă vadă... Era, vezi bine, ocupată cu manicureza, cu croitoreasa... Aceeași, ești aceeași și mi-e silă și acum ca și atunci.

ANA *brusc, serioasă, bate din picior*

N'ai decât să pleci și să mă lași în pace, dacă nu-ți plac.

MIHAI *înebunit de furie*

Ce-ai spus? Ce-ai spus?

ANA *sec și fără milă*

Ți-am spus că m'am săturat. Dar dela o vreme nu mai e de vorbit cu tine. Acum înțeleg câtă dreptate am avut în seara aceea când ți-am aruncat buchetul de flori pe scară și ți-am spus să pleci... să nu mă mai plictisești...

MIHAI *abia se mai poate stăpâni*

Bella, nu mă scoate din sărite... Joci pe sticlă sfărâmată...

ANA *răsfățată și îndrăcită*

Lasă-mi trecutul în pace... — *cântă iar jucându-se cochet și copilărește cu rochia.*

MIHAI *înfuriat, amenințător*

Scoate imediat rochia asta nerușinată de pe tine — *vine spre ea brutal și vrea să-i smulgă rochia.*

ANA *se sbate*

Lasă-mă... lasă-mă... Tu mi-ai adus-o.

MIHAI *într'un paroxism de furie, nebun parcă, stărue să-i desfacă rochia*

Acum numai decât, pe loc...

ANA *țipă, se sbate, nu prea puternic însă*

Dr. Băllan și eventual și alții vin de dincolo alarmați, îi despart.

MIHAI

Am să ți-o fac praf... am să-ți scot eu din minte acel cabaret abject — *îi smulge brutal partea de rochie de pe umeri și gulerul, ea face un gest de spaimă pudică, deoarece rămâne prea goală.*

BĂLLAN

Dar a înebunit de-a-binelea... Luați-l de aci.

MIHAI *din prag, ținut oarecum de infirmieră care l-a împins, o mai privește furibund, apoi*

Acum când te cunosc, când îmi amintesc trecutul d-tale, văd limpede, că ești femeia tuturor, că o scară de block. Mi-e silă... — *cu o sălbatecă hotărîre* — ...și aș vrea să nu te mai văd în viața mea. Niciodată! Niciodată!...

ANA *îl privește sfidătoare, biruitoare*

Foarte bine! — *Mihai iese.*

SCENA II

ACFIAȘI, MIHAI, GURĂU

ANA *după ce Mihai a ieșit clocotind de furie, rămâne dintr'odată nemișcată, cu brațul întins sprijinit de pian sau de perete, ca într'un soi de reculegere. Nu privește pe nimeni deși are capul sus. Ochii îi sunt înmuiați în vis, are un aer de femeie răpită și stă un timp nemișcată*

BĂLLAN *o privește impresionat*

Domnișoară, știi că ești curajoasă?

DORA *nedumerită, ridică de jos petecul ce a fost rupt*

El i-a adus rochia deșănțată... el i-a rupt-o...

ANA *nemișcată, din visul ei*

Era încântător, nu-i așa?

GURĂU *care a venit dela masa de joc, indignat*

Era nebun...

ANA *tot nemișcată, în șoaptă, cu duioșie*

Ce privire de metal...

GURĂU *uluit*

Te pomenești că te-ai îndrăgostit de el de-a-binelea?
— *ia martori pe ceilalți în indignarea lui* — S'a îndrăgostit de el — *și tot nu-i vine să creadă.*

ANA *mereu nemișcată, cu un zâmbet, topită de iubire*

Ce drăcească furie...

BĂLLAN *o ia de mână, ca pe un manechin, căci Ana pare într'adevăr căzută într'un soi de transă sentimentală, o examinează emoționat și comic*

Te-ai îndrăgostit de el? — *copleșit de uimire* — Dumneata!

ANA *și acum nemișcată, beată de o voluptate secretă*

Era magnific...

GURĂU *cu un soi de mânie certăreață*

E un chilipirgiu, cum n'am mai văzut. Pierde o vechitură bună de lepădat și capătă un ceasornic nou nouț. Vrea să scape de trecutul odios al unei femei și o recapătă înainte de păcat — *către Ana, cu multă simpatie* — Și d-ta mironosițo! — *rămâne o clipă pe gânduri, măsurând-o compătimitor*: — Erai singurul cap sănătos și cu mințe, în balamucul ăsta... — *către Băllan* — Metoda asta dă mai mult decât trebuie doctore... Unul vrea să-și lungească un picior mai scurt... și i-a ieșit mai lung decât celălalt.

ANA *iese ca în vis, cu privirea caldă, cu mâinile moi ca o somnambulă, îngândurată.*

ACTUL III

Terasa din actul precedent, fără mesele de joc. Câteva trepte coboară dela terasă la debarcader. Fotolii și mobilă de vară pe terasă și chiar pe platforma debarcaderului. Apar mai vii câteva mari plante ornamentale. Lămpi frumoase luminează moale terasa, un stâlp înalt cu o lampă la debarcader.

O parte din decor e într'o umbră puternică. E a doua zi după actul precedent, către 9 seara.

TABLOUL VIII

SCENA I

La ridicarea cortinei Ana e la debarcader și privește lacul, visătoare. Poartă o rochie de șantung alb, cu dungi orizontale negre, fără umeri, jos două margini de flori brodate de culoare grenat... Rochie lungă, strânsă pe corp, în față două cute largi, sus două flori grenat. Are un șal negru subțire pe umeri. Gurău și Băllan își iau cafeaua în salon.

BĂLLAN

Și pentru asta te-ai supărat?

GURĂU

Nu cunoști nuanțele... Plictisit, nu supărat... — către Maria, care a intrat — Au isprăvit cu masa?...

MARIA

S'au adunat toți în jurul Esmeraldei, care le povestește o călătorie a ei în India...

GURĂU

A oferit vin la toată lumea?...

MARIA

Ca de obicei...

GURĂU

Foarte bine, atunci « călătorie lungă »! Domnișoara Zadu unde e?

MARIA

Mă așteaptă pe tereasă... Mergem cu barca pe lac...

GURĂU

Și năucul acela?

MARIA

S'a închis în camera lui... N'a vrut să mănânce nici astăseară...

BĂLLAN

E de vină Ana. Nu știe ce vrea, îl sâcăie mereu... Nu vrea să-i spună încă... adevărul...

GURĂU

Sunt niște caraghioși amândoi...

BĂLLAN

Asta e și părerea mea... — *mândru și doctoral* — În ceea ce ne privește pe noi, experiența s'a terminat... Totul va decurge de acum în ordinea firească...

MARIA

Ce vrei să spui?

BĂLLAN

Ceva foarte simplu... Gă ipoteza doctor Băllan a triumfat... Nu era o mare greșeală să încercăm ceea ce ne propunea d-l administrator? — *urmează o pauză el așteaptă să vadă ce spune Gurău. Acesta tace într'un fotoliu* — Ce părere aveți domnule administrator?

GURĂU *sec*

N'am nicio părere...

BĂLLAN

Cum n'aveți nicio părere?

GURĂU

Foarte simplu... N'am nicio părere, azi e Duminecă și Dumineca n'am păreri...

BĂLLAN

Cum asta?

GURĂU

Așa sunt eu, n'am Dumineca păreri.

MARIA

Găsești că într'adevăr a triumfat părerea d-tale?

BĂLLAN

Integral... — *către Gurău, iar* — Ce ziceți, d-le administrator, nu aș merita o decorație?

GURĂU

Ce te-a găsit acum cu decorația?

BĂLLAN

Ei asta-i, am glumit și eu.

GURĂU

Atunci este și mai grav, căci îți trădezi obsesiile secrete. Și pe urmă rămâne de văzut dacă teza d-tale e cea care a triumfat.

BĂLLAN

E foarte clar. Acum două săptămâni acest tânăr încerca să se sinucidă căci nu putea trăi fără femeia iubită. Astăzi doar amintirea acestui trecut îl înfurie, iar personalitatea ei, ca trecut, îl degustă... Are oroare de femeia de atunci... și nu ar mai vrea s'o vadă niciodată. Prin urmare...

GURĂU

Prin urmare ce?...

BĂLLAN

Prin urmare... E momentul să i se spună: scumpe domn, îți place această fermecătoare femeie? Află că nici ea nu e insensibilă la flacăra d-tale, cum se spune în termeni poetici. Te împiedică trecutul? Află că acest trecut nu există... Și propriu zis nici n'a existat niciodată. Doctoranda Ana Zadu are, mai mult decât sora ei Bella, un caracter de aur și, mai puțin, un trecut odios.

ANA *visătoare, preocupată s'a așezat în chaise-longue*

GURĂU

Și?...

BĂLLAN

Și să ne pregătim de nuntă...

DORA *intrase cu o notă*

Nota doamnei Esmeralda...

GURĂU *către Dora*

Las' că viu eu acolo... — *apoi către Băllan* — O nuntă la « Casa Snagov? — Bună publicitate... Sunt naș... — *iese.*

ANA *către Maria care trece spre ea din salon*

Așa mergi?

MARIA *e îmbrăcată într'un costum-rochie de plajă, dintr'un creton înflorat, colori tari, verzui, violet. Foile lungi și spatele gol. Inchisă cu nasturi în față până jos*

Pe căldura asta... Vreau să stau în picioare în barcă, să mă bată vântul. Cel puțin cu atâta să ne alegem și noi că suntem în August pe malul Snagovului.

ANA

Cine mai vine?

MARIA

Păi cine să mai vie? Dr. Anghel. Nelly și atâ... Mihai.

ANA *plină de iubire în seara încărcată de miresme ca un copac tânăr mustind de sevă*

Ești sigură că vine Mihai? — și așteaptă răspunsul cu neliniște.

MARIA

La început nici n'a vrut să audă de asta. Era furios. Pe urmă i-am spus că tu vei fi în altă barcă... Atunci a spus că vine.

BĂLLAN *care între timp venise îmbrăcat în halat, să fumeze o țigare pe terasă*

Nu ți-e frică să mergi cu el în barcă?

ANA

De ce?

BĂLLAN

Nu știi ce-a pățit doctorul care s'a urcat cu Ludovic al II-lea al Bavariei în barcă? S'a aruncat nebunul cu el de gât în apă. Un medic nu trebuie să se plimbe niciodată cu pacientul lui pe lac în barcă.

MARIA

Ah, de aceea nu vrei să vii cu noi?... Ți-e frică?

BĂLLAN

Și cine vrei să rămâie de serviciu aici?

ANA *cu un fel de bucurie interioară*

E furios rău?

MARIA *care a vorbit cu el*

Rău de tot... Ți-a rupt sus fotografia în costum, pe care ți-o făcuse Esmeralda.

ANA *veselă*

Da?... — *dintr'un prea plin sufletesc* — Ah, Maria, frumoasă e noaptea asta... Aproape e lacul ăsta viu...

BĂLLAN

Acum ai observat?

ANA *cu vocea grea de voluptate*

Ce știi d-ta?

Ascultă Maria, cum se numește floarea asta? —
rupe câteva flori albe.

MARIA

Regina nopții.

ANA *respiră puternic florile*

Regina nopții? E cea mai frumoasă floare din lume,
Maria — *soarbe iar în pumni floarea.*

MARIA

Și de ce te bucuri atâta?

ANA *caldă, plină de toate miresele*

Mă privește...

MARIA *naivă*

Te-ai îndrăgostit de el? L-ai văzut prima dată acum
două săptămâni și ești amoretată de el...

BĂLLAN *gustând puternic țigara*

Ah, doctorițele astea care fac pe oamenii de știință...
Sunteți niște caraghioase.

MARIA

Nu-și pune toată lumea ambiția vieții în seringă și
în eprubetele cu Wassermann, ca d-l doctor Băllan...
de nu mai are timp de nimic.

BĂLLAN *cu înțeleș*

Sau ca nesuferitul de profesor Ömu, care nu are vreme să vadă ce e în jurul lui.

O VOCE *il strigă*
Doctorul Băllan...

BĂLLAN *răspunde*

Numaidecât!... Nu pot să fumez și eu o țigare liniștit... —*apoi Mariei* — Pune-ți tocure mai înalte să te observe profesorul.

MARIA
Ești odios.

ANA *se odihnește în fotoliul de trestie, plină de bucurie cu mâinile triumfătoare, împreunate după ceafă.*

MARIA
Ascultă, ești fericită că nu o mai iubește pe Bella?

ANA *aproape copilăros, repede*
Da... da... da... Bine că s'a terminat.

MARIA
Mă întreb ce cap o să facă... Ascultă, spune-i astăseară în barcă... Spune-i că nu ești Bella.

ANA *glumind, cu simțurile turburate*
Bine, dacă zici tu îi spun în barcă.

MARIA
De ce ești ironică?... Vreau să știu, îi spui? Vreau să fiu și eu de față... Are să fie nebun de bucurie.

ANA își mușcă buza de jos, apoi își dă capul pe spate
Nu știu cum e el... dar eu sunt fericită Maria.

MARIA *copilărește*

Logodiți-vă astăseară pe lac.

ANA *privind cu infinită recunoștință cerul*

Frumoasă e seara asta de August...

MARIA *mereu copilăroasă*

Și la urma urmelor ce-ți place atâta la el? Mie nu mi se pare atât de frumos, cât spune lumea că e... Și pe urmă Ana, e nebun, e nebun rău...

ANA *cu o veselie voluptuoasă*

E nebun? Nu-i așa că e nebun rău? Ah, nebunia asta a lui îmi place... furiile astea delicioase... Ai văzut aseară ce amuzant scandal a făcut... Azi n'a vrut să ia masa cu noi... s'a închis toată ziua în camera lui.

MARIA *gravă*

Mie îmi plac bărbații mai potoliți...

ANA *tachinând-o prietenos*

Știu... gravi și distinși... Să aibă dacă se poate patruzeci și cinci de ani și să fie neapărat profesori de psihiatrie la Universitatea din București.

MARIA

Ana, ești nesuferită... De ce râzi de mine?

ANA

Nu râd dragă... vai de mine... Amorul nu e ceva de râs...

MARIA *cerându-i îngenuu un serviciu*

Ascultă, invită-l tu mâine seară pe profesor la o plimbare cu barca...

ANA

Rămâne și mâine seară aici la Snagov?

MARIA

A spus că rămâne aici toată săptămâna, dacă nu se mai potolesc căldurile astea... — *copilăroasă* — Propune-i mâine seară să se plimbe cu noi pe lac...

SCENA II

MIHAI, BĂLLAN

MARIA *auzind voci și pași*

Hai în barcă repede. Vine Băllan cu Mihai — *fug amândouă pe trepte în jos*.

BĂLLAN *trăgându-l pe Mihai*

Vino, domnule, că Bella a plecat cu altă barcă!...

MIHAI *nêncrezător*

A plecat cu altă barcă? Spui sincer?

BĂLLAN

A plecat domnule... Bella a plecat.

MIHAI *mulțumit și grav*

Foarte bine, atunci merg.

BĂLLAN

Dar, în definitiv, ce ai cu ea?...

MIHAI *mânios și destul de îndurerat*

Acum m'am lămurit... știi în sfârșit cine e?

BĂLLAN

Ce vrei să spui? Cum, știi în sfârșit cine e?

MIHAI

Mai aveam oarecari iluzii... Acum mi s'au deschis definitiv ochii.

BĂLLAN

Dar la urma urmelor ce-i reproșezi anume, ce te înfurie acum la ea?

MIHAI *cu un soi de încrâncenare*

Tot... toată făptura ei... tot trecutul acela odios de cântăreață de varieteu.

BĂLLAN

Poate că a făcut-o de nevoie... Poate că nu i-a plăcut... Cine știe cât a suferit din cauza asta? In vieță nu facem numai ceea ce vrem noi... Știi d-ta ce nevoi au silit-o la asemenea vieță? Poate că a fost o învinsă...

MIHAI *amar, cu un imens desgust*

Taci, doctore, taci din gură... Cu asemenea gânduri idioate m'am amăgit și eu... — *cu vocea coclită* — Ah, știu povestea « crinului din mocirlă ». E plin pământul de bărbați idiști care își impun misiunea să mântuie femeile căzute, să le refacă vieța.

BĂLLAN

O misiune emoționantă... Cam așa ceva făceau și cavalerii în evul mediu.

MIHAI *cu vocea moale, cu o nesfârșită dezolare*

Poate... dar cu o condiție... ca și în sufletul femeii căzute să fi rămas un mic petec de azur... un petec de cer... — *cu o emoție familiară* — Gândește-te că oricât fi sunt prinse rădăcinile în mocirlă... crinul acela de care vorbim înalță din el un fir spre cer și firul acela se termină cu o floare... — *cu tristețe adâncă* — Femeia asta, pe care am avut nenorocirea s'o întâlnesc nici nu știe că există un cer deasupra. Se simte bine numai acolo la fund... în balta aceea călduță și cleioasă — *rămâne copleșit.*

BĂLLAN

Credeam că o iubești...

MIHAI

Am încercat... Dar înțelegi, o asemenea femeie nu poate fi iubită... E în fiecare din noi o sete de ceva mai curat. S'a sfârșit... Nicio iluzie nu mai poate fi îngăduită. CT.

BĂLLAN

Hai în barcă... Hai să ne plimbăm.

MIHAI *nervos de tot*

Merg, dar nu cu Bella... Mi-e silă.

BĂLLAN

Vino fără grije... Bella nu va fi în barcă... S'a sfârșit cu Bella.

MIHAI *foarte hotărât*

Viu, dar să știi că nu admit glume în privința asta...

BĂLLAN *uimit*

Cum domnule, vorbești sincer? Nu vrei s'o mai vezi niciodată?

MIHAI *din adâncul lui, cu un soi de desnădejde*
S'a sfârșit... Ți-am spus... m'am săturat...

BĂLLAN *îl ascultă foarte impresionat de accentul lui îndurerat și sincer*

Du-te în barcă... Ai să ai o surpriză... Imi pare rău că nu pot să viu și eu...

MIHAI *bănuitor și nervos*

Surpriză? Ce surpriză? — *cu pumnii strânși, hotărît* — Nu merg...

BĂLLAN *s'a decis să-i spuie pe loc*

Văd eu că nu mai e chip să amânăm povestea. Află domnule Mihai Stănculescu că fata asta frumoasă pe care ești furios — *face o pauză mare, apoi net* — ...nu e Bella...

MIHAI *scurt, încremenit, ca pătruns de un curent electric*

Cum, nu e Bella?

BĂLLAN

Nu e Bella, pur și simplu.

MIHAI *uluit*

Ce mai e și asta? Ce vrei să spui?

BĂLLAN

Nu e Bella... E Ana, sora ei geamănă... cea mai cinstită fată pe care am cunoscut-o eu... cea mai harnică medicinistă și cea mai modestă camaradă din toată facultatea de medicină...

MIHAI *se clatină, caută un sprijin de scaun*

Nu e Bella? — *nu mai poate respira.*

BĂLLAN

E Ana... sora ei geamănă... Adică tot ce are bun Bella, minus un trecut odios cum zici d-ta...

MIHAI *năucit, nu-și poate aduna mințile*

Pentru Dumnezeu, cum nu e Bella? Dar ce a fost asta? Ce e tot ceea ce s'a întâmplat de două săptămâni cu mine?

BĂLLAN

Ascultă, ai fost adus aci grav bolnav din pricina ei... Profesorul a vrut să te salveze... Ruptura fusese prea brutală, rana nu se putea închide și atunci a făcut o încercare de o îndrăsneală ne mai pomenită... A rugat pe sora ei Ana să joace rolul Bellei...

MIHAI *palid, parcă descompus, vorbește aproape sufocat*

Așa dar Bella, n'a leșinat din cauza mea? Nu și-a pierdut personalitatea numai aflând că am fost pe moarte?

BĂLLAN

Ce importanță are asta?

MIHAI *înebunit, o nebunie intensă, încă interioară*

Așa dar ați glumit? A fost o farsă? o farsă... Auzi: o încercare îndrăsneată... — *E o întoarcere totală.*

BĂLLAN

Ga să te salveze.

MIHAI *crescând într'o revoltă clocotitoare; scos din minți*

Când e vorba să fie operat un bolnav e întrebat el, e întrebată familia... Pe mine cine m'a întrebat?

Ce sunt eu, un animal de laborator... să se experimenteze pe mine metode fără să fiu întrebat? — *cu desgust* — Ah, doctorii aceștia, care n'ați iubit, care nu știți ce e iubirea, dar care trăiți de pe urma iubirii, vă urăsc — *fierbe tot, de parcă s'au deșteptat în el și se agită toți șerpii patimei.*

BĂLLAN

Nu fi nebun... Ana e un înger...

MIHAI *furibund*

Nu-mi trebuie nicio Ană... niciun înger... — *urlă ca un animal înjunghiat* — Ah... Bella... Bella... au vrut să te omoare în mine... Au vrut să te ucidă... în gândurile și în iubirea mea — *ca un mesaj exaltat, din toate rădăcinile ființei lui* — Ascultă Bella, oriunde ești acum, la capătul pământului... și orice ai făptui, dincolo de judecata lor, vreau să auzi strigătul meu: Te iubesc... te iubesc... te iubesc... — *fuge ca un nebun în dreapta.*

BĂLLAN *rămâne năucit, nu știe într'adevăr ce să mai creadă.*

TABLOUL IX

Același loc, a doua zi, Luni pe la opt dimineața

SCENA I

OMU, BĂLLAN, DORA

OMU *e în halat, i-a adus Dora cafeaua în salon*

Dora, poștește aci pe Dr. Băllan și pe d-ra Ana Zadu...

DORA

Domnule profesor, nu știm unde e d-ra Dr. Zadu.

OMU

Cum nu știți unde e d-ra Zadu?

DORA

Nu știm... Am căutat-o toată noaptea și eu și d-ra Maria și d-l Dr. Băllan. Când a aflat ce scandal a făcut arhitectul acela... a dispărut deodată... Uitați-vă, că vine doctorul Băllan...

OMU *îngrijorat, către Băllan care vine de pe terasă*

Ce-i asta Băllan, unde-i d-ra Zadu?

BĂLLAN *nesigur de el, tulburat adânc*

Domnule profesor am căutat-o pretutindeni... D-ra Sinu o caută și ea... Cu neputință de găsit... O fi plecat pe jos la București... O fi undeva în pădure...

OMU *uluit, destul de speriat*

Dar ce mai e și asta? Ce se întâmplă aci?

BERBEGARU *tot în jachetă, dar cu haina pe braț, intră cu o undiță în mână și se așează pe un scaun, cam în mijlocul terasei, nu prea în fund.*

BĂLLAN

Domnule profesor, aseară când a văzut ce scandal a făcut Mihai aflând că ea nu e Bella... după ce a rămas un timp așa prăbușită în fotoliul ăsta de pe terasă... a dispărut fără de veste dintre noi... iar când ne-am dat seama n'am mai găsit-o nimeni... Am căutat-o toată noaptea prin parc, prin apropiere.

OMU *nu se poate regăsi, frânt de spaimă*

Ascultă Băllan... să nu se fi întâmplat vreo nenorocire... Lacul ăsta... înțelegi?... Băllan, e cea mai

bună elevă a mea... Avem o mare răspundere în toată afacerea asta... Poate că experiența asta nu trebuia făcută. Trebuie s'o găsiți neapărat... trimite și infirmierii. Aștept vești în birou... — *se îndreaptă spre dreapta.*

DORA

Să vă aduc cafeaua în birou, domnule profesor?

OMU *nervos*

Nu... nu mai iau nicio cafea... — *iese.*

SCENA II

MARIA, BĂLLAN, ANA, GURĂU, ESMERALDA,
BERBECARU, MIHAI

Băllan și Dora au rămas în salon privind impresionati după profesor. În stânga pe terasă Berbecaru, care se așezase într'un scaun de paie, începe să pescuiască cu undița. Apar după un timp Ana condusă de Maria, amintind oarecum de intrarea lui Mihai în actul I. Vin dela debarcader spre salon. Ana, în rochia din tabloul precedent, dar cu un halat pe deasupra, se așează într'un fotoliu, are privirea năucă a lui Mihai de atunci. Băllan le întâmpină nervos și surprins

MARIA *e în halat și ea*

Era pe o bancă din spre capătul golfului. Toată noaptea stătuse acolo. Am găsit-o în zori. Li era frig și i-am dus halatul. De abia am convins-o să vie aci...

BĂLLAN *uimit*

Cum e cu puțință asta? Domnișoară Ana, cum poți să iei în serios asemenea întâmplare?

ANA *deprimată, așa cum era Mihai în actul I. Nu răspunde și nu va scoate o vorbă tot timpul acestei scene.*

GURĂU *vine din birou*

Ei, ai venit? — *o privește lung* — *Ăla s'a baricadat în cameră... Asta îi ține hangul aci... — către Băllan* — *Asta-i medicina d-voastră... Ați reușit să faceți dintr'un nebun doi, ca la înmulțirile prin sciziparitate...*

BĂLLAN

De unde să poți prevedea că o medicină se poate îndrăgosti de pacientul ei?

GURĂU

Decoratia aia o meriți din plin, doctore, dar o să ți-o pun de coada halatului — În timp ce în salon e o tăcere concentrată apare pe terasă Esmeralda cu o carte în mână.

ESMERALDA *către Berbecaru, pe care-l privește uimită*

Ei, ai prins vreun pește?

BERBECARU

Ești aiurită. Cum o să prind pește pe terasă?

ESMERALDA

Atunci de ce pescuești aci?

BERBECARU *convins*

Pentru că mi-au luat banca de pe malul lacului...

ESMERALDA *tot mai uimită*

Și de aceea pescuești pe terasă?

BERBECARU *mirat*

Ce vrei să fac? Dacă n'am bancă pe malul lacului? Aci am bănci destule...

ESMERALDA

Ești nebun de tot, Berbecarule...

BERBECARU *înțelept*

Te-ai prostit de tot Majestate... nu pricepi nimic...
Eu pot să renunț la pește... Ce nevoie am eu să prind
pește?

ESMERALDA

Dar atunci?

BERBECARU *profund convins*

Eu pescuiesc ca să mă concentrez... Vreau să me-
ditez...

ESMERALDA *încrămățită, convinsă*

Berbecarule, retrag termenul « de tot ». Nu ești chiar
atât de nebun — *se duce sub umbrelă să-și ia haina albă.*

MIHAI *a intrat din dreapta. E palid la față, concen-
trat. Se apropie de Gurău*

Aș dori să plec imediat, spuneți vă rog să mi se facă
socoteala... — *Nimeni nu răspunde. Tăcerea e mereu
apăsătoare.*

ESMERALDA *după ce și-a luat de sub umbrelă
mantoul alb de vară*

Gligor Alexandrevici Potemkin, unde e Gligor Alexan-
drovici?

GURĂU *plictisit, fără să se mai sperie*

Asta mai lipsea acum... Uf... azi e Luni... Bine
că pleacă peste două ceasuri.

GRĂDINARUL *apare la debarcader*

Domnule Berbecaru... Domnule Berbecaru... s'a pus banca la loc...

BERBECARU *iese foarte preocupat.*

ESMERALDA *vine de pe terasă spre salon și vorbește singură în timp ce toți ceilalți tac intens, împovărați parcă de cele întâmplate în cursul nopții*

Nu e nimic de făcut cu d-ta Gligor Alexandrovici... Nu ești om de înțeles... Ți-am cerut să clădești trei pavilioane de vânătoare și n'ai clădit niciun pavilion... Te-am rugat să construiești în fundul parcului, un mușuroi de furnici, căci vreau să studiez viața furnicilor... și nici nu te gândești... Nu mai protesta zadarnic... și nu mai recurge la șireteniile d-tale deochiate... — *către Ballan* — Și d-ta de ce îi iei apărarea?... Taci din gură... — *către Gurău* — De o lună te rog să cumperi la bibliotecă, opera întregă a lui J. Henri Fabre, căci vreau să studiez viața insectelor... pentru că insectele sunt călăuzite numai de instinct și nu greșesc niciodată ca niște simpli medici... Te faci mereu că nu înțelegi... Mi-ai luat doar rezumatul acesta — *se uită lung și cu înțeles la Ana* — Ți-l dau d-tale contesă că mie nu mai îmi trebuie... — *cu o ascuțită intenție* — Cetește-l... cetește mai ales capitolul despre iubire la o anumită specie de mante... Sunt foarte înțelepte... Au un mod foarte sigur de a-și rezolva conflictele sentimentale... — *cu un anumit ton pătrunzător* — Iși mânăncă bărbatii... — *privește cu amărăciune pe Gurău* — Am să plec Gligor Alexandrovici... Am să plec... — *cu o nesfârșită melancolie* — ...Abia târziu o să vă dați seama cât de puțin m'ați înțeles... Ce suverană ați pierdut... O să regretați, dar o să fie prea târziu...

GURĂU *respectuos, dar cu un soi de indiferență, mereu îngândurat de cele ce s'au întâmplat*

Majestate, veți avea Sâmbătă când vă întoarceți cel mai modern mușuroi de furnici...

ESMERALDA îi aruncă o privire, apoi aproape din prag

Contesă, nu uitați să cetiți capitolul despre iubirea mantelor... — iese.

GURĂU o clipă de stânjenire tăcută, după un timp, privind lung pe cei doi, face semn lui Băllan și Mariei să vie cu el.

SCENA III

ANA, MIHAI

Ana e în fotoliul de trestie. Mihai în picioare o privește lung, are fața pustiiată de suferință, vocea înceată extenuată, e în el ca un peisaj devastat de furtună. Nu e propriu zis supărat pe Ana, dar nu pricepe cum a putut să se poarte așa cu el. Nu mai are nici măcar puterea să-i ceară socoteală. Ana e dezolată de acea întâmplare, nu știe cum să se facă înțeleasă. E obosită și ea de atâta suferință. Din tonul lor obosit se simte că a trecut o noapte groaznică peste ei. E acum o răfuială parcă, în șoaptă ca după o catastrofă

MIHAI privind lung îngândurat

De ce ai făcut asta domnișoară?

ANA își strânge la gât halatul ca și când i-ar fi frig. Descurajată, nu știe dacă să răspundă

Dacă ți-aș spune, poate că nici nu m'ai înțelege.

MIHAI nesfârșit de obosit

Vrei să înțeleg că am fost victima unei glume, a unei « experiențe »? că am fost un cobai pentru d-voastră... pentru dr. Băllan, poate și pentru profesorul Omu?

ANA

Poate că pentru ei da... pentru mine însă nu.

MIHAI

Atunci, de ce gluma asta? Dacă nu sunt îngăduite experiențele asupra trupului omenesc, cu ce drept poate fi tratat cu acizi de laborator și secționat un suflet omenesc?

ANA

Nu știi de ce au făcut-o ei... dar nu știu nici dacă ai putea să mă înțelegi d-ta pe mine.

MIHAI *mereu obosit*

Crezi că e de înțeles? Imi dau toată silința, dar nu pricep nimic.

ANA *simplu și cuminte, după o lungă pauză în care l-a privit sfioasă. Adânc, sincer*

Pentru că te iubeam — lasă capul în jos.

MIHAI *se dă înapoi uimit*

Mă iubeai d-ta pe mine? Dar nici nu știai că exist?

ANA *încet*

De ce ești atât de sigur?

MIHAI

De unde să mă cunoști?... Zici că nici nu veneai pe la sora d-tale...

ANA *vorbește destul de repede, dar cu același ton scăzut până la sfârșit*

Nu e chiar atât de adevărat... oricum suntem surori. Erau diferite chestiuni de familie, care trebuiau să fie aranjate. Nu pot să spun că mă duceam des la ea, totuși am fost de multe ori în B-dul Brătianu.

MIHAI

Cred că nu te-am văzut pe acolo.

ANA

Eu, da. Deși nu apăream niciodată. Știam de altfel multe despre d-ta, prin Mina, servitoarea ei — *se explică stânjenită* — Nu-mi făcea nicio plăcere să întâlnesc vreun musafir de al ei, dar de multe ori aș fi dorit să fiu față în față cu dumneata și să-ți spun doar atât... — *îndurerată și acum* — Ești nebun... Nu vezi cum își bate joc de dumneata, cocheta asta? Pe de o parte se plângea că o plictisești toată ziua...

MIHAI *jignit, iritat*

Spunea ea asta?

ANA

Da... iar pe de altă parte îi plăcea anume să se arate năvălită de adoratori, să ridiculizeze pe cei ce se târau în pulbere după carul ei de triumf. Așa am știut despre d-ta o mulțime de lucruri care ei i se păreau caraghioase, iar mie îmi sfâșiau inima — *cu o actuală durere* — E adevărat că ai pierdut un an de diplomă la construcții? nu știu, ce piedică ai avut?... Ea povestea veselă că a fost din pricina ei — *cu multă melancolie* — În anul acela eram și eu foarte amărită, de două ori căzusem la fiziologia comparată... Nu aveam aproape ce mânca — așa e în primii ani la medicină — și citeam în mandsarda din Belvedere până îmi plesnea capul — *surâde trist* — Era frig și mă gândeam: dacă băiatul ăsta simpatic ar avea mai mult cap, ar fi acum în chilia asta. Ar citi la masă... eu pe divan... și când ne-ar răsbi frigul ne-am lua la bătaie ca soldații.

MIHAI *tulburat*

E de necrezut... m'ai iubit d-ta astfel pe mine?

ANA *șovăie puțin*

Am să-ți arăt ceva... — *se duce prin ușa din fund și aproape imediat revine cu poșeta ei. Scoate o jumătate de coală de hârtie împăturită* — Cunoști asta?

MIHAI *citește*

Domnii aceștia, doi purcei,
Spilcuiți ca vai de ei
De-i primești ca să te vadă
Sè bucură și dau din coadă.
uimit — Poezia pe care am trimis-o noi?...

ANA *explicită*

Am văzut-o într'o casetă cu fel de fel de rămășițe, de amintiri din viața ei de cântăreață, aruncate anapoda. Am făcut cu ochiul Minei și am șterpelit-o.

MIHAI *mai curând perplex, oarecum amuzat.*

Așa dar m'ai iubit?

ANA *îl privește lung*

Nu știi dacă te-am iubit, dar vream să ne găsim alături, să fim doi camarazi, doi tovarăși de viață. Când vedeam nebuniile pe care le făceai pentru Bella, o invidiam, aproape cu ură... Te disprețuia pentru că erai sărac. Eu, dimpotrivă, mă gândeam cu mândrie: să-i fac munca mai frumoasă și mai ușoară, eu Ana, veghind lângă el ca o lampă credincioasă. « Ce are a face că acum mâncăm ouă fierte și mezeluri într'o mansardă ». Voiam să citim și să studiem unul lângă altul. « Intr'o zi el va fi un mare arhitect, eu voi fi un doctor căutat de toată lumea. Vom avea două mașini, o casă luxoasă — *șoptind stângace* — copiii noștri ». . . Ah! ronțaiam covrigi cu susan dela simigerie și făceam planuri până mă durea capul...

MIHAI

N'ai căutat niciodată să ne cunoaștem?

ANA cu o strângere melancolică

Aranjaseam cu Mina să fiu eu acasă într'o zi când Bella era invitată nu știu unde... Să mă găsești pe mine în locul ei... Dar n'am avut curajul să merg până la capăt... — *cu o infinită tristețe* — Tot curajul familiei noastre l-a acaparat Bella... — *altă întâmplare* Intr'o zi i-ai telefonat că ai două locuri la un match de foot-ball. Eram la ea. Vorbiserăți ca să aștepte acasă telefonul d-tale, dar ea preferase în Duminica aceea, o plimbare cu mașina la Sinaia. Ah, cum îmi bătea inima — *și acum emoționată* — Eram ispitită să mă ofer în locul ei.

MIHAI *ia un scaun, se proptește de el, ca și cum și-ar căuta echilibrul, cu amândouă mâinile. E puțin uluit, dar nu « profund turburat »*

Ar fi fost drăguț... era un match internațional și era foarte plăcut să-l urmărești în aerul curat al stadionului, alături de o femeie frumoasă.

ANA surâde, tăgăduind cu tristețe

Alături de o femeie « iubită »... am citit eu dela distanță în gândurile d-tale... și n'am mai avut curajul să mă propun.

MIHAI

Ar fi trebuit să te văd... să ne vedem cât mai des...

ANA

Când te-am văzut în cabinetul doctorului acum o lună... aci... am încremenit de spaimă. Ei mi-au oferit atunci o lună de prezență alături de d-ta — *vine din relativa depărtare dela care povestea întâmplarea cu*

match-ul, la un pas de el, îl privește puternic — Înțelegi acum de ce am primit să joc aci rolul ei? — așteaptă nervoasă — Voiau să te vindece de Bella și asta voiam și eu din toată inima, din toate rădăcinile ființei mele...

MIHAI *evasiv*

De aceea ai primit?

ANA *crescând puternic și pătimaș*

Vrei să-ți mai spun cât de fericită eram când mă certai eri seară pentru trecutul meu, când îmi urlai desgustul d-tale pentru acest trecut? — *cu nesfârșită tristețe, intens* — Te întreb iar... înțelegi acum domnule Mihai Stănculescu?

MIHAI *întinde o mână evasivă spre ea, vag, vrea s'o mângâie poate, dar mâna îi cade moale*

Domnișoară... — *se frământă, dar cealaltă biruie. După un timp spune încet, dar hotărât.* — Nu aveai totuși dreptul să faci ce ai făcut. Nu aveai dreptul să transformi în teatru o suferință reală — *are o crispare de mânie bruscă și iese concentrat.*

ANA *rămâne profund îndurerată. Cade moale într'un fotoliu... Nu știe ce să facă... Întinde mâna care caută parcă un sprijin, nimereste o carte, încearcă să citească, nu poate. Îi curg lacrimile pe obraji.*

SCENA IV

ANA, OMU

OMU *intră după un timp. O privește lung*

Ana... suferi într'adevăr? Ești atât de copilăroasă?

ANA *încurcată*

Nu... nu... mă gândeam numai... E altceva.

OMU *liniștit, dar cu oarecare emoție*

Atunci de ce ești atât de tristă?

ANA *turburată, protestează, confirmând fără să vrea că suferă mult*

Nu, domnule profesor. E cu totul altceva...

OMU *cu multă bunătațe*

Ce?

ANA *cu o iremediabilă părere de rău, cu o melancolie amară ca și cum și-ar regreta destinul și care va fi ca o drojdie de lacrimi până la sfârșitul acestei piese*

Mă gândesc că s'ar fi putut să fie altfel. E așa de trist că nu poate fi frumusețe adevărată pe lume — *ți cade capul pe piept.*

OMU

L-ai cunoscut mai de mult? Vă vedeți și în vremea aceea?

ANA *cu o emoție ușoară, familiară, vorbește moale și repede*

L-a cunoscut mai întâiu soră-mea, la teatrul acela de varietăți...

OMU

Asta a fost nenorocirea lui...

ANA *clatină din cap și vocea ei e și mai amară. Cu o revoltă interioară*

Nu..., nu... asta a căutat el... asta a vrut... asta i-a plăcut... Teatrul acela... luxul de acolo... Femeia dorită de o sală întreagă, multiplicată de oglinzi, ... Măsurată și desbrăcată de toate privirile...

OMU *suferind el, care e o fire nespus de loială, de această întâmplare*

Cine știe... poate că nu a avut prilejul să te vadă...
Ești o specie care apare numai în singurătate:

ANA

Chiar dacă m'ar fi văzut nici n'ar fi observat că sunt de față. Era fascinat de Bella ca un șoarece paralizat de un șarpe...

OMU *cu o voce caldă, prietenos*

Tocmai... N'a avut norocul să te cunoască mai înainte... să te fi întâlnit pe d-ta, așa drăguță și modestă, pe stradă... într'o sală de curs... Să fi schimbat două vorbe amândoi... să fi văzut cât de cinstită și curajoasă ești...

ANA *surâzând cu ochii în lacrimi*

Ne-am întâlnit de vreo două ori amândoi în tramvai. Așa-mi închipuisem eu că trebuie să fie întâlnirea noastră. Așteptam sufocată de emoție să-mi vorbească. Eram unul lângă altul. M'a privit... și nici n'a tresărit... nici n'a observat măcar că seamănă cu Bella — *cu un lung fior de durere* — Nici atât măcar — *ca o consolare inutilă* — E adevărat că nu eram într'o zi prea bună. Eram foarte tristă, obosită de spital, prost îmbrăcată, prost pieptănată — *își lipește tristă palmele de obraji* — Oamenii nu văd decât ceea ce e conform visului lor... El nu visa decât femeii de lux, dorite de toată lumea.

OMU *uimit de durerea ei, e surprins și el cât e de emoționat și parcă nu pricepe de ce*

Domnișoară Ana, plângi? Cum e cu putință asta?

ANA *rușinată, totuși cu ochii în lacrimi*

Domnule profesor, glumiți?

OMU încă mai uimit

Plângi, domnișoară Ana?

ANA mușcându-și buzele ca să nu izbucnească în plâns,
cerându-și parcă scuze

Domnule profesor, faceți-vă că nu observați... E
ceva stupid... E peste puterile mele — se face o lungă
pauză în care amândoi rămân pe gânduri.

OMU cu o profundă tristețe, căci e un om de știință
cinstit și e jignită în el logica

Bărbații sunt idiști câteodată. Nu descoperă decât
emeile descoperite de alții...

ANA se frânge furioasă brusc și desgustată

Ah... De aceea nu au decât ceea ce merită.

OMU savant loial și plin de gingășie sufletească, se
bălbâie oarecum turburat de o emoție străină, pe care totuși
nu o înțelege

Domnișoară... — cu vocea moale — Ana Zadu...

ANA fierbând de o mânie parcă inactuală continuă

Uneori o certam că se poartă atât de rău cu el.
Dar ea râdea de mine... Ești o proastă... Habar n'ai...
Tu nu cunoști bărbații... De ce crezi că femeile nu mai
pot renunța la ciorapii de mătase?...

OMU uimit

Îi iubești mult Ana?... Iartă-mă că îți spun așa.

ANA iar cuminte, emoționată, cu o nesfârșită dezolare

Am nutrit multă vreme nădejdea stupidă... că dacă
mă va cunoaște... mă va prefera pe mine... Ah, eram
destul de idioată ca să cred că se va simți mai fericit la

o masă gătită la mașina de spirt, în mansarda mea, decât la un supeu cu șampanie într'un bar cu oglinzi și lume multă.

OMU copleșit de emoție, aproape comic

Domnișoară Ana... Domnișoară Ana Zadu... Cum poate să iubească un om serios?

ANA cu patimă de aci încolo, chiar cu o izbucnire violentă

Bine că știu, în sfârșit... Bine că am înțeles... Că nu mai poate fi îndoială. Acum e limpede. Vreau să mă pătrundă înțelepciunea asta în toate fibrele ființei mele. Ah, să mă satur și eu acum... Să mă îmbib de desgust, ca un burete de venin.

OMU îl doare suferința ei

Nu merge așa. Suferi prosteste Ana... Am să-i vorbesc eu.

ANA toată crispată de durere, de amărăciune, de desgust, dreaptă în picioare, cu pumnii strânși

Vă rog, domnule profesor... Nu... nu... s'a sfârșit... Acum sunt eu desgustată... înfiorată, cu o sălbatecă hotărâre ca o declarație de război — Nu le plac bărbaților mâinile mele când miros a iod? Vor parfumuri tari? — crispată cu coatele lipite de corp — Ah... am să le plătesc până la centimă... — silabisind — până la centimă — se frânge de durere.

OMU o privește cu spaimă

Fii cuminte... Nu te zbuciuma atât... Am să-i vorbesc eu mai târziu... — *Intră Băllan și Maria.*

ANA iese nervoasă ca să nu o mai întrebe aceștia « de ce suferă ». Ei o privesc lung.

SCENA V

OMU, BĂLLAN, MARIA

OMU

Ce e cu băiatul acela?

BĂLLAN

S'a închis în camera lui, furios. Cum îi vorbesc, urlă indignat.

MARIA

Să nu se îmbolnăvească iar, domnule profesor.

BĂLLAN

Duceți-vă la el, domnule profesor, explicați-i...

GURĂU *ascultând din ușe*

Lasă-l în pace, domnule... Asta nu mai are niciun pe dracu... face pe nebunul. Mi-a spus acum că pleacă... Să plece sănătos... Face pe nebunul.

BĂLLAN

Crezi d-ta...? Îi sticlesc ochii în cap și trânteste pe jos tot ce-i cade sub mână.

OMU

Gurău are dreptate. Nu mai e un caz grav... Șocul periculos a trecut... Dacă e furios și strigă înseamnă că s'a vindecat de psihastenie.

MARIA

Credeți că are să fie fericit?

OMU pe gânduri

Nu cred că are să fie fericit... Dar de aci încolo, ce urmează e literatură... E destul de nebun ca să-și otrăvească zece ani din viață...

GURĂU

Te-aș felicita pentru reușita dumitale, doctore... dar îmi pare rău de fata asta... Experiența asta a zăpăcit-o rău.

OMU

Dacă a căzut peste un astfel de idiot... Și mie mie milă de biata fată... Ah, desgustător lucru e dragostea asta... Cum îndobitocoște pe om.

GURĂU cu o stranie căldură

Pune mâna pe lemn doctore... Să nu te vedem mâine, poimâine...

MARIA în spatele lui Omu, strânge mâna lui Băllan și așteaptă să vadă dacă pune mâna pe lemn

Doctore!

OMU cu nesfârșită și bărbătească hotărîre, scurt

Nu... spectacolul e prea ridicul... Niciodată!

MARIA fericită își mușcă buzele

Ah...

GURĂU care are poate darul prevederii, compătimitor
Mai bine puneai mâna pe lemn...

MIHAI apare îngândurat în fund, se vede prin ușa rămasă deschisă dela Gurău, după el vine servitorul cu două geamantane.

TOȚI se uită încordați și așteaptă plini de curiozitate.

OMU

Lăsați-mă pe mine cu el singur... Am eu o vorbă cu domnul acesta.

BĂLLAN

Domnule Stănculescu... Stai... Poftim aci...

MIHAI Băllan și Maria ies prin stânga.

MIHAI intră nervos, încruntat și extrem de palid. Privește nedumerit. Urmează o pauză încărcată, cei trei ies puțin încurcați.

SCENA VI

OMU, MIHAI, apoi ANA

OMU

Te rog stai puțin jos.

MIHAI se așează nedumerit, așteptând cu privirea intensă

OMU a rămas în picioare, se apropie de el, îi vorbește cu o emoție conținută, cu un mărșăz calm bărbătesc

Fac apel la judecata d-tale de om... de om de știință dacă vrei, căci ani de zile ai studiat... ai crezut în ceea ce aveai de cercetat, de făcut. Suntem datori cu o anumită loialitate în comportare... Intr'o lume haotică parcă, fără niciun sens și plină de lucruri hidoase, ne rămâne ca o supremă frumusețe, mândria de a impune legea gândirii noastre... Kant a cerut, cu un nemărginit orgoliu, să i se pună pe mormânt mențiunea celor două mari minuni ale existenței «cerul înstelat deasupra

mea, legea morală în mine ». Trebuie să facem să birue în noi, legea aceasta a binelui, a frumuseții și a adevărului.

MIHAI *nervos și dezolat că nu poate altfel*

D-le profesor, ce pot să fac? Ce pot să fac?

OMU *cu aceeași măreție liniștită a rațiunii*

Sunt în fața d-tale două femei, identice ca fizic, atât cât pot să fie două surori gemene. Una, o destrăbălată, iubitoare de plăceri și lux, care te disprețuește, care te-a umilit și care în definitiv fuge de d-ta. Cealaltă, o ființă plină de curaj, devotată, care și-a sacrificat viața pentru alții, care urăște compromisurile și echivocurile, care te iubește... — *ca un imperativ categoric* — Ești dator să alegi... și ești dator să alegi cinstit.

MIHAI *s'a ridicat în picioare cu o hotărîre gravă, liniștită ca un destin ales. Prima frază are exact același ton ca a profesorului*

Ei bine d-le profesor, am ales — *Ana întinsă ca un arc al durerii a intrat în scenă fără să fie văzută de el, face un semn profesorului* — Am ales-o pe aceea cu care acum trei ani am fost în noaptea de Înviere la biserica Boteanu — *din ce în ce mai pătimaș și mai exaltat*... — o vreau pe aceea care într-o zi de Aprilie m'a purtat cu ea prin douăzeci de magazine ca să-i țin pachetele, pentru că în după amiaza aceea am fost fericit ca niciodată în viața mea. — *Ana e încordată și mută în spatele lui* — Dacă ești numai om de știință, știu bine că nu ai să înțelegi acest lucru, d-le profesor... L-ai înțelege însă, poate, dacă ai fi și d-ta însuși îndrăgostit...

OMU *are un gest de om nervos nimerit în plin*

Totuși nu suntem... — *animale, vrea să zică, dar e întrerupt.*

MIHAI *enumerând repede, pătimaș exaltat*

Ei bine, poate să fie harnică, devotată, loială, domnișoara Ana. Dar eu o vreau pe necredincioasa aceea, care mă ținea un ceas singur în vestibul până se îmbrăca... O vreau pe femeia aceea care mă mințea cu nerușinare și care într'o seară m'a trimis și m'a fixat două ore în hall-ul unui cinematograf, pentru ca ea să se poată duce liniștită la alt cinematograf, unde o aștepta cine-i plăcea ei... Pe aceea o vreau... căci ea e ferircirea și nefericirea vieții mele.

ANA *trece energic în fața lui, îl privește adânc în ochi și îl fixează intens cu arătătorul*

Pe ea o vrei deci, pe aceea care ți-a aruncat buchetul pe scară și care ți-a trântit ușa în față? Pe aceea o vrei?

MIHAI *nebul*

Da, pe ea... pe ea o vreau...

ANA *întinsă mereu ca un arc al durerii*

Pe aceea care a spus servitoarei să te îmbrâncească pe scară dacă mai îndrăsnești să mai vii pe acolo?

MIHAI *fanatic*

Pe aceea o vreau.

ANA *amar, dar hotărâtă*

Foarte bine, o vei avea pe aceea.

OMU *nedumerit, neliniștit*

Domnișoară Ana...

ANA *svârle șorțul de pe ea, își schimbă cu mâinile pieptănătura, făcând-o aproape ca a Bellei în tabloul II, sucește puțin umerii, se uită la el și cu milă și cu dispreț în același timp. După ce l-a fixat mult, zâmbește cu o bună dispoziție pentru ea însăși, închide ochii pe jumă-*

tate. El o privește nedumerit căci nu știe unde vrea să ajungă. Ea surâde provocător devenind tot mai mult Bella. Nervos, neîncrezător el o privește cu multă intensitate. După o așteptare tăcută și încordată, ea se apropie de el și îi spune ceva la ureche. El tresare tot ca pătruns de un cuțit, se dă doi pași înapoi, devine palid. Ea începe să cânte cu înverșunare și desgust; are în ochi o strălucire grea ca un vin al desnădejzii.

Surâde Bella, măr domnesc,
Aci sunt toți câți te iubesc
Surâde Bella, de ce plângi
Când dai de ochii lor nătângi?

Mai fă un pas, mai fă un semn
Încă doi pași, un mic îndemn,
Ridică rochia puțin...
În ochi au stele de venin.

Ai vrut să știi ce-i dragostea
Ai pus pe masă inima,
Dar jocul lor e măsluit,
De aripi ei te-au jefuit.

Zănatec ți-e cântecul și...
Te arde dorul de-a iubi.
Lunatec ți-e surâsul, dar
E totul, Ana în zadar...

MIHAI *ascultă uluit, apoi încremenit de emoție după întâia strofă*

Cântecul zănatec — *strigă desnădăjduit parcă* — Bella, ești Bella...

OMU *nedumerit*

Domnișoară Ana, ce glumă e asta?

ANA *cântă mai departe cu un fel de furie dezolată cum ar deșerta o cupă cu otravă, nu-i ascultă.*

MIHAI *nebun*

Cântecul zănatec... Ah, e Bella... Bella...

OMU dându-se înapoi cu spaimă

Domnișoară Ana ce vrei să spui?

Nu poate să fie Bella... e d-ra Ana Zadu...

MIHAI într'o frenezie dementă, către Ana

Nu... nu... ești Bella...

ANA a terminat de cântat, se ridică, fremătând toată și rămâne un timp ca o statuie a frumuseții, apoi șoptește simplu. E rezemată de coloana despărțitoare

Sunt Anabella.

MIHAI exaltat

Ah, ești Bella... Bella căreia îi aruncam flori din sală, care îmi surâdea numai mie; naivii de la mese credeau că lor le surâde... Ești Bella...

ANA dreaptă nemișcată, mirată numai, puțin, acum explicând cu un mic zâmbet cochet răspunde cu întârziere, în timp ce ei așteaptă intens.

Sunt Anabella... — când spune « Anabella » nu întoarce decât puțin capul spre cel care i-a vorbit.

OMU îngrozit

D-ta ești aceea care m'a primit în salonul ei cu un cățel în brațe...? Nu e cu puțință... așteaptă totuși încordat un răspuns

ANA mereu dreaptă, nemișcată, dar acum, în zâmbet și în voce cu un soi de dezolare copilăroasă

Sunt Anabella... — mereu, spunând Anabella nu dă replica imediat, ci lasă un timp de așteptare intensă.

MIHAI fierbinte și totuși uimit, descoperind-o și iar descoperind-o

Tu ești... Tu ești... Acum știu... Mi-ai dăruit o noapte întreagă... bogată ca o rodie... singura noapte a vieții mele. Tu ești Bella...

ANA mereu nemișcată, acum cu un zâmbet nedumerit, îndurerat dar răscolitor femeiesc, după ce lasă un timp

Sunt Anabella.

OMU uluit, imediat

Dumneata ești aceea din pricina căreia și-a tras un glonț în piept?

ANA nemișcată, cu un zâmbet răsfățat și îndurerat de fetiță, stăruind

Sunt Anabella.

MIHAI în continuă exaltare

Privirea asta o știu ca dintr'o altă lume. A fost creată o singură dată... la începutul începuturilor... Nimic între cer și pământ nu poate fi asemenea ție Bella... Nu e altă femeie în lume...

ANA mai nemișcată, fără niciun zâmbet, după un timp cu ochii umezi, cu un soi de gravitate, cu aceeași stăruință

Sunt Anabella...

OMU uluit, desnădăjduit, neputându-se regăsi

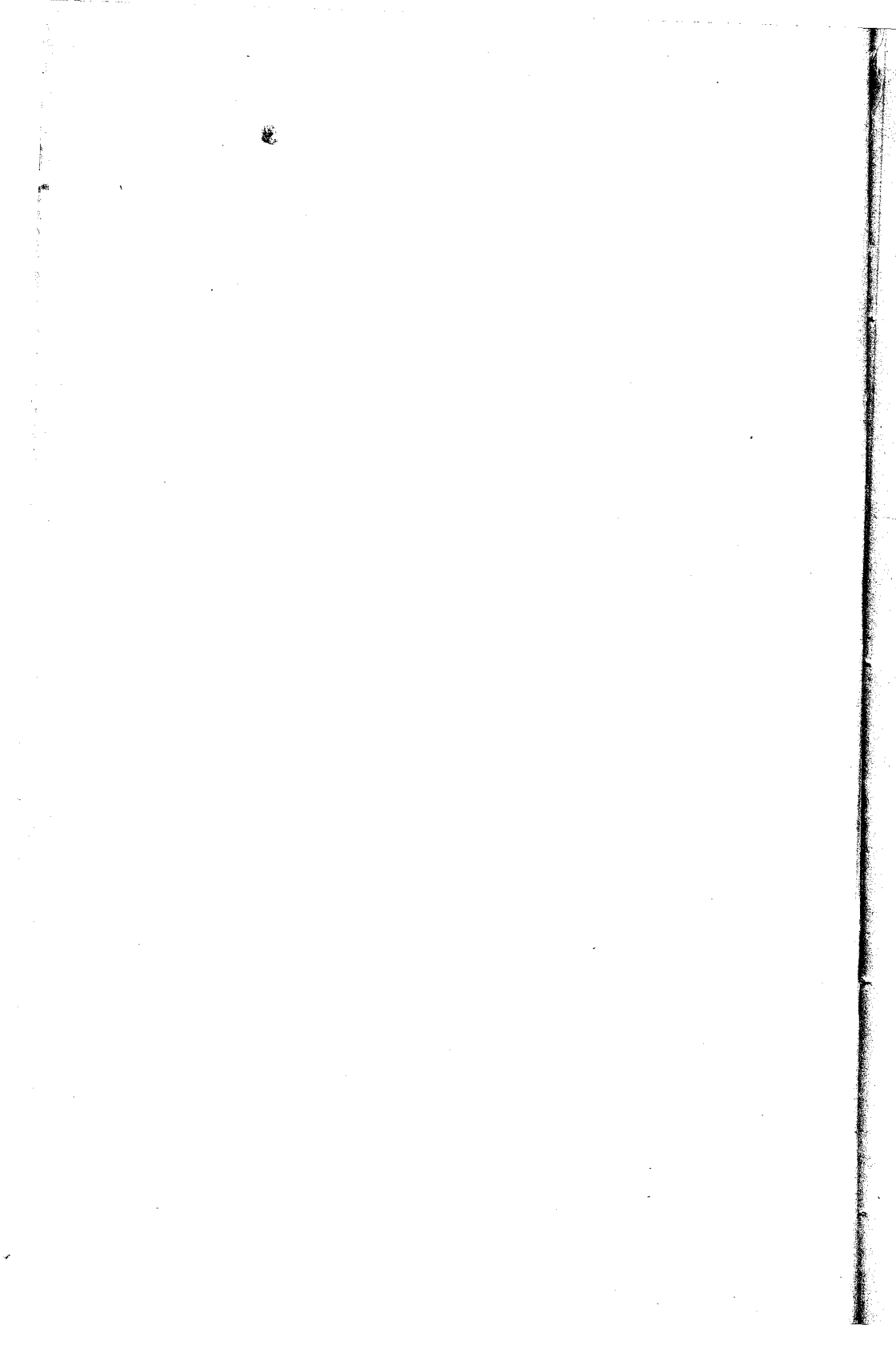
Nu, nu, dumneata ești doctorița strălucită și devotată care a schimbat pansamente putrede și mirositoare, care a salvat oameni dela moarte. Nu e cu puțință să fii Bella.

ANA îl privește nemișcată, răsfântă în ea însăși, are lacrimi pe obraz, cu un soi de lumină dinăuntru, cu vocea gravă și silabisând

Sunt Anabella — rămâne ca o statuie.

SFÂRȘIT

Prof. dr. OMU
vindecă de dragoste

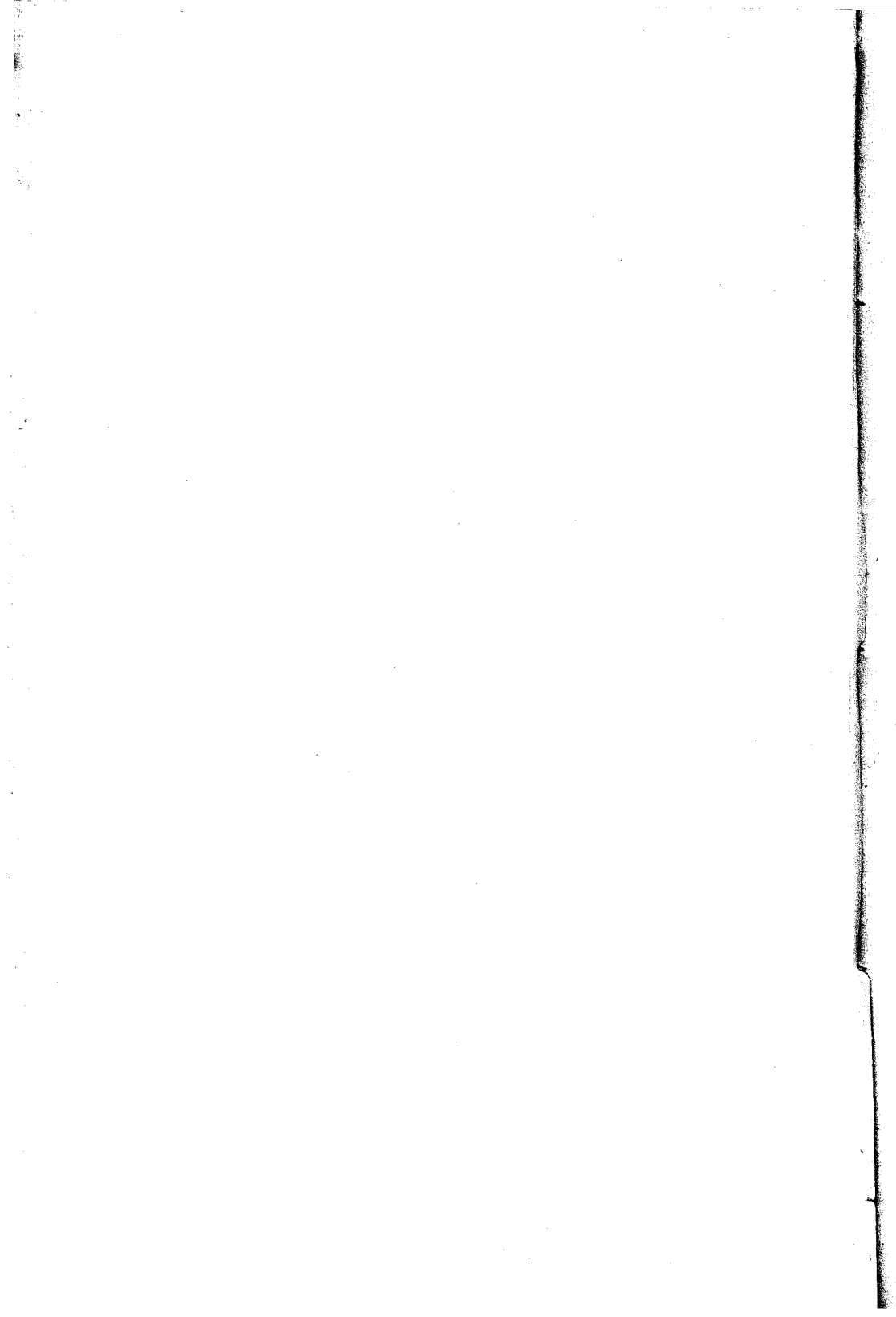

PERSOANELE

PROFESOR Dr. OMU
ALEX. GURĂU-DOITEȘTI
Dr. VALERIU BĂLLAN
BERBECARU
BOLDENACHE
DAGOE
INTĂIUL INFIRMIER
AL DOILEA INFIRMIER
GRĂNULESCU
MEROIU
ȘTEFĂNESCU
SECRETARUL CONGRESULUI
DELEGATUL SPANIOL
STOICA
PICOLO
PORTARUL
UN ARBITRU

MARIA SINU
ESMERALDA
LIANA
D-NA GRĂNULESCU
D-NA MEROIU
O PACIENTĂ
O DOAMNĂ DE COMPANIE
DORA
D-NA BOLDENACHE
SPANIOLA
ANETA

Personal medical. Pacienți ai Casei Snagov. Participanți la
Congres.

ACTUL I

Cabinetul medicului-șef al Casei Snagov. Arhitectură geometrică foarte modernă. Interiorul e totuși oarecum asimetric din intenții de originalitate. Esențial e ca decorul să aibă ferestre enorme, eventual una concavă în stânga și trei uși de sticlă mată. Una în fund spre hall, alta spre camera de consultație, alta spre biroul administratorului, spre dreapta. Pe un perete, pe cel din fund, e agățat un enorm panou, reprezentând originalul placatului-reclamă. E înfățișată o clădire în stil excesiv modern, cu o imensă verandă, așezată pe malul unui lac și are, pe aliniate, următorul cuprins cetibil din sală :

« CASA SNAGOV »

« Așezată într'o poziție magnifică pe malul lacului Snagov.

Trei hectare parc modern de brazi. Debarcader și plajă proprie.

Două terenuri de tenis și de volei, sporturi de iarnă : patinaj, bobsleigh, sky ...

Camere cu tot confortul modern ...

Cură de odihnă ... Desintoxicare ... Analize integrale.

Trei medici specializați în psihoterapie sub conducerea marelui savant prof. Dr. Omu ».

Un birou de metal lăcuit verde în dreapta, pe care stau cărți de specialitate, mici aparate medicale, un telefon, caiete, un mic vas cu câteva flori. Un safe de metal pentru

acte în dreapta. Un cuier de care spânzură câteva halate albe. Din cauza asimetriei camerei biroul ușor e mascat față de ușa din fund și e necesar să fie așa. Pe pereți, fotografii în halat ale profesorilor și grupuri de medici.

ACTUL I

SCENA I

BERBECARU *după ce a cercetat atent din prag biroul, intră aducând după el un bărbat ca de cincizeci de ani*

Ia loc pe scaun — își pune unul din halatele atârdate pe perete — Ai luat prafurile pe care ți le-am dat?

DAGOE

Da, domnule doctor... Mi-au făcut foarte bine, ziceam c'a să-mi mai dați...

BERBECARU

Nu mai am aci altele, dar am să ți le prescriu în rețetă... să le faci la București...

DAGOE

Chiar mâine mă duc la Direcția generală și atunci am să fac și rețetele... Că am niște contravenții...

BERBECARU

Dumneata ce ești? inginer?

DAGOE

Nu, sunt agentul ocolului silvic... Când m'ați întâlnit alaltăeri dimineața îmi făceam inspecția în pădure... Imi venise rău. Am avut noroc că m'ați văzut cu batista plină de sânge la nas și mi-ați spus să viu cu dumneavoastră la Sanatoriu...

BERBECARU

Te-ai dus cu rețeta la farmacie?...

DAGOE

Da, am și luat doctoria. Mi-a făcut-o foarte bine...

BERBECARU

Bun... Stai jos — *l-a așezat în fotoliu dela masă, ia un auscultator.*

DAGOE

M'a întrebat domnul farmacist dacă am albumină...

BERBECARU

Poate...

DAGOE

Și oxalurie...

BERBECARU *indignat*

A, nu... că asta am eu...

DAGOE

Și calcemie.

BERBECARU

Nu că eu am și calcemie... — *îl ascultă* — Respiră adânc — *îl mai examinează în diverse moduri* — Ascultă, ai dureri de cap?

DAGOE

Da, mă doare capul de vreo două luni mereu...

BERBECARU

Îți vâjje uneori urechile?

DAGOE *uimit*

Da, îmi vâjje deseori urechile

BERBECARU *îl mai palpează, Dagoie scâncește :*
« au »

Uneori îți amorțește degetul mic?

DAGOE *câștigat cu totul*

Da . . .

BERBECARU

Ai impresia că îți sboară uneori muște pe dinaintea ochilor?

DAGOE *iar uimit*

Da, domnule doctor . . . — *a intrat Băllan, care privește încremenit.*

BERBECARU *foarte grav*

Ascultă, dumneata suferi de ficat . . .

DAGOE *răsturnat cu totul*

Păi, data trecută mi-ai spus că sufer de rinichi?

BERBECARU

Poate . . . Dar de atunci medicina a mai făcut și ea progrese . . .

BĂLLAN *indignat*

Bine, domnule Berbecaru, n'a fost vorba să nu mai calci pe aci prin cancelarie? . . .

BERBECARU *speriat a șters-o pe ușă*

BĂLLAN *către Dago*

Ce-i cu dumneata?

DAGOE

M'a întâlnit domnul doctor prin pădure și m'a luat cu dumnealui la consultație...

BĂLLAN

Nu e doctor domnule, e pacient, nu e doctor... Așteptă dumneata puțin că te voi examina eu — *trece în sala de consultații.*

BERBECARU *revine din vestibul, îl trage de mânecă pe Dago*

Fugi, că e un nebun care se crede doctor — *ies amândoi, intră mai târziu Omu, în ținuta de oraș, îmbracă halatul în vestibul, apoi se așează la birou și sună.*

SCENA II

OMU, DORA, apoi MARIA

OMU *a sunat, apare Dora*

Să vie internul de serviciu...

DORA

Vrea să vă vorbească și domnul doctor Popescu...

OMU *nervos*

Trec eu pe la laborator după vizită... Să vie internul de serviciu... — *Dora iese, el începe să cerceteze hârtiile de pe birou.*

MARIA *intră speriată, nu îndrăznește să-i spue că a venit*

OMU *când o vede*

Am spus să vie internul de serviciu...

MARIA *se pierde cu totul*

Eu... eu... sunt internul de serviciu...

OMU *stupefiat, indignat*

Dumneata ești internul de serviciu?

MARIA

Da... să vedeți...

OMU *întăritat*

Cine a făcut gluma asta de prost gust? Mi-ajunge de un an și jumătate. Până când am să mă împiedec la tot pasul de dumneata? Cum poate fi încredințată soarta unor bolnavi în mâinile dumitale, fie și pentru o noapte?... — *iese indignat.*

SCENA III

MARIA și fotografia lui OMU de pe perete, apoi GURĂU

MARIA *a rămas aproape năucită, îi dau lacrimile, dar după un timp se îndreaptă furioasă spre fotografia din perete*

Și, ce? Dacă ești profesor trebuie să dai totdeauna lecții? Să cerți? — *indignată* — Cu ce drept jighești dumneata pe toată lumea?... Ei bine, ți-o spun dela obraz: Aci nimeni nu te poate suferi... Și la curs, la fel... — *nu vrea să asculte răspunsul lui, bate din picior autoritară* — Nu, nu acum eu vorbesc... — *apoi cu un soi de ironie, crede ea* — Ei, și ce-i dacă ești

celebru și ești citat prin tratatele streine? Pentru asta trebuie să ții tot timpul fruntea în tavan, să nu mai vezi pe nimeni în jurul dumatăle? — *cu vocea moale de tot, nedumerită* — Ce vrei, să ți se vâre o biată față subț ochelari ca s'o vezi? — *bate din picior* — Nici o vorbă... Am terminat cu dumneata... Eri, ce au fost observațiile acelea și mizeriile pe care mi le-ai făcut față de toată lumea, de au răs începătorii și pacienții de mine? Ești odios... n'ai pic de inimă... Ai în locul inimii un tratat cu gravuri patologice și cazuri rare. ...N'am nevoie de explicațiile dumatăle... M'am săturat... Te previn că dacă o singură dată îți mai bați joc de mine, față de toată lumea, nu mai calc pe la cursul dumatăle... Ca s'o știi... — *se corijează calmă* — Ba nu... am să te pun la locul dumatăle să te înveți minte — *vine mai aproape de fotografie, înfrântă, îndurerată, nici nu a observat că Gurău a intrat din dreapta și o privește de multă vreme* — Ai să vezi că o să mă cauți zadarnic... Ai să-ți sucești gâtul, uitându-te după mine prin sală... Pentru că nu meriți... Nu ești nici măcar în stare să bănuiești cât te urăsc, cât te iubesc... cât m'a înnebunit purtarea dumatăle — *îi scânteiază iar ochii* — Asta am vrut să-ți spun... — *aspră* — Am terminat.

GURĂU *calm*

Dă-i și două palme.

MARIA *îl privește încremenită, apoi fuge prin fund.*

GURĂU *caută în bibliorași.*

SCENA IV

GURĂU, DORA, apoi ESMERALDA, *înfirmierii*

DORA *intră din dreapta speriată*

Domnule Administrator, a venit nebuna de Esmeralda și vă caută în toate părțile, ca să vă omoare...

GURĂU *speriat*

Cum? a venit Esmeralda? — *nedumerit* — Cum o să vie, Dora? ... Azi e Joi.

DORA *mirată și ea*

A venit... S'a instalat în apartamentul ei, s'a îmbrăcat cu rochia de împărăteasă și s'a dus numaidecât în grădină. Acum vă caută furiosă să vă omoare, că spune că nu i-ați pus ce-a cerut ea, nu știu, naiba s'o ia, un ochian de-alea, să se uite la cer...

GURĂU *mereu nedumerit*

Dar nu știu de ce a venit Dora, că azi e numai Joi, nu?

DORA

Așa-i, de obicei ca nu vine decât Sâmbăta și nu stă decât până Luni... Domnule, n'o fi vreo sărbătoare mâine?

GURĂU *s'a lămurit*

Asta-i Dora, mâine e 1 Mai, și Bursa nu lucrează. Sunt închise și fabricile nebunei... Face punte, sâmbătă.

DORA

Dar acum ce facem, că vă caută în toate părțile? Mi-e teamă să nu vă dea cu ceva în cap... S'o punem în cămașă de forță?...

GURĂU

Fugi de-aci cu cămașa de forță... Să se ție vlajganiă aceia după ea până se potolește... Du-te la bucătărie și vezi cât zahăr se pune la compot pentru diseară — *Dora iese prin fund.*

GURĂU *caută iar în biblioraft și verifică date*

ESMERALDA *intră din dreapta, îl apostrofează furiosă*

Aici mi-erai, bestie...?

GURĂU *speriat*

Să vedeți, Majestate...

ESMERALDA

Ce să văd Gligor Alexandrovici Potemkin? Văd că ești cea mai nerușinată bestie din tot cuprinsul imperiului meu... Văd... Unde este telescopul pe care ți l-am poruncit? Ți-am spus că vreau să studiez viciața insectelor... Unde este mușuroiul de furnici pe care trebuia să mi-l instalezi în parc?

GURĂU

Majestate, n'am știut... ..

ESMERALDA *mai infuriată*

Indrăsnești să deschizi gura în fața mea? Ticălosule... .. Am să pun să te spânzure... .. — *au intrat cei doi servitori vlăjgani și sunt gata s'o înhațe, Esmeralda se sperie și caută să se ascundă după birou, strigând — Garda, Ajutor...! Garda...! — Cei doi infirmieri se opresc împietriți în poziție de grenadiri, cu picioarele depărtate, mâna stângă pe inimă, brațul drept întins.*

INTĂIUL INFIRMIER

Majestate, garda e aici...

AI DOILEA INFIRMIER

Să trăiți, Majestate...!

ESMERALDA *brusc liniștită*

Au vrut să mă răpească ticăloșii... E complotul acestui scelerat de Gligor Potemkin... Să fie numai-decât încarcerat...

INTÂIUL INFIRMIER

Vă vom apăra cu prețul vieții noastre Majestate...

ESMERALDA

Să-l încarcerati imediat...

AL DOILEA INFIRMIER

Va fi imediat încarcerat... Urmați-ne, Majestate!—
Pleacă prin fund toți trei, solemn în formație: al doilea infirmier, apoi Esmeralda plină de majestate și după ea întâiul infirmier.

GURĂU se scarpină mulțumit în cap, dar peste câteva clipe vine din dreapta furios, Omu.

SCENA V

GURĂU, OMU

OMU *scoate un ziar din haina lui, i-l pune mânios sub nas*

Ce-i asta?

GURĂU *calm și în fond ironic*

Un ziar de seară.

OMU

Și asta...?

GURĂU

Pare să fie un articolaș...

OMU *furios, se duce pe la masa lui și începe să scrie.*

GURĂU *puțin îngrijorat, se duce să vadă ce scrie și apoi speriat*

Demisia?

OMU *strigând, bătând cu pumnul în masă*

M'am săturat... Plec...

GURĂU

De ce să pleci?

OMU

Tu ai dat articolul ăsta?

GURĂU *net*

Nu... E un articol de pagina întâia, semnat...

OMU

E o reclamă imbecilă.

GURĂU

Nicio reclamă... Am stat de vorbă cu omul o jumătate de oră și a rămas entuziasmat de cele ce i-am povestit... Spunea că asemenea institute de sănătate nu crede că sunt decât în străinătate.

OMU *furios*

L-ai plătit.

GURĂU *calm*

Altfel cum vrei să se entuziasmeze?

OMU *mânios*

Ascultă, îți bați joc de mine...

GURĂU

Nu, slujesc instituția a cărei răspundere o am.

OMU *indignat*

Dar cu textul ăsta idiot?

GURĂU

De ce, idiot? — *ia ziarul și-l citește.*

«Se știe că toată medicina actuală e bazată pe metoda analizelor. Cel dintâi lucru pe care ți-l cere orice medic când îl consulți, e să aduci un teanc de analize. Dar e ceva mai plictisitor, mai incomod decât să alergi din laborator în laborator, să ții regimuri contradictorii și așa mai departe? Ei bine, e astăzi în țară la noi, un institut modern, cum se găsesc puține în Europa, în care petrecând o agreabilă vilegiatură de o săptămână, oricine pleacă liniștit, cu fișa completă a organismului său» — *îngânând cinic* — Cu fișa completă, nu este așa?

OMU *face un gest de exasperare.*

GURĂU *continuă cinic*

«O lună întreagă înseamnă desintoxicarea completă, organismul e întreg refăcut... omul se simte ca re-născut».

OMU *face alt gest de furie.*

GURĂU

Insfârșit, aproape renăscut... Nu trebuie să șicanăm pe chestie de nuanțe — *continuă să citească.*

«Cea mai gravă din intoxicații e dragostea. De aci năvala de mondenitate la «Casa Terapeutică» dela Snagov. Intr'un cadru ideal, prof. dr. Omu vindecă de dragoste...».

OMU *îi smulge ziarul, îl privește amar.*

«Prof. dr. Omu vindecă de dragoste!...».

GURĂU *cinic*

In sfârșit, aproape.

OMU *exasperat*

Prof. dr. Omu vindecă de dragoste? Îți dai seama ce infamie ai făcut? Îți dai seama că pot fi radiat din colegiul medical?

GURĂU

Nicio grijă...

OMU

D-ta ești inconștient... Nu știi că reclama medicală e reglementată?

GURĂU

Ei... Ei... dar prost mă crezi... Din punct de vedere legal totul e ireproșabil. E un articolaj de impresii, în pagina întâia, la o rubrică fixă... și semnată de titular — *cinic* — 10.000. Altfel, în corpul ziarului, obișnuit, era mult mai ieftin.

OMU *pe gânduri, frângându-și mâinile*

«Prof. dr. Omu vindecă de dragoste...».

GURĂU

Asta n' o spun eu... o spune el.

OMU

Dar te-ai gândit la situația mea?... la lucrările mele?... ce val de neseriozitate arunci asupra cursului meu la universitate?

GURĂU

Ei, câți din colegii d-tale n' ar vrea să fie « neserioși » ca d-ta...

OMU rămâne un timp pe gânduri, pe urmă își ia unele lucruri din sertar, își pune pălăria și pleacă spre ușă.

GURĂU *brusc, grav, îi sare înainte*

Acum îți cer eu ție să fii serios... Să-ți dai seama ce faci. Tu știi că stăm aici pe un buget de 3.000.000 pe lună? — *îi ia pălăria și servieta* — Uite, cu mâna asta a mea număr 3.000.000 pe fiecare lună.

OMU

Nu mă interesează, eu fac știință nu negoț.

GURĂU

Știință... sigur știință... Parcă eu zic altfel? Dar să numeri 3 milioane pe lună, e și asta știință. Nu o cumperi cu 550 lei volumul dela librărie, da' e știință.

OMU

Și în definitiv pe ce cheltuești 3 milioane pe lună?... Că toată lumea se vaită... Medicii au lefuri umili-

toare, internii trăiesc pe o bucată de pâine... Șeful de laborator în fiecare zi mă plictisește că pleacă... Ești și meschin... Pretextezi că mașina e în reparație și obligi toată lumea să vie cu camioneta... Ai stricat barca cu motor... Se vaită bolnavii...

GURĂU

Eu am stricat-o? O barcă inteligentă se strică singură...

OMU *ironic*

Și un administrator inteligent uită să o repara. Hm... — *după o pauză* — Ascultă Nae... Rămân... dar cu o singură condiție.

GURĂU *așteptând*

Care?

OMU

Ai să desființezi secția laboratorului. N'am nevoie de analize.

GURĂU *cu un cap mirat și ironic.*

OMU

Nu cred în ele...

GURĂU *se joacă cu stiloul*

Nu crezi în ele?

OMU

Nu... e o aberație toată chestia asta a analizelor... Pentru un caz just îți dă 5 cazuri anapoda... e o mai-muțarie a experienței. Cât timp nu poți izola nimic în

organism, e o nerozie să spui ceva despre cutare sau cutare reacție... Mă dispensez de analize... Desființăm laboratorul de analize... Wasserman-ul îl vom face...

GURĂU *calm*

Nu pot.

OMU *limpede*

De ce nu poți... dacă îți spun eu că nu cred în ele?...

GURĂU

Nu e un motiv... Laboratorul aduce singur o jumătate milion pe lună.

OMU

Dar nu e corect să iei oamenilor bani fără justificare.

GURĂU

Așa e medicina.

OMU

Asta e o medicină în care eu nu cred.

GURĂU *rece*

N'are nicio importanță...

OMU *ironic*

Asta e o sinistră comercializare. O concepție de contabil.

GURĂU

Așa e medicina... E un bloc. Ascultă doctore... Am să-ți arăt un act secret — se duce la casa de fier și ia un act. I-l aduce calm și grav și i-l pune dinainte.

OMU *intrigat, mirat, citește*

O diplomă de doctor în medicină?

GURĂU *calm*

Da.

OMU *uimit*

Ești doctor în medicină? N'am bănuț-o niciodată...

GURĂU

N'a bănuț-o nimeni. Diploma e luată în Germania.
Dar...

OMU *il întreupe, mereu uimit*

N'aș fi bănuț niciodată că ești medic.

GURĂU

Sunt doctor... în medicină... dar medic nu sunt.
N'am practicat nicio zi.

OMU *e mereu uimit*

De ce?

GURĂU

N'am putut să depun jurământul... Am citit cu o zi înainte formula hipocratică și nu m'am mai prezentat la jurământ... mi-am dat seama că nu mai cred în știința medicală... nici în mine...

OMU *uluiț*

Dar atunci e cu atât mai monstruos... Cum ai putut să organizezi această casă de sănătate?

GURĂU

Foarte simplu... nu cred în medicină ca știință... nu cred în mine ca medic... dar cred în dumneata...

OMU *uluit nu mai știe ce să creadă*

Nu înțeleg ce vrei să spui.

GURĂU

Ascultă, doctore... medicina nu e știință... e o artă... și dumneata ești un artist. Eu nu sunt un artist... dar dumneata ești un artist.

OMU

Ești sincer când spui asta? D-ta cinicul, cinicilor?

GURĂU

Ce-i aceea, că sunt sincer? Ce înseamnă sinceritatea? Băiatul care face pipi pe el e și el sincer... Lupul care te sfășie, te sfășie și el sincer... Ce înseamnă că ei cred cu sinceritate unii într'alții? Eu cred în dumneata cu discernământ, asta e totul...

OMU *rămâne impresionat, pe gânduri*

Ei bine, spre deosebire de d-ta, eu cred în medicină ca știință... dar nu cred în analize... Te rog să desființezi laboratorul de analize.

GURĂU *face un joc, aruncă cu cocoloși de hârtie*

Lovit — și pe urmă răspunde — Nu se poate.

OMU *se explică*

Cred în chirurgie... cred...

GURĂU *face alt cocoloș*

Lovit! — răspunde — care chirurgie? Poate chirurgia cazurilor extreme... Cealaltă: hm! — alt cocoloș — Lovit!

OMU

De ce nu se poate să desființezi laboratorul?

GURĂU

Medicina poți să n'o practici dacă nu-ți îngăduie conștiința... dar dacă o practici e un bloc... nu mai are importanță ce crezi și ce nu crezi... — *cocoloș* — lovit! Cum poți deosebi d-ta ce știi și ce nu știi?

OMU

Îți răspund cu înțelepciunea milenară a lui Socrate: Știu doar atât că nu știu.

GURĂU

Ei bine, Socrate al d-tale nu era un înțelept, ci un închipuit... Poți să nu-ți pui problema știutului și neștiutului... dar odată ce ți-ai pus-o, e tot atât de îngâmfat lucru să spui că știi, ca și să spui că nu știi.

OMU *rămâne interzis*

! ? ! ? ! ? Asta...

GURĂU

Poți să nu practici de loc medicina ca știință, dar când o practici, nu-ți mai poți permite să afirmi cât știi și cât nu știi — *aruncă un cocoloș din demisie, dar nu mai spune «lovit»*.

OMU *rămâne năuc*

GURĂU *ca o concluzie*

Nu desființez laboratorul.

OMU

Dar ascultă, colega...

GURĂU *tresare și întoarce capul, apoi comic*

A, da...

OMU

Fă să înceteze cel puțin atmosfera asta de speculă de aci...

GURĂU

Nu te mai prăpădi cu firea pentru ceata asta de profitori. Mi-a fost mai milă de cei 70 de pui pe cari i-am tăiat astăzi pentru burțile lor lacome, decât de buzunarele lor.

OMU

Iată-te și sentimental.

GURĂU

Da, da, să știi că sunt sentimental... Fii liniștit, lasă-mă pe mine cu problemele economice... vezi-ți de testele tale psihologice.

OMU

Cu alte cuvinte să-i las pe mâna ta să-i jumulești? Iată-te și arhanghel al dreptului social.

GURĂU

Să știi că sunt!... Să știi că suntem toți cei de aci! Și medicina și notele de plată!

OMU

Medicina asta în care nu crezi?... Te întorci la ea pe ușa din dos.

GURĂU

Nu cred parțial ca tine. Nu cred în caracterul ei științific, dar cred în rolul ei social... Tot ceea ce se

întâmplă, se întâmplă cu necesitate. Eu sunt un factor al menținerii echilibrului social. Eu reprezint momentul esențial. Adevărul e un tot, orice fragment e o minciună... Imi îndeplinesc și eu rolul meu. Și dacă ai ști cu cât desgust... M'am săturat de psiho-pați, de asteni, de extravertite și introvertite.

DORA *intrând se oprește speriată la ușe*

Domnule...

GURĂU *răstit*

Ce e?... Ce vrei?

DORA

Dela cassierie... Nr. 18 găsește că nota e încărcată... Spune că...

GURĂU

Cine? Isterica aia bătrână?... Spune-i că era în delir când i s'au făcut 2 injecții cu aur.

DORA *vrea să iasă sfioasă*

Da... injecții de aur.

GURĂU *răstit*

Dora!

DORA *se întoarce din prag*

GURĂU

Vino mai aproape! Așa! — *brusc începe să surâdă cu lăcomie, apoi către Omu* — Ți-e milă de punga lor?... Da de obrații ăștia de piersică nu ți-e milă? Ai? — *o bate ușor pe obraz* — Măinile astea care au frecat vasele, nu le-ar sta bine să conducă un automobil? In

locul maniacii acelea fleșcăite? — *către ea autoritar* — *Vino 'ncoala — o privește lacom, cald și ironic în ochi, apoi, brusc — Șterge-o...*

OMU

Sentimental, nu glumă.

GURĂU

Te cred... Dora... — *către sora care se întoarce din ușa* — Spune la bucătărie că mâine taie numai 60 de pui.

OMU

Ce te-a făcut pe tine să alegi întreprinderea asta?... Erau atâtea altele.

GURĂU

Aerul curat... Nevoia de aet curat... de mireasma pădurii, de sănătatea câmpului... O respirație colectivă în ozon, în libertate. Dar s'a sfârșit... M'am săturat... Au izbutit să infesteze și parcul ăsta cu istețiile lor, cu calculele lor... urinare... cu eterul injecțiilor... De-abia aștept să scap... Am strâns ceva bani și sunt pe cale să cumpăr o vie de vreo 36 de pogoane... Plec imediat. Imi iau cu mine o infirmieră bună de leac, ca Dora, și mă ocup cu sortarea vinurilor.

OMU *ridică telefonul*

Da... Doctor Omu... Domnul... Domnul... nu se înțelege... vorbiți mai clar... Boldenache?...

GURĂU *sare de pe scaun, își freacă mâinile vesel*

S'a prins... s'a prins.

OMU

Imposibil să pot veni imediat... N'am nevoie de mașina dvs.... N'am vizitat bolnavii... Imposibil... După masă... Poate, în sfârșit... Către ora 1... Ne-am înțeles.

GURĂU *respiră satisfăcut și sgomotos*

S'a prins... — *vine la biroul lui* — Unde-ai pus ziarul? că am o învoială cu băiatul... S'a prins... trebuie să ținem bine undița, că e un șalău de un sfert de milion.

OMU *împietrit, bănuitor*

Ce vrei să spui?

GURĂU *calm*

Pentru asta a fost montată chestia cu «Prof. dr. Omu vindecă de dragoste». Alaltă seară, fata lui Boldenache, a încercat să se sinucidă... și-a tăiat arterele dela mâini... Eri de dimineață și-a rupt bandajele... vrea să moară... nu mai poate supraviețui.

OMU *plictisit, desgustat, furios.*

Nu mai vreau să aud de aceste sinucideri din dragoste... Ți-am spus de nenumărate ori până acum, sunt desgustat de atâta prostie și vulgaritate... Asemenea fapte nu merită niciun interes și n'am niciun interes să-mi mai pierd timpul cu ele... Credeam că-mi cunoști cel puțin ideile.

GURĂU

Le cunosc, cum să nu le cunosc... Despărțirile în dragoste trebuie să fie făcute cu gingășie, fără...

OMU

Fără bestialitate... Numai o despărțire brutală, trivială, împinge victima batjocorită la acte desperate... Nu trebuie să disprețuiești și să întărești sentimentele pe care nu le poți satisface... Orice refuz brutal exasperează și numai ființele vulgare ca suflet și inteligență mai răsucesc cuțitul în rană cu o sudalmă când izgonese pe cineva...

GURĂU

Și victima de ce este vinovată, când ea suferă și ea plătește?

OMU

Că din lipsă de inteligență și din insensibilitate nu și-a dat seama de cât de vulgar e obiectul preferințelor ei... Sinuciderea din dragoste este o afacere internă, între doi proști neinteresanți.

GURĂU

Să lăsăm acum ideile... Fata trebuie adusă aci la Santoriu... Neapărat...

OMU *cu furie scăzută, înnăbușită.*

Hienă... vrei să exploatezi nenorocirea unei fete, disperarea unei familii?... — *își pune fruntea în palme.*
— Unde am ajuns!

GURĂU

Taci din gură... nu spune prostii, sunt norocul și binefăcătorul lor...

OMU

Binefăcătorul *șalăului* de un sfert de milion? Ha, ha, ha!

GURĂU

Șalăul de un sfert de milion e una, iar fata de 19 ani e alta — *vine calm, liniștit, lângă el* — Ascultă, Gogule... Eu în medicină nu cred, dar în tine cred... ești singurul care poți s'o salvezi.

OMU *îl privește uimit, nedumerit*

Asta-i acum!

GURĂU *foarte rezonabil*

E adevărat că vindeci mai mult femeile de cât bărbații, dar asta e vina bărbaților că nu au încredere în tine și e meritul femeilor care te înțeleg, te simt. Se știe că ai avut cazuri de vindecări miraculoase, chiar la bărbați... Bietul Postelnicu trecuse prin două ospicii la Viena și tu l-ai vindecat complet în șase luni. Dar mai bine îți reușește cu femeile.

OMU *indignat*

Acum, mă faci fachir.

GURĂU *calm*

Nu, nici nu mă gândesc.

OMU *tot fierbând, scăzut*

Nu vorbești de forțe miraculoase?... de sugestie?

GURĂU *liniștit de tot*

Forțe miraculoase... poate... dar nu sugestie... dimpotrivă... Coue-ism? optimism terapeutic? prostii... La tine e altceva... tu tocmai că disprețuești sugestia și optimismul.

OMU *rămâne perplex... așteaptă, dând drumul tocului cu care închidea și deschidea călimara sau capisonul stiloului.*

GURĂU

Când am pus la cale casa asta de sănătate, am fost inspirat de o clientă a ta. Tu nu măgulești și nu minți... Mai curând contrazici și cerți. Dar ele simt în asta marea ta seriozitate profesională... și tocmai de aceea inspiri mai multă încredere.

OMU

Vasăzică, tot dela tine a pornit și legenda stupidă a clientelor « moarte după mine », care se fac bolnave să intre sub îngrijirea mea?... — *ironic* — « Balamucul monden al doctorului Omu »?

GURĂU

Nu... — *strângând ziarul cu grijă* — Nu... nu te cred frumos... în orice caz nu-mi pare că ești mai frumos decât mine...

OMU *ți subliniază afirmația cu o privire ironică.*

GURĂU *continuă ideea*

Nu... dar ai intuiție... ești un adevărat artist...

OMU *ironic*

Ce gingășie... ce recunoaștere modestă...

GURĂU *bun, mândru*

Ce vrei să spui cu asta?... ce, modestie?... Fii liniștit. Dacă tu ești un « adevărat artist » eu am o filosofie a realității care întrece tot ce știti voi... sunt un geniu...

O VOCE DE AFARĂ *strigă*

Majestate, nu aveți voie la parter.

OMU *ironic, îi arată cu mâna că e la fel de grandoman cu bolnavii sanatoriului.*

ESMERALDA *afară*

Garda... să vie imediat garda!...

GURĂU *afurisit*

Ei, da... asta știe și pezevenghii ăștia isterici și introvertiți, că nu sunt numai ei cu dublă personalitate... Într'o zi au să apară lucrările mele despre structura științei.

OMU

O să le vedem, dar până atunci, exploatezi la sânge acest sanatoriu...

GURĂU

E o chestiune care mă privește... Deocamdată sper că vei ține cel puțin trei luni fata șalăului în sanatoriu.

OMU

Eu nici nu mă gândesc măcar să mă duc s'o văd... Sunt limite pe care nu înțeleg să le trec. Ce vrei? Și-a ales un prost, s'a certat cu el... El a părăsit-o... Și acum și-a tăiat arterele... N'am ce să-i fac...

GURĂU

Nu a părăsit-o nimeni... Logodnicul i-a murit. Alaltăeri într'un accident de automobil.

OMU *surprins, îngândurat, incremenit*

I-a murit iubitul într'un accident de automobil?

GURĂU *ridică afirmativ din umeri.*

SCENA VI

ACEIAȘI, BĂLLAN, MARIA, DORA

BĂLLAN intră însoțit de Maria și Dora

Domnule profesor, trebuie să vedeți pe pacientul dela 19. S'a închis în cameră și declară că nu va deschide decât dacă veniți d-voastră.

OMU

I-ați făcut injecția de fosfor?
*Se aude afară larmă, vocea Esmeraldei : Garda, să vie
numaidecât garda.*

GURĂU

Nebuna asta mă scoate din sărite... Trebuie expediată în parc — *iese furios.*

OMU

De ce e atât de furioasă? De obicei era mai calmă?

BĂLLAN

A cerut administratorului să-i construiască un mușuroiu de furnici... și acum îl caută furioasă.

ESMERALDA *intră solemnă pe ușa pe care ieșise Gurău, cu un sfeșnic în mână, se oprește și spune grav*

L-am ucis pe bestia de Potemkin.
Toți încremenesc.

DORA *țipă*

Ah!

OMU *stupefiat*

Cum l-ai omorât?

ESMERALDA *grav*

Cu sfeșnicul ăsta.

GURĂU *intră firesc, dar când vede că e privit ca un strigoi, privește și el în stânga și în dreapta, nedumerit, mai ales că toți se înseninează vesel*

TABLOUL II

Acasă la Boldenache... Scena e împărțită în două... În stânga o parte din hall, în dreapta camera fetei... care se poate vedea de asemenea numai în parte... Liana este într'un pat îngust alb, foarte bogat ca aspect, cu o plapumă foarte subțire de mătăasă... În cămașă de noapte, cu brațele goale... Amândouă încheeturile mâinilor îi sunt bandajate strâns. E palidă, se vede că a pierdut mult sânge... De altfel din cameră s'au luat toate obiectele cu care ar putea să se încerce din nou să se sinucidă... În hall, pândind oarecum la ușă, neavând curajul să intre, tatăl și mama ei, discută cu Esmeralda care e foarte hotărâtă.

SCENA I

In hall, ESMERALDA, BOLDENACHE, d-na BOLDENACHE

ESMERALDA *cu totul alta decât cea cunoscută. Neîngrijită, parcă mai slabă, cu umerii mai aduși, trăsăturile feței foarte dure, cu ochelari, pare extrem de obosită, și mai ales foarte nervoasă*

Și acum de ce nu semnezi? O să ne prăbușim cu toții... Iți spun precis că peste două săptămâni, fabricile din Cehoslovacia vor inunda piața Bucureștilor cu dejalenă.

BOLDENACHE

Nu pot... nu văd nimic limpede... Mi-e fata în pragul morții, nu pot să mă ocup acum de afaceri... Vorbește cu cei dela birou... — către nevastă-sa — De ce o fi întârziind atâta doctorul? — ascultă valsul pe care l-a pus la pathefon Liana, și pe care ea îl urmărește pierdută — M'a înnebunit placa asta... De ce i-ai pus-o iar?...

DOAMNA BOLDENACHE *disperață*

Amenință că sparge geamurile cu piciorul gol.

BOLDENACHE

La zece a spus doctorul că vine, nu...? — *extrem de nervos* — M'a înnebunit întâmplarea asta...

DOAMNA BOLDENACHE *frângându-se, ca pe jar*

Dar pe mine? De două nopți n'am închis ochii... Stau aci și pândesc cu sufletul la gură...

ESMERALDA

Dacă vă luați după mofturile unui copil... Prea ați răsfătat-o...

BOLDENACHE

Ce vrei să facem? Și-a tăiat arterele dela mână, noroc că am sosit la timp... După masă și-a rupt bandajele pe care i le-a făcut doctorul... I-am strâns toate obiectele tăioase din cameră...

DOAMNA BOLDENACHE *speriată*

Mi-e teamă că sparge oglinda sau geamul și se rănește iar...

BOLDENACHE

Noi ce păzim aci?

DOAMNA BOLDENACHE *se închină*

Doamne, Doamne...

BOLDENACHE

Nu te mai văita atât că dumneata ești de vină... că n'ai știut s'o crești...

DOAMNA BOLDENACHE

Eu? sau dumneata, care ai răsfătat-o atât? De ce nu te duci acum să-i vorbești?

BOLDENACHE

Dacă e nebună, cum o să mă înțeleg cu ea? Du-te tu, că-i ești mamă.

DOAMNA BOLDENACHE

Țipă la mine...

BOLDENACHE *întăritat, dar fără autoritate*

Ei, țipă... țipă. Cu ce drept țipă ea? Nu suntem părinții ei? A, când oiu intra acum la ea... Ai să vezi...

DOAMNA BOLDENACHE

Toată noaptea a stat în genunchi, în fața fotografiei lui... Am vrut să i-o iau... A ascuns-o azi dimineață...

ESMERALDA

Nu știți să vă purtați cu ea... Vă vede speriați de capriciile ei și se întărită singură mai rău... Boldenache, semnează aci că nu e timp de pierdut... Ne scapă tot sezonul... Uite, asta mă scoate din sărite... De aceea nu-mi place să fac afaceri cu oameni ca voi... Șovăelile și nepunctualitatea asta mă îmbolnăvesc de nervi... Mai lucrez anul acesta și pe urmă să nu mai văd picior de om de afaceri...

BOLDENACHE

Așa te-am auzit de cinci ani de când lucrăm împreună.. — *către nevastă-sa* — Ziceai că i-ai strâns toate fotografiile?...

DOAMNA BOLDENACHE

Asta a ascuns-o... n'am găsit-o.

ESMERALDA *îi dă lui Boldenache o hârtie*

Semnează asta... până stau eu cu ea de vorbă...

BOLDENACHE

Ascultă, fă ceva și sparge placa aia, că nu mai pot s'o suport. . .

ESMERALDA

Lăsați-mă că știu eu ce să-i spun . . . Am să-i vorbesc ca o prietenă și are să mă înțeleagă . . . Ține hârtia și semnează-o că mă așteaptă lumea la birou . . .

SCENA II

In camera fetei, ESMERALDA, LIANA

ESMERALDA

Liana, cum poți să fii atât de copil? Am auzit că ai încercat să te sinucizi . . . Cum te poți gândi la asemenea prostie? . . .

LIANA sfâșiata de această prezență

Sufer mult doamnă, vă rog lăsați-mă singură . . .

ESMERALDA

Ei, suferi . . . Ți se pare . . .

LIANA înmărmurită

Cum mi se pare? . . .

ESMERALDA

Lasă, că și noi toate am trecut prin asta . . .

LIANA ascultând placa

Același vals . . . același vals pe care îl dansam amândoi prin casă . . . și el nu e aici . . . Nu va mai fi niciodată . . .

ESMERALDA

Nu-mi place că ți-ai pierdut capul... Ești fată deșteaptă, ce Dumnezeu? Cum poți să dai atâta importanță dragostei? — *supărată*. — L-ai zăpăcit și pe tată-tău care nu-și mai vede de afaceri...

LIANA *ea pentru ea*

Noaptea aceasta va avea tot cinci ceasuri... N'am cum să ajung ziua de mâine...

ESMERALDA *nervoasă*

Ei, așa ți se pare acum, că n'ai să mai uiți niciodată... Nu moare nimeni din asta... Nu suntem în India unde se ard văduvele de vii...

LIANA *se agită nervoasă, nici nu vrea să audă*

Taci, taci...

ESMERALDA

Când m'a despărțit, întâia oară de Ștefan, credeam și eu că am să mor și mai multe nu... Când a plecat Mișu am vrut să mă otrăvesc... Vai de mine cum mă perpeleam, cum strigam. Nu vream să văd pe nimeni... Ei, dacă ar fi fost să mă omor de ficcare dată, ași fi fost azi strigoi de al șaptelea grad... Ai să vezi cum ai să-l uiți... Până la toamnă, l-ai și uitat...

LIANA *ca o panteră înfuriată*

Să-l uit? de ce să-l uit? cum să-l uit? — *strigă înfuriată* — Nu vreau să-l uit... Niciodată... Nicio singură clipă...

ESMERALDA *nu-și dă seama că a exasperat-o*

Ei, știu eu ce spun... Ai să vezi că ai să te vindeci de el mai repede decât crezi...

LIANA *furioasă*

De ce să mă vindec de el? — *cu pumnii strânși* — Nu vreau să mă vindec de el — *strigă* — Lasă-mă te rog lasă-mă... — *exasperată* — Lasă-mă — *se frânge în ea însăși*...

ESMERALDA *iritată și ea, o privește fără s'o înțelege, pe urmă se îndreaptă încet spre patefonul care se oprișe. Se preface că vrea să învârtească manivela, sparge placa*...

LIANA *ridică privirea îngrozită*

Ce-ai făcut? Dumnezeule, ah... ah... Ieși, ieși afară dușmanco...

ESMERALDA *cam speriată*

Am să-ți aduc alta...

LIANA *se trânteste pe pat spasmodic*

Alta... Alta.

TATĂL *întredeschide sfios ușa.*

LIANA *țipă*

Nu! nu vreau să văd pe nimeni...

TATĂL *desarticulat, fals autoritar*

Ascultă fetițo, ascultă Liana...

LIANA *agitată*

Te rog! te rog! lasă-mă, sufăr îngrozitor... nu mai pot îndura... nu vreau să mai văd pe nimeni.

MAMA *văzând din ușe că a izbutit tatăl să intre*

Liana mamă, ascultă... suntem părinții tăi...

LIANA *cu ochii sticloși*

Ce vreți voi dela mine?...

MAMA

Maică, noi te-am crescut, ai milă de noi... nu ne distruge viața... cruță-te...

LIANA *sarcastic*

Distruși?... Dar iată, voi trăiți... eu sunt aici de asemeni. Numai el e mort... e mort cu adevărat...

TATĂL

Cine e vinovat că i s'a ciocnit automobilul?

LIANA *privește sfâșiată ceasornicul*

Ah, la ceasul acela s'a uitat Marți când a plecat...
« Mă grăbesc Liana... uite e 4½... » și-i era frică să nu întârzie la întâlnirea cu moartea.

TATĂL *furios*

Ia ceasul de-acolo... V'am spus să strângeți toate lucrurile... De ce-a lăsat ceasul?!

LIANA *țipă*

Nu!... nu vă mai atingeți de nimic... l-ați omorât a doua oară... l-ați omorât în toată ființa lui... lașilor, îl omorâți fibră cu fibră, în toată ființa lui.

TATĂL *fals autoritar*

În definitiv noi suntem părinții tăi...

LIANA

Și ce aveți voi cu mine, asta de acum?

TATĂL

La urma urmelor, el era un străin...

LIANA *urlând*

Un străin?... el, un străin?... — *cu pumnii înclestați* — el era eu... eu... era toată viața mea — *înnebunută* — un străin!... Afară... afară... Vă urăsc... urăsc toată lumea asta care trăiește.

MAMA

Liana, gândește-te...

LIANA *se răsucesce în pat, cu fața în jos*

Afară... vă urăsc... — *Tatăl și mama ies nefericiți, zdrobiți. Se opresc în vestibul. Se privesc toți cei de acolo.*

LIANA *a rămas cu capul în pernă și nu poate plânge.*

SCENA III

ACEIAȘI, OMU

OMU *intră îngândurat*Unde e fata? — *n'o recunoaște, voit, pe Esmeralda.*BOLDENACHE *vrea să o prezinte*

Doamna Esmeralda Nicolaide...

OMU *se înclină respectuos*ESMERALDA *politicoasă*

Domnul profesor Omu? Ajutați doi părinți, d-le profesor.

OMU *dă din cap.*

MAMA

Domnule doctor... dați-ne fata... scăpați-o.

OMU *are privirea lui obișnuită, absentă, de om pe gânduri*

A mai văzut-o cineva?

TATĂL

A fost un doctor Ștefănescu... i-a pansat mâinile...

OMU

Cum și-a tăiat arterele? cu ce?

MAMA

Păi, azi e vineri... nu-i așa?... băiatu' a murit marți... dar ea n'a știut nimic, decât alaltăeri spre seară, după ce l-am înmormântat. Că i-am ascuns ziarele... nu i-a vorbit nimeni nimic... pe urmă, pe la 10 seara... sau 11, a rămas o clipă singură și cu o lamă luată dela tatăl ei și-a tăiat arterele... am găsit-o plină de sânge... doctorul Ștefănescu a bandajat-o, dar eri de dimineață și-a rupt cu dinții bandajele... i-a făcut doctorul altele, și ne-a spus s'o internăm numai decât.

OMU

Bine, vom vedea...

TATĂL

Spuneți-i domnule doctor că îl va uita... Explicați-i că va găsi ea altul... dau toată averea mea...

OMU

De, asta-i mai greu... trebuie să 'nțelegeți anumite lucruri... E ușor de zis «altul»... Uite, am să spun o întâmplare comică și ai să vezi și d-ta ce înseamnă uneori altul. Un scriitor francez cam original Jarry, făcea exerciții de ochire în grădină. Gloanțele mer-

geau însă și în curtea de alături. Speriată, vecina i-a strigat să nu mai tragă... că-i ucide copiii... Jarry i-a răspuns: nu-i nimica doamnă Rachilde, vă vom face alții... Ce înseamnă... altul pentru cineva care iubeste?

TATĂL

Domnule doctor, faceți tot ce se poate.

OMU

O să vedem ce se poate...

SCENA IV

OMU — LIANA

OMU *intră fără să dea bună-ziua, părinții vin după el, dar îi gonește*

Dumneavoastră rămâneți afară...

MAMA

Domnule doctor...

OMU

Vă rog lăsați-mă singur... — *urmează un fel de pauză încărcată... Liana nu știe ce vrea el, el evită un început convențional — D-ta ai sfârșit placă aceea?*

LIANA *cu ochii în lacrimi*

Nu, ei... Sunt toți foarte răi.

OMU *se duce, ia placă, o examinează*

E un vals foarte frumos, îl cunosc și eu.

LIANA *cu un soiu de recunoștință*

Oh, domnule doctor.

OMU *săzut, prietenos*

Când l-ai văzut ultima dată?

LIANA *cu ochii în lacrimi*

Marți după masă... — *privește apoi într'altă parte, pe urmă se crispează* — Ah, el niciodată... niciodată n'are să mai intre pe ușa asta: «Liana ești gata, hai că întârziem»... mereu era târziu pentru el, chiar când a plecat să întâlnească moartea.

OMU *o bate ușor pe obraz.*

LIANA

Ah, dacă ar putea să fie altfel... dacă ar veni cineva să-mi spue că s'a greșit numele, că a fost vorba de altcineva, că a fost o glumă, m'ași târa în genunchi până la scară, să sărut mâinile aceluia care mi-ar spune că a fost o greșală de nume.

OMU *după o tăcere înțelegătoare, îndelungată*

Imi pare rău că nu l-am cunoscut... că nu l-am văzut niciodată.

LIANA

Nu l-ați văzut niciodată? — *se dă în ea o luptă, se gândește să propună ceva* — Mi-au luat toate fotografiile lui. Mi-au devastat toată camera... Vor să-l omoare a doua oară...

OMU

Bănuesc că l-am văzut... dar nu sunt sigur.

LIANA *încrezătoare*

Domnule doctor, vrei să-l vedeți? — *șovăie* — Sub perina mea e cheia dela șifonier... În sertar e o fotografie a lui... Am ascuns-o azi de dimineață... când am răsucit cheia, m'am umplut de sânge.

OMU *ia cheia de sub căpătâiu, se duce la șifonier, scoate fotografia, 25/20 și vine lângă ea pe scaun, privește lung fotografia*

Ce bărbat frumos!... Păcat...

LIANA

Nu-i așa? — *cu sufletul pe buze* — Nu-i așa domnule doctor?... Ah, l-au lăsat' acolo singur între morți, cu gura plină de noroiu. Dacă aș întoarce pământul tot, dacă aș mai trăi o sută de ani, nu l-aș mai putea vedea. Domnule doctor, eu nu pot să mai trăiesc, eu trebuie să mor.

OMU

Domnișoară... Nu știu ce să spun... e într'adevăr un caz foarte grav. Cât de mult te înțeleg că nu vrei să mai trăiești... E într'adevăr o cumplită lovitură... Totuși, nu e mai puțin adevărat că pentru toată lumea călătoria are un sfârșit... Ce putem face? Oricum eu sunt medic, și datoria mea este să-ți câștig cel puțin o zi din viață... Vei face ce vei putea. Nenorocirea e că ești între oameni care nu te înțeleg, care nu înțeleg o asemenea iubire.

LIANA

Ii detest... îi urăsc...

OMU

Vrei să scapi de ei? — *evasiv* — hai la sanatoriu... Pentru un ceas... pentru o zi... pentru o săptămână... cât va fi... Vreau să-mi povestești tot, acolo...

LIANA

Dar pot eu să merg undeva fără el? Pot eu să cobor în grădină singură? Voiu trăi eu până mâine?

OMU

Vei încerca, voiu fi lângă d-ta ...

LIANA *plânge resemnată îndelung, el tace lângă ea.*

OMU *iese în prag*

Aduceți toate lucrurile personale ale domnișoarei ... la mașină. Toate fotografiile și toate obiectele pe cari i le-ați luat din cameră ...

MAMA

Viu s'o îmbrac eu ...

LIANA

Să-mi aducă și ursulețul pe care mi l-a dat el.

OMU *către mama Lianeii*

Nu dumneavoastră, femeia de serviciu — după ce Liana e gata, cu fotografia sub braț, el o duce sprijinind-o de brațul celălalt.

TABLOUL III

SCENA I

OMU, BĂLLAN, MARIA, ALT PERSONAL MEDICAL, O DAMĂ DE COMPANIE ȘI O PACIENTĂ

O PACIENTĂ *slabă de tot, gros îmbrăcată, cu ochii încercănați stă în fotoliu.*

OMU *în fața pacientei și o întreabă cu delicatețe*

Ai căzut de multe ori pe stradă?

O PACIENTĂ

Acum nu mai cad pentrucă merg totdeauna întovărășită de dama mea de companie.

OMU

Dar chiar ai căzut vreodată, când mergeai singură?

O PACIENTĂ

Dacă strada e pustie mi-e frică și încep să fug.

OMU

Și ziua?

O PACIENTĂ

Numai ziua, noaptea nu văd că e pustie...

OMU

Dar când mergi la teatru sau la magazine?

O PACIENTĂ

Dacă se întâmplă să fiu prima în magazin sau în hallul Teatrului, mi-e frică...

OMU

De ce nu te duci la teatru ceva mai târziu când știi că e plin?

O PACIENTĂ *tresare*

O, nu, niciodată. N'ăși avea nicio garanție că nu sosesc cea dintâiu. Ași muri... —*nu mai poate respira aproape să cadă.*

OMU *nedumerit*

Ce-i asta? Ce-i cu dumneata?

O PACIENTĂ

Nu pot nici să mă gândesc la o stradă goală... În gând simt aceeași amețeală.

DAMA DE COMPANIE

Nu merge nicăieri. Nici la teatru, nici la concert, nici după cumpărături. De Sărbători a vrut să meargă la Sinaia, dar i-a fost frică de tren.

OMU

De ce n'ați mers cu mașina?

O PACIENTĂ *aproape leșină*

Nu, nu, sunt păsări.

DAMA DE COMPANIE

Li e o frică nespusă să nu sboare o pasăre în preajma ei, sau să i se așeze pe umeri... — *încet* — Aici nu a știut că vine. Au fost perdelele lăsate la mașină...

BĂLLAN *se uită întrebător la Omu*

Parapathie... Agaraphobie.

MARIA *cu voință de curaj*

În Stekel este un caz analog de zoophobie... Cazul 153.

OMU *o privește uimit și ironic*

Nu o fi cumva 173?

MARIA *intimidată*

Ba da... 173? Nu...

OMU *iritat*

153 sau 173?

BĂLLAN

Domnule profesor, dați-mi voie să încerc eu o aplicație psihanalitică.

OMU *ironic*

Vrei să faci psihanaliză? — *zâmbește* — Cu o condiție: să iei de colaboratoare pe d-ra Sinu, fiindcă dumneaei cunoaște un caz similar citat de Steckel — *Medicul radiolog și ceilalți medici niști râd... râde și Băllan. Maria s'a pierdut de tot.*

DORA *intră și spune cam din prag*

Domnișoara Boldenache întreabă dacă veniți s'o vedeți azi de dimineață, domnule profesor.

OMU

Nu, prefer să vie azi dumneaei jos... aici — *o chiamă când vrea să închidă ușa* — Dora, instalează pe doamna în una din camerele dela etaj... Cu gratii la fereastră, să nu intre nicio pasăre... Ad-o pe domnișoara Boldenache aici — *ies Dora, O pacientă, Dama de companie.*

BĂLLAN

Domnule profesor, dumneavoastră care sunteți atât de ironic cu Psihanaliza, dați-mi voie să vă pun și eu o întrebare pentru a vă mărturisi că sunt foarte nedumerit. Ați fost întotdeauna foarte sever cu cei care încearcă să se sinucidă din dragoste... Credeți chiar că sinuciderile din dragoste nu se întâmplă decât într'o lume vulgară, în care și călăul și victima sunt după dumneavoastră deopotrivă de bestiali.

OMU

Nu se sinucide cineva din dragoste, decât dacă e respins cu brutalitate și batjocorit în mod trivial... Dar o ființă care batjocorește și respinge în mod trivial,

este o făptură vulgară, iar victima în stare să se îndrăgostească de o făptură vulgară este ea însăși vulgară...

BĂLLAN

Dar atunci — o simplă întrebare — de ce sunteți atât de binevoitor cu d-ra Boldenache? Ea a încercat de două ori să se sinucidă. Nu e și ea o făptură vulgară?

OMU

E cu puțință să nu înțelegi că aici e vorba de cu totul alt caz? D-ra Boldenache nu a încercat să se sinucidă fiind respinsă în amor. I-a murit logodnicul într'un accident de automobil și ea crede și simte că nu-i mai poate supraviețui. Este aici angajat tot ce e mai frumos la scara omenească... E un exemplu de simțire și loialitate.

BĂLLAN

Și eu cred că aveți dreptate... Socot însă că sunteți prea sever cu dramele din amor... Și acolo e poate simțire și loialitate.

OMU

Domnule Băllan, rămân la punctul meu de vedere. O ființă vulgară refuză respingând vulgar o altă ființă tot atât de vulgară, și de aci iese o dramă din amor, care e o chintesență de vulgaritate.

Numai analizele visurilor făcute după metodele școlii lui Freud, mai ating asemenea straturi de vulgaritate. Du-te deci sus după pacienta dumitale și analizează-i visurile.

BĂLLAN

Domnule profesor, dumneavoastră care sunteți un erudit atât de deschis, puteți să refuzați să înțelegeți valoarea metodei lui Freud?

OMU

Ești convins că eu nu o înțeleg? Dar îți spun de pe acum rezultatele pe care sigur ai să le obții cu pacienta pe care ți-am încredințat-o. O vei pune să-și povestească visele, și vei da după modelele maștrilor dumitale psihanalisti...

BĂLLAN

Maestrul meu sunteți dumneavoastră.

OMU

Te rog stăruitor să crezi că te înșeli... Vei da, o analiză de visuri după acele modele care constituie punctul cel mai de jos la care s'a coborât inteligența omenească în știință și vei...

BĂLLAN *uimit*

Domnule profesor, asta este părerea dumneavoastră?

OMU

Asta, dar așteaptă s'o întregesc... În timpul acestei ședințe îi vei smulge însă, sub pretextul viselor, dar prin apropieri simbolice cu nimic altceva justificate decât că toate formele din lume sunt sau aproximativ concave, sau aproximativ convexe, mărturisiri, acestea absolut reale, îți repet acestea absolut reale, despre unele conflicte morale refulate ale doamnei, cum o chiami?...

MARIA

Zedeveci.

OMU

Incontestabil, poți conta în această dificilă operație și pe concursul și pe vasta știință psihanalitică a d-rei Sinu — *toți râd* — Prin urmare această doamna Ze-

devici îți va mărturisi un lucru de necrezut: că acum douăzeci de ani, a dorit o clipă să facă dragoste cu un bărbat pe care l-a văzut într'o seară nu știu unde, dacă nu cumva cu altcineva, din sânul familiei — dacă vei fi cinstit și nu îi vei sugera chiar dumneata acest lucru, sub motiv că ea l-a dorit atunci, dar nu și-a dat seama, — o vei duce la o mărturisire a ei, aceasta reală, dar fără nicio semnificație . . . Ajuns la această răspântie două lucruri se pot întâmpla: sau pacienta să se vindece de agorafobie, sau . . . nu. Dacă se vindecă este meritul metodei, dacă nu, treci și dumneata în jurnalul dumitale ca Stekel: « Pacienta nu s'a vindecat ».

BĂLLAN

Domnule profesor, sunt foarte stânjenit. Mi-e greu să îndrăsnesc să spun cea ce gândesc.

OMU

Indrăsnește tinere, îndrăsnește, că dacă refulezi îți iese cine știe ce ecsemă, pe obraz și nu mai ai trecere la fete . . . De altminteri este de prisos să îndrăsnești; fiindcă dacă ai cunoaște metoda mea ți-ai da seama că singurul moment care poate fi admis din metoda lui Freud, este chiar această teorie a refulării conflictului moral, cu consecințe somatice. Aici contribuția lui înseamnă un progres real, căci a formulat și promovat tehnic ceea ce scriitorii mari din toate timpurile exprimaseră concret. Influența psihicului asupra trupului. Fapt pe care medicina veacului al 19-lea îl neglija din pricina pozitivismului ei, cu totul, în modul cel mai uimitor . . . De altfel nu cunosc decât un singur psihanalist adevărat și acesta este Marcel Proust.

BĂLLAN

Pozitivismul a dat o medicină a caloriilor, a pârghiilor mecanice.

OMU *reia*

Oricât ar fi de necrezut, această știință medicală a neglijat cu totul acest fapt plin de semnificație: Că o

soție a cărui soț a fost condamnat la moarte, la auzul sentinței, poate leșina, și că zile întregi e literalmente bolnavă. Momentul A este de ordin psihic, B, consecutiv, e de ordin somatic . . . După cum vezi Freud dă o simplă modalitate minoră, a unor lucruri mult mai adânci, știute de toată lumea.

BĂLLAN

Cunoaștem asta. De altfel e metoda științifică a d-voastră.

OMU

Nu Bălan, nu știi . . . și nu cunoști nici metoda mea, altfel ai fi știut că nu e încă științifică . . . Ți-o voi spune însă acum din nou și tot nu vei pricepe mare lucru, pentru că dacă nu te-ai pătruns de ea din aplicațiile făcute aici, concrete, nu poate fi altă nădejde, căci restul nici nu e formulat într'adevăr . . . Eu afirm un lucru știut de multă vreme: că există o interacție între psihic și somatic . . . Un corolar al acestei ipoteze este — și aci ar fi argumentarea punctului nostru de vedere — este că minciuna provoacă tulburări organice extrem de grave, după cum uneori anumite leziuni organice, duc la o gândire aberată. Ești liber să recunoști aci și dreptul lui Freud de a afirma că un conflict moral refulat este de fapt o minciună, dar eu te-aș obliga să constați că teoria psihanalitică e doar un caz particular a unei teorii posibile, mult mai vaste. Terapeutică noastră? Evitarea minciunii. E terapeutică adevărului până în pânzele albe în toate cazurile de psihopatie — și uneori chiar când e vorba de leziuni organice.

BĂLLAN

Nimeni nu poate tăgădui rezultatele extraordinare pe care le obțineți de atâtea ori . . . Uite de pildă în cazul d-rei Boldenache. Cine ar fi crezut că într'o săptămână starea ei să se amelioreze într'atât? După cinci zile de agitație și plânsete continue, de ieri e foarte liniștită . . .

OMU *nervos*

Cum liniștită?

BĂLLAN

Cât am stat aseară la ea, eu și d-ra Sinu, n'a scos o vorbă... stătea nemișcată... Nu s'a uitat decât în perete... A refuzat masa, dar n'a mai plâns de loc... Era foarte liniștită...

OMU *speriat*

Băllan, e foarte grav, e din nou pe calea să-și anuleze reflexele... trebuie să plângă neapărat... să vorbească... are nevoie de expresie... I s'a adus placa aceea de patefon?

MARIA

Da, placa i s'a adus... I-o dăm azi...

OMU

Nu trebuie lăsată un minut în pace, până ce nu va începe să plângă iar. De altfel de aceea am chemat-o jos. Trebuie să-i facem și o serie de injecții.

OMU *către Gurău*

Dă te rog dactilografei să-mi scrie conferința asta neapărat pentru mâine dimineață... — *trece în camera de consultații.*

MARIA *exaltată*

Domnule administrator, m'ați face fericită dacă mi-ați da mie să scriu conferința domnului profesor...

GURĂU

Fericită? Termenul este exact, sau este o vagă improprietate?

MARIA *mereu aprinsă*

Fericită...

GURĂU

Foarte bine, scie-o... La prețul acesta cumpăr și vând orice cantitate de fericire... — *îi dă conferința.*

OMU *iese din camera de consultații cu o fiolă, vede textul în mâna Mariei*

Dar ce-i asta. Gurău te-am rugat s'o dai dumneata personal dactilografei, nu s'o dai în mână streină...

GURĂU

Vrea s'o scie domnișoara Sinu...

OMU *iritat*

Ei asta-i... acum... Diletantismul ăsta în medicină, în dactilografie, mă plictisește... — *întăritat.* — Știi dumneata să scrii la mașină?

MARIA *intimidată*

Nu...

OMU

Atunci?

MARIA *o bălbăită*

Știu, dar...

OMU

Știi, dar nu știi... Mulțumesc... Nu totdeauna dintr'o medicinistă mediocră iese o bună dactilografă... — *îi ia manuscrisul din mână.*

SCENA II
ACEIAȘI, LIANA

LIANA *intră adusă de Dora ; e cu privirea rătăcită, uscată, cu un mers ca de somnambulă.*

OMU *prietenos*

Ce-i cu dumneata?

LIANA *răspunde cu toată ființa alături*

Da... Nimic...

GURĂU

Nu prea vrea să mănânce...

OMU

Domnișoară, felicitările mele... Ați câștigat simpatia administratorului până într'atât că, el, se plânge că nu mâncați... — *îi arată o coală de hârtie* — Cunoașteți schița asta?

LIANA *o privește lung, atent, pe urmă se înfioară toată*

E un proiect a lui Dan...

OMU

E fațada unui teatru schițată de el...

LIANA *iar absentă, întristată*

Da... E semnătura lui...

GURĂU

Frumos proiect. Tânărul pare să fi fost tare talentat — *Liana ascultă, dar ascultă cum ar auzi o poveste care n'o privește. Se vede că nu mai poate gândi, și numai gândul îi dă durerea acută, cum numai durerea acută i-ar da reflexele descărcării necesare, descărcării nervoase. E acum ca acei bolnavi cu temperatura ridicată, care nu pot să transpire...* Dă impresia că are o idee fixă, fixată oarecum... *gândul sinuciderii. De aici liniștea ei ciudată* — Proiecta să facă un teatru mare în București...

OMU

Schița asta ați văzut-o vreodată?

LIANA *uscat*

Nu, dar am văzut altele ale acestui teatru...

OMU *cu intenție*

A fost găsită lângă pădurea Băneasa, la trei pași de copacul de care s'a tamponat mașina lui.

LIANA *uimită, încremenită*

Cum, la Băneasa? Mi s'a spus că automobilul s'a sfărâmat undeva pe șoseaua Târgoviștei? — *începe să tremure ioată.*

OMU

V'au spus așa dintr'un imbold prostesc... Le era teamă să nu vă duceți acolo... și să nu vă facă rău... Nici eu n'am știut...

LIANA *îngrozită, înnebunită*

Dar?... atunci, când am venit aci am trecut deci pe lângă locul acela?

OMU

E în dreptul pădurii Băneasa, un copac rupt în două, prăbușit pe gardul unei vile...

LIANA *urlând de durere*

Ah, am trecut pe lângă locul acela și n'am bănuț. Nu mi l-au arătat — *cu fața infundată plânge cu hohote* — Am fost la un pas de țărâna în care a zăcut fața lui...

OMU

Domnișoară...

LIANA *face o sfortare ca să asculte; strânge buzele ca să plângă, dar izbucnește iar în hohote*

OMU

Domnișoară, ascultă, după ce termin consultațiile mergem împreună acolo.

LIANA *cu ochii sticloși, vie toată*

Acum? Mergem acolo? — *se plimbă agitat.*

OMU

Mergem împreună. Faci mai întâi o injecție de ulei camforat, căci ești tare slăbită, iar peste un ceas mergem cu mașina mea acolo.

LIANA *agitată, plângând*

Da... da...

OMU

Atunci treci un minut dincolo — *către Ballan* — Fă-i te rog injecția asta... Ba, nu... Domnișoară Sinu, fă dumneata injecția asta — *scoate din sertar o fiolă de ulei camforat.*

MARIA *intimidată, zăpăcită*

Eu?... Eu?...

OMU

Dumneata. E mai bine în cazul de față decât Dr. Bălan. Bănuiesc că atâta lucru știi? Ori te pomenești că nicio injecție nu ești în stare să faci?

MARIA *surprinsă*

Da... da — *trec amândouă în sala de consultații.*

GURĂU

Bine-i faci... Să se învețe minte. Bate-ți joc de ea...

OMU

De ce și-o fi pierzând fata asta timpul pe aci, nu știu...

GURĂU

Ce nu știi tu, știe tot sanatoriul și toată facultatea. Nefericita e nebună după tine... Nu poate învăța fiindcă și-a pierdut capul din pricina ta... Și tu o bruftuești ca la cazarmă.

OMU

Să se ducă la altă clinică să-și regăsească aptitudinile de medicinistă, la Meroiu de pildă...

GURĂU

Ala e prea urfît pentru o medicinistă atât de frumoasă...

OMU

Dar și pe mine aci mai mult mă încurecă... — *din prag și-a aruncat privirea în sala de consultații și speriat strigă* — Ce-i asta? — *intră furios dincolo și revine cu seringă în mână* — Să nu te mai prind pe aci. M'am săturat... M'am săturat... Auzi medicinistă în anul trei care vrea să injecteze ulei camforat în vână?... — *indignat* — În vână... — *cu o voce mai scăzută* — Omora fata dacă nu deschideam ușa să văd ce se întâmplă.

MARIA *a ieșit din sala de consultații, prăpădită, nenorocită*

Să vedeți domnule profesor...

OMU *furios de tot, strigând la ea*

Să părăsești imediat sanatoriul... Caută-ți alt profesor, alt curs, fă ce știi...

MARIA

Domnule profesor, vreau să vă explic...

OMU

Domnișoară, nu e imposibil să-mi explici... Toate prostiile se pot explica, dar eu nu mai vreau să te văd pe aci... Asta-i... — către *Liana* — Domnișoară, așteaptă-mă în parc... Văd un bolnav și plecăm împreună la Băneasa — *iese prin fund.*

MARIA — *iese năucită, pierdută, nesigură pe picioare.*

SCENA III

GURĂU, ESMERALDA, apoi DORA, BERBECARU

ESMERALDA *intră furioasă*

Ascultă Gligor Alexandrovici Potemkin, răbdarea mea nu e fără margini...

GURĂU *calm*

Toemai vream să vă explic... — *sună grăbit.*

ESMERALDA

Nicio explicație... La pământ, netrebnicule...

GURĂU

Majestate, vream să vă fac o rugămintă...

ESMERALDA

O singură rugămintă poate să-mi facă un nerușinat ca dumneata: să-i schimb pedeapsa prin spânzurătoare cu execuția prin împușcare...

GURĂU

În privința asta mă abandonez înaltei voastre clemețe, dar acum vream să vă fac o rugămintă — *către Dora care a intrat* — Ascultă, Berbecaru unde e?

DORA

In hall. . .

GURĂU *pripit*

Adu-l repede aci... — *către Esmeralda care nu prea pricepe ce vrea* — Majestate, faceți-mi un serviciu... Domnul Berbecaru are de vânzare o vie pe rod de aproape 40 de pogoane... Sfătuiți-l să mi-o vândă mie...

ESMERALDA

Ce vie?

GURĂU

O vie la Chițorani, lângă Valea Călugărească... — *intră Berbecaru* — Uite-l că a și venit... Domnule Berbecaru, explică-i Majestății sale ce e cu via pe care o ai de vânzare.. .

BERBECARU *net*

N'am nicio vie de vânzare...

GURĂU *iritat*

Lasă domnule goangele acum... Via despre care discutăm de o lună... Explică-i Majestății sale ce e cu ea...

ESMERALDA *autoritară*

Ce să-mi explice? N'am nevoie de nicio explicație... Să-mi aducă actele viei să le studiez... Iar cu dumneata te anunț că nu voi mai sta de vorbă până când nu-mi vei instala pe terasă un telescop... Ți-am arătat de zece ori că vreau să studiez Calea lactee...

Intră profesorul furios și el...

OMU *deadreptul*

Domnule Gurău a câtea oară vrei să-ți explic pentru ca să pricepi...

ESMERALDA *il potolește cu un calm imperial*

Generale și se va face dreptate.

OMU *exasperat de această intervenție*

Aici nu mai e de lucrat... — *se aude o rumoare în hall, apoi urmat de un grup numeros de curioși emoționați, Întâiul infirmier aduce pe brațe pe Maria, scoasă din apă, după el Dora.*

OMU *înmărmurit*

Ce s'a întâmplat?

DORA *speriață*

A încercat să se sinucidă... a scos-o din lac.

INTÂIUL INFIRMIER

... Eram la debarcader... A venit alergând și am crezut că vrea să se suie în barca mică... S'a aruncat în lac și dintr'odată s'a dus la fund... M'am aruncat în apă și deabia am scos-o... Se prinsese în brădiș dedesubt... sub debarcader.

OMU *năucit*

Dar bine?...

BĂLLAN *foarte impresionat, intervenind energic, o examinează sumar*

Repede în camera de consultație... Respirație artificială...

DORA

A speriat-o, că ați gonit-o din Sanatoriu... — *Maria e trecută dincolo de Băllan și Dora.*

OMU e cu totul năucit, nu e în stare de nimic, trece o clipă dincolo la consultație, apoi revine, tot năucit — E moartă...

GURĂU se rostește la ceilalți

Plecați de aci... — *ies toți încet.*

OMU vrea, dar nu îndrăznește, să deschidă iar, ușa, iar când iese Gurău din camera de consultație, nu poate scânci decât — Doctore.

GURĂU

Se pare că va putea fi readusă în viață... Băllan și Dora îi fac mereu respirație artificială — *ia dintr'un dulap o sticlă.*

OMU respiră ușurat, rămâne totuși abătut la birou, chinuit de răspunderea pe care și-o atribue, iar când Gurău vine din nou — Scapă doctore?

SCENA IV

OMU, GURĂU...

OMU s'a așezat iar copleșit la birou, nu scoate o vorbă profund îngândurat

O nenorocire provocată de mine — *imploră ferm* — Gurău!

GURĂU după ce l-a privit îndelung se duce la ferastră, apoi se întoarce și-i spune cu un zâmbet sever

Nu mă privește. « Sinuciderea din dragoste este o afacere internă între doi proști neinteresanți ».

OMU *ca din vis*

Ce vrei să spui?

GURĂU *continuându-și ideia*

Îți repet că nu mă privește, pentrucă: « Orice refuz brutal exasperează și numai ființele vulgare ca suflet și ca inteligență mai își răsucesc cuțitul în rană, cu o sudalmă când izgonesc pe cineva... ».

OMU *dezolat surprins*

Te întreb încăodată, ce vrei să spui?

GURĂU

Nu e dela mine. Citez... cu oarecare aproximație...

OMU *obosit, nedumerit*

Nu înțeleg...

GURĂU

« Nu trebuie să disprețuiești sentimentele pe care nu le poți satisface... ».

OMU *iritat*

Gurău, ce vrei să spui?

GURĂU

Eu propriu zis, nimic... Sunt afirmațiile unui mare psihopatolog... de reputație europeană chipurile, care susține cu luciditate maximă o teorie pe care o explică de câte ori are prilejul: « O iubire respinsă sporește hrănindu-se tocmai din brutalitatea refuzului... fiecare prețuește și mai mult, supraevaluează, tocmai ceea ce i se refuză... ceea ce îi scapă... ».

OMU *se frământă și nu este în stare să răspundă nimic*

BĂLLAN *reintră aferat*

Va fi greu... dar scapă...

GURĂU *lui Băllan*

Cum e cu exemplul acela cu pisica?

BĂLLAN *pricepe, apoi mai scăzut, cu un soiu de emoție, imitându-l respectos pe profesor*

« Uite-te la o pisică liniștită, aproape adormită... Intinde-i un ghemotoc de hârtie... Se uită la el plictisită... Ia-i-l de dinanite, încet fără nicio intenție... Pisica rămâne plictisită... Smulge-i-l brusc... se va repezi cu laba pe el... Intinde-i ghemotocul și retrage-i-l brusc... se va îndârji ca o nebună... Va suferi că nu-l are ».

OMU *tulburat, cu gravitate*

Mă socotiți pe mine vinovat de această dramă?

BĂLLAN *îl privește lung, nu spune nimic și trece în camera de consultații.*

OMU *se adresează direct lui Gurău insistând, și mai tulburat*

Ascultă, doctore, mă crezi vinovat?

GURĂU *surprins, cu vocea moale*

Cred că da...

OMU *îndurerat*

Gurău, mă crezi vinovat?

GURĂU

Fata asta te iubește...

OMU

Unde vrei să ajungi?

GURĂU

Mi se pare și mie cert că iubirea acestei fete este îndârjită și exasperată tocmai de refuzul tău continuu și brutal...

OMU

Ce vrei să spui? Ce refuz? Îți închipui cumva că am vorbit vreodată cu ea despre dragoste?

GURĂU

Nu e nevoie... O întărești cu lipsa ta de atenție... o zdrobești cu autoritatea ta disprețuitoare... Se simte ca un vierme când tu îi apari ca un astru inaccessibil!

OMU

Dar pentru Dumnezeu, ce vrei să fac?

GURĂU

Ai vindecat de dragoste atâta lume, ... Vindecă-o și pe ea!

OMU *cu totul nedumerit*

Cum?

GURĂU *uluiit*

Fantastică întrebare... Fă ceea ce ai recomandat altora... Ceea ce îți dictează propria ta teorie. Ai fost în stare să te duci acasă la acea Bella ca să o rogi ca să vie să mângâie prin simpla ei prezență, iubirea desnădăjduită a tânărului aceluia. Imi spuneai că o găsești vulgară din pricina refuzului ei brutal... Poate

că era într'adevăr vulgară... Dar aş vrea să ştiu ce crezi despre modul în care te porţi de un an şi jumătate cu această fată?..

OMU *ciudat de naiv, neputincios pareă să fie judecător în propria lui cauză*

Ei bine, spune odată ce pot să fac?

GURĂU

Aplică-ţi propria teorie... Fii mai prietenos cu ea... mai înţelegător. Fă să' nu mai simtă povara dispreţului tău. Prea e mare distanţa dintre ea şi tine. Ii răpeşti puterile de a judeca rece, de a se stăpâni.

OMU

Sunt dezolat... S'ar putea să ai dreptate... Dar pot eu să-mi neglijez cât de mult preocupările... să-mi pierd vremea aşa cu ea?... să-mi impun o penibilă corvoadă de bunăvoinţă şi atenţie când nu mă interesează în niciun fel?

GURĂU

Eşti dator să faci asta... ca om, ca medic şi în sfârşit ca teoretician. Trebuie să fii consecvent cu tine însu-ţi, cu teoria ta; «fără traumatisme, fără jigniri inutile».

OMU *nemulţumit*

Iată-mă acum încurcat într'o neroadă întâmplare de dragoste...

GURĂU

Încă odată... Doctore, trebuie să fii consecvent cu tine însuşi... Ai, încredere în teoria ta?...

OMU

Aşa mi se pare...

GURĂU

Atunci ce înseamnă o experiență de două-trei săptămâni?... Vei avea mulțumire și ca medic, și ca om, și ca teoretician... S'o vezi vindecată și recunoscătoare încă înainte de sfârșitul lunii...

OMU

Iți promit că am să încerc... Numai să-și revie.

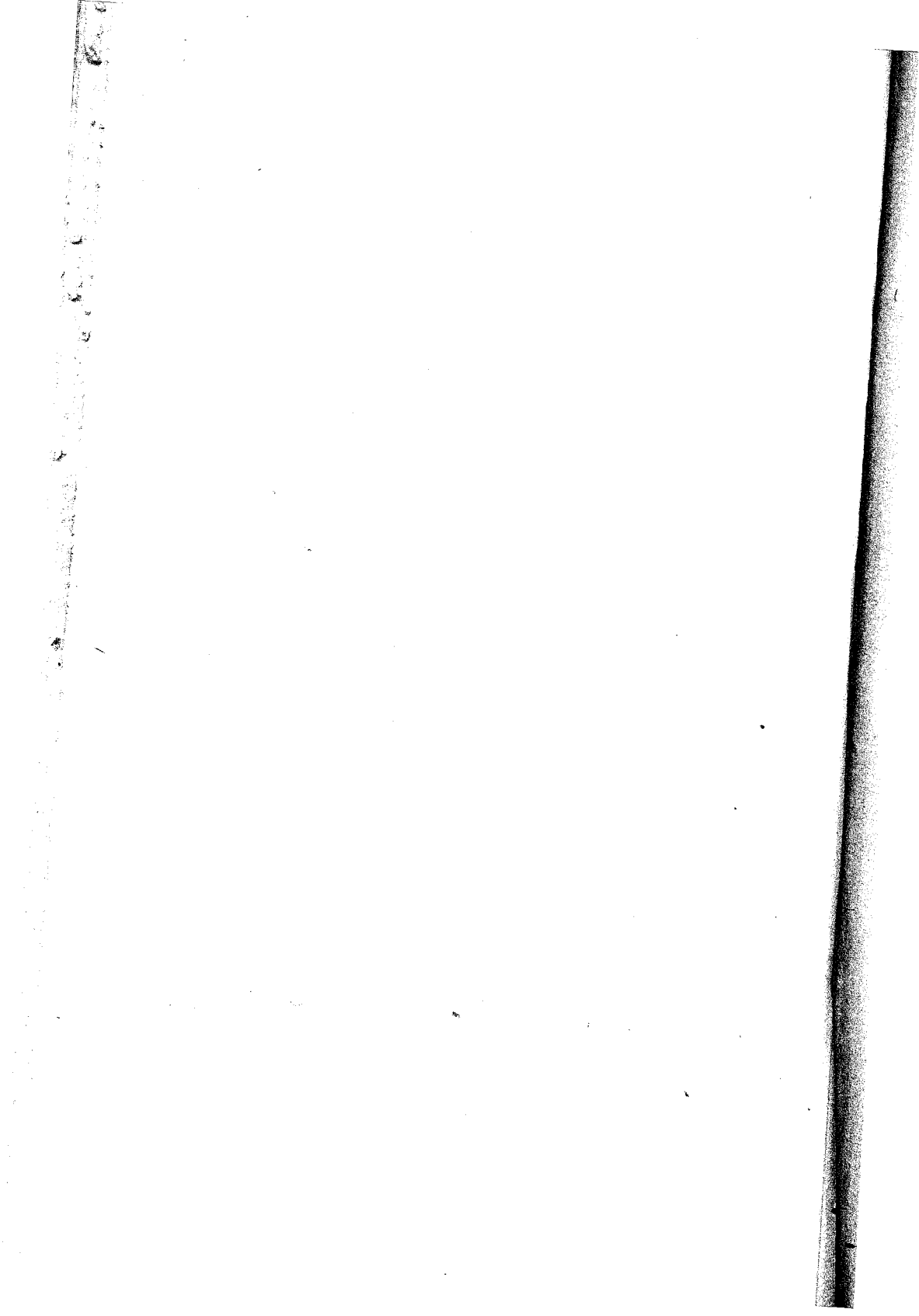
BĂLLAN *vine de alături obosit, dar mulțumit.*

OMU

Ei?

BĂLLAN

Va scăpa...

ACTUL II

TABLOUL IV

Biroul lui Omu, acasă la el. O masă lungă și îngustă, cu scaune de ambele părți cu multe cărți groase deschise, căci el lucrează ca toți savanții, mai ales medicii, consultând paralel mai multe texte. Rafturi cu tomuri, vreo două fotolii, un scaun lung, un vas cu flori, ochelari pe masă și tot felul de accesorii și dosare. Un fișier. Cești de cafea.

SCENA I

MARIA, STOICA apoi Dr. OMU

MARIA intră condusă de Stoica

Dar domnul Profesor nu e acasă? Spunea că până nu termină comunicarea, nu mai iese după amiaza din casă.

STOICA

Nu știi... domnișoară... Mi se pare că nu poate să lucreze. Și-a făcut de trei ori cafea, căci nu lasă pe nimeni să i-o facă, apoi nu știu ce a tot căutat în colecția de reviste... s'a enervat... La urmă a coborât în grădină... acum se ocupă de flori.

MARIA *s'a desbrăcat în timpul acesta de pardesiu, vrea să se așeze la masa de scris, cercetează, și vede că nu are decât câteva pagini scrise*

Dar ce-i asta? N'a scris aproape nimic cât am lipsit eu?

STOICA

Mi-e teamă că aste trei după amieze cât ați lipsit dumneavoastră n'a prea lucrat... A fost mereu în grădină... Mă duc să-l anunț că ați venit.

OMU *intrând*

Nu e nevoie — *către Maria* — Te-am văzut intrând, dar m'am dus de mi-am spălat mâinile, căci m'am ocupat puțin de un Asparagus rebel, jos în grădină.

MARIA

Dar în aste trei după amieze n'ați scris nimic... Nici n'am ce să transcriu... V'a indispus ploaia?

OMU

M'am poticnit la pagina 26... Imi trebuie articolul lui Manicov din Presse Médicale pe care n'am mai putut să-l găsesc... De trei ori am răscolit toată colecția, și de prisos. Il aveam înaintea ochilor... cu litera titlului pe două coloane, cu linia din mijloc... dar nu l-am putut găsi.

MARIA *se duce la colecția de reviste, caută un moment, în timp ce el o privește intrigat, apoi aduce colecția deschisă*

Acesta e?

OMU *stupefiat*

Cum l-ai găsit? L-am căutat trei zile!

MARIA

Nu vă supărați, dar articolul nu a apărut în Presse Médicale ci în Hygiène Mentale.

OMU *cercetează articolul, o cercetează pe ea uimit*

Dumneata ai auzit de Manicov? Dumneata ai citit articolul lui? D-ta ți-ai amintit de el după atâta vreme?

MARIA *ferm*

De ce nu? Nici nu era greu. L-ați comentat la curs acum doi ani. Ne-ați spus unde a apărut, și l-am cumpărat dela librăria franceză... Evident că dacă l-am cumpărat... l-am și cetit...

OMU *tulburat*

E de necrezut. Mi-era imposibil să te iau în serios ca medicinistă. Totdeauna răspundeai anapoda. Și acum descopăr că știi mai multă carte și pari mai pasionată decât multe dintre colegele dumitale.

MARIA

Era destul să-mi vorbiți, ca să-mi pierd eu totul firea. Parcă mă prezentam în orice clipă la examen. Orice mă întrebați îmi găsea creerul gol, așa ca o pușcă descărcată. Mi-era o frică strașnică de dumneavoastră.

OMU *uimit*

Frică de mine?

MARIA

Mă cuprindea o spaimă, un păcănit al pulsului ori de câte ori mă așteptat să-mi vorbiți.

OMU *mai uimit*

Frică de mine?

MARIA

Cred că totul mi se trage dela o zi de curs, de prin Noemvrie acum doi ani... Vorbeați încet și ca de obicei tot amfiteatrul vă sorbea șaptele... La un moment dat v'ați oprit și toți au încremenit mirați, pe urmă foarte sarcastic ați arătat spre mine: «Să rugăm pe domnișoara în rochie albastră, din banca treia, să ne spună și nouă anecdota care o face să râdă cu atâta poftă». Două sute de capete s'au întors spre mine, amuzate dar mie îmi venea să intru sub bancă.

OMU *amuzat puțin*

Mi-aduc aminte... Dar ai dat un răspuns atât de aiurit că toată lumea a izbucnit în hohote și se tăvălea de răs — *imită* — «Domnule profesor așa sunt eu... Eu și când plâng, râd...». N'am mai putut continua cursul...

MARIA *actualizând naiv*

Zău, nu eram eu de vină...

OMU *o imită îngândurat*

«Eu și când plâng, râd...». Azi când te cunosc îmi vine și mie să cred că ilogismul e numai aparent. Ai dreptate. Dumneata și când plângi râzi... Râzi mereu ca o primăvară — *începe să scrie mai departe din revista adusă de ea.*

MARIA *găsește o pagină, pune hârtia în mașină... Surâde mulțumită.*

OMU *după un timp*

Și la mașină, când ai învățat să scrii?

MARIA

Una din colegile de cameră, dela litere, e funcționară la Stat... are și mașină acasă... am învățat și noi celelalte, ca s'o ajutăm să scrie, căci lucrează și suplimentar în orele libere, acasă...

OMU *amuzat*

Cine sunt celelalte?

MARIA

Mușchetarele din Izvor 2? A... Olga și Lența, sunt delicioase — *glumind* — dacă vreți vi le prezint — *joacă prezentarea* — Olga, vino mai aproape, nu mai face pe minorosița, hai vino mai aproape... Ce ziceai că i-ai spune dacă l-ai cunoaște?... Domnule profesor, dumneaei este d-ra Olga Stănescu, revoluționară, care și pe baricadă ar fi la o mașină de scris, cu o mână bătând literele, cu ochii citind textul, cu cealaltă ținând un sandwich, cu urechile ascultând la radio, iar cu gura mestecând și ținând să fie liniște. Femeia minune dela Wintergarten. Atracție mondială. — *arată altă față imaginară* — Dumneaei care face pe femeia sfioasă, e Lența Dumitrescu, tot dela litere; e îndrăgostită iremediabil, dar îl înșeală pe Gary Cooper cu Robert Taillor, sau dimpotrivă, după cum are bilete gratuite la cinematograful.

OMU

Ei, dar năstrușnice fete... Și care e prezidenta republicii?

MARIA

Acea care are bani de masă pentru toate trei.

OMU *răspunzând la telefon*

Da... eu... — *mirat* — Astăseară la 9½... consult... bine dragă... dar vream și eu să mă duc la

teatru . . . Imi reținusem o lojă . . . Bine că n'am apucat să-mi invit prietenii . . . da . . . da . . . bine . . . — *rămâne plictisit pe gânduri.*

MARIA

Vreun consult astăseară?

OMU

Ce să fac? Uite, țin la dispoziția republicanelor o lojă la Național, astăseară . . .

MARIA *uimită*

Pentru noi? . . . Ah, se va cânta imnul național al republicei în cinstea d-voastră . . . Cât e ceasul? 12 $\frac{1}{2}$. . . Imi dați voie să telefonez?

OMU *încuviințează cu mâna.*

MARIA *a făcut numărul*

Domnule Costică — *către Omu* — Portarul . . . — *telefonând* — Vezi te rog dacă d-ra Lența e acasă, chiam-o jos la telefon. Da . . . mulțumesc — *către Omu* — Trebuie să aștept, că sunt 7 etaje . . . « Ascensor nu e decât la urcat ».

MARIA *la telefon triumfătoare*

« Lența, călcați-vă rochiile că diseară mergem la teatru . . . nu, la Național . . . nu dragă . . . nu mai tragem la sorti . . . nu, avem o loje întreagă, fără sorti . . . mergem toate trei » — *lui Omu* — Am să vă explic. Ce? să-l invităm pe Nicolae, ca să plătească garderoba?

OMU *șoptește amuzat*

E fără garderobă . . .

MARIA *repede*

Nu, e fără garderobă... mergem numai noi... stăm toate trei în față, că e o loje de rangul întâiu... S'a făcut... Cine mi-a dat-o? secret mare... zău... zău! « X... Secret mare ».

OMU

Ce-i cu tragerea la sorti? ce complicație e și asta?

MARIA

Biletele de favoare au de obicei 2 locuri, iar noi suntem trei... atunci tragem la sorti cine rămâne acasă... Acum i-am explicat că avem o loje, nu două locuri.

OMU

Dar X? cine e X?

MARIA

Nu pot să spun. « X secret mare ».

OMU

???? Vre un coleg...

MARIA *îl privește stânjenită*

Dumneavoastră. Așa mă tachinează ele când vii târziu dela clinică. L-ai văzut pe « X... Secret mare? ».

OMU *amuzat*

Va să zică asta e părerea d-voastră despre mine?

MARIA

Am să vă spun o taină. Chestia cu mânușile noi am făcut-o. Eu le-am furat, Olga le-a curățat cu ben-

zină, iar Lența a scris biletul. Olga era chiar de părere, ca într'o expediție nocturnă, să facem o inspecție și să procedăm eventual la o dereticare radicală aci, în biroul d-voastră, cu un bilet lăsat. « Dacă sunteți mulțumit recomandați-ne și prietenilor d-voastră ».

OMU

Va să zică, întreaga celulă mușchetară?... ah răz-bunarea mea ar fi să vă văd pe toate trei diseară ali-niate și ceremonioase în marginea lojii... — *amuzat* — Și chiar o fac... În ce privește dereticarea casei... să-mi dați un prospect al firmei... să văd ce e de făcut...

MARIA *exaltată*

Veniți în loje cu noi?

OMU

A nu, că nu vreau să râdă sala de noi toți, vreau să râd numai eu de cele din loje... Dacă scap de vreme dela consult îmi iau un loc la parter, vis-a-vis... — *cu părere de rău* — dar nu cred să scap.

MARIA

Domnule profesor, cred că lucrați prea mult. Cursul, clinica, sanatoriul, articole în revistele de speciali-tate... de când lucrez cu d-voastră îmi dau seama că sunteți foarte obosit... aveți numai grija altora.

OMU

N'avem decât o viață, mica mea prietenă, și timpul trece îngrozitor de repede... e adevărat că tinerețea asta mușchetară îmi aduce aminte de vremea când și eu mă țineam de șotii cu camarazii de școală.

MARIA *entusiasmată*

Vă luăm ca al patrulea mușchetar... Veți fi votat în unanimitate.

OMU *cu o firească și plină de semnificație curiozitate*

De unde ești de felul d-tale, domnișoară Sinu?

MARIA

Din Banat... maică-mea e profesoară la o școală profesională din Oravița.

OMU

Profesoară, de ce?

MARIA

De geografie... De fapt nu suntem de acolo, dar biata mama e mereu mutată dintr'un oraș într'altul...

OMU

Pentru ce? e pedepsită?

MARIA

Nu, dar așa e politica... Ea e văduvă... tata, tot profesor, a murit când eram noi mici, și veșnic are cineva interes să-și aducă o rudă chiar în locul ei.

OMU

Câți copii sunteți?

MARIA

Patru. Eu sunt cea mai mare, un frate în școala militară și două surori mai mici, acum în liceu... Noi avem casa noastră la Timișoara, unde a fost mama câțiva ani. Acolo era bine, că mai putea lua ore suplimentare. Pe urmă, inspectorul regional și-a adus soția lui în locul ei. Atunci ne-a mutat la Oravița... Dar și de aci o va muta, uite-mi scrie — scoate-o scrisoare și i-o dă.

OMU *citind*

« Fata mea, sunt disperată... Becheru vrea să-și aducă nepoata aci, că vrea s'o mărite cu Dumitriu... Zice că el e om bun și mă sfătuește de acum din Mai ca să mă aranjez în altă parte. Am de ales între Sânpietrul Mare și Huși... L-am implorat pe inspectorul regional, care m'a adus aci, să mă lase pe loc... » — *Omu rămâne pe gânduri.*

MARIA

Dar o să se aranjeze, ea, biata mamă... când o vedea că nu se poate altfel. Parcă o văd: lasă că o să se facă băiatul meu mare!... Și o să-i puie la locul lor pe toți.

OMU *face un număr de telefon îngândurat.*

MARIA

E grozav de mândră de el.

OMU *vorbind la telefon*

Da... Dă-mi te rog pe d-l Ministru... Da... da... doctore... eu sunt Omu... Am o rugămintă. Știu că ești un om drept. Interesează-te în ce condiții a fost mutată dela catedra ei din Timișoara, d-na — *întrebă cu privirea* — Stella Sinu — *răspunzând* — la Oravița, și dacă poate fi mutată înapoi la Timișoara.

MARIA *a încrămenit*

OMU

Iartă-mă, n'am putut veni la consiliu, dar Joi viu neapărat... Chiar acum? Dacă e directorul acolo... aștept...

MARIA *e în prada unei adevărate emoții*

OMU *calm, ține aparatul*

Dar celelalte mușchetare de unde sunt, tot din Ardeal?

MARIA *zăpăcită, emoționată*

Nu... Lența e din Moldova... Olga e dela... — *abia își ține lacrimile* — dela... nu... Lența e din Moldova și Olga e... dar nu... — *moale, disperată* — dela Târgoviște.

OMU *reluând aparatul*

Da, eu... Da? chiar el recunoaște că era în neregulă? — *încurcat* — Atunci? — *uimit* — Ai și dat ordinul? Mulțumesc din toată inima... Atunci, pe Joi? — *către Maria* — Cred că a și dat ordinul de mutare, pe 1 Iulie, la Timișoara.

MARIA *plânge încet, liniștit*

Mamă... mamă...

OMU *încercând parcă o justificare*

Înțeleg ce înseamnă să se mute biata femeie în casa ei proprie.

MARIA

Trebue să-i scriu imediat.

OMU

Să-i dăm chiar acum o telegramă... Uite, scrie mult — *minte răsând* — că o plătește Sanatoriul.

MARIA *scrie*

«Mamă ești mutată pe 1 Iulie la Timișoara. Viu și eu să mă joc iar în grădina noastră». Mă duc s'o dau — *se aranjează pripit*.

OMU *surzând*

Nota... la Sanatoriu...

MARIA emoționată, abia poate vorbi se întoarce din prag

Am vrut să spun adineauri că Lența e din Târgoviște și Olga din Oravița... nu...

OMU *contagiat de emoția ei*

Ascultă, fugi că trebuie să vă călcați rochiile pentru teatru... — o ia familiar de chică și o dă pe ușe afară.

MARIA *se întoarce iar din prag*

Nu mai aveți și alte mânuși de spălat?

OMU *râzând*

Nu, fugi — ea ese, el rămâne îndelung pe gânduri, moale, mulțumit, visător, către servitorul care intră — Ascultă Stoica, e câte odată bine să fii puternic. In sfârșit, să poți face și tu câte o mică minune... Să muți pe cineva dela Oravița la Timișoara...

TABLOUL V

Acelaș interior peste o lună

OMU, MARIA

OMU *intră și vede un aparat de radio, mare, frumos, pe masă sau pe un scaun*

Ce-i asta?

MARIA *posacă*

L-am adus înapoi.

OMU *intrigat, nemulțumit*

Cum, de ce?

MARIA

Toate trei... am hotărât să te rugăm să-l primești înapoi.

OMU

Dar de ce? scumpă secretară voluntară?

MARIA

Nu mai putem trăi împreună, de când ni l-ați făcut cadou. În după amiaza când ne-a venit dela magazin, eram toate nebune de fericire. Acum e numai ceartă... Eri am vrut să prind un concert al filarmonicii din München. Olga a protestat... a spus că ea nu poate scrie la mașină decât în refren de vals... Îmi închidea mereu aparatul... eu îl deschideam... și asta nu era întâia oară... pe urmă, nici eu nici ea nu putem dormi noaptea, fiindcă Lența stă până la patru dimineața să prindă posturi americane... Nu mai era de trăit.

OMU

Bată-vă să vă bată, fetelor... și asta ce-i?

MARIA

Trebue să scoateți placa aceasta... Am pus-o noi săptămâna trecută și n'am avut daltă fină să o scoatem.

OMU *citește placa*

«FUNDAȚIA X SECRET MARE, pentru educația muzicală a mușchetarelor entuziaste» — *râde* — Dar sunteți nebune rău... Și acum o să fie iar pace?

MARIA

Cred că da... Mai mult sau mai puțin... Ieri Lența ne-a povestit că te-a visat și i-am spus că dacă te mai visează am să-i scot ochii.

OMU

Ia vino încoace? Eu ce să-ți fac dumitale că terorizezi lumea?

MARIA

Dacă eu aş fi în locul dumitale, aşi şti eu ce ar trebui să-mi faci.

OMU *râde amuzat, ea aşteaptă aţâtată, apoi, el devine brusc grav*

La ce pagină am ajuns?

MARIA *dulce şi deziluzionată, acrişoară apoi*

Nu ştiu, prea mari progrese nu cred că am făcut.

OMU

Cred că la pagina 24. . .

MARIA *femenină, furioasă*

24, domnule profesor. . .

TABLOUL VI

Acasă la Omu, tot în birou

MARIA *a adormit într'un fotoliu, o deşteaptă soneria telefonului*

A, da... vai, sunteţi nesuferite... Nu, n'a venit încă... să mă uit la ceas? Văd, e aproape 11... Lenţa, mâncaţi torta fără mine... Ei, cum nu se poate?... A dus Ştefan 5 sticle de vin? Hai, dragă... beţi vinul şi fără mine... Ei şi, dacă-i ziua mea... Cine? Vladimir cu versuri?... Bine, să-mi ţie toastul la telefon... nu, nu vă supăraţi... Atunci voi căuta să viu... trebuie să sosească dintr'un moment într'altul — se duce la birou, mai răsfocă un pachet de foi transcrise de ea... mai «gustă» interiorul... E un răstimp de tăcere.

OMU *intră grăbit, cu un aer dezolat*

Iartă-mă că te-am făcut să mă aştepţi... Până acum a ţinut consultul acela. E afară o ploaie. Ce-ai făcut, două ore şi jumătate?

MARIA *somnoroasă, pisică voluptoasă și totuși harnică*

Am lucrat, am așteptat, am și dormit ceva. Am transcris toată conferința.

OMU

Imi pare rău că te-am lăsat singură aci. Ai putut să descifrezi fără mine textul?

MARIA

Nu... câteva pasaje au mai rămas, am făcut încercări furioase dar n'am izbutit.

OMU

Și așa, sunt uimit... am un scris patologic de indescifrabil... Nici eu nu-l pot reciti fără plictiseală și enervare. De aceea lucrez greu.

MARIA

Eu acum am început să mă descurc.

OMU

Văd, și sunt uimit... grozav îmi era teama de retranscrierea lucrărilor. Cu dumneata, nu numai o conferință ca asta, dar chiar jumătate din volumul cerut de dumnealor pentru Paris, a mers de două ori mai repede... căci am făcut corectura pe pagina dactilografiată. Sunt fericit de când te am.

MARIA

Orice dactilografă v'ar putea face acest serviciu.

OMU

Imposibil... am încercat... Trebuie să cunoască bine și medicina.

MARIA *bucuroasă*

Cu adevărat?... numai eu?...

OMU

Trebue să fie și dactilografă și medicinistă.

MARIA *deziluzionată*

A...

OMU

Te superi dacă ți spun sincer că nu numai că m'am obișnuit să lucrez cu dumneata, ceea ce niciodată nu mi-aș fi închipuit că ar fi posibil... dar...

MARIA

Cum asta? dece... nu cu o secretară de pildă...?

OMU

Nu ași putea suporta o secretară cu niciun preț, în timpul când lucrez... Prezența unei femei în toată casa, când scriu m'ar împiedeca, m'ar stânjeni ca o pietricică în pantof când merg. Iar ca să vie mai târziu și să transcrie, ar fi greu, căci nu-mi poate înțelege nimeni scrisul. Așa că mă chinuiam singur, enervat, plictisit, să-mi copiez pe curat mâsgăliturile.

MARIA

... Care revoluționează știința.

OMU *o amenință prietenos*

Pe când dumneata, nu numai că-mi descifrezi scrisul, nu numai că îți pot dicta chiar, dar m'am obișnuit într'atât, încât mi-e necesară prezența dumitale, în birou, ca lampa asta pe care n'am mai putut să o schimb niciodată... ca tocul ăsta pe care nu l-am putut înlocui cu niciun stilou.

MARIA *ca și când ar fi vorba de ea, bucuroasă*

Nici să nu-l înlocuești...

OMU

Uite ce curat e textul acesta... citesc cu plăcere conferința, de parcă ar fi scrisă de altul. — *soneria telefonului.*

MARIA *tresare cu privirea și gestul: iar!*

OMU *răspunde încurcat*

Cine? Da? A, da, da, e aici.

MARIA

Da, da, eu... Imposibil, nu mai pot veni... am de lucru... Fără mine. Tocmai bine, într'o jumătate de oră nici n'aș fi avut timp să viu.

OMU

Despre ce e vorba?... du-te, dacă vrei... — *a auzit ceva* — Am înțeles că sunt fete... băieți...

MARIA *nu răspunde, încurcată.*

OMU

Păreau vesele și pornite pe ceartă.

MARIA *arată pagina calendarului de birou.*

OMU *caută nedumerit*

9 Iunie

MARIA *cu un gest stânjenit, lămuritor*

E o dată importantă istorică.

OMU

???? Ce dată?

MARIA

E ziua mea și s'au adunat un grup de băieți și fete la noi acasă.

OMU *perplex*

Și de ziua dumitale... te-am ținut toată seara aci... singură în fotoliu cu lampa și mașina de scris?... dar e monstruos... Iartă-mă te rog?... De ce nu mi-ai spus?... cum ai putut tăcea?

MARIA *foarte emoționată*

Aș vrea să vă spun...

OMU

Nu, dar trebuia să pleci... să-mi lași un bilet...

MARIA

De ce să plec? Niciodată, decând, eram mică nu am petrecut așa de bine de ziua mea ca astăseară... Acum un an, ideea că aș putea fi o seară întreagă în biroul dumitale, mi se părea o ipoteză irealizabilă, absurdă. Acum — *nu găsește cuvintele* — ... somnul de adineaori... în fotoliul acesta... în liniștea deplină a casei... mă moleșea ca un vis realizat... Cei care mă chemau la telefon... — *se întrerupe* — Era ca și când mi-ar fi cerut să cobor dintr'o caretă aurită și să urc în tramvai.

OMU *perplex, emoționat*

Ești un copil. Du-te, uite mai ai timp o jumătate de oră... Șoferul nu s'a culcat... te duce și sosești la timp... să ciocnești un pahar de vin de ziua dumitale.

MARIA *cu foile în mână*

Trebue să-mi lămurești câteva pasaje încurcate...
uite aci...

OMU *e foarte mișcat, parcă ar întinde mâna s'o mângâie*

MARIA *citează o frază confuză*

Un tratament... dela Viena.

OMU *a sunat*

Nu e tratament... e un «tratată vienez», dar uneori
pun mai multe litere, repet silabele... alteori fac
economie.

MARIA

Ca de pildă aci...

OMU *către servitor care a intrat*

Adu dela frigidaire o sticlă de șampanie și pregă-
tește câteva gustări... dar repede... Uite, în câteva
minute... să vii cu serviciul aci.

MARIA *turburată*

Domnule profesor...

OMU

Nu se poate să nu ciocnești un pahar de ziua dumitale.

MARIA *moale ca o cârpă*

Nu mai am nevoie să beau nimic. Sunt amețită de
parcă am băut zeci de pahare... nu-mi vine să cred...
— *caută să descifreze în text.*

OMU

Lasă acum conferința...

MARIA

Nu se poate... mâine la 10 trebuie prezentată la radio... așa mi se pare că e regula — *scrie mereu, el nu o poate întrerupe.*

OMU

Sunt acolo oameni cumsecade, și se vor mulțumi și cu textul prezentat doar cu o jumătate de ceas înainte de ora programului — *servitorul intră cu serviciul de gustări* — Nu acolo... așează totul aici pe birou... Ascultă Stoica, de ce lași cățelul să doarmă în dreptul ușii. L-am lovit când am intrat...

STOICA

Domnule, așa vă așteaptă el în fiecare seară, oricât de târziu, până veniți. Stă cu botul sub ușa... vă simte de pe scară... astă seară însă, se vede că din cauza ploii a adormit și l-ați lovit.

OMU *înduioșat*

Bietul cățel... dă-i... puțin zahăr.

MARIA *a ascultat pe gânduri, surâzând*OMU *ridică paharul*

Scumpă secretară benevolă, tot ceea ce dorești.

MARIA

Din tot sufletul?

OMU

Da, din tot sufletul...

MARIA *emoționată*

Îți mulțumesc...

OMU *golind cupa*

Ai putea să-mi spui și mie ce ți-ai dorit?

MARIA

Da — *șovăe mult, dominată de privirea lui întrebătoare, spune în cele din urmă cu vocea scăzută, firesc — ...* Să te pot aștepta și eu în fiecare seară, alături de câțel, cu inima lipită de ușă ...

OMU *tulburat, zăpăcit de emoția ei*

Ah, prostuțo ... — *o ia în brațe și o sărută ușor.*

MARIA *rămâne nemișcată în brațele lui, cu ochii închiși, parcă ar dormi*

OMU *o privește un lung răstimp*

Trebue să trimet să aducă o mașină ...

MARIA *mirată*

De ce?

OMU

Pare să fi obosită ... — *surâzând* — puțin amețită ...

MARIA

Obosită? Nu, mă gândesc așa ... la ce era acum o lună de zile, și ... la, ce e acum ... — *surâzând moale* — Amețită? da, sunt ...

OMU

Să sun să-ți aducă puțină apă?

MARIA *tresare, cu oroare*

Nu ... Am băut destulă în fundul lacului ...

OMU *surprins*

Din pricina mea ... — *ți zâmbește stânjenit, ea ridică din umeri, răspunzându-i cu un surâs copilăros, el o sărută din nou.*

TABLOUL VII

Hallul unui mare hotel la Stockholm, rezervat pe jumătate participanților « Congresului internațional de psihopatologie ». Diverse grupuri în fotolii și pe canapele. Un dute-vino spre scara principală și spre ascensor sau spre loja portarului. În salon mai izolat, e grupul românesc, constituit la început din doi profesori universitari, de psihologii Grănulescu și Meroiu, împreună cu secretarul de legăție, Ștefănescu. Mai târziu sosește grăbit Omu, apoi sosesc doamnele încărcate de pachete.

SCENA I

GRĂNULESCU, MEROIU, ȘTEFĂNESCU, OMU,
apoi doamnele

GRĂNULESCU *se uită nervos la ceas*

Ei bine, e ora 7... Să știi că întârziem dela banchet... Femeile astea au înnebunit.

MEROIU

Eu ți-am spus să venim singuri la Congres...

GRĂNULESCU

Cum să viu singur dragă? Nevastă-mea dela Paști de când s'a hotărît delegația românească nu visează decât Stockholm și numai Stockholm...

UN PICOLO *încărcat cu pachete*

Monsieur le profeseur... On a apporté des paquets du grand magasin Nordiska... est-ce qu'on peut les porter dans votre chambre?

GRĂNULESCU *cercetează îngrozit pachetele în brațele comisionarului*

Ce-i asta? I-a uite, Meroiule, cât au târguit... Crede-mă, femeile astea sunt nebune.

MEROIU

Nu vor să ție socoteală de nimic... Eu i-am spus nevesti-mi că dacă mai cumpără ceva, riscăm să rămânem pe-aici. Mă omoară cu argumentul că totul costă pe jumătate ca în țară...

GRĂNULESCU *lui Ștefănescu*

Suedeza dumitale e de vină... le poartă în mașina dumitale prin tot Stockholmul, prin toate magazinele, le arată de unde să cumpere, le conduce pretutindeni...

ȘTEFĂNESCU

Complicitate feminină internațională... Iubește româncele dela București.

MEROIU

Da, dar de dimineața până la ora mesei și toată după amiaza, când noi lucrăm bieții de noi la Congres, ele nu fac altceva decât să cutreere magazinele.

E și asistenta cu ele.

GRĂNULESCU

Ce l-a găsit pe Omu să-și ia asistenta cu el? E cam suspect...

MEROIU

Explicațiile lui mai mult încurcă lucrurile. Aci spune că îi e de mare ajutor la corespondență și la lucrările

congresului, aici arată că a fost impresionat de dorul ei să vadă în sfârșit străinătatea... căci nu trecuse încă frontiera.

GRĂNULESCU

Ai observat? Multă lume o crede nevasta lui... Nevastă-mea o găsește și ea adorabilă... Nu se mai despart toată ziua.

MEROIU *ironic*

Parcă numai nevastă-ta?... Lasă, că te-am văzut eu, ce serviabil erai cu ea în vagonul restaurant...

GRĂNULESCU

Uite-l pe Omu... De unde o fi venind?

OMU *grăbit*

Scuzați-mi întârzierea... am avut o lungă discuție cu Jean Delay și cu președintele congresului... Mă duc repede să mă schimb...

MEROIU

De ce să te schimbi? Domnul Ștefănescu secretarul legației spune că nu-i nevoie.

OMU

Păi nu avem astă seară banchetul Primăriei?

ȘTEFĂNESCU

Ba, da... Dar nu e în ținută de seară. Vi se oferă, o masă de seară la un restaurant pe deal în insula Scansen «La Bellmansro» Azi e Marți și se adună acolo 10 mii de perechi de logodnici. E un punct din programul de astăseară. Vă conduc cu mașina mea.

MEROIU *nepricepând*

Zece mii de perechi de logodnici?

ȘTEFĂNESCU

Toți logodnicii și toate logodnicele frumoase din Stockholm. Aleg «cea mai frumoasă pereche» și pe urmă dansează până la miezul nopții. Adică până la apusul soarelui...

GRĂNULESCU

Cum, apusul soarelui la miezul nopții?

ȘTEFĂNESCU

Astăseară da... Căci de pe terasa Belmansro vom vedea cel mai frumos apus de soare peste mare și peste stânci — *profesional* — E un al doilea punct al programului...

GRĂNULESCU

Apusul soarelui la miezul nopții, frate?

ȘTEFĂNESCU

Da... E Noaptea sfântului Ion... Se sărbătorește în țările nordice noaptea cea mai scurtă a anului. Miezul verii... Tineretul se risipește prin pădurile de molid și mesteacăn și aprinde focuri mari pretutindeni. Cântă și joacă în jurul lor, aruncând flori în văpaie... Apoi trec îmbrățișați prin flacări... E cultul păgân al focului și al dragostei. Nu vă aduceți aminte de «Visul unei nopți de vară»?

MEROIU *îngândurat*

In noaptea asta.

ȘTEFĂNESCU

De altfel, înainte de a se împrăștia prin păduri, la sfârșitul balului, în aer liber, cele zece mii de perechi de logodnici vor defila astăseară în cinstea delegaților, prin fața terasei banchetului. E ceva de neuitat.

GRĂNULESCU *cu un regret comic*

Zece mii de suedeze de astea albe ca zeițele... Aici să fi venit, eu, acum 18 ani...

MEROIU

Să nu te audă nevasta...

Intră cele patru cucoane încărcate de pachete.

DOAMNA GRĂNULESCU

Ce? să nu-l aud? M'am lămurit... Dar dacă suedezele sunt frumoase, nu sunt rău nici suedezi ăștia bălani și înalți... Asta ca să știe domni care regretă...

MEROIU *îngrozit de cumpărături*

Ce sunt astea? Mi s'au mai trimis dela magazin câteva rânduri de pachete... Unde le mai punem pe toate?...

DOAMNA MEROIU

N'avea nicio grijă... Am cumpărat niște saci englezești, o minune...

GRĂNULESCU *învins*

Nu zău, că exagerați — suedezei — Doamnă, v'am reclamat domnului Ștefănescu... Domnule Secretar soția dumneavoastră ne-a înnebunit nevestele... Sper totuși, că nu înțelege...

ȘTEFĂNESCU

Înțelege românește. A stat doi ani în țară...

MEROIU

Acolo a învățat să cheltuiască atât?

MARIA *aprinșă, lui Meroiu*

Domnule Profesor, sunt atât de ieftine și de frumoase lucrurile pe aici, că nu poți să treci pe lângă ele, fără să nu ți se rupă inima... Dacă ați fi mers cu noi și dumneavoastră...

OMU *care citea niște pagini dactilografiate, o privește cu interes*

Și dumneata?

DOAMNA MEROIU *desface un pachet, arată niște veste și un pullover de angora*

Vezi dumneata astea? În țară nu le poți avea fără 10—12 mii lei bucata, și nici n'ai modele atât de multe și de frumoase... Aici originale dela Jäger, costă câte 3—4000 mii lei bucata...

MEROIU

Și acolo ce ai?

DOAMNA MEROIU

Tot din astea, veste și pulovere, dar de culoare albăstrie...

MEROIU *face un gest de exasperare.*

GRĂNULESCU *arată un pachet*

Aici?

DOAMNA GRĂNULESCU

Două duzini de ciorapi «Kaiser». Mult mai ieftini ca în țară.

GRĂNULESCU *speriat*

Dar, două duzini?

MARIA *aprinșă*

Era la Nordiska o jachetă de piele... o frumusețe...

GRĂNULESCU

Și ai cumpărat-o?

MARIA

Nu... E prea scumpă...

MEROIU

Nu zici că totul e ieftin aici?

OMU *s'a întrerupt din lectură și privește pe Maria.*

MARIA *stingherită*

Dar... Nu...

MEROIU *privește cele două pachetele pe care le ține Maria.*

Dar ce ai acolo? Ce ți-ai târguit?

MARIA *stânjenită*

Două perechi de ciorapi, și un pullover de lână...

OMU *privește înduioșat cât e de stânjenită*

MEROIU

Pentru asta ți-ai pierdut toată după-amiaza?

DOAMNA MEROIU

Ne-a ajutat nouă... A ales pentru noi.

MARIA

Imi place să umblu cu lucrurile expuse prin magazine, și să discut cu vânzătoarele... Te ameteșc atâtea lucruri frumoase... Și sunt așa de politicoase vânzătoarele aci.

OMU *o privește mereu înduioșat*

SCENA II

Intră un grup spaniol, femeile sunt încărcate și ele de cumpărături.

GRĂNULESCU

Uite-i și pe Spanioli... — *uimit* — Și ele, încărcate de cumpărături... Toate femeile din lume sunt la fel...

UN DELEGAT SPANIOL *exuberant*

Bonsoir La Roumanie...

MEROIU *la fel*

Bonsoir L'Espagne.

O SPANIOLĂ

Chère Madame, allez dans la Newgatten il y a là un magasin extraordinaire... Des parfums français, meilleur marché qu'à Paris.

UN DELEGAT SPANIOL *face un gest de exasperare*
Elles vont acheter tout Stockholm.

SPANIOLA *cu simpatie către Maria*

Avez-vous acheté ce manteau que vous avez essayé? Monsieur le professeur, votre femme est la plus jolie femme de ce Congrès!

MARIA *emoționată, nu știe ce să spună*

OMU *foarte încurcat*

Vous... Vous êtes bien gentille, Madame... — *Toți românii sunt foarte încurcați.*

DOAMNA MEROIU *o îmbrățișează pe Maria*

Oh, e delicioasă. Nu mă mai pot despărți de ea...

SECRETARUL CONGRESULUI *cu un teanc de invitații și programe*

M-mes et MM. Les autos vous attendent devant l'hôtel pour la Scansen... Voici les invitations et le programme pour demain — *salută și iese.*

GRĂNULESCU *a luat ca toată lumea programul și invitațiile*

Atenție la programul de mâine — *citește* — La ora 10 toată lumea la debarcaderul Nibrovicken. Plecarea cu vaporul spre Saltjobaden. Dejunul la prânz acolo, la Grandhotel... La 4 întoarcerea la Stockholm... La 5 ședința congresului... Soțiile delegaților, la aceeași oră, vor fi primite în audiență de principesa moștenitoare a Suediei și reținute la ceai.

DOAMNA MEROIU

Mergem mâine la palat — *speriată* — Cum ne îmbrăcăm?

MEROIU

Ascultă, că trebuie să vă spună în program...

GRĂNULESCU *citește mai departe*

Ținuta: Robe de ville avec chapeau... Ce-o fi asta?

DOAMNA GRĂNULESCU *simplu*

Rochie de stradă și pălărie...

GRĂNULESCU *mai departe*

La orele 9 seara, banchet oferit de Ministerul Instrucțiunii, la restaurantul Soliden... urmat de o recepție. Ținuta de rigoare... frac și rochii de seară...

DOAMNA MEROIU *încântată*

Ah! Mâine mergem la Palat — *către d-na Grănulescu* — Am o pălărie delicioasă... Cum vii?

DOAMNA GRĂNULESCU

Cu rochia maron și pălăria pe care am cumpărat-o
adineaori. Imi vine, o minune.

DOAMNA MEROIU *către Maria*

Dumneata cum vii?

MARIA *foarte stânjenită, nu răspunde.*

DOAMNA-MEROIU *mirată*

Aha, ești emoționată că mergi la Palat?

DOAMNA GRĂNULESCU *încet doamnei Meroiu*

Nu poate să meargă... Nu merg decât soțiile dele-
gaților... — *scuzându-și gafa* — Ah!

MARIA *se duce tristă într'un fotoliu.*

OMU *care a văzut că e amărită, dar n'a auzit ultimele
replici, vine lângă ea*

Domnișoară Maria te rog un lucru. Dă-mi voie să-ți
dau un avans din onorariul dumatiale pe un an întreg...
Pe zece dacă e nevoie... și cumpără-ți tot ce-ți place...

MARIA

Dar, domnule Profesor...

OMU

Te rog. Vei avea mâine 4000 de coroane. Cumpără-ți
mantoul acela care ți-a plăcut atât de mult.

MARIA *stânjenită, cu gingășie*

A, nu că nu mi-a plăcut... Era...

OMU

Mi-a spus spaniola că o jumătate de oră l-ai tot încercat și umblai de colo până colo prin salonul magazinului, cu el. Te rog să ți-l cumperi neapărat... Cumpără-ți rochii, jacheta aceea de piele... Cumpără-ți și toate fleacurile astea de lână moale.

MARIA *vrăjită, protestează totuși*

Domnule Profesor... Dar nu... E prea mult. N'am să pot...

OMU

Nu, nu e prea mult... Și la București și aici, mi-ai fost de folos peste așteptările mele... Am economisit multă trudă și mult timp. Te rog stăruitor, să primești. Nu te îngriji de socoteli...

MARIA

Nu pot să primesc... Mă simt prost când mi se fac daruri atât de mari.

OMU *surâzând cu duioșie*

Te simți prost? — *cald, din toată inima* — Primește tot, Maria... Nici nu știi cât de tristă ești când dorești fleacuri din astea pe care nu poți să le ai, și cât de frumoasă ți-e bucuria, când ți se face un dar. Prin bucuria asta plătești dublu decât primești. Te frângi ușor de emoție și înflorești dintr'odată. Ți se aprinde toată făptura... Ți se umezesc ochii și buzele... Știi să devii atât de copilăros fericită, încât apropierea dumitale are ceva contagios. E tonifiantă, ca o cupă de vin... Nu cunosc sentimentul pe care-l încerci când primești... Mie mi s'au făcut prea puține daruri în viață... dar acum văd că n'am pierdut mare lucru, fiindcă dumneata mi-ai descoperit o altă voluptate... nouă, mai bogată, voluptatea de a dărui... De a nimeri o dorință, și de a te bucura de emoția împlinirii ei. N'am să uit niciodată explozia de bucurie cu care ai

primit știrea că vei merge la acest congres, la Stockholm. Alergai prin cabinetul medical, râdeai parcă fără să vrei, îți scuturai veselă părul... Maria, ești tânără și când dorești ceva ești frumoasă... căci dorești din toate fibrele tinereții dumitale... biruitoare. Ia tot ce râvnești din magazinele astea pe care le cutreieri—firește în limitele posibilităților noastre de aici — îmi place când te întorci amețită de plăcerea de a fi hoinărit, prin orașul ăsta bogat și nespus de frumos, cu recunoștința asta copilărească 'n priviri, care e o răsplată pentru oricine... Vreau să te întorci la București încărcată de lucruri frumoase...

MARIA a rămas mult pe gânduri, îl privește lung, pe urmă copilărește

Voiu lua tot... dar mai întâi, dacă am bani, vreau să trec pe la Noriska să achit un pachet pe care l-am făcut pentru dumneata, eri...

OMU

Cum asta?

MARIA

Eri după masă mi-am închipuit că târguiesc pentru dumneata... M'am dus în raionul domnilor, și m'am jucat de-a doamna care târguieste pentru soțul ei... Am ales, mai întâi un raglan de ploaie. Trebuie să aruncați umbrela aceea nesuferită... Erau apoi niște pălării splendide... D-voastră o purtați mereu pe aceea decorată... diformată... Am pus de-o parte un Lock gris. Are să vă vie ca unui lord.

OMU

O să iau acest « Lock », dar prefer să rămân profesor de psihopatologie...

MARIA *surâde*

Am găsit și o mulțime de lucruri foarte utile... Un pieptar de piele pentru cămășile scrobite... O casetă de ras... Un sac englezesc pentru ghete și pentru lucrurile purtate...

OMU

A... E prea mult... Am eu nevoie de atâta bagaj?

MARIA

Nu mai protestați, căci bagajele d-voastră mă îngrozesc. Cămășile aruncate la un loc cu ghetele, aparatul de ras printre ciorapi... Am ales o mulțime de lucruri practice... Englezii știu să călătorească.

OMU

Cum ai ales? Zici că n'ai avut bani?

MARIA

Am ales vreo două ceasuri... Am discutat toate prețurile... zadarnic de altfel, căci erau fixe... Am cerut la urmă nota...

OMU *uimit*

Cum ai cerut nota?

MARIA

Foarte simplu... Ei au trimis lucrurile la ambalaj, iar eu am ocolit cassa și am ieșit din magazin... Uite nota...

OMU *o ia, 'o citește*

320 de coroane — *o privește pe Maria cu căldură* — Ești un copil nădrăvan... Plătește-le și ridică-le mâine...

MARIA *bate din palme de bucurie*

Foarte bine... La 9 sunt acolo!

ȘTEFĂNESCU *intră vesel, comunică o veste celor doi, și vin toți trei spre Omu*

Domnule profesor, viu dela biroul Congresului...

GRĂNULESCU

Ți se va transmite la radio, comunicarea ta de mâine « Les interactions et les chronaxies psychosomatique ».

ȘTEFĂNESCU

Vice-președintele congresului afirmă că este o lucrare revoluționară în știință... Mi-a spus, dacă am înțeles bine, că este vorba de o răsturnare a paralelismului psico-fizic a lui Descartes. Mă duc imediat să anunț Bucureștii. De altfel postul din Zürich și cel din New-York vor retransmite emisiunea Stockholm-ului. Cred că la fel va face și Radio România...

MARIA *a leșinat de bucurie*

Vi se transmite comunicarea la Radio?

TABLOUL VIII

*Același decor, câteva ore mai târziu, spre două noaptea...
Hotelul e pustiu, o lumină difuză ca de amurg străbate
prin perdelele albastre...*

SCENA I

OMU, ȘTEFĂNESCU

ȘTEFĂNESCU *căutând să-l liniștească pe Omu, care se plimbă agitat*

Nu trebuie să fiți atât de îngrijorat, domnule profesor — *aprinde lumina* — Nu i se poate întâmpla nimic... Ați văzut, portarul restaurantului Soliden a văzut-o trecând, i-a descris rochia întocmai...

OMU

Bine dar de ce n'a sosit până acum? Portarul spunea că era singură și aproape fugea... După cum vezi aci nu știe nimeni nimic despre ea... Singură la miezul nopții pe străzile Stockholmului — *sună, speriat, nervos* — Trimit tot personalul hotelului s'o caute. Mi-e teamă de o nenorocire... Nu pricep de ce n'am ajuns-o din urmă...

ȘTEFĂNESCU

Nu se poate să nu vie...

OMU *către picolul care a intrat*

Envoyez-moi tous les chasseurs de l'hôtel.

PICCOLO *țapăn, ridică din umeri*

Midsommarsnatt...

OMU *privește nedumerit, iritat spre Ștefănescu*

Ce spune?

ȘTEFĂNESCU *explicându-i*

«Noaptea din miezul verii...» — *ridică din umeri.*

OMU

Unde s'o fi rătăcit? — *Piccolo iese.*

ȘTEFĂNESCU

Probabil că după ce a trecut podul, părăsind insula, a luat din greșală în oraș vreun drum ocolit... Mă duc s'o mai caut cu mașina, pe cheiu... Așteptați aci — *se frământă nervos.*

OMU

Domnule Ștefănescu, vă sunt recunoscător... Vă spun drept că sunt disperat de această întâmplare... Și la masă a fost tot timpul tăcută, n'a mâncat nimic.

ȘTEFĂNESCU

Nu mai fiți atât de neliniștit... O voiți găsi...
— iese.

OMU rămas singur, nu poate sta locului, se plimbă
prin încăpere, se frământă abătut.

SCENA II

OMU, MARIA

MARIA intră după câțva timp, cu obrazii aprinși de
mersul repede.

OMU o privește respirând lung, de parcă i s'ar fi
luat de pe umeri o piatră care-l zdrobea

Unde ai fost? Te caută și Ștefănescu cu mașina...

MARIA

L-am întâlnit de cealaltă parte a portului... El
m'a adus până la poarta hotelului... A plecat...

OMU

Ce-a fost asta? Ce-a fost copilăria asta?

MARIA îngândurată

Am venit pe jos...

OMU

Dar cum ai avut curajul să pleci așa singură de
acolo, noaptea.

MARIA

Ce, aceasta-i noapte?

OMU

Da, dar e pustiu peste tot... lumea doarme. Nu
ți-a fost frică?

MARIA

...Nu...

OMU

Dar te întreb iar ... Ce a fost la urma urmelor copilăria asta ...?

MARIA

Nu mai puteam îndura ...

OMU

Bine, te-am văzut eu cam fără niciun chef, dar nu pricep de ce ... Nu ți-a plăcut restaurantul acela? Era minunat, cu teresa lui spre mare, cu mesele acelea împodobite cu lămpi joase. Era o eleganță și o bogăție de colori care m'a tulburat.

MARIA *absentă oarecum*

Mă simțeam prost ...

OMU

Priveliștea era imensă ... Valurile acelea de perechi care dansau; pe urmă defilarea logodnicilor care se țineau de braț prin dreptul terasei noastre ...

MARIA *enervată, îndurerată*

Nu ... Nu ... Nu mi-a plăcut ...

OMU

Erau așa de tineri. Era așa de frumos totul.

MARIA *enervată*

Da, da ...

OMU

Atâtea perechi însuflețite, vesele ...

MARIA *izbucnind aproape*

Da, zece mii de perechi de logodnici veseli, și eu singură ...

OMU *surprins, uimit*

Maria?

MARIA *îndârjită*

Era peste puterile mele să-i mai privesc...

OMU

Maria, îmi pare rău, eu sunt vinovat...

MARIA *simplu*

Da.

OMU

Nu trebuia să te duc acolo... Trebuia să-mi închipui c'o să te simți prost...

MARIA

Nu de asta ești vinovat...

OMU *mirat*

Dar atunci, de ce?

MARIA *întărâtată*

Ești vinovat că stăteai de vorbă cu doctorii aceia, că te simțeai bine acolo unde erai, în loc să-mi spui: Maria, caută să dispari neobservată... Te ajung și eu numaidecât... Mergem să ne amestecăm printre perechile astea... mergem să dansăm cu ei, să ne plimbăm amândoi prin parc, singuri... Nu cu tot congresul după noi în fiecare clipă...

OMU *rămâne îndelung tăcut, tulburat, gânditor*

Ai dreptate Maria. Ai dreptate — și parcă ar descoperi un ținut nou — Maria, ai vrut asta? Ai vrut într'adevăr să fim noi singuri amestecați în mulțimea aceea tinerească, plină de neastâmpăr?

MARIA *cu o liniște neînduplecată acum*

Nu m'am gândit toată seara decât la asta... Am plecat chiar, puțin cu nădejdea secretă că îmi vei descoperi repede lipsa și că mă vei ajunge din urmă... Am rămas câtva timp în pragul restaurantului...

OMU *înduioșat îi ia mâinile*

Dacă aș fi știut că îți face plăcere să plecăm amândoi...

MARIA *sâcâit*

Ah «dacă ai fi știut...». Dacă ai fi știut... Îți spun eu... Te-ai fi așezat și mai împietrit pe scaun... Te cunosc... Te cunosc... Ți-ar fi fost frică să nu pierzi câteva grame din glaciala dumitale demnitate, dacă ai fi fost văzut hoinărind fără grije cu o fată... Domnul Profesor e așa de mândru...

OMU *îi mângâie mereu mâinile*

Dacă aș fi știut că dumneata aștepti asta... N'am bănuț... Am aici atât de puțin timp liber...

MARIA

Da, ești foarte ocupat. Dar atunci de ce-mi tot spui «dumneata»? De ce nu-mi spui pur și simplu «tu» — *imitându-l* — Tu, Maria.

OMU *oarecum înduioșat*

Tu, Maria.

MARIA *ironică și gingașe*

Pentru un om care are atât de puțin timp liber e mult mai comod... «Dumneata» are șapte litere, iar «tu», numai două. Dacă-mi spui în fiecare frază «dumneata» în loc de «tu», risipești 5 litere, într'un minut între 20 și 30 de litere... Intr'o oră între 800—1000 litere — *el o ia în brațe, ea convinsă, afurisită* — în două ore 2000... într'o zi — *nu mai poate vorbi căci el o sărută pe gură.*

OMU *se privesc amândoi uimiți de această descoperire*

Tu ...

MARIA *ca o mătă încăpățânată*

Domnule Profesor ...

OMU *se înfurie și o sărută iar*

Tu ...

MARIA *cu o privire înduioșată*

« X Secret Mare ».

OMU *îi ține capul îndelung în mâini*

Tu ...

MARIA *îl privește lung parcă ar vrea să-i mai spuie ceva, apoi îl sărută. Tac un timp amândoi aproape îmbrățișați, trece prin hall picolul hotelului aproape somnoros.*

OMU

Ah, prin ce spaimă am trecut adineaori ...

MARIA *fericită, căci vede în asta teama lui că ar putea pierde iubirea ei, că ea l-ar părăsi*

Te-ai speriat?

OMU

Am plecat de acolo în fugă... Gândul că ți s'ar fi putut întâmpla ceva mă înnebunea ...

MARIA *puțin nedumerită*

Ce să mi se întâmple?

OMU *încă tulburat amintindu-și*

Nu știu ... Aș fi fost răspunzător ...

MARIA *stupefiată*

Răspunzător?

OMU

Sigur... Nu ești aici sub răspunderea mea?

MARIA *desilusionată ca un lujer de floare frânt*

A, ți-era teamă că ai fi fost silit să dai socoteală, că s'a pierdut o vietate încredințată atenției dumitale distrase?...

OMU

Maria, tu ești un copil... N'aș fi avut niciodată scuză, dacă din lipsa mea de atenție s'ar fi întâmplat vreo nenorocire... Mi s'ar fi cerut socoteală....

MARIA *tăcută, îngândurată, se duce la o mașină de scris care e pe o măsuță « secretar » și scrie.*

OMU *o urmărește intrigat*

Ce-i asta? Ce scrii acolo?

MARIA *a terminat. I-o aduce*

Citește...

OMU *citind*

« Domnule Profesor, vă rog să-mi înmânați chiar acum, biletul de tren și pașaportul meu. Măine cu acceleratul de ora 1 plec spre București — *nedumerit, tulburat* — Ce-i asta?

MARIA

Vreau să plec acasă chiar mâine...

OMU

Dar cum o să pleci? Cum te poți gândi la nebunia asta?

MARIA

Vreau să vă scap de această răspundere care vă tulbură, care vă poate stânjeni tocmai mâine când

aveți de făcut o comunicare atât de importantă... Vă veți simți probabil mult mai bine singur... Mai liniștit... Mai ales că aveți de gând să vă odihniți câteva zile, la Copenhaga și la Bruxelles.

OMU *stăpânit*

Maria, nu poți să pleci... E foarte greu...

MARIA

De ce e greu? Am biletele de tren și vapor pentru tot drumul până la Varșovia... Am dela Varșovia bilete de avion până la București... Joi seara sunt acolo...

OMU *stânjenit*

Nu-i vorba de asta, Maria.

MARIA

Atunci?

OMU *tace un moment, concentrat, stânjenit, încăpățânat.*

MARIA *vrea parcă să-i smulgă o mărturisire*

Atunci de ce n'aș pleca mâine cu acceleratul de ora unu?

OMU *învinș*

Pentru că nu se poate Maria!

MARIA

Pentru că e interzis din motive diplomatice? — *îl privește înainte.*

OMU *cu privirea în altă parte*

Nu pot să mă despart de dumneata.

MARIA *dând un strigăt ușor de surprindere și bucurie*
Cum, ții cu adevărat să rămân?

OMU *învinș, nervos, nemulțumit că trebuie să mărturisească*

Nu se poate să pleci. Mi-ai lipsi prea mult... Aș fi prea singur...

MARIA *cu ochii strălucitori*

Singur la un congres? E paradoxal domnule profesor. Doar ești înconjurat de toți românii de aici și de prietenii străini? Legația e mândră de dumneata...

OMU *iritat*

Nu mă înțeleg nici eu prea mult, dar de când ești dumneata cu mine — căci am mai fost cu acești prieteni și la alte congrese — e cu totul altceva. Între orele oficiale așteptam în vreo cafenea pustie, singur, cu un șwartz dinainte, să treacă ore lungi care nu se mai sfârșeau până la deschiderea ședințelor... Seara mă plimbam puțin și mă culcam devreme. Cel mai frumos lucru mi se părea atunci congresul. Azi — *caută lung*.

MARIA *nerăbdătoare*

Azi??

OMU

Azi, e cu totul altceva. Viața mea este alta...

MARIA *batjocoritoare*

Firește viața dumitale este alta... Ai o tovarășă, cu care să împarți, plictiseala scurgerii încete a timpului... cu care să te duci și să vii dela teatru... Vă mirați poate că nu simt nicio fericire, simțindu-mă ridicată la rangul de utilitate? Și vă mirați că vreau să plec acasă. Dar nu v'ați întrebat ce cred eu despre

perechile astea ce urcă scările la braț, după ce au dat bunăseara la toată lumea...? — *Îl imită* — La revedere Maria » — *se imită* — « Noapte bună, domnule Profesor... ». Am insomnii într'o cameră pregătită pentru doi... Stau singură și parcă mi-e frig în miezul verii...

OMU *încurcat*

Maria, ce vrei să-ți spun mai mult? Nu știu... De ce vrei ca anumite cuvinte să fie spuse în mod inutil...?

MARIA

Și de ce să nu fie spuse?... Pentrucă ai spaima demnității dumitale. Pentrucă suferi cu gândul că ai putea să fii în altă parte decât la curs, egalul unei fete care te iubește ca o nebună? Mândria dumitale nu se poate decide să întoarcă vorbele care-ți plac să vie dela o fată nervoasă... M'ai sărutat în seara aceea la duminică... Eram toată ca o cupă întinsă spre gura dumitale... A două zi păreai stânjenit, considerai parcă întâmplarea ca un accident al demnității dumitale. Voi ai să consideri acel sărut ca un gest amical, frățesc... Ți-era parcă teamă să nu se afle că ai sărutat o fată! — *se ridică furioasă* — Ei bine îți repet, plec mâine la București — *se ridică hotărâtă, merge spre dreapta*.

OMU

Maria, nu poți să pleci — *i-a prins mâna, o ține în loc, șovăie* — Te iubesc.

MARIA *cu ochii strălucitori*

Încă odată...

OMU *surâzând învins*

Te iubesc... Te iubesc... — *o ia în brațe și o sărută*.

MARIA *după acest lung sărut*

Noroc că nu ne vede cineva... Te-ai speria ca o elevă de liceu... ca mâine, să nu afle lumea.

OMU *hotărît*

Ascultă Maria, te iubesc, și o voi spune mâine la toată lumea.

MARIA

Ești sigur că nu-ți va fi teamă să se afle la București?

OMU

Dimpotrivă, vreau să afle și la București și, lumea întreagă că te iubesc.

MARIA

Lumea întreagă?

OMU

Lumea întreagă... — grav, concentrat — și știu ce spun... — răsând ea se agață de gâtul lui.

TABLOUL IX

Un salon-verandă al Casei Snağov prelungit într'o terasă astfel încât scena apare împărțită oarecum în două. În dreapta salonul are mobilier de restaurant de vară: fotolii, scaune și mescioare de trestie, un secretar pentru corespondență, în colț în fund. Un pian în față, vopsit în alb și gris. Grupuri de globuri luminează viu salonul, în contrast cu terasa. Un fotoliu de trestie pe linia de mijloc, întors spre salon. În afară de o bază de câteva palme dela pământ, salonul are o enormă fereastră semi-circulară, cu figuri translucide fanteziste: dansatoare, clowni, umbrele și altele. Terasa e înconjurată de jghia-buri cu flori albe, în deosebi Regina nopții, în afară de alte plante de tot soiul. În mijloc pe terasă e o masă de ping-pong. Peretele salonului are afară o lampă cu trei brațe, fiecare cu câte un glob, iar pe fiecare masă de joc e câte un glob. În fund se coboară printre două

trepieduri, cu câte un glob fiecare, spre debarcader... In fund mai e, chiar și seara, mobilă de plaje, o umbrelă colorată strânsă... In fund în plin, lacul sub lună și pădurea. Intrările se fac fie prin stânga, din grădină, fie din fund dela debarcader, fie prin dreapta, căci salonul are uși cu draperii spre interiorul Casei Snagov. Acum e către ora 9 seara.

SCENA I

ESMERALDA, LIANA, BERBECARU, GURĂU, ARBITRUL și alți pensionari ai casei...

Esmeralda solemnă, Gurău, Berbecaru, și alții asistă la jocul de Ping-Pong în jilțuri de trestie, Liana în short, joacă Ping-Pong cu altă fată, la fel în short, iar după un timp un arbitru improvizat anunță sfârșitul partidei.

ARBITRUL

Au intrat în finală pentru cupa oferită de M. S. Ecaterina II-a, D-ra Liana Boldenache și D-ra Jocky Stănoiu — aplauze. Cele două protagoniste fac reverențe Esmeraldei.

LIANA obosită, tristă

Vă rog să amânăm finala, pentru diseară, ori pentru mâine... Sunt prea obosită...

GURĂU îl ia deoaparte pe Berbecaru

Asculță Domnule, ce zici? Facem afacerea aceea...? Am văzut actele și sunt în regulă... Cumpăr via... 37 de pogoane lângă Valea Călugărească e tocmai ce-mi trebuie.

BERBECARU

Nu vând nicio vie... N'am nicio vie de vânzare...

GURĂU *nervos, șiret*

Ascultă, domnule Berbecaru, am văzut că dumneata ești foarte priceput în medicină... Mie-mi plac rețetele pe care le scrii dumneata dar ei, medicii, sunt geloși și te calomniază...

BERBECARU

Nu-i așa că mă calomniază? Nu-i așa că mă pricep în medicină? L-am făcut bine pe silviculor și încă o sută de inși...

GURĂU *mereu șiret*

Intocmai... Acum ascultă... — *ca un secret* — Dacă îmi vinzi via... și-o plătesc cu acțiuni de ale Sanatoriului... și astfel devii coproprietar.

BERBECARU *atras irezistibil*

Și atunci pot da consultații chiar la direcție și în sala de consultație?...

GURĂU

Ori când vrei... Hai amândoi la Esmeralda să vedem ce zice... — *se duc la Esmeralda care încerca jocul de ping-pong, el o ia puțin deoparte* — Majestate, ați citit actele mele dela Chițorani?

ESMERALDA *imperială*

Da...

GURĂU

Sfătuiți-l pe domnul Berbecaru să-mi vândă via...

ESMERALDA *autoritar*

Nu...

GURĂU

Majestate, speram că...

ESMERALDA

Lasă afacerile, Potemkin... Privește cerul, privește stelele... Hai... — *se îndreaptă spre telescop* — Hai să vedem telescopul...

GURĂU *se apropie de o lunetă lungă de vreo 3 metri, și cu un diametru de vreo 25 de cm., așezată pe un tripied, cam în mijlocul scenei; trage de pânza cu care e acoperită, în timp ce toată lumea face cerc în jurul lui*

Am plăcerea să vă încredințez acest formidabil instrument astronomic pe care direcțiunea acestei case este fericită să vi-l puie la dispoziție... — *aplauze.*

ESMERALDA *încearcă să privească prin lunetă, foarte atentă, foarte preocupată*

De unde l-ați cumpărat?... — *îl examinează*

GURĂU

Din străinătate, firește... Este cel mai nou model de telescop... Are aparatura completă. Se pot vedea prin el cele mai îndepărtate stele, invizibile cu ochiul liber și chiar cu lunetele obicinuite...

BERBECARU

Vreau să mă lăsați să privesc și eu... Am vizitat și observatorul dela Paris — *se uită în locul Esmeraldei*... Dar nu se vede decât câte-o stea, tot cum ai vedea-o cu ochiul liber...

GURĂU *cu aplomb*

Exact...

BERBECARU *nedumerit*

Atunci?...

GURĂU

Nu poți vedea decât câte-o stea pe rând... Steaua pe care o vezi este invizibilă cu ochiul liber... Toate stelele care se văd prin acest telescop sunt invizibile cu ochiul liber... Sunt dincolo de Bettelgeuse...

ESMERALDA *absentă, înalt preocupată*

Dincolo de Antharès...

BERBECARU *amărit*

Nu sunt și alte stele mai apropiate ca să le vedem mai mari? — *Arată un grup de stele* — ... Acelea, de ce nu se văd prin telescop?

GURĂU

Ba, da... se văd... dar sunt atât de mărite că nu intră în câmpul obiectivului...

BERBECARU *convins*

A...

GURĂU

Vă rog să-l păstrați în perfectă stare și să-l folosiți pe rând — *se depărtează și cu el ceilalți*.

BERBECARU *îndreptând luneta spre altă stea*

Majestate, ce stea e aceea de acolo?

ESMERALDA *desgustată*

N'are nicio importanță, Berbecarule... Nu te lăsa prost... — *arată aparatul cu dispreț* — Telescopul acesta nu are nicio lentilă... obiectivul e o sticlă de

geam... — *îi scoate capacul și arată că tubul gol e găunos, și are înăuntru o țevă* — E tot de lemn, și atât de îngust că nu prinde decât câte o singură stea, la capătul tubului — *i-a arătat și lui* — Dar n'are nicio importanță... Nu pentru ca să examinăm stelele în parte i l-am cerut eu lui Potemkin... ci ca să ne amintim aci, în mizeria noastră de viermi pretențioși, că există un cer deasupra... să ridice capul și ăștia preocupați toți numai de analizele și intestinele lor și să vadă imensitatea de deasupra... — *îl arată acum cu orgoliu* — Telescopul ăsta nu ți se pare un deget uriaș, care de aci de pe terasă ne arată marginile lumii?... Și-am să-ți mai spun un secret... Să-l știi numai tu... Astă seară e solstițiul de vară... Noaptea sănzâienelor, când se întâmplă minuni — Așteaptă minunile.

LIANA alarmată

Ora 9... Gata... Incepe emisiunea comunicării profesorului Omu, la Stockholm...

GURĂU

Potrivii repede aparatul...

VOCEA PREȘEDINTELUI în aparat

Je donne la parole au grand savant roumain le professeur Omu, qui va nous faire une des communications les plus extraordinaires qui aient été faites contre le parallelisme psycho-physique de Descartes.

VOCEA LUI OMU în aparat

Monsieur le President, Mesdames, Messieurs — o pauză destul de lungă — « Maria, te iubesc, te iubesc și vreau să aflu nu numai Bucureștii, ci lumea întreagă, că nu mai pot trăi fără tine ». Probablement vous n'y avez rien compris. Mais une telle suite de mots dans une langue incomprise presente... etc. etc. — *Toți ascultătorii din jurul aparatului sunt de necrezut surprinși, stupefiați, se privesc unii pe alții, ne mai știind ce să creadă.*

GURĂU *mai surprins decât oricare, aleargă speriat și închide aparatul*

Dora, Dora, pregătește camera 23, cu gratii... pentru profesorul Omu. E cea mai nouă victimă nefericită a amorului.

ESMERALDA *entusiasmata întorcându-se de jur împrejur*

Vestea a sburat pe unde, înconjurând pământul cu cele două emisfere ale lui. Iată un îndrăgostit cu imaginație — *imperială, exaltată* — I-a vorbit și vorbele lui au străbătut universul cu spațiile înghețate dintre aștri, ca o cameră nupțială. Logodna lor carnală a avut darul ubicuității, ca spiritele descărnate, de parcă buzele lui de demiurg, ar fi fost prezente în aceeași clipă în constelații antipodice — *Ridică o cupă de pe masă* — Vă propun să ciocnim numaidecât o cupă de șampanie, pentru cea mai magnifică declarație de dragoste, din câte s'au făcut vreodată... și pentru fericirea celor doi îndrăgostiți. Eri a fost Drăgaica și noaptea care vine e noaptea Sânzienelor... noaptea minunilor.

BERBECARU *pedant nedumerit*

N'a fost eri, Noaptea Sânzienilor?

ESMERALDA *nepământească*

Eri, azi... ce importanță are? Aci orice noapte trebuie să fie o Noapte a Sânzienelor...

ACTUL III

TABLOUL X

Acasă, la Omu, biroul lui

MARIA *la telefon*

Nu cred că te-a văzut, dar te rog nu mai face imprudențe. Ți-am spus, nu telefona în niciun caz înainte de trei, căci nu pleacă niciodată înainte de ora asta de acasă... Nu, nu te rog, fii serios... Te rog, te rog mult, nu trebuie să te vadă nimeni, absolut nimeni, când intri aci și în niciun caz nu-ți lăsa pardesiul în vestibul, intră îmbrăcat, căci s'ar putea să se întoarcă pe neprevăzute... Ieri am trecut printr'o spaimă grozavă, când ai plecat... El tocmai intra... — *grav, scăzut* — Nu, azi așteaptă, lângă grădina vecină până apar eu la fereastră și-ți fac semn să intri... Da... Aneta știe, dar servitorul nu trebuie să te vadă... Nu, nu îți deschid chiar eu... Te rog nu te supăra, lasă-mă pe mine să fac cum cred eu că e mai bine... — *speriată de tot* — Ascultă, s'a întors... — *energic* — Nu... nu... mai bine nu mai telefona astăzi, e mai prudent — *intră Omu, întovărășit de Gurău, închide telefonul în grabă și caută să-și stăpânească emoția* — Te-ai întors dragul meu, ai uitat ceva?

OMU *o privește bănuitor, ea e încurcată*

Am uitat să iau niște note care-mi trebuie la consiliul consultativ.

MARIA

Ar trebui să porți o servietă ... Mereu uiți câte ceva ...

GURĂU

De șase luni de când s'a însurat, doctorul a devenit foarte uituc ... Are alte preocupări ... Ar trebui să poarte pe spate, ca în America automobilele celor din luna de miere: *Just married ... Don't disturb* ».

OMU *indispus, îl privește greu*

Lasă glumele, Gurău ...

MARIA

Eu trebuie să mă îmbrac, mă iertați ... — *iese*.

GURĂU *aștepta în picioare să-și ia Omu notele dar vede că el s'a trântit în fotoliu nervos, încrunțat*

Nu-ți iei notele doctore, să mergem ...? E aproape ora patru ...

OMU *încrunțat, obosit parcă*

N'am venit să iau niciun fel de note ...

GURĂU *mirat*

Dar atunci de ce te-ai întors?

OMU *adâncit în gânduri, nu răspunde, vine Aneta, el tresare și o întreabă scurt*

Unde e Stoica?

ANETA

L-a trimis doamna cu un bilet să ducă niște cărți la domnișoara Lența.

OMU *a strâns cu mâna crispată tamponul de pe birou*

De mult a plecat?

ANETA *stânjenită parcă*

De zece minute...

OMU *după un timp*

M'a căutat cineva de când am plecat?

ANETA

Nu v'a căutat... — *adaogă cu un soi de exces de precizare* — N'a fost nimeni pe aci...

· OMU *restit*

Nu te-am întrebat dacă a fost cineva pe aci... Te-am întrebat dacă m'a căutat cineva...

ANETA

Am crezut domnule că vreți...

OMU

Nu, nu vreau nimic...

ANETA

Atunci pot să plec, domnule, vă rog...?

OMU *chinuit, când ea era la ușă*

Ascultă... N'a fost nimeni aci, în lipsa mea? N'a căutat-o nimeni peconița?

ANETA *încurcată*

Nu... nu... N'a fost nimeni... — *iese.*

GURĂU *stupefiat*

Ce-i asta? Nu mai pricep nimic — *se uită la Omu care e prăbușit în fotoliu* — Hai, că ne așteaptă avocatul...

OMU *sleit*

Nu pot merge...

GURĂU

Gogule, îmi vine să râd...

OMU

De mii de ani și la toate popoarele se râde pe chestia asta...

GURĂU

Fugi de aci cu asemenea copilării... Nu sunt decât șase luni de când te-ai însurat... — *grăbit se uită la ceas* — Hai, ia-ți notele acelea și vino, că ne așteaptă avocatul...

OMU

N'am niciun fel de note de luat... M'am întors acasă, să văd ce se întâmplă aci în lipsa mea...

GURĂU

Dragostea asta dacă nu e nebulie curată, n'are niciun haz... Și ce te face să crezi că «se întâmplă ceva în lipsa ta?».

OMU *scoate două scrisori pe care i le arată*

Citește astea...

GURĂU *citește nedumerit*

« Stimată domn... Soția dumneavoastră vă înșală... Cum plecați de acasă... cheamă un bărbat la telefon și apoi acel bărbat vine pe furiș acasă la d-voastră... Un admirator ». Gogule, aci am ajuns? Te iei după scrisorile anonime?...

OMU *ars*

Ar fi desgustător... Trebuie să aflu...

GURĂU

Ar fi dar nu e... Ți-o spun eu... Cum crezi că o femeie care s'a aruncat în fundul Snagovului pentru un bărbat... îl poate înșela după câteva luni?

OMU

Cu femeile te poți aștepta la orice...

GURĂU

Hai la avocat, nu fii copil... Cât e ceasul? — și deodată, fulgerat de un gând scoate din servietă, după ce caută puțin un act, compară, pricepe, începe să zâmbescă, râde chiar — Uită-te aci... Uită-te, compară...

OMU *nedumerit*

Ce vrei să spui?

GURĂU

Compară.

OMU

Ce?

GURĂU *surâzând*

E scrisul lui Berbecaru...

OMU uimit

Scrisul lui Berbecaru? *se înseninează.*

GURĂU

Da, Gogule, nu e numai anonim admiratorul tău, e și nebun... Ei, te-ai lămurit? Hai — *ies amândoi.*

SCENA III

MARIA, BĂLLAN, apoi ANETA

MARIA *a intrat să se convingă dacă au plecat cei doi, apoi se duce la fereastră și pândește, peste câteva clipe a văzut pe cine-l așteaptă, face semn cu înțeles că poate intra. Intradevăr intră pe ușă Băllan, cam îngrijorat.*

BĂLLAN

I-am văzut plecând, s'au suit în mașină...

MARIA

Dacă se întorcea câteva minute mai târziu, te găsea aci... Am tras o spaimă...

BĂLLAN *nervos*

Cred că am putea să ne întâlnim într'altă parte și cel mai bun lucru ar fi, tot la Sanatoriu...

MARIA

Acolo ne-ar spiona toți... Mai bine aci... Am încredere în Aneta...

BĂLLAN *care și-a desbrăcat pardesiul, și-a pus servieta pe birou*

Nici acolo nu ne-ar vedea nimeni, sau ar crede cu totul altceva...

ANETA *intră foarte speriată*

S'a întors domnu'... Are cheia dela intrare...

MARIA *cuprinsă de panică*

Spuneai că s'a urcat în mașină...?

BĂLLAN *speriat și el*

L-am văzut cu ochii mei... Te-am rugat să nu-mi faci asemenea încurcături... Ce ne facem acum?

MARIA *hotărâtă*

Sări pe fereastră... Sări repede pe fereastră...

BĂLLAN *îngrozit*

Pe fereastră?... Cum îți închipui asta?

MARIA *cu o autoritate isterică*

Te rog... repede... pe fereastră... — a închis cu cheia ușa.

BĂLLAN *intimidat, pripit, zăpăcit*

Eram sigur că într'o zi are să se întâmple asta — se suie pe fereastră, sare.

OMU *vrea să deschidă, vede că e închis, sgâlțâne ușa furios.*

MARIA *ascunde servieta după un fotoliu, bagă paradesiul pe care l-a uitat Băllan, într'un coridor-placard*

Da, numaidecât...

OMU *sgâlțâne mereu ușa.*

MARIA *aleargă la ușă deschide, apoi încurcată*
Nu găseam cheia...

OMU *intră, nervos, palid*
Ce înseamnă asta? De te închizi în biroul meu?

MARIA *foarte încurcată*
Vream să lucrez liniștită...

OMU *bănuitor, cercetător*
În biroul meu?

MARIA *nesigură*
E mai bine aci... Am și cărțile la îndemână...

OMU *căutând, scotocind cu privirea*
Ce cărți? ce lucrezi dumneata?

MARIA *mirată*
« Dumneata »?

OMU
Răspunde la ce te întreb...

MARIA
Dacă mă întrebi cu tonul acesta, nu vreau să răspund...

OMU *furios*
Cum, nu vrei să răspunzi?

MARIA
Foarte simplu, nu vreau să răspund...

OMU *începe să caute, se duce la fereastră.*

MARIA *afurisită, batjocoritoare*

Caută pe ușa din dos...

OMU *aspru*

Nu-ți lipsește îndrăsneala... — *mai caută, pe urmă se apropie de ea, chinuit crispat* — A fost cineva aci?..

MARIA

N'a fost nimeni... cine vrei să fie?...

OMU *dur*

A fost... — *întrerupe fraza apoi brutal* — Ești sigură că n'a fost nimeni?

MARIA *uimită*

Nu cumva ești gelos?... — *întăritată* — Spune, nu cumva ești gelos?

OMU *îndârjit*

Răspunde la ce te întreb...

MARIA *ricanând*

Ha... ha... ha... Ești gelos...

OMU *dur, cu gestul scurt, venind lângă ea*

Cine a fost aci...?

MARIA *speriată, acum, căci înțelege că e grav*

N'a fost nimeni...

OMU

Te întreb încă odată, cine a fost aci? — *îi sucește brutal brațul pe care i-l luase.*

MARIA *speriată de tot*

Nimeni... n'a fost nimeni...

OMU *îndârjit, o îmbrânțește și începe să caute prin casă.*

MARIA *îl privește năucă, speriată.*

OMU *a descoperit servieta, se oprește încrămenit*

Ce-i asta?

MARIA *înainte ca el s'o ia, încearcă să puie stăpânire pe ea*

E servieta mea... sunt cărțile mele...

OMU *brutal, îi smulge servieta, vede cărți de medicină, nu se poate lămuri*

Tratate de medicină? ce cărți sunt astea?...

MARIA *bucuroasă, ca să scape din încurcătură*

Este o servieta veche a mea, sunt cărți de medicină pe care vreau să le citesc...

OMU *mereu nedumerit*

Citești tu cărți de medicină?

MARIA

Da, mi-am adus cărți de medicină... și vreau să le citesc aci în birou, mai liniștită...

OMU *înmuindu-se, sarcastic totuși*

Și pentru asta te-ai închis în birou?

MARIA *mai răsuflă acum*

Se citește mai bine aci decât la mine...

OMU *potolit puțin*

Dar de când ți-a venit gustul acesta, să citești tratate de medicină? — *sarcastic* — Când erai studentă, nu prea citeai...

MARIA *îl privește indignată*

De ce ești atât de rău?

OMU *tot iritat*

Adevărul este că pe când erai studentă...

MARIA *cu un gest de protestare*

Și acum nu mai sunt?

OMU *mirat*

Ba, da ești și acum — *vrea să intre pe ușa mascată a coridorului, o vede închisă* — Dar ce-i asta? Cine a închis ușa aci? — *se înfurie, vrea să sfărâme ușa.*

MARIA *speriată*

Te rog... te rog... Nu-ți dau voie...

OMU *îndârjit*

De ce-ai închis ușa asta? De ce-ai închis?

MARIA *rugătoare speriată*

Nu vreau... nu trebuie să intri aci...

OMU *furibund*

De ce-ai închis ușa aci? Deschide imediat...

MARIA *învinsă, speriată*

Nu... nu... te rog... E secretul meu...

OMU

Secretul tău? — *i-a smuls cheia, a deschis îndârjit, iese stupefiat, cu pardesiul lui Bällan în mână* — Al cui e pardesiul ăsta?...

MARIA *scâncind copilărește*

Am să-ți spun tot...

OMU *furios*

Spune numaidecât... Spune-mi al cui e pardesiul acesta.

MARIA *învinsă de tot*

Al doctorului Bällan...

OMU *se frânge cu o strâmbătură de desgust*

A... el era... Așa dar el era — *se prăbușește cu capul în mâni, sdrobot în fotoliu; după un timp, întreabă extenuat, pierdut pe gânduri* — Unde e?

MARIA *speriată, ingenuă*

A sărit pe fereastră...

OMU *îngrozit, desnădăjduit de amar*

A fugit pe fereastră?

MARIA *obosită, ingenuă*

Ca să nu-l găsești...

OMU *mereu prăbușit în fotoliu, frământat de păreri de rău, fiind de gânduri*

A trebuit să mi se întâmple asta... Câtă oroare am avut... Ah, dacă mi-aș fi închipuit că așa — *apasă* — va fi... Totul trebuie să se întâmple... Lucrurile acestea cresc inevitabil ca zilele unele după altele... Știam că într'o zi am să fiu înfrânt prin ceea ce am mai bun în mine... Profesor doctor Omu batjocorit ca o paiată. Toată gingășia... toată frumusețea sunt de prisos...

MARIA *îndurerată, cu ochii aproape în lacrimi*

Imi pare nespus de rău...

OMU *surâzând zdrobit*

La ce îmi mai poate folosi părerea dumitale de rău?... Un măr cu viermele în el... e un măr care a fost... Ce sens mai pot să aibă acum părerile de rău... când ai zdrobit un om... care se știa un om întreg?

MARIA *suferind sincer*

Îți spun că sunt foarte îndurerată.

OMU *îndepărtat*

Ce mai poate schimba asta?... — *după un timp* — De când durează... — *șovăie* — De multă vreme?...

MARIA *simplu, scăzut*

Acum, în toamnă... — *vrea să-l sărute*.

OMU *o respinge cu oroare*

Păstrează astea pentru amantul dumitale...

MARIA *uimită*

Pentru amantul meu? Ce vrei să spui cu asta?

OMU *lasă îndurerat capul în piept.*

MARIA *vine viu spre el*

Ascultă... crezi?... crezi că Băllan este amantul meu?

OMU *exasperat*

Sfârşeşte această comedie.

MARIA *uimită, îndârjită*

Asta este nemaipomenit... Crezi că Băllan este amantul meu?...

OMU *se uită la ea dârz*

Ascultă, un om ca mine poate fi minţit... Orice om loial are în el material din belşug ca să fie victima oricărui ticălos... Dar ea să-ţi închipui că mă poţi şi prosti... asta întrece limitele neruşinării...

MARIA *uimită, sdrobotă*

George, îţi jur pe tot ce vrei... că doctorul Băllan nu e amantul meu... că n'am niciun amant... E o nebulie bănuiala ta...

OMU *amar*

Un om sare pe fereastră... lăsându-şi servieta şi pardesiul aci... şi vrei să spui că nu e vinovat, că nu eşti vinovată?...

MARIA

N'am spus că nu sunt vinovată... dar nu e ce crezi tu...

OMU

Cum poţi tăgădui cu atâta îndrăzneală evidenţa?... Cum e cu putinţă?...

MARIA *amărâtă, sinceră*

Nu credeam că fac atâta rău... Ți-am spus că am și eu secretul meu...

OMU *încrămenit, nedumerit*

Ce secret? Ce secret poți să ai închizându-te cu un bărbat... și tăgăduind evidența...?

MARIA

Mi-a fost frică de tine...

OMU *uimit*

Frică de mine?... Cum a putut să-ți fie frică de mine?

MARIA

De câte ori ți-am spus că vreau să-mi reiau studiile și să termin medicina, ai râs de mine... Mi-ai spus să-mi văd de casă, sau mai bine să mă plimb...

OMU *nedumerit*

Da... nu cred că ești potrivită pentru studiile grele de medicină...

MARIA *îndurerată*

Niciodată n'ai avut încredere în mine...

OMU *nemulțumit*

Și ce legătură poate avea asta cu fuga pe fereastră a lui Băllan?...

MARIA *stânjenită*

De două luni am început să prepar cu el examenele de anul patru fără știrea ta... La început, el n'a vrut... dar eu i-am spus că prefer să renunț decât să aflî tu...

OMU *încrămenit, nu-i vine să creadă*

MARIA

Și atunci el a primit... De două luni, vine de trei ori pe săptămână după amiaza și citim și discutăm împreună... E un băiat nefericit, dar foarte bun... Știe multă carte și...

OMU

Ai ticluit asta acum? E de crezut o asemenea poveste?

MARIA *adânc sinceră*

E numai adevărul... Cum poți să nu mă crezi?

OMU

Ai tăgăduit că a fost aci... Ai spus că servieta este a ta... Ai apărât cu disperare ușa dela coridor...

MARIA *scoate caiete și cărți din servieta*

Servieta e a lui, dar uite caietele mele... Uite scrisul meu îl cunoști... Am lucrat și ieri la Sanatoriu... El mi-a adus azi caietele, căci am plecat ieri cu tine în mașină și nu vroiam să le vezi.

OMU *cercetează caietele, convingându-se, oarecum; e totuși nesigur de parcă ar dansa pe sârmă...*

Cursul lui Stoianovici...

MARIA *văzând că începe să fie crezută*

Ți-am spus că vreau să dau anul patru... El mi-a făcut rost de cursul lui... Stoianovici.

OMU *cu un fel de fior*

Ești o inconștientă...

MARIA

Nu am crezut că fac vreun rău...

OMU *cu un fel de bucurie înnegurată de supărare*

... Cum ai putut să minți atât?...

MARIA

Nu credeam că fac vreun rău...

OMU

De ce nu mi-ai spus că vrei să-ți dai examenele?

MARIA

Mi-a fost frică!

OMU *uimit*

Frică de mine? — *are un gest de dezolare* — I-a fost frică de mine... — *se întoarce spre ea* — Ce puteam să-ți fac?

MARIA

Mi-era teamă...

OMU *indignat*

Ah, creier de pasăre... Nu vrei să mă superi... Acum, nu m'ai supărat?... Nu îți dădeai seama în ce încurcături intrai?...

MARIA

Nu bănuiam că ești atât de gelos... — *surâzând candidă*

Ah, ai crezut că am un amant?

OMU *convins acum cu totul, o privește în ochi, îi mângâie părul*

Cum poți să fii atât de neserioasă? E cu puțință să nu-ți dai seama până unde poți fi târîtă când mergi pe asemenea cale?

MARIA

Doamne, ce furios ai fost... Cum ai scotocit toată casa?... — *oftează* — Și acum mă doare mâna de când mi-ai smucit cheia...

OMU *devenind din nou mânios*

Cele mai bune dintre voi sunt încă destul de rele...

MARIA

Nu e adevărat, nu sunt rea...

OMU

Ești înspăimântător de rea Maria, ești rea prin inconștiența asta a ta... Farmecul ăsta de femeiușcă este o armă încărcată, în mâna unui copil. Cum a putut Băllan om în toată firea să sară pe fereastră?

MARIA *ingenuă*

Parcă era după el?

OMU *se duce spre ușă, examinează pardesiul lui Băllan*

Nu te-ai gândit deloc că se putea întâmpla o nenorocire? In asemenea clipe cine mai poate păstra măsura?... Am simțit o adiere de nebunie când am văzut pardesiul ăsta...

MARIA *cu căldură*

Atât de mult mă iubești? Ai putea să ucizi din dragoste?

OMU

Nu e vorba numai de dragoste aci, Maria, nu-ți dai seama? Nu pricepi că acum nu mai ești studenta boemă de astă primăvară? Ești acum d-na profesor Omu... Nu te-ai întrebat ce gândește despre faptele tale cei care le văd? Cum le interpretează? În ce lumină apar eu?

MARIA

Nu știu nimeni...

OMU

Cum nu știa nimeni? Dar servitoarea care îi deschidea ușa? Dar servitorul care bănuia de ce e trimis de acasă?... Creier de rândunică... ești așa de sigură că nu vă vedea nimenea? — *aruncă furios pe masă scrisorile anonime* — Uite, am primit și scrisori care vă denunță... care arată că nevasta profesorului Omu își înșală bărbatul... — *iar furios* — Căci ești doamna profesor Omu și trebuie să fii demnă de asta...

MARIA *descurajată, întăritată*

Sunt «doamna profesor Omu»...

OMU

Da, ești doamna profesor Omu... E un nume care până azi a fost ferit cu grijă de ridicul, de orice pată... Un nume care te obligă la oarecare ținută... la anume demnitate.

MARIA *mânioasă*

Nu știam că m'am măritat cu un nume... Știam că m'am măritat cu un om pe care-l iubesc... Doar atât știam... Aflu acum că sunt un fel de portdrapel și că trebuie să fiu mândră, din alte motive decât îmi închipuiam eu până acum.

OMU

Maria, cum poți vorbi așa?

MARIA

Eu mă întreb cum mi se poate vorbi așa? Ei bine, îți răspund acum pe loc...

OMU

Maria, Maria nu spune vorbe de care s'ar putea să-ți pară rău mai târziu...

MARIA

S'ar putea să-mi pară rău... dar s'ar putea să nu-mi pară atât de rău.

OMU *violent îi sucește mâna*

Taci odată din gură...

MARIA

M'a apăsător destul personalitatea marelui profesor... Vreau să știe și ilustrul savant că nu e între noi chiar distanța dela vierme la astru...

OMU *cu dispreț*

Vierme, nu... Să zicem că ești o inteligență de floare...

MARIA

Pe care o obligi să fie mândră că are onoarea să fie purtată la butonieră de dumneata...? Ei, bine, ce-ai zice dacă într-o zi această inteligență de floare și-ar spune că s'a săturat de asemenea cinste...? — *cu o violență extremă* — M'am săturat...

OMU *ți sucește mâna brutal, cu furie, până o îngenunche*

Ai să taci odată?

MARIA *a rămas îngenunchiată, îl privește ca un copil speriat*

OMU *autoritar*

Nu-l vei mai întâlni în secret pe Băllan... Nu vei mai lua lecții cu el... De aci înainte lucrăm trei după amieze împreună, pentru examenele tale...

MARIA *în genunchi, mirată, copilăroasă*

Îmi dai voie să dau examenele?

OMU *înmuțat*

Nu ți-am interzis niciodată să-ți dai examenele — s'a lăsat în fotoliu.

MARIA *veselă mereu copilăroasă*

Și n'ai să mai râzi de mine...?

OMU *cucerit de grația ei*

Inteligență de floare...

MARIA *a sărit în brațele lui*

O să vedem dacă tot așa o să spui și după ce îmi voi fi luat doctoratul.

TABLOUL XI

In același loc peste o lună. E o zi ploioasă de Octomvrie, spre șapte seara. Biroul e în întunec doar o lumânare pălpâie într'un pahar, fiindcă e o pană de electricitate;

intră Aneta cu o a doua lumânare în mână, o pune într'un pahar pe birou.

OMU *care stătea scufundat în gânduri, în fotoliu*
Nu ți-a spusconița la ce oră vine acasă?...

ANETA

Nu, domnule...

OMU

Nici nu știi unde s'a dus? Nu ți-a spus nimic?

ANETA

Nu, nu mi-a spus nimic... Dar poate că s'a dus la d-na doctor Meroiu. Au vorbit la telefon după masă.

OMU *nervos*

Nu, nu a fost pe acolo, am telefonat adineaori...

ANETA

Sau la doamna Ștefaniu... Ziceau că vor să meargă împreună la probă la croitoreasă...

OMU *tot mai nervos*

Nu e nici acolo... Am telefonat... Doamna Ștefaniu e de eri la Predeal...

ANETA

O fi poate la prietena dumneai, domnișoara aceea dactilografă... E telefon jos, la portar...

OMU *aproape mânios*

Nu e nici acolo...

ANETA

Mă mir că n'a venit... A spus că azi vine mai de vreme ca să mergeți împreună, nu știu unde...

OMU *scurt*

Nu te mai mira de nimic...

ANETA *îl privește surprinsă, iese.*

OMU *face un nou număr de telefon*

Dumneata ești doctore? — *vrea să ia un ton degajat* — Ascultă, nu-i nevastă-mea pe acolo?... Nu, nu mi-a spus că vine pe acolo dar credeam că e în treacăt. Acum o aștept... că trebuie să mergem la Institut... — *râde silii* — Ha... ha... ha... Nu ești departe de adevăr, cu nevestele de azi... N'ar suna prea rău... ai dreptate: «Rătăcit nevasta, aducătorului recompensă bună...» — *se strâmbă* — Da.. — *râde în silă* — Da, «și discreție absolută». Scuză-mă doctore că te-am deranjat... Bună seara... — *trânțește receptorul telefonului și se frânge cu o grimasă de umilință și desgust.*

SCENA II

OMU, LIANA...

LIANA *intră grăbită*

Gata, domnule profesor, că e târziu?...

OMU

Da, numai decăt...

LIANA

Am venit să vă iau cu mașina mea... Știu că ați trimis eri mașina la revizuire.

OMU

E un taxi care așteaptă jos să ne ia...

LIANA

Numai de n'ar fi pană de electricitate și la Institut... Am trac... Doamna, nu e încă gata?

OMU *stânjenit*

Vine numai decât... — *se face lumină.*

LIANA *bate din palme copilăroasă*

Lumina... — *se uită la ceas* — Dar e trecut de șapte... e târziu... Vă așteaptă acolo de sigūr toată lumea. N'am văzut niciodată o asemenea solemnitățe și sunt foarte emoționată...

OMU

Literatură copilărească...

LIANA

Ambasadorul are să vă prindă personal decorația în piept? O să vorbiți cel dintâiu, nu?

OMU

Se obișnuțește ca individul, care primește decorația, să vorbească la urmă...

LIANA

Știți că am anunțat pe ai mei, că în Februarie plec la Paris?... Vreau să asist neapărat la lecțiile pe care

le veți face la Sorbona... — *se uită la ceas* — Dar cum poate să întârzie atâta doamna Omu? Eu v'aș fi așteptat acasă, lipită de ușă ca un cățel...

OMU *sguduit tot*

Lipită de ușă ca un cățel? Vorbele noastre nu stau pe aceeași stradă cu noi înșine... O iau rasna. Ia mai spune odată... spune fraza întregă: «Te-aș aștepta lipită de ușă ca un cățel...».

LIANA

Te-ași aștepta... — *își dă seama că se întâmplă ceva cu doctorul și se întrerupe privindul* — Poate să fie cineva sincer...

OMU

E nebunie să clădești pe sinceritatea făpturii omenești. Gurău are dreptate... Așezi un palat pe stâlpi de trestie... Du-te domnișoară, te rog... du-te, voi veni și eu numai decît... — *aproape că o împinge spre ușă.*

SCENA III

OMU, MARIA

MARIA *intră foarte stânjenită, îl vede îmbufnat, șovăie apoi*

Am întârziat puțin... Era departe... am contat pe mașină... și n'am găsit niciuna...

OMU

Ai putea să-mi spui și mie unde ai fost?...

MARIA

Intrebarea clasică pe care o pun bănuitori, toți bărbații soțiilor lor...

OMU

Pentru că am devenit și eu un dobitoc clasic, ți-o pun deci și eu... Unde ai fost până acum?...

MARIA

Probabil că m'ai căutat la telefon în toate părțile și azi?... O să râdă lumea de noi...

OMU

M'am obișnuit și cu asta... Unde ai fost până la ora asta când știai că ești așteptată?

MARIA *se gândește parcă o clipă să mintă, își mușcă buzele, frământă câțva timp poșeta, pe urmă ridică spre el o privire liniștită, limpede, îi spune cu voce scăzută*
La doctorul Băllan... Iși susține luni examenul de docență...

OMU *greu de durere, ca de o povară, la fel de liniștit ca ea*

Mi-ai promis acum o lună că ai să-l eviți...

MARIA

Nu pot, are nevoie de mine...

OMU

Băllan are nevoie de tine?...

MARIA

Lucrează mai ușor dacă sunt eu lângă el...

OMU

Ascultă, cineva, din noi doi, e nebun... Tu că îndrăznești să-mi spui asemenea lucruri, ori eu că te ascult fără să te sugrum...

MARIA

Știam că nu poți înțelege nimic...

OMU

N'am înțeles niciodată prea bine tonul de farsă și cu atât mai puțin îl înțeleg acum... Ai aerul că ai uitat că ești încă nevasta mea?

MARIA

Sunt nevasta ta și nu am să-mi reproșez nimic...

OMU

Nici măcar că mă duci pe mine în pragul nebuniei cu inconștiența ta?

MARIA

Nu pot să-l părăsesc... e prea nefericit...

OMU *uimit*

Acum aflu că Băllan e nefericit...

MARIA *stăruind*

E cel mai nefericit om din lume... De ani de zile...

OMU *tremurând de indignare*

Știu la ce șiretenii și ocoluri recurge inteligența omului câtă are, ca să-și poată satisface patimile. Mi se pare ridicul modul în care te amăgești ca să-ți justifici rătăciră. Ai decretat că flăcăul acesta robust și plin de el, ca un vânzător de pepeni, e nefericit... Și acum o crezi tu însăși. E desgustător.

MARIA

Știu că niciodată nu l-ai prețuit și nu ți-ai dat oste-neala să-l înțelegi... Eu sunt cea mai bună prietenă a lui, de ani de zile... și-l cunosc.

OMU

Ce vrei să înțeleg? Este o mediocritate domestică plină de pretenții juvenile... Are o vocație de megafon al «noutăților» și e mândru de asta...

MARIA

Băllan este foarte capabil... Este de pe acum un savant.

OMU *exasperat*

Este un prost...

MARIA

Știu că totdeauna l-ai persecutat.

OMU *uimit*

Eu l-am persecutat pe Băllan?... Te pomenști că sunt un invidios?... că îl pismuesc fiindcă îl simt superior?...

MARIA

E altceva... El încă nu și-a dat măsura și are nevoie să fie sprijinit... E un deschizător de drumuri. Intr'o zi țara românească are să fie mândră de el...

OMU

Te-a zăpăcit atât de rău cu prostiile lui?... cu psihanaliza prezentată ca o revoluție?... cu aceste apucături de arivist în știință?... cu procedeele de șarlatan în profesie?... — *constată furios, amar* — Ah, tu ai devenit arbitru între noi.

MARIA

Știi părerea dumitale despre psyhanaliză... Dar mai sunt și alte multe păreri... Claparède, care nu e oricine, a spus că « opera lui Freud constituie unul dintre evenimentele cele mai importante din câte a înregistrat până azi spiritul omenesc... ».

OMU pierit sufletește, bănuind îndelungul lor comerț intelectual

Cu ce glas ți-a cetit acest pasaj și cu ce gest l-ai tămâiat, de l-ai învățat pe dinafară? Ce mărgele intelectuale ți-a pus la gât de te simți și tu o inovatoare, un spirit liber de prejudecăți?... Sunt atâtea moduri în care mediocritatea simte nevoia să fie lingușită, ca să-și uite destinul de serie... — *sună telefonul, el ridică receptorul* — Da... eu... nu... nu... rugați pe d-l ministru să mă scuze, dar nu pot veni — *închide*.

MARIA

George, eu te admir, dar ai o personalitate prea tiranică... Nu poți tolera pe nimeni în jurul tău... Nu admiți alte păreri decât ale tale, orice te contrazice te înfurie... Învață-te să respecti și părerea celorlalți...

OMU furios

Cum o să respect această părere nătângă a ta, în numele căreia îmi ceri să respect părerile tuturor proștilor?... Nu-ți dai seama ce negliobie îmi ceri? La ce incoerență mă îndemni? Ce poate însemna această frază neroadă: « să respecti și părerea altuia? ». Nicio părere din lume n'are drept la stimă numai fiindcă e o părere... Singurul lucru care trebuie să fie stimat e adevărul... N'am cerut nimănui niciodată să-mi respecte părerile, căci nu sunt infirm intelectual, ci dimpotrivă să le combată, onest, dacă li se pare că e cazul...

MARIA

Și când ți le combate cineva te înfurii și jignești ...

OMU

Să mi se răspundă la fel și așa până la sfârșitul sfârșitului — *cu o ironie scăzută* — Maria, am să-ți spun un secret pe care dacă faci un mic efort, ai să-l înțelegi: Eu cred că există un adevăr indiferent la milioanele de păreri, un adevăr obiectiv, supraindividual, dar nu mai spune la nimeni secretul acesta ... Deocamdată îmi pare că vrei să mă convingi că ești și tu o personalitate persecutată de mine și că te simți infinit mai bine în tovărășia lui Băllan, care știe să-ți administreze balsamul lingușirii, găsindu-te probabil și pe tine un posibil geniu neînțeles.

MARIA *fierbând*

Îți repet că nu sunt alături de acest om decât pentru că e nefericit ... Nespus de nefericit ... Dar nu vrei să înțelegi ...

OMU

Nefericit flăcăul acesta care respiră sănătate prin toți porii? Nefericit temperamentul acesta de jucător de poarcă? Ei bine, până și comedia asta pe care o joacă numai ca să te înduioșeze și astfel să te cucerească, îmi dă măsura josniciei lui ... Acum o sută de ani când nu se știa că tuberculoza e contagioasă, mulți, ca să câștige grațiile vreunei femei mai slabe de inimă, făceau pe tuberculoșii, pe blestemații de soartă, pe nenorocoșii, pozau în marile figuri ale nefericirii ... — *și dintr'odată cu o furie exasperată vine spre ea o cuprinde brutal cu amândouă mâinile, o sguduie crispat*

Ce inteligență de moluscă îți îngăduie să vezi în el un om cinstit și nefericit, dar în același timp să chinui în mod bestial un om ca mine? ... Uite ce-ai făcut din căsnicia asta în câteva luni: un iad ...

MARIA *însăimântată*

Nu... nu vreau să pui mâna pe mine... Nu admit să te porți cu mine astfel... Sunt în stare de orice...

OMU

Atunci înțelege că nu mai poți să rămâi nevasta mea...

MARIA *exasperată*

Ei bine, prefer să nu mai fiu nevasta ta...

OMU *totuși îngrozit*

Maria, nu-ți dai seama ce spui...

MARIA

Ba îmi dau foarte bine seama ce spun și ce fac... Nu voi mai fi doamna profesor doctor Omu... Am și plecat... Prefer să mă întorc într'o odaie săracă la prietenele mele, cu care am stat ani de zile.

OMU *privind-o amar*

Mi s'a spus totuși că ai încercat să te sinucizi din pricina mea...

MARIA *iritată, întăritată*

Poate... Nu-mi mai aduc aminte... Nu te mai iubesc — iese.

OMU *rămâne încrămențit în mijlocul camerei, nu-i vine să creadă, apoi se prăbușește în fotoliu, palid istovit*

Și femeea asta a încercat totuși să se sinucidă din pricina mea... *se prăbușește tot mai mult în el însuși.*

SCENA IV

OMU, GURĂU

GURĂU *intră scos din sărite, se cunoaște că a venit în fugă cu mașina*

Ascultă, mă Gogule ce e cu tine? Te-așteaptă un amfiteatru întreg, să te sărbătorească. Un ministru... un ambasador... rectorul și decanul au umplut cancelaria Institutului de fum de țigare așteptându-te... și tu... și tu — *Omu nu face niciun gest, în fotoliu, parcă nici nu l-ar vedea* — dormi?... ce e cu tine?...

OMU *absent*

Spune-le că nu pot să viu...

GURĂU *furios*

Cum nu poți să vii?... Lasă mofturile... O să creadă că găsești prea mică decorația...

OMU *izbucnind*

Ascultă, Gurău, nu găsesc că e nimerit să primesc o decorație în ziua în care nevasta îmi mărturisește că mă înșală...

GURĂU *stupefiat*

Ce mai e și asta? Ce vrei să spui?

OMU

Ești sadic... vrei să-ți detaliez nenorocirea... Ți-am spus... Gata...

GURĂU *nedumerit*

Maria te înșală?... — *devine grav* — De, sunt riscurile meseriei — *se corijează* — Ale meseriei de bărbat,

nu de medic... Intr'o lună mă însor și eu și am însemnat asta ca o posibilitate, așa cum în bugetul Sanatoriului am și rubrica «neprevăzute...» Nimeni nu poate împiedica se pare creșterea unghiilor și a părului... E un mod de a vorbi, firește... Și acum, hai la Institut...

OMU *slab dezolat*

Nu pot, Gurău... S'a rupt ceva în mine... Nu mă pot gândi la nimic... Sunt un naufragiat dus de puterea șivoiului. Nu pot măcar întinde mâna să mă prind de o epavă...

GURĂU *impresionat*

Maria, unde e?

OMU *fără să-l privească*

A plecat... adineaori...

GURĂU

Zici că ți-a mărturisit ea că iubește pe altul?... — *reflectează* — De Gogule, din nefericire nu suntem singurii bărbați în hemisferul nordic...

OMU *șuerat*

Nici singurii măcar pe aceeași stradă...

GURĂU *brusc melancolic*

Nu pot totuși să uit că fata asta a încercat să se sinucidă pentru tine... — *nu-i vine să creadă parcă* — Acum șase, hai șapte, luni... Ți-a spus și numele lui?

OMU *sdrobit, în fotoliu mai mult în șoaptă*

Băllan.

GURĂU *sărind în sus*

Bălan? — *aleargă, îi ia pardesiul și pălăria din coridor* — Nu te înșeală... Hai la Institut... Hai repede...

OMU

Nu merg...

GURĂU

Ba mergi... Și-a bătut nevestă-ta joc de tine... Nu te înșeală...

OMU *nervos*

Cum nu mă înșeală?

GURĂU

...Hai, repede la Institut... Nu te înșeală... Știu eu ce spun...

OMU

Gurău, nu fii stupid... Cum poți să «știi» tu?...

GURĂU

Iacă... știu... Imbracă pardesiul...

OMU

Gurău, tu judeci după tine... Tu ești un rudimentar... Amorul tău e campestru... ancilar... Numai pentru tine poate exista o asemenea frază: «Nu te înșeală... știu eu».

GURĂU

Nu mă plictisi aci cu dialectica ta psihologică...

OMU

Nu mă plictisi nici tu cu vorbe... atunci când eu sunt sdrobit de fapte...

GURĂU

Eu, vorbe?... Toată viața mea nu am pus preț decât pe fapte.

OMU *exasperat*

Ei cum, fapte, Gurău... Ce vrei să spui? Unde sunt faptele aci?

GURĂU

Fapte, domnule, nimic de cât fapte...

OMU

Ai vorbit tu cu el? cu ea?

GURĂU

Până nu mi-ai spus tu, nici n'am bănuit că e ceva între ei...

OMU

Atunci?

GURĂU

Nu pot să-ți spun... E un secret pe care nu ți-l pot spune.

OMU

Gurău, n'aș putea să-ți spun că e în joc viața mea... Dar mă tem că mi-e în joc mîntea... Simt că înebunesc, Gurău... Nu mai există pentru mine altceva nimic...

GURĂU *a rămas mult pe gânduri, se frământă, pe urmă se decide*

Dar e un secret medical... Fac apel la conștiința ta profesională...

OMU *în picioare, sprijinit, șoptește*

Da...

GURĂU *se uită spre ușă, apoi îi spune ceva la ureche.*

OMU *tresare, mai curând îngrozit*

De unde știi asta?...

GURĂU

Mi-e nepot... Eu l-am dat la medicină... Un accident de motocicletă în vara în care și-a dat bacalaureatul... Era un mare sportiv...

OMU *stupefiat se lasă moale în fotoliu.*

N'aș fi crezut niciodată... Avea o figură de biruitor...

GURĂU

E profund nefericit... Ascunde totul... dar am ochii asupra lui... De două ori a încercat să se sinucidă... Hai la Institut...

OMU *sfârșit, obosit, sincer*

Nu pot Gurău... Nu mă interesează nimic... nimic...

TABLOUL XII

Salonul de lectură al Sanatoriului, de astădată întreg. Lacul rămâne deci vizibil numai spre dreapta. În afară de pian, de masa de corespondență, acum e în scenă și o masă de rummy cu plăci, o altă masă de șah, fotolii ici colo. E de fapt o imensă verandă acum închisă. Toamnă târzie, siluete negre de copaci, pădurea peste lac, frunzișuri mai rezistente galbene roșcate. Pensionarii casei sunt toți la masă... Singur Omu, neliniștit, tras la față, cu ochii mistuiți, cu gesturi desarticulate e în picioare la masa de rummy se joacă absent cu plăcile, construind unele figuri pe care le dă rămă cu gesturi întârătate.

SCENA I

OMU, apoi DORA, mai târziu DAGOE

DORA

Domnule profesor, nu veniți la masă?...

OMU

Nu, Dora, mulțumesc... n'am poftă de mâncare...

DORA

Eu credeam că sunteți flămând... Toată noaptea ați avut lumină în cameră... Cred că ați lucrat mult... N'ar fi bine să vă duc prânzul sus...? Poate că veți mânca mai târziu...

OMU

Nu, Dora, mulțumesc, nu pot să mănânc... E de prisos...

DORA ridică din umeri și vrea să plece, el o oprește din prag.

OMU

Pe cine ai trimis cu scrisoarea mea...?

DORA

A plecat un om dela magazie, căci șoferii sunt amândoi ocupați... A plecat până la șosea, pe jos dacă nu găsește vreo ocazie... Acolo ia autobuzul...

OMU

Văd că nu s'a întors...

DORA

A plecat abia acum o jumătate de oră... Nu cred că va fi aci înainte de patru... Știți... e și domnul Administrator plecat de azi dimineață la București.

OMU *construiește iar figuri, întărâtat*

Mulțumesc... — se duce apoi și privește câteva clipe spre lac, pe urmă revine la masa de rummy. Intră Dago, în jumătate uniformă de silvicultor, nedumerit, cu un plic în mână se uită la Omu, îl vede prea agitat și-l privește cu teamă. Omu îl descopere brusc, vede plicul și vine nervos spre el, îi smulge plicul din mână, vede că e altceva și își iese din sărite — Ce prostie e asta? «Vă rugăm să luați măsuri, odată cu venirea iernii...». Unde e scrisoarea pe care ți-a dat-o doamna?

DAGOE *speriat*

E la mine...

OMU *scurt*

Dă-o încoace...

DAGOE *deși poartă o scurtă, neștiind ce să mai spună*

E... e... în haină...

OMU

Ai găsit-o acasă?

DAGOE

Da... da... am găsit-o acasă...

OMU

I-ai dat scrisoarea chiar în mână?... Te-a lăsat portarul să te urci sus?...

DAGOE *cu o falsă certitudine*

Cum să nu mă lase? I-am spus că am o scrisoare pentru doamna... — *pripit* — Mă duc s'o aduc din haină...

OMU

Ascultă, mai era cineva...?

DAGOE *grăbit și fricos*

Mă duc s'o aduc... numaidecât... — *iese repede.*

OMU *așteaptă nervos, se plimbă prin cameră, vede că Dagoe nu mai vine, iese în prag, strigă spre culoare*
Unde e omul ăla cu scrisoarea?... — *intră Gurău, aruncând pardesiul într'un fotoliu.*

SCENA II

OMU, GURĂU

GURĂU

Nu e nicio scrisoare, Gogule...

OMU *încrămenit*

Cum nu e nicio scrisoare?... A fost un om aci cu ea...

GURĂU *îl privește scurt, compătimitor*

Ț-ai speriat, te-a crezut nebun și nu a mai știut cum să scape de tine. L-am întâlnit aproape fugând, pe culoar.

OMU *uluit*

Mă credea nebun...

GURĂU

Și dacă îmi dai voie să ți-o spun, cred că nu e nici singurul care crede asta, în sanatoriul acesta... Pensionarii noștri au început să te considere cam camarad...

OMU *aprins*

Gurău, lasă prostiile... Omul acela era dement sau imbecil... A fugit cu o scrisoare dela Maria, trebuie să-l găsească neapărat...

GURĂU

N'are nicio scrisoare... Eu viu acum chiar dela Maria...

OMU *încordat*

Ai văzut-o?... Ce spunea?...

GURĂU

Era de serviciu... pregătea masa prietenelor ei... costiță rumenită pe mazăre și compot... Era greu, că nu au decât o lampă de gaz...

OMU

De ce nu vine acasă?

GURĂU

E greu din punct de vedere tehnic... Altfel părea foarte mulțumită... Dacă ai contat pe nevoia ei de

lux, pe ispita belșugului... te înșeli... Se mulțumește cu puțin... Am impresia că n'ai izbutit s'o epatezi plimbând-o prin palace-urile și hotelurile de lux ale Occidentului... Dacă ai contat pe asta...

OMU

Gurău sunt nefericit... Nu mai pot să adun nimic din toată ființa mea... Nu pot să mai calc singur pragul casei, în care până acum șapte, opt luni, mă simțeam cu voluptate singur, izolat, de lume... Nu mai înțeleg nimic din toată viața mea...

GURĂU *pentru întâia dată mișcat*

Ascultă Gogule, fata asta te iubește...

OMU

Cum mă iubește, când mă chinue atât? Cum mă iubește, când nu e lângă mine, când toate preocupările ei de azi, sunt străine de mine...? Gurău, de ce nu vine înapoi, acasă?...

GURĂU *întunecat, ridică din umeri, vag nedumerit*

Spune că nu poate veni până nu-și trece Băllan examenul de docență...

OMU *amar*

Și tu spui că femeia asta mă iubește?

GURĂU *stăruie închis în el*

Te iubește...

OMU *iritat*

Nu fii stupid Gurău, câtă vreme șovăie între noi doi, nu poate fi vorba de iubire...

GURĂU

Numai tu ești în stare să complici atât de fără rost totul?

OMU

De ce nu vine acasă?...

GURĂU

Am întrebat-o și mi-a spus că nu poate suporta să fie suspectată neconținut... Faci rău că o întărești atât, prin tot felul de scene fără rost... O înțeleg și eu... Cum îți închipui că o astfel de femeie îl poate iubi pe Băllan?

OMU *furios și abătut*

Pe el îl iubește... Lângă el se simte bine, vocea și fraza lui o dorește... Gândurile ei cu ale lui se împacă... Pentru el, riscă totul... Poate că nici ea nu-și dă seama, dar pe el îl iubește. În clipa în care a avut de ales... când a fost silită să aleagă, pe el l-a ales...

GURĂU

Dar nu pricepi de ce l-a ales? Ești de un egoism sălbatec...

OMU

Tu nu mă înțelegi pe mine... Nu e niciun egoism în tot ceea ce fac. Dimpotrivă, nu e decât dorința ca o făptură ca asta să nu se piardă... E un copil... își supraevaluiază posibilitățile... Nu e în mine decât o nesfârșită dorință de a-i fi de folos... În copilăria ei, crede că s'a emancipat... Că nu mai are nevoie de nimeni... Nici nu știe cât îi mai pot fi de folos... Salvarea ei e numai în încrederea în mine... Altfel e pândită de toate rătăcirile. Eu știu că îi pot influența soarta, știu că e o făptură rară, care merită să fie

scutită de brutalitățile vieții... Dacă sunt chinuit atât, este pentru că știu că în fața conștiinței mele sunt răspunzător de tot ce se întâmplă unei asemenea femei de esență rară... Nu o pot lăsa fără apărare, învinsă tocmai prin ceea ce are mai bun în ea. Asta e tot... Cum poți să mă acuzi de egoism când e tocmai dimpotrivă? Altfel m'aș mulțumi s'o am ca amantă... Nu?

GURĂU *încet*

Pricep...

OMU *exasperat*

Nu înțelegi nimic...

GURĂU *cu o îndârjire continuă*

Pricep... Suferi ca un câine, fiindcă nu mai are nevoie de bunătața ta...

OMU *se oprește din mers înmărmurit.*

GURĂU

Iți făcea atât de bine să fii bun... Cunosc otrava asta... Ai fost grădinar vreodată? Ei, eu am făcut și grădinărie... căci am făcut de toate... Nu e plăcere mai ucigătoare decât să vezi un arbust plăpând, întremându-se sub îngrijirea ta... să descoperi relele care-l duceau spre pieire, să-l plămădești cu mâna ta într-o formă nouă, poate mai frumoasă decât ar fi realizat-o cu oricare alt noroc... De ce crezi tu că stau atâtea mii și mii de maniaci în extaz în fața nouilor varietăți pe care le izbutesc? De ce contemplă cu fața iluminată, deschiderea treptată a unei corole învoalte? Există și un sadism al plăcerii de a perfecționa pe alții... Și mai ales o fată tânără... de soi bun... Asta poate da sens câtorva ani de vicață... Voluptatea de a proteja... e și ea o formă a posesiunii, a egoismului... O nobilă perversiune... dar perversiune:..

OMU

Trebue să ai mintea cu totul încâlcită ca să ajungi la astfel de concluzii.

GURĂU

Partea proastă pentru tine este că s'a contagiat și ea probabil dela tine... voluptățile se învață... Bunătatea ta a deșteptat în ea latențe de bunătate... care se vor cheltuite... Vrea și ea să... protejeze... Protejând pe Băllan ia cunoștință cu bucurie deasă, de propria ei putere... De altfel, în treacăt pot să-ți spun că n'am nicio stimă pentru oamenii buni. După mine bunătatea este caracteristică marilor excroci și criminalilor multipli.

OMU *înnebunit*

Gurău... fugi... de aci... fugi repede că îți dau cu ceva în cap.

GURĂU *gata să plece*

Vrei să cunoști acum și punctul meu de vedere, al Sanatoriului?... Ascultă, trebue să se termine cu această comedie... În situația asta nu mai putem anunța că aci se vindecă lumea de dragoste... Un farmacist chiel nu poate recomanda decent, loțiuni pentru creșterea părului... — *iese, Omu rămâne zdrobit pe gânduri.*

Intră Esmeralda și Berbecaru.

SCENA

ESMERALDA, BERBECARU

ESMERALDA

Berbecarule, hai prin parc să vedem culcușul ari-ciului.

BERBECARU *care se așezase într'un fotoliu*

Nu pot, că acum citesc ziarul... — *scoate o foaie.*

ESMERALDA

Ce ziar? Azi n'au venit ziare, că a fost eri sărbătoare...

BERBECARU *nedumerit*

Nu pricep ce spui...

ESMERALDA *s'a aplecat și a cetit data ziarului*

Asta-i vechiu de o jumătate de an... Ești nebun?... Aruncă-l.

BERBECARU *uimit*

Cum o să-l arunc, dacă e bun? Nu e încă rupt...

ESMERALDA *înmărmuită*

Dar e vechiu... Uită-te la dată...

BERBECARU

Și ce importanță are dacă e vechiu?... Toate ziarele scriu mereu același lucru: crime, sinucideri, înmormântări, întruniri politice, discursuri, vizite ministeriale...

ESMERALDA *exasperată*

Ascultă Berbecarul, tu mă scoți din sărite... Atunci de ce mai citești gazeta?...

BERBECARU

Așa am obiceiul, Majestate. Trebuie să citesc în fiecare zi gazeta...

ESMERALDA

Ascultă, omule, tu ai să mă duci pe mine în mormânt... De ce *trebuie* să citești gazeta?...

BERBECARU

Sigur, trebuie să știu și eu ce se mai întâmplă pe lume. . .

ESMERALDA *furioasă*

Eu nu pricep ce cauți tu aci, de ce nu te duci într'un ospiciu de nebuni?

BERBECARU

Ești o proastă . . . Crezi că de două sute de ani s'a schimbat ceva pe lume?

ESMERALDA *scade tonul până la șoptă, foarte tulburată*

Berbecarule, crezi că de două sute de ani nu s'a schimbat nimic în lume? Tu crezi că sunt împărăteasă?

BERBECARU *firesc*

Te îndoiești de asta? Ți-am spus că ești o proastă.

ESMERALDA

Nu, dar am impresia că sunt unii pe aci care nu cred asta . . .

BERBECARU *tulburat și el*

N'are nicio importanță ce cred cei de aci. — *o ia puțin deoparte ca să-i spună un secret* — Ascultă, tu nu simți unde suntem? . . .

ESMERALDA *intrigată*

Unde vrei să fim?

BERBECARU *bate cu degetele, în rezemătoarea fotoliului*

Tu n'ai observat nimic?

ESMERALDA *caută*

Nu știi ce vrei să spui...

BERBECARU

Hm... hm...

ESMERALDA

Ce să observ?

BERBECARU

Tipii suspecti, care se dedau la tot felul de comicării grave?

ESMERALDA *convenind*

Da, e ceva destul de incoherent în modul lor de a se purta...

BERBECARU

Ei? — *aproape de ea de tot* — Tu nu simți că noi suntem într'un ospiciu de nebuni?

ESMERALDA *stupefiată*

E cu neputință...

BERBECARU

Daa? Și gratiile la ferestre? Și cei trei vlăjgani care se uită speriați la toată lumea? Și cămășile de forță? Ai stat vreodată serios de vorbă cu vreunul din ăia îmbrăcați în alb? Toți se socot medici... îngrijitori... și nu li se pare de loc suspect că nu vindecă niciodată pe nimeni... Am să-ți dau un exemplu. Eu am tratat vreo câțiva bolnavi care s'au făcut bine. Ei ce crezi?... Unul din ăia în alb mi-a spus că nu pot să fac pe nimeni bine dacă n'am un fel de hârtie în buzunar... Era unul care avea nebunia diplomei, mi se pare...

ESMERALDA

Va să zică suntem într'un ospiciu de nebuni?... De aceea nu pot eu să-i guvernez — *se frânge îndurerată* — Nu pot să mă înțeleg cu oamenii. Nu mă pot prinde de mintea lor, ca de muchile unor pietre tocite. Incercările mele nu izbutesc și truda mea e de prisos. E o mare nefericire să fii un monarh neînțeleș.

BERBECARU

Nu trebuie să faci oamenilor bine cu sila... E necorect. De ce nu abdică, Majestate?

ESMERALDA

Cum o să abdică dacă sunt monarh? Un șef de stat nu poate să abdice...

BERBECARU

Da, dar șefii de state omoară lumea... fac războaie...

ESMERALDA

Cei la care te referi sunt nebuni... Din păcate ai dreptate... Dar niciodată o suverană ca mine n'a omorât lumea, n'a făcut războaie?...

BERBECARU

Dar Crimeia?

ESMERALDA

Bestia de Potemkin... De aceea am și vrut să-l spânzur... E foarte greu să guvernezi... azi... Îți dă multă bătaie de cap...

BERBECARU

De ce nu lași miniștrii să guverneze?...

ESMERALDA

Toți miniștrii sunt periculoși... În toamna trecută unul a omorât cizzeci și trei de mii de oameni...

BERBECARU *îngrozit*

Cum asta?...

ESMERALDA

A dat ordin să nu se samene grâul... până nu iscălește el o hârtie. A iscălit prea târziu și zeci de mii de oameni au murit în vara următoare... de foame... Toți vor să semneze... orice... pe orice petec de hârtie.

BERBECARU

Cunosc un inginer foarte cumsecade care...

ESMERALDA

Atunci nu e ministru... Un inginer ministru, al meu, a omorât câteva sute de oameni, acum o lună de zile...

BERBECARU

Și asta, cum?

ESMERALDA

Avea nebunia discursurilor... A ținut un discurs la inaugurarea unui pod și podul s'a prăbușit...

SCENA

OMU, LIANA

LIANA vine, cu un șervet, cu o farfurie, cu un tacâm, pe care le aduce cum poate, ca să-l silească pe profesor să mănânce

A, nu mai merge așa... Azi e a treia zi de când nu mâncați ca lumea...

OMU *abătut*

Nu pot...

LIANA

Ce înseamnă asta, domnule profesor? Trebuie să aveți voință... — *așează masa.*

OMU *istovit*

Ești o fată nespus de drăguță... îți mulțumesc, dar nu pot...

LIANA

Poate că ar fi mai bine să vă întoarceți acasă?

OMU

Mi-e cu neputință să rămân singur în casa aceea... Aș aștepta încordată în fiecare clipă, aș distila minutele. Aș sta spânzurat de clopoțelul soneriei...

LIANA *adânc impresionată*

Suferiți atât de mult?

OMU *după un timp, sfârșit*

Da...

LIANA

Ei bine dați-mi voie să vă dau un sfat... Cine suferă din dragoste...

OMU *o întrerupe stupefiat*

Dumneata dai sfaturi? Dumneata ești o biată fețiță...

LIANA

De sigur... Dar eu am vechime, căci am suferit înaintea d-voastră din dragoste...

OMU *surâde vag amuzat, îi mângâie părul*

Asta-i cam adevărat...

LIANA

Ei, bine, fruntea sus... Trebuie să vă ascundeți suferința... — *el încearcă în zadar să mănânce* — Ea nu trebuie să știe nici pe departe cât de mult vă lipsește... Să nu bănuiască nimic... Uite, a început lumea să vie dela masă — *se întorc cei dela rummy* — Luați din compotul acesta... Are zahăr mult... și zahărul e bun la gelozie... știu asta din experiență.

OMU *zâmbește îndepărtat.*

Am nevoie?

LIANA

Pentru Dumnezeu, domnule profesor, puțină ținută...

OMU *zâmbește iar.*

Nu pot...

LIANA

Zâmbiți mereu... așa... Trebuie să păreți nepăsător... Mai ales... mai ales... nu trebuie să vă vadă ea în halul acesta... — *îi îndreaptă ținuta* — Dacă intră acum pe ușă?...

OMU

Cine știe unde o fi acum?

LIANA *mirată*

E aici... nu știți? A venit cu domnul Gurău... E cu doctorul Băllan la masă...

OMU *pierdut, parcă*

E aici? — *împinge tacâmul într'o parte, se prăbușește în fotoliu* — E cu Băllan?

GURĂU *care a intrat și s'a oprit ascultându-i*

Ascultă doctore, gelozia asta stupidă e fără niciun sens.

OMU

Nu pot să mi-o închipui alături de acel bărbat...

GURĂU

Atunci e bine. Inchipue-ți că nu e lângă el.

LIANA

Domnule administrator, dumneavosatră nu știți ce e iubirea...

GURĂU

Ei, asta-i, nu știu... E un mod neserios de a face literatură proastă în jurul unui act sănătos... simplu și universal... Sunt unii care se simt mai breji și nu vor să facă lucrurile așa cum le face toată lumea...

LIANA *jignită, stupefiată*

Asta credeți despre iubire?...

GURĂU

O boală colectivă care nu se poate vindeca deoarece victimile sunt mândre de propria lor suferință... Fac mult caz de ea cei care nu au altceva de făcut... Preocupările unei societăți în descompunere, fără ideal... Intr'o societate bine organizată, în care fiecare ar fi silit să muncească, nimeni nu ar mai avea timp pentru astfel de ocupații frivole... Da, domnișoară, este o psihoză întreținută artificial de munți de literatură mediocră... și de mii de teatre și cinematografe.

LIANA

Credeți sincer că dragostea va dispărea vreodată?
— *sufere în mod vizibil, numai la gândul acesta.*

GURĂU

Mai mult decât sigur... Va părea atunci de mirare că un instinct atât de simplu a putut să dezorganizeze viața întreagă a unui om și să provoace atâta literatură, căci din păcate nu se poate tăgădui că aproape întreaga literatură a lumii, din toate timpurile se învârtește în jurul teribilei probleme, dacă Ioana se culcă...

LIANA *jignită*

Domnule Administrator...

GURĂU

Asta e cuvântul, ce să-ți fac? Toate celelalte sunt și mai indecente... — *reia* — cu Ion sau îl preferă pe Nicolaie și nesfârșite variații pe aceeași temă... Mai ales dacă se va descoperi, ceea ce este probabil, și o metodă sigură pentru cercetarea paternității, asta mai mult ca să nu se împăuneze unul cu isprava altuia... totul se va simplifica. Atunci furia exclusivității, pervertirile geloziei, orgoliul sălbatec în chestiuni simple vor părea de răs... Virilitatea excesivă a unora nu va părea mai de stimat ca pofta de mâncare a altora... Atunci nu se va mai vedea un savant în toată firea, făcându-și probleme de viață și de moarte din fustele unei femeiuști de douăzeci de ani...

OMU *aprinde o nouă țigare, răspunde deși avea aerul că e absent*

Concepția ta despre instinct este primară, dar ai dreptate Gurău, este concepția curentă... De aceea, pentru această gingașă fată, speriată de ziua de mâine... — *arată pe Liana* — să punem lucrurile la punct... Iubirea, în înțelesul de azi, cel literar, cum spui dumneata, nu se întemeiază pe instinctul de conservare al speciei, cum se învață pretutindeni, ci pe alt instinct mult mai intens și mult mai prețios: instinctul

afirmării eului, instinctul de a fi distins, este instinctul care aduce diversitatea și calitatea în istorie. Sentimentul, inerent lui, este sentimentul preferinței, iar dorința corespunzătoare, este dorința de a fi preferat... — *bea furios* — Nu mai căuta... Nu ai să găsești asta deocamdată în niciun tratat biologic... Dar fă un semn la batistă și ține-o minte... Iubirea este preferință pură și va exista cât timp va exista specia omenească, pentru că instinctul afirmării eului este specific omului... N'ai nicio grijă domnișoară, societatea viitoare va accentua rolul iubirii, nu-l va diminua... căci vor fi etern femeii preferate... — *în clipa asta intră Maria cu Băllan, el îi privește sarcastic* — și bărbați preferați. — *cei doi s'au așezat la o masă vecină, Omu parcă se frânge.*

LIANA *în șoptă*

Domnule profesor, ce-i asta? Fiți tare... Ciocniți cu mine...

OMU *parcă ar vrea să lovească*

Ce îndrăsneală? — *se chinue.*

LIANA

Domnule profesor, avem sau n'avem un pic de mândrie? — *ciocnesc* — Hai să jucăm ping-pong. Nu trebuie să vadă cât suferi.

OMU *hotărât acum să fie vesel*

Eu sufăr? Dar prezența unei femei este un premiu și prezența dumitale domnișoară Liana este un dar, pentru care bărbații vor lupta ca să se distingă... — *ciocnește viu cu ea.*

GURĂU *bucuros de veselie lui*

Nu e prea rău cum ai întors lucrurile...

OMU

Firește poezii năzuiesc spre glorie, luptătorii cauzelor drepte vor biruința deplină, savanții vor academii, dar dacă acestea nu aduc și un surâs de femeie pe deasupra, nu sunt complete. În cele mai pure întreceri

ale spiritului premiul este o statueta fragilă și grațioasă și totuși vie care se dăruiește pe ea însăși... a cărei judecată este acceptată cu încredere. Este încrederea în intuiția femeilor când e vorba de selectarea valorilor...

GURĂU *cu dispreț*

Ah, parcă nu știm cum selectează cele mai multe femei valorile. Să fie la ele acolo...

OMU

Nu e vorba aci de cele multe... Nu ne interesează decât excepțiile în înălțime. Ele singure sunt necesare — *se gândește o clipă la el însuși, ciocnește foarte vesel* — E adevărat că nimeni nu poate dori ceea ce nu cunoaște încă... Dar după ce a cunoscut... — *o privește cu admirație pe Liana* — Mulțumesc pentru darul prezenței dumitale tânăra mea prietenă... Dacă o stea cade... răsare alta.

SCENA

ACEEAȘI, ESMERALDA

ESMERALDA *grăbită, solemnă, vine întins la Omu, se oprește în dreptul mesei lui și-i spune cu voce tare, teatral adresându-se, din obișnuință întregii asistențe.*

Generale, mi s'a raportat că suferi din dragoste... ca un tigru înjunghiat. Toată ființa dumitale este crud chinuită. Te felicit călduros... Suferi din dragoste, generale... Rănile iubirii sunt cele mai glorioase și se poartă ca decorațiile...

GURĂU *ca și ceilalți, consternați de gafa ei, a vrut s'o întrerupă fără să izbutească*

Majestate... ascultă ai nimerit...

OMU *dintr'o dată furios, pornit parcă pe răfuială*

Iubire? Iată iubirea... — *a luat-o pe Maria de mână, și a adus-o silită în mijlocul tuturor* — Femeiea aceasta acum câteva luni a încercat să se sinucidă din pricina mea... A adus-o un infirmier pe brațe... Curgea apa

șiroaie de pe ea, și era plină de ierburi din fundul lacului... Nu e mult de atunci, de când îmi rostea numele cu atâta stăruință, încât de sigur că buzele ei, mai oneste decât inima ei, nu izbutesc încă să se desbارة de el... Nebunie este să clădești pe inima femeii... Uitați-vă la ea... Intr'o seară mi-a spus că visul vieții ei ar fi să mă aștepte seara, așa cum mă așteaptă câțelul meu, cu inima lipită de ușă... Uitați-vă la ea...

MARIA *iritată*

Și ce vrei acum dela mine?

OMU *furios*

Să fii acolo unde e locul convenit unei soții, acasă... — *vrea să continue furios* — să nu te dai în spectacol.

MARIA *firesc*

Foarte bine, mergem acasă... Chiar acum... — *îl ia de braț și salutând circular a și pornit spre ușă târindu-l.*

OMU *descumpănit, privește în jurul lui ca să vadă dacă el a înțeles bine, dacă e cineva care să priceapă ceea ce se întâmplă*

Ce-i asta? — *interferat, cu privirea aiurită* — Vreau să vii acasă... — *Dar nimeni nu pricepe nimic.*

MARIA *smucindu-l de mână*

Foarte bine, hai acasă — *trage de el, spre ușă.*

OMU *zăpăcit cu totul*

Dar, dar — *nu mai găsește, se întoarce spre ceilalți luându-i parcă martori ai inconsecvenței femești* — Dar spuncai...??

MARIA *dârză*

Hai acasă...

OMU *se lasă târât, stupefiat, ceilalți nu sunt mai puțin aiuriți.*

DORA *urmărindu-i cu privirea*

Am să-ți spun o taină... Soția profesorului așteaptă un copil...

GURĂU *surprins cu totul, apoi limpede*

Atunci s'a rezolvat și problema nevoii de a proteja... E o chestiune pe care ar trebui să încercăm și noi s'o ducem la capăt — *cu simț practic* — Bine că-mi adu-seși aminte — *săruiitor către Esmeralda* — Majestate, v'am rugat să-mi dați un sfat în privința cumpărării viei acelea...

ESMERALDA *cu un aer distrat*

Ce vie?

GURĂU

V'am vorbit de o vie pe care vrem s'o cumpăr dela domnul Berbecaru.

ESMERALDA *doct și autoritar*

Ai cumpărat-o?

GURĂU

Am încheiat actele...

ESMERALDA

Ai plătit-o?

GURĂU

Nu, am dat numai un acout...

ESMERALDA

Foarte bine, ai pierdut numai acoutul... Vânzarea e nulă... N'ai cetit actele cu atenție... Via este avere dotală de gradul doi... — *iese majestuos*.

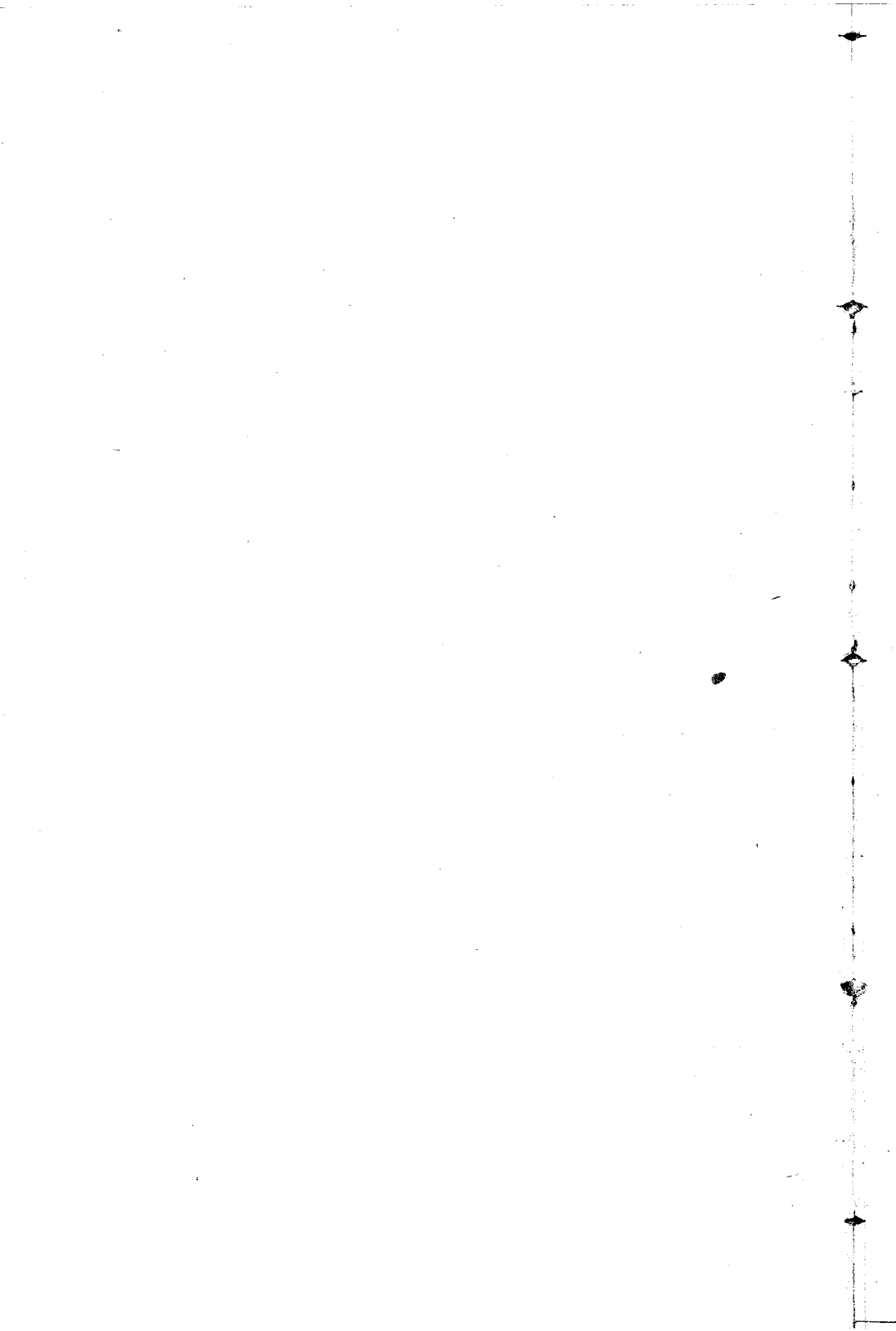
GURĂU *rămâne năuc*.

SFÂRȘIT

DONA DIANA

COMEDIE IN GUSTUL RENĂȘTEREI,
IN ZECE TABLOURI DUPĂ MORETO

PERSOANELE

DON DIEGO

» CEZAR

» LUIS

» GASTON

MARTIN

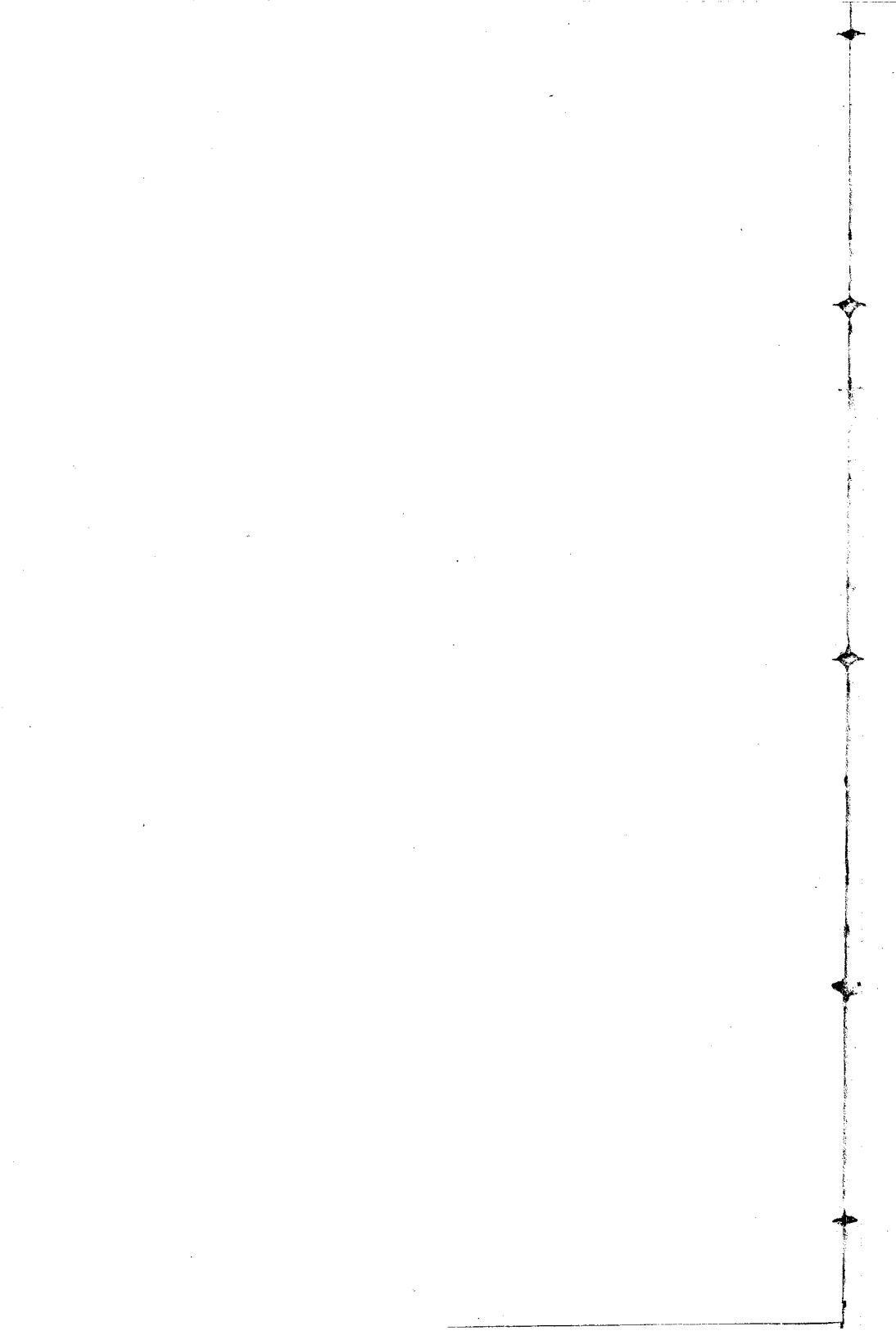
DONA DIANA

DONA LAURA

DONA FENICIA

FLORETA

CURTENI. VALEȚI

TABLOUL I

O sală mai retrasă în Palatul Principelui Barcelonei. În partea dreaptă, Dona Fenicia, îmbrăcată aproape în negru, se plimbă agitată cu privirea melancolică; în unele răstimpuri rămâne abătută pe gânduri, se frânge pe loc într'un soi de stare de prostație.

De după colțul din stânga al sălii, mascat cu coloane și draperii, Dona Diana, Dona Laura, Martin și Floreta, ascunși, urmăresc cu atenție încordată, toate mișcărilor neliniștitoare ale Doinei Fenicia. Fug speriați după perdele de câte ori li se pare că ea vine spre ei, iar când ea se depărtează, aleargă repede în față, ca s'o poată urmări în voie. Acum ea se apropie de o masă pe care e o cupă de cristal. Ocoleşte mesciara, cu pași de ritual parcă, apoi cu o strâmbătură greu de lămurit, prinde cupa cu amândouă mâinile, bea din ea ridicând-o până deasupra capului, gustând numai din vasul care nu se varsă deși e răsturnat, fiindcă e gol... Parcă plânge apoi, privind desnădăjduită cupa.

ȘCENA I

DIANA, LAURA, FLORETA, MARTIN, FENICIA

MARTIN

Nu pot... Mi-e groază s'o văd... s'o mai ascult...

DIANA

Te înțeleg... Nici voi nu vă apropiați prea mult...
 Să n'o speriați
 Fiți cu băgare de seamă
 Lăsați-o să ofteze și să geamă...

FENICIA *ia cupa cu amândouă mâinile și o plimbă în adorație*

Cuvântul meu, steagul meu, steaua mea,
 Puteti să mă ucideți... dar cum îl voi uita? — așează
 cupa jos... își frânge mâinile sguđuită de o disperare
 subită...

Cine să-l apere de câinii din pădurea Renados

De lună... de primejdii...

Să-i fulgere Vinerea, fulgerul nădejđii?... — e cuprinsă
 de un soi de agitație.

DIANA *o arată cu un gest de compătimire și descu-
 rajare, apoi se întoarce către Martin*

Martin, te rog încearcă de poți să treci ușor

Pe lângă ea. Caută să fii nepăsător.

Nu-i vorbi dacă nu te vede sau tace...

Iar când te 'ntorci, la fel. Trebuie să știm ce va face.

MARTIN *face semn că a înțeles și apoi încearcă să
 traverseze cu un pas indiferent sala*

FENICIA *nu-l vede*

Până la moarte, negru... și dincolo de moarte...

— îl vede pe Martin, se fâsticește speriată — pune cupa
 pe mescioară și caută o ținută firească, zadarnic.

Martin ași vrea să... — nu găsește — Știi...
 Mergi departe?

MARTIN *înțelegător și respectuos*

Da, prințesă știu — bâlbâit — până la moarte...

FENICIA *și-a pierdut șirul gândirii*
Am să-ți explic Martin... Înțelegi?

MARTIN *vorbindu-i ca unui bolnav*
Intocmai prințesă... că e negru mă gândeam și eu.
o privește cu respect, dar sever
E curtea, 'ngrijorată, că n'ați dormit azi noapte.

FENICIA *aiurită... caută*
Dincolo de moarte — a găsit —
Martin, ce flori frumoase.

MARTIN *compătimând-o*
Da, prințesă... florile sunt foarte frumoase...
o privește iritat, dar respectuos
Rodiile vor fi și ele, azi, mâine coapte — iese

FENICIA *rămâne desarticulată, încurcată, iar se*
apropie de masă, își plimbă buzele pe buza cupei, o pri-
vește în extaz

DIANA *care a urmărit din partea cealaltă, către cei-*
lalți

Ce tristă nebunie.

FENICIA *mai privește cupa, o mai sărută*
El trebuie să vie... După bal
Era seară, el era alb... s'a asvârlit în fugă pe cal.

MARTIN *intră iar și vrea să treacă tot indiferent*

FENICIA *tresare, abandonează cupa în panică, și*
când el aproape a traversat sala, îl oprește

Martin, ași vrea să-ți spun o taină...

MARTIN *respectuos*

La ordin, principesă...

FENICIA *caută mereu*

Știi, în ceea ce privește florile... Adineaori
Poate ai crezut... spune... oare?

MARTIN *scurt, respectuos*

N'am crezut nimic principesă... — *iese.*

DIANA *către cei din jurul ei*

O, ce incoerență... și câtă impudoare...

FENICIA *reia cupa și continuă s'o privească în extaz.*

DIANA *și ceilalți năvălesc dintr'odată, ca o poliție sentimentală și dârză...*

FENICIA *cu totul surprinsă, are aerul că e pierdută.*
Nu se poate regăsi.

Diana...

DIANA *o arată sentențios*

Această umbră agitată și nerod pitită
Nu e nebună, cum s'ar crede,
Ci doar îndrăgostită.

FENICIA *speriată, bălbâie*

Diana știi... încă de mult... ai să 'nțelegi.

DIANA *cu desgust*

Ah, nu mai ești în stare nici vorbele să legi...
Am înțeles... și tocmai, pentru că am înțeles.
Mi-apare și mai jalnic, al dragostei eres — *o măsoară disprețuitor*

Ai putea să ne spui, ce căutai ascunsă aci
Intr'un colț unde nimeni nu te putea bănuși?
Te bâlbâi...? taci...? poate găsești pe semne
Că sunt firești aceste apucături nedemne?

FENICIA

Treceam din întâmplare... vream să...

DIANA *constată pentru ceilalți*

E de nerecunoscut — *cu oroare* — o mincinoasă...
Dar eri și-alaltă eri? Te urmărim de săptămâni...
Știm tot... Arată ce purtai în mâni...
arată inițialele cupei
Ne-ai putea lămuri, de unde ai această cupă?

FENICIA *nesigură*

Am găsit-o în sala de banchete...

MARTIN *grav*

Lângă-un castron de porțelan cu supă.

FENICIA *se îndreaptă pripit*

Ba nu 'n grădină.

DIANA *cu un ton sarcastic*

Mai caută — *i-arată stema* — Privește stema.

FENICIA *se înroșește, se bâlbâie.*

Diana...

DIANA *constată pentru ceilalți, în continuare ca un profesor la clinică*

Atât de jos s'a coborât... o hoață...
E o cupă dosită din palatul Gualatema

disprețuitoare către Fenicia
Ai corupt servitorii să ți-o fure.

FENICIA *încurcată*
Vream numai liniștită s'o admir.

DIANA *cu desgust*
E 'n stare acum să jure...

FENICIA
Eram doar curioasă...
Colecția lor de arme și de cupe
E precum cum știți, faimoasă...

DIANA *plină de autoritate mânioasă*
Vrei numai s'o admiri?
Uitați la ea, ridicula făptură,
Se plimbă în extaz cu un pahar la gură....

FENICIA *revoltată*
Nu sunt ridiculă...

DIANA *furioasă*
Dar ești bolnavă, fată...
Ai devenit o sdreanță
Nu mai mănânci ca lumea și nu mai dormi.
Râzi și plângi fără motiv, agitată
Oftezi fără speranță
Vorbești singură prin săli ca 'ntr'un delir.

FENICIA
Am slăbit fiindcă nu-mi priește aerul
Precum a spus și doctorul... — *sec* — Și nu mă mir.

DIANA *constatând în continuare*
Aveai un pic de demnitate... N'o mai ai...
Doctorul Curtții nu știe că l-ai indus în eroare,

Că-astepti nenorocită de-un an
 Să vie dela Vatican
 Cavalerul Guallatema
 Pe care-l crezi îndrăgostit de tine.

FENICIA deodată îndârjită

Vrea să mă ia de soție... sunt sigură că vine.

DIANA compătîmind-o

Nu pot să cred că-aveai prea multă minte
 Altfel nu ți se 'ntâmpla ce văd că s'a 'ntâmpat,
 Dar ți-ai pierdut și bruma de cap de mai nainte
 De ești 'n stare să crezi în mod naiv
 Că el se va întoarce la Castel
 Ca să te ia de soție,
 Numai fiindcă singura dată când ai vorbit cu el
 Ți-a spus o frază fără sens, un compliment.

FENICIA indignată, îndurerată

Ași vrea te rog să-mi explici
 Să risipești ceața,
 Ce altceva s'ar putea înțelege,
 Când el mi-a șoptit: Prințesă, e atât de bine aici
 Ași vrea ca acest danț să ție toată viața?

DIANA către ceilalți

Trebue să iubești, într'adevăr
 Ca să ai astfel de îndoieli
 Ca să devii atât de ridicolă...
oftează clătînînd din cap
 Ei bine, această nefericită...

FENICIA o întrerupe revoltată

Dar nu sunt de loc nefericită.

DIANA hotărînd cu autoritate

Ba da...
 Vedeți cât e de inconștientă...

Nu mai știe nici când, în mod logic,
Trebue să fie, sau nu, nefericită...

FENICIA

Dar mă simt nespus de bine așa cum sunt!

DIANA *ca un profesor, către ceilalți*

Vedeți prin urmare:
Nu doarme, nu mănâncă, oftează crunt
Vorbește singură
Se plimbă agitată...

MARTIN

Ca 'ntr'un castron de porțelan o lingură.

DIANA *continuând*

...Și-a pierdut mintea și toată
Demnitatea.
Face tot soiul de isprăvi ridicole
Adică tot felul de acțiuni care ar trebui să-i facă rău
Și-ar fi logic deci să caute să le evite....
Și totuși ea se simte fericită...
Nu e aci dovada că iubirea e ceva nefiresc?
Ceva strein firii și genului omenesc?
Aveți acum în față, o fată atât de pervertită
Că nici nu bănuiește că e nefericită...
Această iubire e prin urmare ceva atât de josnic
Că trebuie înlăturată de orice minte demnă...
Vom căuta deci s'o isgonim din acest palat
Unde s'a strecurat furișată dosnic
Intr'o seară de bal, cu luna, pe fereastră.
Feniei
Acum când te-am demascat și știm cine ești
Așteaptă 'n iatacul dumitale hotărîrea noastră.

TABLOUL II

Galeria «Dianeii», în palatul princiar. În mijloc o statuie de marmoră albă a zeiței Diana. Pe pereți tablouri mitologice, modificate. Au trecut câteva luni.

SCENA I

CEZAR, apoi MARTIN

Don Cezar stă sdrobot într'un fotoliu. Martin vine din stânga, îl vede surprins, îl privește, clătinând din cap cu înțeles, stând ceva mai înapoi și uitându-se în jurul lui cu teamă să nu fie văzut.

MARTIN *lui însuși*

E chiar așa! S'a așezat sârmanul.
Și stă cu capu 'n piept. Rău l-a topit aleanul.

CEZAR *suspină*

MARTIN

Oftează! E jale, dacă a luat-o cu oftatul.
Hai să vedem, cine mi-a 'nfrânt băiatul!
se apropie prevăzător.

CEZAR *mereu frământat, abătut*

De ce? de ce anume ea, făptură
Cu inima neomenească, dură?

MARTIN *lui însuși*

Ghicii... Diana, cu mândria-i de oțel
Mi l-a smintit acuma și pe el...
venind în față — Mărite Prinț...

CEZAR *ridicându-se surprins*

Ce s'a 'ntâmplat...?

MARTIN

Iertați-mi îndrăsneala...

CEZAR *bucuros când îl vede*Martin? Chiar tu, muntean de-ai noștri?
Bine venit să fii...MARTIN *surâzând*Așa de vesel dintr'odată, luminate domn?
Imi pare cam ciudat! Dar las' că e mai bine
Să-ți înfrânezi durerea... Să te aduni din somn.
Acel care-i stăpân pe sine,
Cătușe dacă-i pui, tot liber e.

CEZAR

Ce vrei să spui? Că nu pricep nimic...?

MARTIN

Nimic, într'adevăr? De ce să te ferești,
Prea strălucite?
E mai ușoară suferința când o spovedești
Unui prieten înțelegător ca mine.
Dar parcă-i mare taină de ghicit?
E limpede, sunteți îndrăgostit.

CEZAR

Te 'nșeli, prietene.

MARTIN

O, nicidecum.
Și-apoi nu, zău, tocmai acum
Să mă 'nvățați să recunosc iubirea?
il privește cu înțeles
De unde nu e foc, nu iese fum.

CEZAR *convins*

Vorbește... Vii cu ceva?

MARTIN

Cu toată inima, cu ochi ce știu să vadă.
Imi sunteți drag, sunteți mlădiță tânără,
Prinț pe deasupra, priceput la spadă.
Ba încă și muntean de-ai noștri.
Cu astea vin mărite domn. Și poate,
Dacă ai să faci ce spun, ies toate
Așa cum trebuie să iasă... bine!

CEZAR *îl ia încrezător de mână*

Martin, să mă încred în tine?

MARTIN *după ce s'a uitat împrejur să vadă dacă
nu-l aude cineva*

Acuma prea mărite, cine-i?... Vrei să-mi spui?
Fenicia cumva? sau... nu-i...
Să zicem, Laura?
Dar poate, cine știe, e Diana
Frumoasa care va purta coroana
Acestui principat? Așa e?... Hei!
Te prinse și pe dumneata în mreaja ei.
Ne'nduplecata și semeța mreajă.

CEZAR

Prietene, e oare de mirare? Parcă e o vrajă,
De cum se frâng atâtea inimii mândre...

MARTIN

Asta-om vedea-o, prințul meu iubit,
De e minune ori de-i altceva.
Acum prea cinstite domn, eu te-ași ruga,
Să-mi spui cu deamănuntul cum s'a 'ntâmpilat
De ai ajuns aci...

CEZAR

M'au ispitit aceste mari serbări
 Ce-au dus departe până peste mări,
 Renumele măreț al Barcelonei,
 Iar câte se mai povestesc pe scama Donei
 Diana, cerbicia ei, poate și-acestea...
 Că știi că i s'a dus în lume vestea...
 Și-apoi dece să mint? — dorința
 Contelui, ca să-și mărite fata
 Cât mai curând, îmi îmboldi de-asemeni năzuința
 Căci contele de Maves — vâr cu mine — și prințul
 din Bearn
 Amândoi nespus de increzuți, se declară gata
 — La curtea tatălui — să 'ncearcă aventura.
 La început, nu mă gândeam anume,
 Ci doar așa, pe muchea unei glume
 Cerui prietenilor mei — modesta — învoire
 Să-i întovărășesc la jocul de-a războiul...
 Deci la acest «turnoi», venind cu ei
 A fost, când am văzut-o 'ntâia dată.
 Mi s'a părut așa și așa. O fată
 Cum sunt atâtea altele. De neam fără 'ndoială,
 Dar fără farmec sigur; iar de iubit
 Cu gândul nu gândeam.
 Intre timp s'a înțețit jocul de-a războiul.
 După cum știi, m'a ajutat norocul
 Și învinsei în lupte de tot soiul.
 Iar numele meu, vestit cum cere jocul
 Pentru cavalerul care iese 'nvingător,
 Fu lăudat cu vuet de popor.
 Mai mult din curiozitate fără 'ndoială,
 Decât din alt îndemn,
 Mi-am ridicat privirea spre loggia de gală
 Unde era Diana și Curtea ei.
 Pândii așa 'ntr'o doară vre-un semn
 De interes...
 Asta e tot, și-acesta fu 'nceputul.

MARTIN

Acum am înțeles!

CEZAR

Uimit, descoperii că mândrul chip
 E numai nepăsare plictisită.
 Aceasta-mi atâță orgoliul. Reînoită
 Indoită, puterea mi-o simții. O furie de leu
 Mă 'mpinse la atac, și brațul meu
 Minuni făcu...
 Văzduhul tot se legăna 'n talazul
 De vuete-al mulțimei, cum ai văzut și tu.
 Eu însă nu vedeam decât,
 Că rece, tot mai rece, devenea obrazul
 Dianei. Un chip de marmoră și-atât...
 În mijlocul mulțimei ce fierbea ca lava,
 Fruntea ei albă nu părea să fie,
 Privindu-mă, decât dispreț și ironie.

MARTIN

Aceasta fu de nu mă 'nșel otrava!

CEZAR

M'am zăpăcit, părea că mă cuprinde besna
 Mi s'a 'nmuiat deodată brațul, glesna
 Și biruit, pe loc am părăsit arena.
 De-atunci zadarnic caut să 'nțeleg,
 Căci par'că nu mai sunt un om întreg.
 Frumusețea ei, pe care — nici n'o băgam în seamă —
 Acum, când m'a jignit cu recea ei mândrie,
 O urmăresc cu adorare și cu teamă,
 Cu fiecare zi un farmec nou
 I-adaog fericit. Ca un ecou
 Cotropitor, domnește chipul ei în mine.
 De fugit nu mai pot și să rămân aproape
 Nici vorbă. Imi simt privirea arzându-mi sub pleoape.
 Mă bălbăi de sfială și rușine.
 Vezi, inima de vrei să ți-o 'nțelegi
 Cu mintea zăpăcită te alegi.
 Disprețul rece-l răsplătești cu gingășie;
 Trufia nemiloasă, cu dor și duiosie.

Poftim, de ești în stare, explică-mi te rog jocul:
Privirea ei de ghiată, văpăi totuși împarte.
Crezi că te 'nghiață gerul, dar te dogoare focul.

MARTIN

Ce-i poezie 'n asta, o las acum deoparte.
De altfel prințul meu iubit, ce să mai spun?
Așa e omul. Nesocotește cu dispreț
Ceea ce are sigur, dar același bun
Ii pare dintr'odată unic și fără preț
Dacă i-l iei cumva. Dar să lăsăm acestea.
Mai grav acum îmi pare că iubești
O statuie, și crede-mă, puteai să te ferești.
Mai sunt și verișoarele, stăpâne!
E Laura, cu ochii ca de rouă,
Dona Fenicia... Atât de gingașe-amândouă.
Nu-ți spun nimic? Ar fi mai nimerit
De ți-ai alege una dintre ele crede-mă,
Și ele sunt de carne și de inemă,
Se vede cât de colo, bune de iubit...
Iar nu ca adorata dumitale care vrea
Ca fetele doar duh să fie...
Numește asta — ea — filosofie,
Eu o numesc farafastâc sadea.

CEZAR

Vorbești cam îndrăsneț.

MARTIN

Căpșorul ei, stăpâne, e puțin cam sucit
Vre-un șurub se vede că e lipsă,
Că uite, ai să vezi nu e chip să
Privească fără furie, bărbații tineri.
In toți ea vede parcă numai gineri
Viitori ai contelui.
Puțin de e mai galeș, cu ochii urmărită,
Se simte fără noimă pângărită.
Nu mai îngăduie, nici în tablouri chiar,

Ca un bărbat să îngenunche înaintea iubitei.

Uitați cum le-a modificat pe toate,

a arătat tablourile

Anume, ca nimfele și Leda să refuze,

Ceea ce istoria ne spune că totuși au dăruit...

Pe toate fetelē, ea le-ar dori meduze,

Să nu te superi, asemenea ei însăși.

CEZAR

Nu pot îndura să te aud vorbind astfel,
Cu toată cruzimea ei, trebuie s'o respecti.

MARTIN

Respect, oricât doriți. Dar cum să mă desbăr

Să spun că adevăru-i adevăr?

E « bine », dar lipsită de mica ei scrinteală

Ar fi, ce să mai spunem? o fată ideală.

Eu cred că asta-i vine doar din cărți.

O fi scriind acolo, c'a fost prin alte părți

O astfel de 'ncercare, ori cam așa ceva.

Și-acuma nu se lasă, s'o 'ndeplinească ea.

Jugul și măritișul, sunt pentru ea tot una,

Și nu deosebește iubirea și minciuna.

Doar cei de viță proastă și fără pic de minte

Iși caută pereche ca să-și petreacă oful.

Curat și liber însă, rămâne filosoful.

O fi de răs, dar tatăl ei suferă nespus

De ani de zile zice c'ar vrea să-și vadă fata

Odată, măritată. Pentru că AL de Sus

Știți bine, că nu 'ntreabă pe nimeni de e gata.

Ea însă, nici nu vrea s'audă despre asta

O ține 'ntr'una

Că măritișu-i pacoste, și basta!

CEZAR

Atunci te 'ntreb: Ce este de sperat?

MARTIN

O facem de rușine cu toți filosofii ei.
 Ascultă stăpâne, n'am prea buchisit prin cărți,
 Dar ceea ce trebuie să văd cu ochii mei,
 Faptele oamenilor și firea întreagă,
 Socot că le văd destul de bine.
 Ei bine, cred că e sigur și limpede:
 Ce-i împotriva rânduelii firești nu rezistă,
 Ori cum ai face-o și-ai întoarce-o, se rupe.
 Prințesa-i o femeie și ca femeie trebuie să cadă.
 Pe această axiomă îmi clădesc sistemul.
 Dacă refuză tributul, pe care natura
 E obicinuită să-l primească dela toți,
 Mă prind pe capul meu, împotriva filosofiei ei,
 Că, poate mai curând chiar de cât ai crede,
 Oricât ar încerca să se răstoale
 Și cât e ea de sălbatecă,
 Va rămâne, incolțită, în plasa dumitale.

CEZAR

Oare te pricep bine?

MARTIN *după ce s'a uitat împrejur, în taină*

O să mă 'nțelegeți îndată,
 Dar să luați seama, scumpe prinț, să nu afle nimeni
 Că ne cunoaștem amândoi de mai aproape.
 Norocul amândorora atârnă de aceasta,
 O vorbă, o privire, ne-ar putea trăda.
 Când venii acum trei ani, ușurel ca bagaj, în Barcelona
 Și-mi luai o slujbuliță la palat
 Văzui îndată, ce-i cu Diana asta.
 Un înțelept își pune mantaua încotro bate vântul.
 M'am făcut ucenic entusiast al teoriilor ei.
 Dar ce atâtea vorbe? Aci la curte
 Toți mă socot și pe mine un dușman al femeilor,
 Și prințesa și damele ei de onoare.
 Aceasta m'a cam ajutat și le-am impus respect.

CEZAR *surâzând*

Ești un mare șiret.

MARTIN

Stăpâne, e o glumă cum nu e alta.
 Dar acum sunt consultat mereu, în toate,
 Temut și prețuit
 Ca un cavaler de Malta.
 Din păcate mai e și Floreta
 Un gingaș și fermecător fleac de fată,
 Se agață de mine ca un clei
 Și eu sunt grosolan, deși mor și mor
 Să mă arunc de gâtul ei.
 Dar cum să fac asta fără să-mi pierd prestigiul?
 Acum totuși mă gândesc că această comedie
 Merge spre sfârșit, căci pun temei
 Că vei învinge
 Și astfel intră totul în ordine, cu noi,
 De vreme ce luptam și'nvingem amândoi.

CEZAR

Explică-te.

MARTIN

E în regula firii:
 Ceea ce urmărești, fuge de tine
 O clipă de te oprești, stă de asemeni,
 Iar dacă te întorci, atunci revine,
 Întâi încetișor,
 Apoi din ce în ce mai repede, pe urmele tale.
 Ceea ce încântă și place trebuie să fie mai dârz.
 Iubirea cuminte se risipește de prisos.

CEZAR *pricepând șirul argumentelor*

Acuma-i limpede. Dar parcă's tot orbit. Te ascult.

MARTIN

Ascute-ți mintea și-o să 'nțelegi mai mult.
 Adu-ți aminte cum te prinse Diana.
 Ori cât e de frumoasă, nu-ți plăcu dintâi,
 Abia mândria ei îți trezi patima.

O, inima-i ceva fermecător
Nu trebuie să se odihnească, nici s'adoarmă.
De aceea sfatul meu:
Combate pe dușman cu propria lui armă.
E tare, ea? Caută de fii la fel.
Face pe nepăsătoarea, nu fii altfel.
Fii mai bine puțin tiran că nu strică.
Mândria cea mai mare va birui pe cea mai mică.

CEZAR

Prietene e mai ușor de zis, decât de făcut.
Eu o iubesc...

MARTIN

Cu atât mai mare meritul.
Îți trebuie curaj,
Te știi erou, acum s'o dovedești
Ai încredere în dumneata
Numai în văpaia dogorătoare,
Se căleşte inima bărbatului, ca fierul.
Mă înțelegi iubite prinț? Trebuie să iasă bine...
Numai să fii apt
Să te stăpânești.
Fii tare și rece în fața oricărui fapt.

CEZAR

Mi se pare cu neputință, să mă stăpânesc atât.

MARTIN

Predă-te, dacă prețul, prea ridicat îți pare.

CEZAR

Ce-ți trece prin cap?

MARTIN

Atunci arată-ne ce poate o inimă tare
Și o voință înțeleaptă.
De altfel nici n'ai de ales.

CEZAR

Ei bine, fie... O ispravă copleșitoare m'așteaptă,
Nădăjduesc totuși s'o duc la bun sfârșit,
Dacă mă ajuți însă cu sfatul tău de bun prieten.

MARTIN

Te sprijină de mine, stăpâne. Sunt alături
Ori când e nevoie. Acum tăcere — vine contele
Cu verii d-tale... Mă duc să-mi reiau locul.
La lucru, deci! și fii viteaz, c'ășa te-ajută norocul.
zicând acestea a ieșit.

CEZAR *singur*

E limpede, numai așa pot câștiga,
M'am hotărât...
Să 'nceapă chiar de acuma, aprig, jocul !

SCENA II

*DON DIEGO, DON LUIS, DON GASTON, DON
CEZAR, iar MARTIN ascultă, apărând din când în
când, în fund*

DIEGO *s'a oprit*

Iertați-mă, vă rog, din nou, scumpii mei prinți,
Nu aruncați asupra mea ca tată
Ceea ce greși nechibzuita fată.
Mă simt bolnav aproape
N'am cum să trec la faptă.
Renunț deci să mai încerc să 'nfrâng
Cerbicia ei. Zănateca, ce se crede înțeleaptă,
Acuma văd prea bine, nu e de vindecat.
Speram zadarnic, că unul dintre prinții,
Care-mi aduseră atâta strălucire la curte,
Se va bucura de îndurarea ei, și-mi
Va lua și mie grija acestui principat.

Când zilele îmi sunt atât de scurte...
 Din nou mi-a declarat însă că preferă
 Să 'mbrățișeze mai curând moartea,
 Decât un bărbat.

DON LUIS

Slăvite conte, nu-ți pierde curajul,
 Mi se pare de necrezut ca o asemenea nebunie
 Să dureze.

GASTON

Cu neputință, înălțate domn.
 Se va preda. Eu știu ce spun.
 Nu s'a 'ncercat totul. Gândiți-vă la mine.
 Se va schimba... Aveți însă răbdare.
 Nu crește dintr'odată un gorun.

DIEGO

Poate... dar nu-mi vine să mai sper,
 De aceia mă gândeam să nu vă mai rețin
 Tinerii mei frumoși ca niște brazi.
 Vedeți, trecură opt zile dela jocuri...
 Dacă vă convine, să încheiem serbările chiar azi.

GASTON *sigur de el*

Nu, domnule Conte! Ce-ți trece prin cap
 Asta ar însemna să retezăm aripile
 Zeului cam firav al iubirii. Rămân.
 E un prilej pe care eu nu vreau să-l scap.

LUIS *stăruind cu demnitate*

Încă, nu Conte, nu așa. Ceea ce începi
 Trebuie dus până la capăt... Venii aici din Bearn,
 La Curtea aceasta, ca să dedic nobilei voastre fiice
 Iubirea, devotamentul și mâna mea
 E-adevărat că nu am prea multe speranțe.

Totuși disprețuesc lipsa de stăruință,
 Probele nu sunt încă sfârșite, crede-mă.
 Să nu se spună la Curtea Dianei
 Că prințul din Bearn a neglijat
 Ceea ce e orânduit de politeță
 Și 'regule străvechi cavaleresti !

CEZAR *serios și rece*

Mărite Conte, prințul a vorbit
 Cum se cuvine unui brav îndrăgostit
 Și unui cavaler...
 Chiar eu, deși venii întâmplător, fără să cer
 Și fără să urmăresc ceva,
 Voi mai întârzia încă pe-aici, așa
 Cum cere rânduiala și datoria.

MARTIN *face semne de aprobare lui Don Cezar.*

GASTON *surâzând cu un semn spre Don Cezar*

Vorbi și înțeleptul ! — lui *Diego* — Inalte domn
 Mai puțin ca oricare altul va renunța, Don Gaston.
 Mai ales că nici nu și-a încercat până acum
 Armele lui toate. Să știți, nutresc
 Speranțe mari și mă gândesc să nu plec
 De aci, fără mulțumire, de pe câmpul de luptă.

DIEGO

Atunci să continue serbarea... *întreruptă*...
 Mi-se pare dureros numai că se risipește
 In van, atâta osteneală și noblețe 'n gesturi...
 Când tinerețe, frumusețe și obârșie princiara,
 Când nici strălucirea faptelor voastre nu i-a înfrânt
 Mândria, spuneți-mi ce mai e de sperat?

LUIS *cu bărbăție autoritară*

Ceva nu s'a'ncercat: Puterea cuvântului.

DIEGO *il privește lung, nespus de mirat*

Vreți astfel de întrecere?
Unde n'au isbutit isprăvile de arme
Să isbutească oare jocul de nori
Al cuvintelor?

LUIS

Puternică este aci vraja cuvântului,
Căci dragostea lucrează cu gingășii ispititoare.
Diana nu ne-a văzut decât din balcon, sau din loggia
arenei

Cu pieptul strâns în cingători și zale.
Strălucirea luptei nu i se pare ei de preț
Și îi opune cerbicia fecioarei.
Dar până la inima ei mai poate fi și altă cale...
Lasă-ne în convorbiri tainice să ne apropiem de ea.
In cercul artelor vesele. La joc și la danț
Acolo unde o femeie uită de sine...
Pe sub arcadele
Acestui strălucit palat,
Poate că spiritul nostru învinge,
Acolo unde n'au învins spadele.

GASTON

Minunat, prietene.
Ce-ai spus, parc'ar fi spus de mine.
Ard de nerăbdare să încerc
In fața ei, ascuțișul duhului meu. Numai să fiți cu grije
Va trebui, cu toată înțelepciunea ei, să cadă
Să mi se supuie, această Pallas.

DIEGO

Poate că aveți dreptate.
Bănuesc că Diana va refuza să vă vadă.
Dar de împiedecat, nu o va putea...
Pentru că legile politetei sunt respectate
In cuprinsul acestui palat.
Eu însumi vă voi conduce la ea.

Iar între timp gândiți-vă cum s'o întâmpinați mai
iscusit.

Nu e ușor și nici neînsemnat, ceea ce întreprindeți,

Imi dau seama cât e de greu,

Să găsiți calea sigură a inimii ei.

Dar înseamnă să întemeiați norocul cetății și al meu.

— *iese.*

SCENA III

DON CEZAR, DON LUIS, DON GASTON, MARTIN

care ascultă mereu apărând în fund

LUIS

Acum prieteni, mult curaj,

Să dăm atacul laolaltă.

E nevoie de prevedere și de sânge rece

Ca să scoatem dușmanul din bârlogul lui.

GASTON *lui Cezar*

Acuma, Cato, să-ți văd iscusința.

CEZAR

Tovărășie, eu vă țin mai mult din prietenie

Decât din alt motiv sau alt îndemn.

Părtaș sunt la atac, dar nu și la iubire.

GASTON

Tocmai de aceea ești omul nostru,

Filosofului, tovărășia nu-i e grea.

Acum arată-ne și mijlocul să 'nvingem

Mândra inimă.

CEZAR

E un mijloc, și-ar putea să isbutească,

Nu mi-e de folos mie, căci nu am niciun scop.

Dacă însă vi-l spun la amândoi mă

Gândesc că n'are nicio noimă;
Iar dacă aş vrea să bucur numai pe unul,
Ar însemna să nedreptăţesc pe celălalt.

LUIS

Prea bine spus. Să vadă fiecare, pornind la asalt,
Cât de bine poate să lupte şi
Să-şi datorească propriului său duh, norocul cât va
fi...

GASTON

Brav duhul meu... deschide-ţi acum
Sineturile — *lui Cezar* — Bătrâne
Noi plecăm spre încercări eroice
Fireşte însă că tu poţi rămâne
Să te împaci cu meditaţii stoice.

SCENA IV

DON CEZAR singur, apoi MARTIN

CEZAR

Fericit neghiob! Cât de puţin cunoaşte primejdia
Spre care aleargă vesel şi surâzător.
S'o privesc şi eu! Dar cum să am curajul?
Mi se opreşte mintea... îmi arde sângele
De parcă am fierbinţeli. Ah, s'o văd pe vrăjitoare,
Privirea cerului, trăsături dumnezeieşti,
Tot ce mi-a părut mai încântător pe pământ
Şi să nu trebue să arăt cât sunt de plin de ea?...
Ce vor deveni hotărârile mele, ce voi deveni?
se frânge plin de îndoială
De pe acuma, Cezar, eşti în afară...! înfrânt.

MARTIN *intrând în grabă*

Merge de minune, prinţule.
Vei deveni stăpânul Barcelonei.
Am auzit totul... Nu-i timp de odihnă.
Nu e decât un singur lucru: Intins la Diana dumitale

CEZAR

Prietene, nu simți?

MARTIN

Ei acum să mai și simțim!
 Aici e vorba să joci comedie.
 Sărbătoarea, danțul cu întreaga sarabandă
 Sunt tocmai ce ne trebuie și vin ca de comandă.
 Acum un lucru: trebuie să te audă vorbind.
 Rămâi la toate însă rece, nimic să nu te tulbure.
 Eșim la capăt... Abia a pornit o săgeată.
 Ia seama. Curând își va ieși din rol,
 Și de-ar fi Pallas însă-și, trebuie s'o zăpăcim.
 Plec. Fii vesel. Curaj cât o sută.
 Fără mofturi sentimentale...
 Pe cel îndrăzneț, norocul dragostei îl ajută.

CEZAR după o îndelungă frământare

Să îndrăsnesc. Luminează-te privirea mea
 Prin cețurile îndoielii, caut clătinându-mă.
 Suflete, rupe toate piedecile
 Și întâmpină cu îndrăsneală destinul.
 Dulcele pericol, voiu să-l privesc în față
 Căci numai așa voiu câștiga pe regina femeilor,
 Intr'o clipă cum nu sunt două într'o viață.

TABLOUL III

Cameră de primire în apartamentul prințesei. Pereții sunt împodobiți cu picturi și busturi. Dona Diana stă la o masă, pe care se află mai multe cărți. Dona Laura lângă ea, cu o carte în mână. Dona Fenicia stă mai alături, ocupată cu lucruri de mână.

DIANA

Citește mai departe, Laura!

LAURA

« Și tot mai mult, Apollo scos din minți
 În jurul castei Daphne țese
 O pânză de raze fierbinți.
 Dar cerbicia feciorească
 Nu poate, orice-ar face, s'o topească.
 Din chinurile dorinței lui, iese
 Mai mare faima ei de aur;
 Căci de văpaia lui o apără
 Coroana ei suavă de laur,
 Chiar dacă inima lui, arde și scapără... »

DIANA

E cu adevărat adâncă și frumoasă.

FENICIA

Eu o găsesc totuși destul de pompoasă.

DIANA

Limba e serioasă cum merită subiectul.

LAURA

Puțin cam umflată oricum.

DIANA

Și dacă ar fi? Nu poate fi cuvântul poeziei
 Îndeajuns de înalt,
 Dacă vrea să 'nalte inimile
 Din vâscul josniciei...
 Citește Laura mai departe.

LAURA *citește*

« O inimă de merit trece
 Peste tot ce e instinct de rând,
 Se simte bine numai rămânând
 În liniștea ei mândră și rece...
 Iubirea, o cunoaște oare cineva
 Fără să nu simtă dispreț pentru ea?
 E doar o tristă nebunie,
 Și tot norocul ei, zădărnice... »

DONA DIANA

E minunat spus...

LAURA *iritată*

Ah!

DIANA

Cum? Ce vrei să spui?

LAURA

Poate să fie adevărat;
Dar mi se pare nu știu cum, să urăști
Iubirea, fără s'o cunoști?...

DIANA

Fetițo, n'ai minte deloc
Vrei să te arzi întâi,
Și-apoi să fugi de foc?

LAURA *tot mai ispitită*

Să fie oare primejdia atât de mare?

DIANA

Cum?

LAURA *sensual*

Mai mare ca plăcerea?

DIANA

E cu puțință? Ce aud? E adevărat? *se ridică severă,
indignată*
Laura, altă dată să-ți dai seama
Cu cine vorbești și unde te găsești.

Lauzi iubirea cam prea des.
Taci, dacă n'ai ceva mai bun de spus.
Iar dacă nu, evită-mă. Am hotărît și ai de ales — se
întoarce, neprietenosă cu verișoarele ei, care se privesc
uimite.

SCENA II

Cei dinainte, MARTIN

MARTIN

Alteță, ce-mi văd ochii? Nori pe frunte?
Ce poate oare privirea să vă încrunte?

DIANA

Verișoara mea e puțin cam zăpăcită
Și nu se rușinează să viseze
Norocul dragostei în plină zi.

MARTIN *indignat*

E cu putință oare? Aicea am ajuns?
Că datoria și castitatea sunt grav nesocotite?
Auzi? Noroc și dragoste? Dece nu: chiel și tuns?
Iertăți-mi mojiția, dar nu mai pot prințesă,
Astfel de negliobie mă scoate din sărite...

LAURA

Am glumit numai.

DIANA

O glumă proastă! De altminteri pe buze năvălește
Numai ceea ce din plinul inimei crește.
Vă rog să fiți cu grije.

MARTIN *fierbând*

Auzi glumă? — *Diane!* — Dar zic, să n'o mai certăm
Acum se căiește, am putea s'o iertăm.

DIANA

Atunci bine, să nu mai vorbim de asta, Martin.

SCENA III

Cei de față, FLORETA

FLORETA *intrând*

Tatăl vostru Alteță, cu prinții
Vin chiar acum.

FENICIA

Don Gaston?

LAURA

Don Luis?

DIANA

Vin prinții-aici la mine? dar ce mai e și-asta?

MARTIN

Ei l-au rugat să fie neapărat conduși aci.

DIANA *mânioasă*

Mă năvălesc aici? E oare cu putință?
Mi se răpește libertatea... și rangul meu în lume?
Căsnicie? Vor să mă silească la această umilință?

MARTIN *cu patos, comic, dar fără exagerare*

A nu! Să nu vă temeți doamnă de nicio silă.
Tatăl vostru cinstește voința liberă a prințesei
Și vă știe drepturile cu prisosință.

Cum? Dacă refuzați, e oare numai din capriciu?
 Un sistem filosofic nu se combate
 Ascuzându-te fricoasă ca ariciul.
 Ceea ce clădiră anii, nu năruște clipa.

LAURA *tainic fericită, Feniciei*

Vin ei aici? E o chimeră, care-și vântură aripa.

FENICIA *la fel Laurei*

O fereastră deschisă spre paradis.

DIANA *a făcut câțiva pași pe gânduri, merge apoi la masă, ia cartea și se așează la cetit. Ținuta ei e mândră și nobilă*

LAURA *încet Feniciei*

Vine frumosul Don Luis
 E cu neputință să nu isbândească.

FENICIA *fabulos vindecată, Laurei*

Mă uit la fiecare dintre ei!
 Dacă stau și mă gândesc, îmi plac toți trei.

FLORETA *prietenos și încet lui Martin*

Bine-ai venit, domnule Martin.

MARTIN *mârâind*

Nu ți-am mai dat bună ziua, nu mai departe decât
 acuma?
 Odată pe zi, e destul. Lasă gluma.

FLORETA *încet*

Nu fii așa de aspru și de supărat, nesuferit arici.
 Vino mai bine să stăm singuri, acum când Curtea e aici.
 — *il trage de mână spre grădină.*

MARTIN

Spune-mi limpede ce vrei?
Să merg cu dumneata? Și ce să fac cu dumneata?
Scutește-mă de glume.
Le găsesc nesuferite, când vin dela femei.

FLORETA *izbucnind, mânioasă*

Șterge-o, animal urcicios!

MARTIN *pentru el însuși, privind-o de departe*

E adorabilă și cum aş săruta-o...
Aici severa zeiță e de vină.
Când o vom putea, oare, mărturisi?
Răbdare? Bine, fie și răbdare...
Dar ceea ce știu e că Diana mi-o va plăti.
pleacă cu o strâmbătură spre Diana.

SCENA IV

Cei de până acum, fără MARTIN, apoi DON DIEGO, DON LUIS, DON GASTON, DON CEZAR

DIEGO *în prag*

Veniți, intrați scumpii mei prinți — intră unul după altul. Ultimul Cezar. Diana se scoboară și salută pe tatăl ei. Prinții fac de asemeni, ei și verișoarelor ei, adânci închinăciuni, la care ele răspund. Diana, înclină numai capul și apoi și-l întoarce brusc.

CEZAR *pentru el, fierbând*

Cât e de 'ncântătoare... ce mers regesc.
Cerule, cum să mă stăpânesc?

DIANA

Pot să știu ce vor oare dela mine?

DIEGO

Acum dragă fată...

DIANA

Prea înălțate domn!

DIEGO

Ceea ce se cade demnității tale și ceea ce impune
 Datoria de gazdă, am chibzuit cu grije.
 Prinții se plâng și pe drept cuvânt,
 Că nu te porți cum se cuvine.
 Că-i ocolești și...

DIANA *luându-i vorba*

Până ce încă tată, nu ai spus cuvântul
 Care mă poate 'mbolnăvi,
 Îngăduie-mi, te rog, să mă explic.
 Și uite, fac acuma legământul
 Să mă supun voinței tale,
 După ce vei ști
 Că, pentru mine, să mă dai unui bărbat
 Inseamnă o logodnă cu mormântul.
 Otravă e, numai atât, iubirea,
 Iar măritișul, moarte. Eu totuși tată
 Țin ca voința ta să fie ascultată,
 Chiar dacă mi-ai cere viața...
 Atâta vream să-ți spun.
 Și-acuma hotărîrii tale mă supun.

DIEGO

Dar nu m'ai înțeles deloc copilă,
 Dacă socoți că vreau să te mărit în silă.
 Ceea ce vreau, e ca în fraze calme și cumiști
 Să 'ncerci să te explici acestor prinți,
 Care se cred bolnavi din pricina purtării tale.
 Iubirea-ți este liberă, faci deci cum crezi cu cale
 Disprețul însă, nu! e fără niciun rost...

Acești prinți venind aci
 După regulile cavalerești
 Ne-au cinstit casa,
 Datoare ești
 Să le răspunzi cum cere legea
 Severă a etichetei.
 Te rog de aceea cată și-i convinge că un temei
 Mult mai adâne te împiedecă să fii cu ei,
 Mai binevoitoare decât li s'a părut c'ai fost.
 După cum vezi nu-ți cere nimeni niciun sacrificiu
 Cu atâta mai puțin, să te mărit cu biciul.
 Căci drept să-ți spun copilă, mie-ești dragă atât de mult.
 Că chiar de-mi pare strâmbă, dorința ți-o ascult.
 Deci apără-ți părerea, și 'ncearcă de arată
 Ce 'nseamnă o purtare atât de ciudată,
 Că multora le pare să nu fie
 Ți-o spun cinstit — decât curată nebunie.
 Apără-mi demnitatea, apărându-o pe a ta
 Și ce o fi apoi, om mai vedea.
iese.

SCENA V

Cei de față, fără DON DIEGO

DIANA *după o pauză*

Așa dar asta îmi pretindeți?

LUIS

Numai atât prințesă. Aibi încredere în noi.
 Și dacă niciun bărbat nu te va merita vreodată
 Învață-ne cel puțin cum să ne lipsim de tine.
Diana ți invită serios să șadă, șezând ea întâi.

GASTON

Mai mult decât pot spune, simt nevoia să aud,
 Ce ți-a făcut iubirea, ca s'o gonești din apropierea ta?

Pare de necrezut, dacă te privește cineva —
 Și nu-i ușor să rămâie netulburat —
 De asemeni nu se pot aprecia meritele celor cari
 Se străduiesc umili după favoarea ta.

*Diana ascultă cu un surâs ironic, care devine la urmă
 dispreț adevărat.*

*CEZAR după un suspin adânc, întorcându-se serios
 către Diana*

Eu țin să știți prințesă,
 C'ascult bucuros orice vreți să spuneți.
 Și nu găsesc fără noimă să trăești
 Pentru tine însuți. Numai întâmplarea
 Mă aduse aici și dorința prietenilor,
 Drept să vă spun...
 Dar eu prețuiesc libertatea și ușor
 Prințesă, o să mă convingeți că...
 Aceea ce-ați ales, e lotul cel mai bun.

*Diana devine atentă, îl privește o clipă cu mirare și
 uimire, dar se întoarce numai decăt.*

FENICIA încet, Dianei

Ei bine, cum îți place?

LAURA încet Feniciei

Vorbește poate mândru,
 Dar îmi pare mai primejdios decăt toți de până
 acum...

DIANA

Nu vreau să vă ascund părerea mea
 Și ceea ce gândesc cu toată ființa...
 Viața pe pământ e scurtă și firește
 Numai ceea ce e frumos și înalt
 Merită întreagă năzuința,
 Merită să ne ia puținul timp
 Care ne e dat să-l trăim,
 Și să preocupe un spirit care gândește.

Intreb acum pe înțelepți, întreb istoria:
 Ce-i rătăcește pe oameni, ce le pătează gloria?
 Ce oare-i depărtează de tot ce e măreț?
 E un nimic această zisă dragoste; iată,
 Dacă o privesc limpede, fără prejudecată
 Imi pare mărunță și vrednică de dispreț.
 Copil, ea însă-și — pare doar copiilor un zeu —
 Când însă mai privesc și la ce împinge lumea,
 Dând celui slab necazuri, doborînd pe cel tare,
 Ah, când stau și văd că le face de rușine
 Pe femei, că supune tiraniei pe bărbați,
 Că aduce după ea trădarea, și 'mparte
 Unde-ajunge nelegiuiri și moarte,
 Atunci cu groază capul mi-l întorc.
 Și pieptul mi-este plin de ură...
 O nobilă icoană însă mă mîngăe...
 Pe fluviul negru al timpului.
 Ea se 'nalță limpede
 Și ca un far al nopții strălucește.
 E ceace a visat pe vremuri nemuritorul Plato,
 Ceea ce povestesc legendele înțelepte, toate,
 Iar Lycurg a voit să 'ndeplinească.
 Asta vreau eu să fac aevea în această cetate:
 Femeia să fie liberă și egală oricărui bărbat...
coboară acum capul și vocea de asemeni
 Mi-e numele Diana și sunt de neam domnesc
 Pe urmele zeiței caste vreau să calc
 Și vrednică de sângele domnesc să fiu.
 Chiar dacă, prinții mei, ași vrea să vă împac,
 Dorința voastră totuși nu pot s'o împărtășesc.
 Visați căsătoria? Eu o urăsc de moarte...
 Credeți-mă, vă rog,
 Un cer de stele ne desparte.

LAURA încet Fenicieii

Sună cuminte tot ceea ce spune
 Și-mi pare totuși nebunie.

FENICIA încet Laureii

E nebunie curată, așa și e.
 Orice-ar spune ea, noi simțim că e altfel.

LUIS *se ridică*

Printilor, pot să iau cel dintâiu, cuvântul?

GASTON *încet lui Don Luis*

Răspunde Luis, eu mă păstrez
Pentru alt prilej mai bun. Când i-oi vorbi eu
N'o să mai fie 'n stare să lege.
Nicio frază cu miez.

CEZAR *serios*

Chiar dacă ași vrea să răspund, nu ași putea
Mi se pare plin de adevăr, ceea ce a spus prințesa.
Diana îl privește cu ironie.

LUIS

E darul minunat al minții, domnilor
Și doamnelor, să 'nlătore ce e înșelător
Și numai aparență. E mare Plato,
Însă natura nu e de părerea lui, iată de ce
Ea a pedepsit cu urmări sălbatece
Legea pe care Lycurg a dat-o.
In ceea ce privește acele amazoane
Ce se făleau cu arcuri și cu toane
Și ele, umilite au renunțat la tron
Și s'au predat lui Alexandru Machedon.
Prințesă, îmi pare că aci confunzi
Purtarea omenirii în dragoste și acuzi,
Dragostea însă-și, care e altceva...
Cu duhul și cu focul laolaltă, ea
Atotputernică domnește în lume...
Ea singură creează și chiar dacă greșește
E tot zeița care se născu din spume.
O carte și mai veche decât toate cele
Ce fură scrise de înțelepți tăi prostește,
Se chiamă doar atât: Experiența.
— Pățanie de vrei mai pe băbește —
Arată, ea, că dragostea crunt se răsbună
Pe toți trufașii, care, nu vor să se supună.
De altfel orice ai spune, dovadă că ți-e teamă
E că eviți iubirea, deși « n'o iei în seamă ».

Războiul nu-l câștigi atunci când fugi.
 Iți spunem deci cinștit dorința noastră
 Primește să ne întâlnim în luptă dreaptă,
 Vreau să spun în întrecerea măiastră
 A spiritului, și îngăduie-ne, înțeleghătoare în sfârșit,
 Ceea ce nicio doamnă nu poate să refuze
 Cuvinișos oricărui cavaler și poate că
 Vă veți schimba prințesă...
 Iar dacă arta noastră neîndemânatecă
 Va fi, învinși ne-om declara fără ocol
 Și-om duce faima rece a Dianeî cum se cuvine pân' la pol.
se înclină și se așază.

FENICIA *încet Laurei*

Frumos... minunat.

LAURA *încet Feniciei*

Ia seama! « merge ».

DIANA *se scoală*

De-am înțeles întocmai, îmi declarați război
 În numele iubirii? Ei bine, îl primesc
 Deși repet, nu-mi pare un adversar de soi.
 Dar nici nu vreau să spuneți că fug și-l ocolesc.
 Prea bine... Atunci să 'nceapă dorita sarabandă
 Cu cântece și dansuri. A tinerilor bandă
 Subt măști și bergămăști, voioasă să petreacă.
 Îngăduit să fie deci orice compliment
 Lingușitor, de asemeni admis orice talent
 Menit să zăpăcească o inimă curată.
 Încercării ne vom supune cu toții.
 Oricine va birui va lua deci cuvenitul premiu,
 Fie bărbat ori fată.

LUIS

Iar voi să știți prieteni, că nici când
 Astfel de premiu nu va mai fi

Dar nici primejdie mai mare.
 Fiecare să arate ce poate.
 Nu e chiar fără ecou, nădăjduesc,
 Această frumoasă inimă...
 Oricum se va decide,
 O voi prețui, chiar de-mi va fi dat să sufăr.
se înclină adânc în fața prințeselor și iese

GASTON

Deși am aerul că doar petrec.
 Prințesă, fiți atentă la atacul meu
 Oricum va fi, vă spun limpede, că eu
 De aci, fără mireasă, nu mă gândesc să plec.
se înclină și iese.

DIANA *surâde apoi se așează.*

SCENA VI

DIANA, LAURA, FENICIA, CEZAR

FENICIA *încet Laurei*

Nimic de făcut. Toți s'au declarat pentru ea.

LAURA *încet Feniciei*

Să vedem acum ce gândește frumosul Cezar.

CEZAR *comprimându-și mișcarea*

Ajută-mă, tu dragoste...
 În apa ta vie mă scaldă.
se apropie de Diana, grav
 Prințesă, rânduiala cavalerilor o voi îndeplini și eu
 Nu e însă fără valoare omagierea desinteresată,
 Pe care voi aduce-o, deși mai puțin caldă...

DIANA *observând impresionată*

Ce înțelege prin asta?

CEZAR *cu mare seriozitate*

Cândesc despre iubire, întocmai
Ceea ce gândește și Alteța Voastră, ba încă și mai
aspru...

DIANA

In ce punct anume?

CEZAR

Nu voi iubi niciodată și nici măcar
Nu vreau să fiu iubit eu însu-mi vreodată...

DIANA *cu un surâs silit*

E oare primejdios să fii iubit?

CEZAR *foarte serios*

Nu e primejdios chiar, însă desigur nedrept.
Nu, nu e primejdios, căci nu există frumusețe
Și nici farmec primejdioase pentru mine.
Chiar dacă ăr părea o femeie,
Inzestrată de natură și de artă
Cu tot ce trebuie ca să ispitească o inimă,
De iubit tot n'ași putea-o iubi...
Însă că e nedrept, i-adevărat cu totul...
Căci eu știu că nu pot iubi
Și deci răsplătesc iubirea cu nerecunoștință,
Neiubind.

DIANA *în zăpăceală evidentă*

Așa dar îmi vei face curte fără iubire?

CEZAR *rece*

Și de ce nu?

DIANA *viu*

Atunci de ce o mai faci?

CEZAR

Ca să vă arăt cât vă prețuesc...

DIANA

Și-aceasta nu ți se pare iubire?

CEZAR *cu mare seriozitate*

Desigur că nu...

DIANA *râzând încet, către Fenicia*

L-ai auzit pe zănatec?

Nu e aceasta o biată prostie?

LAURA *încet Dianei*

Da... E totuși primejdios...

DIANA *viu*

Ce fel de primejdie?

LAURA *încet*

Ca să te îndrăgostești tu însăși

Și să nu-ți mai ajungi scopul.

DIANA *isbucnind*

Ești și mai proastă decât el.

Să mă îndrăgostesc eu? — *cu dispreț* — De cine?

Când ceea ce mi se supune, nu mă tulbură,

Să isbutească oare, să mă îngenunche îndrăsneala?

Ce copilărie!

LAURA *încet*

Te-am prevenit. Liberă ești să faci cum vrei.

DIANA *încet, Laurei*

Voi pedepsi această ne bună trufie.

LAURA

Eu îți doresc isbândă.

DIANA *se întoarce veselă spre Cezar*

Don Cezar, sunt încântată să văd
Că gândești cu atâta înțelepciune.
Vom fi fără de grije împreună
De vreme ce nu se amestecă aici iubirea....
Îți mulțumesc, cavaliere.

CEZAR *mai preocupat*

Pentru ce?

DIANA *râzând ușor*

Doamne... că nu vrei să fiu iubită de dumneata.

CEZAR *sec*

Această mulțumire veți vedea că mi se cuvine
Că negreșit o voi merita.

DIANA *râzând*

Foarte, nespuse de bine.

Martin intră și-l vede.

CEZAR

Numai te rog, să te ferești și Alțeța Ta, de iubire.
Eu o să știu să mă înfrânez.

FENICIA *încet*

Are curaj acest frumos sălbatec.

DIANA *viu, Laurei*

Ce gând zănatec

Să mă îndrăgostesc tocmai de îngâmfatul ăsta?

— *se întoarce spre Cezar.*

Ar fi o strașnică glumă...

Dar, fii liniștit, că nu va fi.

CEZAR

Atunci ne-am înțeles?

Iubirea e înlăturată de către ambele părți.

DIANA *viu*

Da! Mergi în pace! — *surâzând mereu* — Martin!

Acesta se apropie repede și serviabil de Diana și-i spune ceva la ureche.

CEZAR

Atunci la revedere!

se închină serios și pleacă mut, dar nu iese.

DIANA *sigură de ea, încântată, Laurei*

O să-l vedeți îndrăgostit și scos din fire.

LAURA *Dianei*

O, fără îndoială. Va fi o victimă de soi
încet Feniciei

Eu cred însă că se va întâmpla altfel,

Și zău, n'ar fi rău de loc pentru noi.

FENICIA *încet, Laurei*

Cerul să-ți dea dreptate și... multă.

DIANA *lui Cezar chemându-l*

Cavalere pleci? Ascultă....

CEZAR *întorcându-se serios*

Printesă?

DIANA

Ași vrea să-ți spun un lucru: dacă devii de altă părere
Și ți-ar plăcea... cumva...

CEZAR *scurt*

Ce printesă?

DIANA

Asta-i! Dacă ți-ar plăcea... să iubești cumva.

CEZAR *liniștit*

N'o să mi se întâmple! Fiți fără teamă.

DIANA

Ți-o spun cinstit, bagă bine de seamă,
Te voi trimite acasă cu înțepături și batjocură.

CEZAR

Și dacă ți se întâmplă Altetei tale, asta?

DIANA *viu și ironic*

Asemenea caz e într'adevăr gata să se întâmple
Vai, e pericol să-mi găsesc inima soră.

CEZAR

Dar dacă totuși ar fi așa?
S'a mai văzut câte-o stea cazută 'n horă...

DIANA *brusc serioasă*

Cu neputință! Asta nu mi se poate întâmpla.

CEZAR

Să presupunem doar... așa de-o pildă.

DIANA *amar*

Ai cuvântul meu că, oricât de încrezut ești dumneata
Nici când ceea ce spui nu se va 'ntâmpla.

CEZAR

Atunci, bine! S'au stabilit
Condițiile... Desbaterea s'a 'nchis!

DIANA *râzând cu superioritate.*

Desăvârșit, de parcă
Subt un sigiliu greu s'ar fi înscris.
ea înclină capul cam disprețuitor și se întoarce
Să mergem verișoare!
tot către ele încet

Ce credeți? Nu-i aici onoarea femeilor în joc?
iese cu verișoarele. Martin le urmează. La plecare
Diana îi mai spune ceva la ureche, el o întovărășește
afară.

SCENA VII

DON CEZAR *singur, apoi MARTIN, care se întoarce*

CEZAR *respirând adânc*

Sunt istovit, mi se îndoaie genunchi
Mi se taie respirație, mi s'a pus un nod în gât...
Cum să stau liniștit, când inima-mi fierbe atât?

MARTIN *venind*

Ce e? Ai leșinat? Asta-i bună!
Trecurăm cu noroc abia întâia furtună.
Vino-ți în fire, priște! Dușmanul e acum pe câmpul
de luptă.

CEZAR *agitat*

Martin, prietene, mă simt în agonie.
Să mai încerc din nou astfel de luptă?
Mi s'a părut și mai frumoasă
Când am văzut-o dreaptă, mânioasă.
De voi învinge chiar, eu voi cădea întâiul.

MARTIN

De ce nu? Asta nu-mi strică jocul.
Dacă pierdem, va fi și timp de văicăreală.
Acum trebuie să fii vânjos, că mai aveam de furcă
Dona mi-a propus ceva.
Rămâne între noi, ți-o spune ce mi-a spus,
Numai fii tare și cu judecată.
Căci altfel tot ce-am urzit se 'ncurcă.
Cine ține un sfert de ceas mai mult câștigă.
Nu lăsa să te înmoaie spaima.
Ah, se va topi, ea, chiar dacă ar fi de diamant.

CEZAR

Acuma Eros, fii cu noi, adeverește-ți faima.

PAUZĂ

TABLOUL IV

O sală bogată cu o ușe mare în mijloc, care duce într'o altă sală mare de danț. Pe amândouă laturile scenei sunt scaune; cele din față, în dreapta pentru doamne, apoi către mijloc pentru prinți. În stânga, un jilț mare și șase scaune pentru perechile alese. Înaintea jilțului cu brațe, al Dianei, e o măsuță pe care sunt câteva măști

SCENA I

MARTIN, DON CEZAR

Martin în haine de sărbătoare, uitându-se bănuitor în toate părțile, zărește pe Cezar afară și îi face semn să intre.

CEZAR intrând

Ei, prietene? Ai ceva nou?

MARTIN

Lucruri încântătoare!
Ce să-ți spun? Sistemul meu prețuește aur curat.
Leacul propus lucrează, să râzi nu altceva.
Am ajuns la fapte.

CEZAR

Zi-i ...

MARTIN

Căpșorul ei, zău, tare e sucit,
 Vrea una și bună: să te vadă îndrăgostit.
 Asta mi-a spus-o adineauri în șoaptă,
 Și ascultă... se bizue pe... ajutorul meu!
 Chiar așa,
 Întâi am sfătuit-o să renunțe. Că e greu...
 Că îmi pari un om de piatră,
 Nu, de gresie am zis,
 Ce nu poate fi turburat cu una cu două.
 Că până la urmă o să-și piardă ea cumpătul.
 A fost ulei peste foc.
 Ce mai cale, vale,
 Și-a pus în cap, niciuna nici alta,
 Decât să te facă să ți-l pierzi pe al d-tale.
 Dacă mai era nevoie, zău...
 Când am văzut până unde merge,
 I-am dat să înțeleagă că ar trebui,
 Dacă ține să izbutească, să-și puie
 Nurii mai în vedere, înainte de orice.

CEZAR *amărît*

Ești și tu de părerea asta?

MARTIN

Vai de mine — și așa-i destul — nu?
 Dar acesta este drumul ca să încurecăm ițele.
 Istetiimea ar fi, i-am spus eu, să te aducă la o declarație
 Pentru ca atunci
 Când, însfârșit, vei fi învins
 Și va fi să cazi în beția dragostei la picioarele ei,
 Ea să-ți ofere batjocură, în loc de favoare.
 Să te rușineze ca pe vultur prins.

CEZAR

Strașnică idee.

MARTIN

De-aceea am prevenit-o din nou,
Că dacă nu se simte tare, dar știi tare...
Să renunțe,
Căci e primejdie s'o trimiți păgubașe în iatacul ei.

CEZAR

Nu zău, că ești nebun!...

MARTIN

Ascultă-mă,
Chiar asta este savoarea șireteniei.
Dama plutește în sferile pure ale înțelepciunii
În privința asta trebuie să cântăm în struna ei.
De altfel mi-a răspuns, cu un tril de râsete:
Să fiu liniștit că ea speră să reziste. -

CEZAR

Mi-e cam teamă că va fi așa.

MARTIN

O vom vedea...
M'am oferit să te iscodesc în taină
Și tot ceea ce gândești și faci, să-i spun ei.
M'a lăudat și m'a sfătuit stăruitor
Să caut să-ți câștig încrederea.
Strașnică glumă, o să petrecem împărătește.
Pe scurt, chiar acuma o să vie! Va avea
Un ton dulce și bune maniere.
De aceia prințule... vezi de te ferește
Ca să nu ne pierdem capul. Auzi? Nimic!
Orice-ar face și ar zice ea: Tămâie..!
Sunt numai drăcovenii... nu te lăsa prins.

Fii rece, rece și aspru, și de-i nevoie chiar mojić,
Demonul nu poate fi altfel învins.

CEZAR

La ce ajută asta?

MARTIN

La ce ajută? ca s'o'mblânzim stăpâne,
Și s'o vedem pe urmă îndrăgostită criță.
Dacă-a început odată, nu poate să amâne
In jocul dragostei o singură rotiță.
Să presupunem că la ora 10
Ea se preface doar că te iubește,
Iar tu te faci că nu o bagi în seamă,
Te va iubi cu adevărat la unsprezece.
Nu te opri, rămâi și acuma rece,
Și vei vedea că ea te chiamă
Copleșită de văpaia iubirii.
Mereu fii tare, fă crâncen pe nebuñu' —
Invinsă, se va hotărî la ora unu.
Și te va ruga plângând ca s'o iubești,
Abia atunci ascultă-i rugăminte.
Crezi că glumesc? Ei bine, în șiragul
Judecății mele e pură înțelepciune;
Și înaintea minții mele, orice-ar face, mintea
Femeii trebuie să-și plece steagul.

CEZAR

Martin, te voi urma. Sunt ucenic.
Dar spune
Dacă e acuma dulce și dragăstoasă când vorbește
cu mine
Cum pot să fiu eu aspru și mojić?

MARTIN

Sunteți copil! Ce v'a venit iar?

CEZAR

Să pot eu asta, când în mine pâlpaie un jar?

MARTIN

Toarnă apă rece pe deasupra; pune ghiată.
Vrei răsplata fără străduință? Spune pe față?

CEZAR

Vai! înțeleg, alt mijloc nu-i.
Voi face asta chiar de-ar fi să mor.

MARTIN

Așa, așa! Rămâi mereu cuminte.
N'o să mori; bobocii se numără toamna.
Ascultă acuma ce urzește doamna:
Pe-rică pe la Curte știți, eticheta cere,
Că la orice sindrofie
Fiecare damă printr'un soi de loterie
Să-și aleagă... cavalerul care o servește.
Fiecare damă poartă deci ascunsă o batistă,
De colorarea la care ține ea mai mult.
Cavalerul cere, la întâmplare
Dar, ia seama, nu poate numi decât doar o culoare,
Dama care poartă această culoare este a lui
Atâta cât permite libertatea măștii.
Cu vorbe lingușitoare o alintă
Și liber e, de poate, s'o câștige.
Ba e tare prost dacă nu știe s'o mintă...
Și chiar frumoasa trebuie să se arate drăguță,
În tot ceea ce el dorește, bineînțeles cuvîncios.
Acuma află că
Diana a potrivit așa roata norocului
Că orice culoare ai spune dumneata
Să nu îi poți în niciun fel scăpa.
Înțelegi acum? — *se uită în spre culise* — Vine
Te apropii de lumină
Ia seama, să nu-ți ardă aripile că e prăpăd.

CEZAR

Tremur... nu pot îndrăzni.... Nu mai văd.
iese.

SCENA II

DIANA, LAURA, FENICIA, FLORETA fiecare după rangul ei, în rochii de petrecere. Martin în fund, într'o parte, Cezar de alta, de unde apare din când în când.

DIANA *veselă și vioaie către verișoarele ei*

Așa va fi! Numai fiți cu grije să nu greșiți.
Fiecare ia pe cel pe care-l vrea...
Lăsați-mi-l însă mie pe Don Cezar...
Avem fiecare din toate colorile, nu-i așa?

FENICIA

Eu am din toate.

LAURA

Și eu le am pe toate.

FLORETA

Și eu — *ei însăși* — Martin, te-ai curățat!
arată o legătură de batiste de colorii felurite.
Acuma "ai să vezi tu, răule, lasă.

DIANA *mulțumită de ea însăși*

Semeț nerod nu-mi vei scăpa,
In mii de fire te-am prins ca într'o plasă.

MARTIN *ascultă și face un semn potrivit lui Cezar*

FENICIA *încet Laurei*

Iau culoarea lui Gaston?
Ai, verișoară, ceva de zis?

LAURA *încet Feniciei*

De acord: împărțim frățește.
Ia-l, eu îl păstrez pe Don Luis.

FLORETA *care a ascultat, veselă ei însăși*

Luați pe cine vreți. Eu partea mi-am ales-o.

DIANA *s'a întors și l-a văzut pe Martin*
Martin!

MARTIN *venind repede și servicial*
Alteță!

DIANA *zâmbind*
Văzuși cumva pe «inimă de gresie?»

MARTIN *serios*
Da, Alteță dar tare e încăpățânat...
De ciudă-mi pare chiar c'am blestemat.

DIANA
Oare socoți că-mi poate rezista?

MARTIN
Ce să vă spun? Mă tem că da.
Stă drept ca un perete.
Dar răbdare, lucrul bun cere timp
Se face cu meșteșug, pe 'ndelete,
Trebue să lucrăm cu chibzuință. Mai așteptați.

DIANA *vioi*

Asta vreau și eu. Trebuie să 'nvingem chiar dacă-ar fi
de fier
Iar dacă izbutesc ai câștigat o mie de ducați.

MARTIN

O mie de ducați? Strașnic! Bine m'au nimerit.
Dacă-i vorba de atât bănet
E vai de el,
Uite că tremură, am și început să sper — *ea râde, el
continuă șugubăț* — Dar, Alteță, dacă l-am răpus,
Ce gânduri aveți cu bietul de el?

DIANA *vioi*

Mai întrebi?
Găgăuțului îi voi râde în nas
Și nu-l voi mai vedea apoi niciodată.
Am jurat.

CEZAR *care a auzit, în fund*

Vai mie! Dulce vrăjitoare.

MARTIN *ca mai sus*

Alteță, n'ar fi mai bine oare,
Că dacă va cădea în sfârșit în lațul capcanei
Să-l grațiem?

DIANA *întunecată*

Ce numești tu grație?

MARTIN

Ceea ce știe toată lumea: grația iubirii!

DIANA *mânioasă*

Iubire! Ha, ha. O să vezi iubirea Dianei.
Inchipuitul va fi de batjocura tuturor.

CEZAR *amăritt, în fund*

Vai, ce femeie. La lucru. Imi fierbe sângele.
se apropie.

MARTIN

Vream numai să vă 'ncerc. Acuma, liniște și grije.
Dușmanul a pătruns în câmp... L-am văzut pe flanc
— *se dă mai înapoi, căci Cezar i-a făcut semn să se
apropie.*

DIANA *fetelor*

Nu vă trădați. Floreta,
Vezi dacă sala de bal e pregătită?

FLORETA

Indată, Alteță! — *trece pe lângă Martin cu un cnix ami-
cal, el mârâie la ea și fata fuge ca de un câine.*

SCENA III

Cei de față, fără FLORETA

CEZAR *intră cu o plecăciune serioasă*

Vin cel dintâi înaltă doamnă,
Să-mi fac datoria de musafir.

DIANA *puțin ironică, dar prietenos*

Pentru unul care nu iubește înseamnă
De sigur mult și-atât...
Îți mulțumesc deci pentru bunăvoința arătată.

CEZAR *serios*

Cine nu are vreo înclinare
Ține și mai mult la datorie.

DIANA *mai amabilă*

Crede-mă, că prețuese purtarea dumitale.

CEZAR *rece*

N'am niciun merit și nicio alegere,
Era singura cale.

DIANA *uimită puțin, încet lui Martin*

Ce grosolan...

MARTIN *încet Dianei*

O inimă de gresie, v'am spus,
Nu va fi de loc ușor de răpus — *trece de partea lui*
Cezar.

DIANA *drăguță*

Așa de puțin ții prințule, să mă câștigi?

CEZAR *sincer și cald fără să vrea*

Cine vă poate vedea minunata față,
Fără să vă dorească?

MARTIN *încet lui Cezar*

Prea cald! Prea cald! Fii rece! Ghiță!

CEZAR *încet lui Martin*

Prietene, tonul ei drăgăstos,
Deși îl știu prefăcut, mî-a topit inima.

MARTIN

Ruşine ! Fii tare, e numai glumă.

DIANA *încet lui Martin*

Ce i-ai spus ?

MARTIN *încet Dianei*

Că mi se pare că drăgălăşenia voastră merită recunoş-
tinţă.

DIANA *încet lui Martin*

De sigur — tare, *încrezătoare, lui Cezar* —
Prinţule, socot că nu va fi greu să ne'nţelegem.
Ştiu cum eşti şi ştii ce vreau eu.
Eşti un om cum cred că altul nu e.
Cuminte, aşezat şi ca o femeie de gingaş.
Trebue să fie cineva bun cu dumneata şi să ți-o spue.

FENICIA *face semn Laurei, care-şi pune rîzînd mîna
pe faţă*

CEZAR

Glumeşti prinţesă ?

DIANA *drăgăstoasă*

O, nu !
Suntem atît de mult la fel
Că de-ar fi cu putinţă,
Dacă aş putea să mă obişnuiesc cu iubirea,
Ai fi chiar omul cu care m'aşi împăca.

CEZAR

Mai târziu poate că v'ar părea rău.

DIANA *lingușitoare, amabilă*

Mă îndoiesc.

Iubirea nu ți se poate părea lipsită de preț.

CEZAR *rece de tot*

Și dacă aș rămâne nepăsător,
Ce-ar zice iubirea?

DIANA *ațâțător*

Cum? Când te-ar iubi o femeie sincer, adevărat.
O femeie ca mine, ai putea, așa cu dispreț,
Să-i refuzi iubirea dumitale?

CEZAR *serios*

Da!

DIANA *ațâțată*

Cel puțin mi-o spui limpede.

CEZAR *liniștit*

Nu mi-a plăcut minciuna niciodată.

MARTIN *râzând, pentru el însuși*

Asta e cam adevărat — încet lui Cezar
Bravo prințule, înoți în ape bune.

DIANA *stă un timp lovită și se frământă tăcut*

FENICIA *încet Laurei*

Strașnic bărbat...

LAURA *încet Feniciei*

M'a uimit și pe mine.

DIANA *încet lui Martin*

Martin, câtă mândrie?!
Ai auzit?

MARTIN *încet Dianei*

Piatră d'aia colțuroasă.

DIANA *lui Martin*

Ce să mă fac?

MARTIN *zelos Dianei*

Incercați o armă mai puternică.
E vorba aici să dovedeți puterea femeii.

DIANA *încet lui Martin*

Asta vreau și eu — *cu veselia de mai înainte, lui Cezar* —
Prințule, ești puțin, poate, cam prea închis.

CEZAR

Iertați-mă, însă nu țin să fiu prea vorbăreț.

DIANA

Oricum, ai putea să faci și voia femeilor puțin,
Să le vorbești cu un pic de deferență
Chiar dacă n'ar fi decât ca aparență.

CEZAR

A vorbi cu deferență, nu știu, cred că 'nseamnă
A vorbi cinstit și sincer, doamnă.
Toemai fiindcă vă cinstesc atât de mult
V'am spus numai adevărul.
Cum? să laud la femeie ochii, părul?
Când ar trebui, doar vorba să-i ascult,
Și să-i laud mintea, când e sănătoasă...?

Și, de altfel, ceea ce susțin
 Este după câte știu
 Însăși teoria dumitale.
 La urma urmei ce-i iubirea oare?
 O nebunie care se nutrește
 Cu lingșiri și vorbe amăgitoare
 O fierbințeală, dacă vreți un foc
 Năpraznic, dacă își găsește loc
 Arde împreună cu obiectul lui.
 Ei bine, cine vrea să apere iubirea.
 Pe față e dator s'o împărtășească
 Nu pe-ocolite și sub mască.
 De-altfel omul care cugetă înalt,
 Preferă mai curând să se ferească.

MARTIN *încântat*

E un copil minune.
 Mi-a crescut pe neștiute, chiar subț ochi.
 Doamne, numai să nu mi-l deochi.

LAURA *încet Feniciei*

Diana, mi se pare, s'a prins
 Mai mult decât ar putea-o ajuta istețimea ei.

FENICIA *încet Laurei*

Cu atât mai bine. Ingâmfarea duce la cădere.
 Chiar cocârlia trebuie să se ferească de clei.

DIANA *comprimându-și amărăciunea cu glas plăcut*

Vorbești cuminte, prințule, mergi însă prea departe
 Iubirea se cuvine s'aibă parte
 Tot de iubire.
 O inimă înaltă se simte duios înclinată
 Spre inima care i s'a dăruit.
 Iar credința se răsplătește prin gingășie,
 Cine nu înțelege astfel de legi știute
 Jignește deopotrivă și cuvința și cuvântul dragoste.

CEZAR *cu evidentă uimire*

Dacă e așa, spuneți-mi cum se face
Că vă sustrageți singură acestei legi?

MARTIN *încântat*

Să-l săruți nu altceva. Gură de aur.

DIANA *mânioasă, dar stăpânindu-se*

Poate că eu am motiv să fac așa.

CEZAR *surâzând ironic*

Și e voie să întrebăm despre acest motiv?

DIANA

Poate că nu îmi place să vă spun un motiv
In afară de acela, că așa îmi place mie.

CEZAR *râzând tare*

O, motivul acesta, merge pentru toată lumea — *poli-
ticos* — Prințesă, fără glumă, același motiv
Trebue să-l admiteți și pentru Cezar.

DIANA *aprinsă*

Cine știe! Uneori îți schimbi felul de a gândi.

CEZAR *repede*

Suntem pe aceeași corabie. Dacă eu greșesc
Puteți greși și Alteța Voastră,
Nu vi se pare firesc?

DIANA *mânioasă, ei însăși*

Nu mai pot
Mă sufocă mânia. L-ași bate cu nuiiele!

Ah, și dac'ar fi să mor, trebuie să ispășești...
Să te văd sdrobit, la picioarele mele — *se aude muzica
în sala cea mare.*

SCEA IV

Aciași, FLORETA

FLORETA *repede**

E totul gata, Alteță, și îndată
Vor apare dinaintea Voastră și prinții.

DIANA *încă încălzită, încet verișoarelor ei*

Ard toată. Numai că tot va cădea.
Luați seama. Să nu greșiți cumva colorile.

LAURA

Fii fără grije.

FENICIA

Nu vom greși.

MARTIN *încet lui Cezar*

Bravo! Ai fost măreț!
Adevărat bărbat.

CEZAR *încet lui Martin*

Tremur prietene. Acum începe chinul.

MARTIN

Ei, zi mai bine, bucuria.
Dacă ai să fii prințul tare,
O prindem în colivie, că de durerile iubirii
Se va tângui ca o privighetoare.

CEZAR

Vin prinții, fugi.
Martin se retrage în fund.

SCENA V

DON LUIS, DON GASTON, cei de dinainte

Sunt toți în haine de gală, introduși de maestrul de ceremonii. Mai mulți curteni și o orchestră, cărora Maestrul de ceremonii le arată locul. Se accentuează artificiiul protocolului, sensul convențional și decorativ, prin mișcări amintitoare de balet.

LUIS cu adâncă plecaciune către Diana

Mă apropii, întrebându-mă cu teamă,
Dacă destinul îmi va zâmbi.
Dar și să ai parte să încerci asemenea câștig
E destul noroc. Fie ce-o fi!
salută iar.

GASTON cu o scurtă plecaciune

Pe cel îndrășneț, se spune, norocul îl favorizează
De aceea tot ceea ce poate să facă
O inimă vitează.
E să aibă încredere în ea însăși și să tacă.
salută.

DIANA din nou stăpână pe ea și veselă

Să ne așezăm și să urmăm cum spune datina.
Damele se așează la oarecare depărtare de Diana, apoi Prinții, ultimul Don Cezar; Martin și Floreta în stânga. Tot acolo în fund, muzica
Spuneți-vă colorile așa cum se face,
De obicei
Ceea ce i se cade fiecăruia, după etichetă știți
Și știți ce datorie impune petrecerea

Atât bărbaților cât și femeilor.
Cereți deci culoarea ce vă place.

FENICIA *încet Laurei*

De cere Gaston, sunt eu, vezi nu uita.

LAURA *încet Feniciei*

E-al tău, poți fi pe pace.
Tu, Fenicie, renăscută ca și Foenixul...

LUIS *vine în față solemn*

Regele petrecerii e norocul. Cu el nu se poate pierde,
Deci cer culoarea lui favorită: verde!

LAURA *caută cu oarecare încercătură culoarea potrivită și arată un voal verde*

Aici e verdele, sunt a dumitale, don Luis.

LUIS *lui însuși*

N'am nimerit-o. Răbdare!

merge spre Laura

Printesă, n'am de ce să mă plâng.

Lotul meu e frumos ca un vis.

Ingenunche înaintea ei. Ea îi pune voalul la pălărie și îl ridică, în timp ce se ridică ea însăși. Maestrul de ceremonii dă semn muzicii de pe trepte, în timp ce Don Luis conduce pe Laura, la jilțul pe care stă Diana. Ii fac o plecăciune și primesc dela ea două măști luate de pe masă. Apoi ei iau loc pe scaune la stânga, lăsând libere cele două pentru Gaston și Fenicia. E totul ca un joc de păpuși prețioase cu infante și cavaleri.

GASTON *vine, la rândul lui în față*

Iubirea e stăpâna norocului,
Culoarea ei o vreau: E roșul!

FENICIA *caută cu exagerată zăpăceală coloarea pe care o arată*

Aicea este. Roșul este-al meu. Sunteți cu mine.

GASTON *ridicându-se, lui însuși*

Asta-i! N'am nimerit ce-am vrut!

Dar vorba-aceea: s'a făcut, s'a făcut!

La urma urmelor, nu-i chiar așa de rău fetișcana.

O iau mai mult în glumă

Și cu prilejul acesta, zău

Sunt și ceva mai aproape de Diana.

tare Fenicieii

Iubirea, doamnă, îmi adeverește

Că pe drept m'am încrezut în flamura ei.

Mâna-ți mică să mă călăuzească

Deci unde vrei — *Aceiași ceremonial ca mai sus, Gaston o așează pe Fenicia lângă Laura și-Luis.*

FLORETA

Acum e rândul tău Martin,
Coloarea, repede!

MARTIN

Dar bine, ești nebună!

DIANA

Nu, Martin, nu te sfii de loc,

Toate suntem aici pentru petrecere și joc,

Alegeți deci o culoare.

MARTIN

Îți datoresc această cinste, prin urmare,

Ție, dulce fată,

Să fac însă frumos unei femei?

Ei bine, niciodată.

Mă sperii doar gândindu-mă la asta.

Nu zău? și cum? Nu pot să ocolesc năpasta?
Atuncea fie, dar ca să rămân integru,
Aleg colorarea morții: negru!

FLORETA *caută, etc.*

Aci e negrul, scumpule, ești sclavul meu.

MARTIN *constată, privind voalul, uimit*

E chiar așa! Negrul l-am vrut
Și m'am ales cu livreaua lui Belzebut.
Dar vorba aceea, dece să te mai miri
De vreme ce-i la mijloc o femeie?
Rămâne-atunci așa!
Fetițo, totuși nu uita că e cu cheie,
Când zic comoara mea,
Tu să traduci: năpasta mea.

FLORETA

Om acru... Să vezi că o să fie bine...
Ingenunche... ca să-ți pun voalul.

MARTIN

Acuma ce vrei să fac? dacă m'a dus valul,
Fetițo dragă, merg cu tine,
Ba chiar voiam să-ți spun numaidecât
Că jocul ăsta-i nimerit. Că nu mai pot,
Iubirea, ah, m'a cotropit de tot,
Că te-ași fi luat de mult cu foc de gât.

FLORETA

Serios?!

MARTIN

Ha, ha, ha, O iei de-a bună!

FLORETA

Răutăciosule !

MARTIN *lui însuși*

Gluma e bună, e de neprețuit
Numai cu ea îmi pot vindeca în inimă rana
Fără să știe nimeni. Nici chiar vrăjitoarea de Diana.
se duc și ei să-și ia măștile și se așează apoi lângă Prinți.

CEZAR *ridicându-se*

Coloarea pe care o aleg, arată sensul
Cu care mă amestec în acest vesel joc.
Coloarea libertății și a calmului e: albul !

DIANA *cu surprindere*

Asta e bună...
Albul e lipsa oricărei colorii,
Ca să scap de joc, am ales-o eu.
Și totuși ați nimerit-o, Prințule
se ridică grav, arată voalul
Aici e albul, Don Cezar. Suntem împreună.

CEZAR *în timp ce se apropie, lui însuși*

Acum fii tare, inimă ! Ți-ascunde rana !

GASTON

Noroc smintit ! Unești pe Cato cu Diana.

CEZAR *ingenunchiat înaintea Dianei, ea îi pune voalul la pălărie și îi dă o mască. De trei ori salutul trompetelor.*

DIANA *l-a ridicat și-l duce de mână în mijlocul sălii. Toți se ridică.*

CEZAR în vizibilă încurcătură, se depărtează de Diana când se apropie ceilalți.

DIANA întorcându-se spre ceilalți

Incepe jocul...

Perechile merg acum în sala cea mare

Iubirea se mișcă liberă.

Ceea ce-și dorește fiecare, să-i aducă norocul!

Nu uitați, perechi frumoase:

Chiar când glumește, poartă, amorul, arme serioase...

Luis și Gaston cu damele lor, merg prin ușa din mijloc, conduși de Maestrul de ceremonii, urmează baletul, apoi muzica iese, curtenii îi urmează, ultimii sunt Martin și Floreta.

MARTIN cu o plecăciune lui Cezar

Chiar când glumește, amorul poartă arme serioase
Teoria e bună, fă ca să o simți și ea cât de curând.

Floretei

Vino, draguță, vino acuma
Lasă-mă să-ți strâng mâinile
Ca să simți cum îmi saltă inima.

FLORETA

Ți-s dragă?

MARTIN

Nespus de mult.

FLORETA

Nu, fără șagă?

MARTIN

Nu vezi ce fericit te-ascult?

FLORETA

Ce dulce vorbești acum.

MARTIN

Ce vrei comoara mea, sunt om bine crescut.
Firește, e-o prostie. Dar s'a făcut, s'a făcut.
Un om înțelept e întotdeauna voios
Și chiar lui Satan, el i se predă cuviincios.

Floreta îl tachinează și el o conduce drăgăstos.

TABLOUL V

Aceeași sală

SCENA I

CEZAR, apoi DIANA

Don Cezar stă profund îngândurat într'un jilț.

DIANA vine deadreptul la el

De ce ai plecat Prințule?
Am fost invitată la danț
Și după aceasta nu te-am mai regăsit.

CEZAR cu o privire adâncă, oarecum visătoare.

Ca să apăr ceea ce iubesc prințesă...

DIANA neliniștită

Iubești?

CEZAR

Da, prințesă...

DIANA *nervoasă*

Și pe cine?

CEZAR *limpede, voit.*

Iubesc libertatea, prințesă.

DIANA *re venindu-și, mulțumită*

Ah, da! Libertatea!

Prințule, trebuie să mărturisesc că iubesc
Pe cea mai frumoasă femeie din lume.

CEZAR *apropiindu-se încet*

Și mie mi se pare...

Inima nu-și explică însă preferințele.

DIANA *râzând*

Cu astfel de preferințe, inima nu are a face.

CEZAR

Totuși, prințesă, totuși...

DIANA

Iubirea fără obiect, nu pricep cum ar fi.

Ziceți că iubiți libertatea,

Foarte bine, dar unde e obiectul?

CEZAR *meru serioș*

Obiectul este ne iubirea!

Iubesc să nu iubesc...

MARTIN *desfătat, lui însuși*

Inimos flăcău!

Bun de gură ca un titirez.

DIANA *puțin iritată*

Neiubirea nu e ceva real, cu miez,
E doar un obiect al minții.

CEZAR

Ingăduiți, prințesă: Inșă de vreme ce nu iubiți,
Cum nu sunteți în stare să iubiți,
Nu pot să vă primesc drept judecător.
Această chestiune vă e cu totul străină.

MARTIN *își freacă încântat mâinile.*

DIANA *reținându-și nemulțumirea*

Nu e așa! Cine gândește, nu are nevoie să experi-
menteze

Asupra lui însuși, ceea ce e un obiect.
De altfel poate că nu sunt departe
De a vorbi aci din propria mea experiență.

CEZAR *o privește lung, șovăie, apoi hotărît, dar amabil*

Vă cer îngăduința să rămân câtva timp singur
prințesă.

DIANA *scăpărând de mânie*

Nu văd cum ai putea rămâne singur într'o sală de bal;
Dar dacă ții atât de mult
Îți stă la dispoziție restul palatului și grădina.

CEZAR

Vă mulțumesc prințesă, și de am greșit iertați-mi vina.
se înclină și iese. Diana rămâne furioasă

MARTIN, *care a urmărit nevăzut de ei scena, vine
din fund*

Ce e? De ce nu veniți la joc?
Intreabă lumea de Alteța Voastră,
Unii se miră, alții chiar șoptesc.

DIANA *se aruncă într'un scaun*

Nu mă simt bine.

MARTIN *compătimitor*

Nu vă simțiți bine? Vai Doamne!

lui însuși

Ba merge strașnic.

tare, uitându-se în jur

Unde e Don Cezar?

Spuneți, poate să chemăm doctorul.

DIANA

Taci, Martin, sunt tare bolnavă...

MARTIN *ocupându-se de ea*

Intr'adevăr sunteți palidă

Trebue să fie o boală... gravă!

Puțină vișinată, Alteță, tot vă place.

îi dă sticluta.

DIANA *apărându-se energic*

Nu vreau alcool.

MARTIN *prefăcându-se îngrijorat*

Pentru numele Domnului ce e?

Ce se întâmplă?

DIANA *cu vocea scăzută*

Mă strânge atât de rău, aici la inimă.

MARTIN *foarte grijuliu și ocupat*

Vă sufocați! A, nu e de glumit

Un doctor! Repede. Acum l-aduc.

se preface că aleargă.

DIANA

Ascultă, rămâi, nu e decât ciudă
Că îmi rezistă Cezar.

MARTIN *mulțumit, lui însuși*

Merge strașnic!
tare

Nu pricep nimic. Iertați-mă.

Voiți ca el

Să se îndrăgostească deabinelea?

DIANA

O! Mi-aș da coroana,
Numai și numai să-l văd la picioarele mele.

MARTIN *încet*

Să fie oare pregătită atât de bine?
tare

Alteță, așa între noi,

Poți să ai încredere în mine,

Nu ai putea să vezi limpede? alege

Ceea ce te frământă e doar mânie,

Nu cumva o fi și dragoste?

Spune,

Între noi e ușor, ne putem înțelege ...

DIANA *îndârjită, însă cu ochii în jos*

Taci, taci

Nu e nimic în mine decât ură.

Decât dorința aprigă

Să-l văd la picioarele mele

Murind de dragoste, cu inima la gură.

Murind să-și ispășească îngâmfarea.

MARTIN *lui însuși*

Chiar așa?

tare

Mi se pare just. Așa cred și eu.
De altfel vă spun cinstit
Dacă ar fi iubire — nu m'ar bucura de fel.
Cu atât mai bine dacă-i răutate.

DIANA

Acum ascultă, Martin
Mi se spune că bărbatul acesta de marmoră...

MARTIN

De gresie...

DIANA *iritată*

Insfârșit, de gresie,
Ar fi simțitor la muzică...

MARTIN

Se poate să fie, nu știu, dar mă 'ndoesc
Căci piatra rămâne piatră, pare-se
Oricum ai încerca-o.

DIANA

Nu! Știu sigur, așa e!...
Ascultă, știu că pot să mă încred în tine.

MARTIN

Ce Alteță? Spuneți-mi repede ce pot să fac?
Pentru Alteța voastră într'un foc, o știți prea bine.

DIANA

Fii cu grije și puțin șiret
Să nu bage de seamă că ne-am înțeles.

MARTIN

Drept cine mă luați? Vă par copil?

DIANA

Atunci caută-l repede.

MARTIN *gata*

Indată, bucuros.

DIANA

Vorbește-i, ține-te de el,
Mă duc, și-am să mă îmbrac așa de 'ncântător,
Cu o rochie atât de ispititoare,
Cum n'am făcut-o nici odată.
In câteva clipe sunt în grădina dinăuntru,
Adu-l negreșit acolo.

MARTIN

Am înțeles, prea bine !

DIANA

Din alăută, nu-i așa Martin, nu cânt prea rău ?

MARTIN

Sunteți maestră.

DIANA

Spune-i de vrea, că poate să m'asculte
Din parc, în taină. Pricepi?
Dar să nu știe că eu știu.

MARTIN

Voi face întocmai.

DIANA *nedecisă, cu toane*

Dar pentrucă o să-i spui
Că nu e voie să mă stingherească

Am să cobor eu... Ba nu... Las'că
E mai bine să decidem după timp și loc.

MARTIN

Bine... strașnic plan.
Chestia cu alăuta e grozavă,
L-am dat gata.
Când o auzi cum cânti din alăută
S'au sfârșit cu el. Nu una, ci o sută
O sută de coarde la inimă să aibă
Și tot se înmoaie.

DIANA

Fă treaba deci cu iscusință.

MARTIN

Ca și făcută.
Vi-l aduc îndată.
Dar bine v'ați gândit la alăută...
Duceți-vă acum,
De vă alegeți cu grije un costum,
Ași vrea să mă pricepeți!... Ceva așa
Ca atunci când un bărbat, oricare, l-o vedea
Să fie năucit, să nu mai poată respira.
Apoi cu alăuta 'n mână
Să stați gingaș ca 'ntr'un tablou o zână...
Uf, când mă gândesc la asta sunt năuc.
Nu mai pot sta locului, mă duc...

DIANA

Cu grije... să nu ne afle nimeni.
Nu avem prea mult timp.
Mă grăbesc și eu... mă duc să mă schimb.
Martin, ah, dacă ar cădea...
Nicio clipă n'ar mai fi pe lume la fel
Ca atunci când l-ași vedea la picioarele mele,
Svârcolindu-se la picioarele mele...
Ca să-l umilesc... să-mi bat joc de el — iese.

SCENA II

MARTIN singur

MARTIN

Șireată socoteală femeiască,
De nu l-oi preveni să se ferească,
Mi-e teamă că-i pierdut...
Mă gândesc la el cu inima strânsă.
Însă Domnișoară Eva, e un însă,
Uitași de șarpele care pândește din tufiș,
Gata să se-arunce, ca lațul, pe furiș.
Ei, Madam, nu-l cunoașteți pe Martin,
V'a descoperit el pe toți
Înainte ca să-l descopere cineva pe el.
Amin.

SCENA III

DON CEZAR, venind din partea cealaltă, *MARTIN*

CEZAR

Bunul meu Martin, sunt bucuros că te găsec.

MARTIN

Printe, vești vesele!

CEZAR

Ce e?

MARTIN

Mai e puțin și ai învins-o.

CEZAR

Glumești prietene? Mă simt în agonie.*
Ce scenă mi-a făcut. Ce-am suferit!

MARTIN

O, da, asta o cred. Va fi o luptă grea.
Femeia se apără. Dar va trebui să intre la jug.

CEZAR

Te 'nșeli. Inima asta n'o să fie turburată
De iubire, niciodată.

MARTIN

Las-o mai bine în grija iubirii însăși.
Dacă astăzi nu e 'ndrăgostită,
Mâine se va pârpăli ca un urs pe plită.
Biata inimă șireată,
Sărmana inimă de fată.
Ascultă, acum și-a pus în gând
Să te scoată din minți, și pace!
Zău, fără nicio glumă
Trebue să te duc în taină în grădină,
Ea are să cânte și speră să joci așa cum
Va cânta ea.
A căutat până și-a ales un costum.
Dar știi ce costum, stăpâne?
In stare să ațâțe și pietrele să facă prostii.
Vrea să fie asemeni unei zâne
Ai priceput cât de tare trebue să fii?
Acum vino cu mine.

CEZAR

Lasă-mă Martin, mai bine...
Mă duci în plasele sirenei.
In cântecul alăutei știu că e meșteră
Imi va ispiti sufletul cu sunete fermecate.

MARTIN

Nu lua în seamă... și mai ales tăcere... —*ascultă
într'o parte* —

Ah, a și început să bâzâie cu miere
se aud în grădină acorduri de instrumente, apoi o alăută.

CEZAR

Taci, prietene. Ascultă cum cântă. E plină de farmec.

MARTIN

Acum destul, fii bărbat, tânăr viteaz.
Semnalul vestește — adversarii sunt în câmp.
Pe Cezar! Apără-te și vei învinge — merg câțiva pași.
Alăuta se aude mai aproape. Cezar stă locului și ascultă
pierdut

CEZAR *suspînând*

Da un « erou » căruia i se topesc mințile — e târît cu sila
de Martin

TABLOUL VII

Grădina Principesei este împodobită cu un gust arbitrar,
în spiritul epocii, bogată în obiecte mărunte. La mijloc,
câteva grupuri de pomi — practicabile — la dreapta câteva
statui și perspectiva unui parter de flori, la stânga o cas-
cadă, înaintea ei e un tufiș de trandafiri cu o bancă. Se
aude muzica în culise, în timpul când scena e liberă.
Către sfârșitul simfoniei apare Floreta uitându-se cu
interes în jurul ei. Se pierde în fund, dar iarăși vine
înapoi, când intră Diana...

SCENA I

FLORETA, apoi DIANA, LAURA, FENICIA

DIANA într'un costum de infantă, încântător, cu alăuta
în mână. Laura și Fenicia cu alte instrumente. Floreta
le iese înainte. Diana către Floreta

L-ai văzut pe Cezar venind?

FLORETA

Acum? Nu. Nu l-am zărit pe nicăieri.
Nici măcar în sala de bal.
Nu știu — Toată lumea se întreabă ce e cu noi.
Nici eu nu mai pricep nimic.

DIANA *mândră*

Nu, fetițe, nu e nimic. Du-te înapoi.
Și dacă vine el, spune-mi-o în aceeași clipă.

FLORETA

Așa va fi, Alteță — *merge înapoi, ei însăși.*
Ar trebui să nu prea uite că «el» e doi...
Eu l-am căutat și pe Martin...
Dar, oare ce mai vrea acum? — *iese.*

DIANA *îndârjită Laurei*

Și dacă ar fi o coloană de porphyre și tot am să-l îndoii.

LAURA *surâzând ușor ironică*

Cred că acest costum va avea efect.

FENICIA *ei însăși*

Cătă nerozie! Și să mai trebuie să și taci pe deasupra!

FLORETA *se întoarce repede*

Vin Alteță, sunt amândoi, Cezar și Martin.

DIANA *verișoarelor*

Așezați-vă și faceți ca și cum n'ați ști.
Vom începe când vor fi mai aproape — *Se așează într'un boschet. Diana într'o poză atrăgătoare, vorbește în șoaptă fetelor, în timp ce se apropie Don Cezar. Apoi ele cântă o bucată muzicală.*

FLORETA

Nu e adevărat că sunt curioasă,
Dar zău... că tare-ași vrea să știu ce o să iasă,
De aci.

SCENA II

CEZAR, MARTIN *venind din partea cealaltă. Ceilalți.*

MARTIN *încet lui Cezar*

Curaj numai! Cel prevenit de toate,
A și câștigat jumătate.

CEZAR *privind-o de departe*

Prietene, cum aș putea s'o văd în costumul acesta
Și să rezist ispitei, vrăjii!

MARTIN

Nu privi, dacă soarele te orbește...
Jocul e de pretutindeni, e străvechi,
Întoarce capul... Degetele în urechi.
Nepăsător, îți spun.
Altfel totul e pierdut — a început muzica.

CEZAR *cu ochii asupra Dianei*

Oriunde îmi întorc privirea
O văd numai pe ea.
Cum îți rămâne în priviri soarele
Dacă l-ai măsurat în față...
Dar mă atrage cu-o putere neînțeleasă.
Ochii mei pândesc s'o vadă
Fără voia mea.
Căci eu nu pot împiedica
Dorința lor, să caute cerescul chip.

MARTIN

M'ați zăpăcit, ajunge!
Ați ascultat destul. Fiți bărbat

La stânga numai decît — *îl ia de braț.*
 Să îndreptăm repede corabia fără cârmă.
 Dacă nu, la naiba, ne'mpiedecăm în sârmă.
 Și rămânem în port.

CEZAR

Mă urmărește chipul ei
 Și când sunt treaz și când visez.

MARTIN *ducându-l spre un grup de copaci*

Ei bine, atunci visează că e în pom — *merg înapoi.*
Martin vorbește încet, zelos cu el.

DIANA *care a tot privit pe Cezar, iritată, fetelor*

Ascultați, nici nu se uită 'n partea asta...
 Voi sunteți de vină. Lăsați-mă să cânt eu singură.
 Fiți cu băgare de seamă — *se uită împrejurul ei, încet*
 Ce om! — *cântă o melodie plăcută. Cezar dus de Martin,*
vine mai aproape, ca să privească cu luare aminte.

DIANA *încet, Floretei*

S'a întors?

FLORETA *la fel Dianei*

Nu mai mult decît s'ar întoarce un butuc.

LAURA

Cât de fermecat privește!

DIANA *ațâțată*

Așa, nu poate să m'audă
 Tot mai bine e să cântați și voi cu mine.
 Trebuie să se întorcă — *un trio vioi. Diana își tră-*
dează nerăbdarea. Cezar caută să cerceteze grădina.

CEZAR *în față, totuși cu spatele la Diana, lui Martin tare*

Totul e așa de frumos alcătuit Martin
Cu mult gust. Aci grupurile de arbuști...
Și răzoarele astea, ia uită-te.

DIANA *întrerupând muzica*

Ce aud, vorbește oare 'n vis?
Indrugă de pajiște, despre răzoare,
In timp ce eu cânt din alăută.
Omul acesta e atât de nesimțitor oare?

CEZAR *tare lui Martin*

Uite, florile acestea!
Ce minunate roze,
Ce bogăție... Ce soiuri frumoase!

FENICIA *Laurei*

Ce prostănac! Se uită la pom,
Laudă florile și nu ne vede pe noi.
Uite, Don Gaston e un adevărat om,
Un cavalier de gust și de soi.

FLORETA *aparte*

Și năucul ăsta de Martin, la fel,
În loc să mă vadă și pe mine puțintel
Se uită la iarbă, nu zău!
amărită
E și el de soi... de soi rău.

DIANA *ațătată*

De sigur că nu m'a văzut.
Du-te Floreta și spune-i,
Că sunt în grădină...

FLORETA lui Cezar, mereu adâncit, în studiul florilor

Prințule, aș dori să vă întreb
Dacă știți că principesa e'n grădină?

CEZAR ca mai sus

Fetițo, grădina în care se plimbă principesa,
E frumoasă, neasemănată.
Trebue să mărturisesc. Parterul de flori este unic
într'adevăr
De fapt, nici n'am mai văzut așa ceva.

FLORETA stă o clipă mirată, apoi trece la Diana înapoi, fără să spue nimic. Aceasta care a auzit răspunsul lui Cezar, se scoală mânioasă, face o mișcare ca și cum ar voi să iasă în față, se trage însă îndărăt, pentrucă se apropie Cezar.

CEZAR se întoarce împrejur, mereu cercetând prefăcut grădina și iar se apropie de Diana

MARTIN mulțumit, încet către el

Ei, ați văzut c'ați rezistat?
Acum parcă îmi vine mie să cred,
Că sunteți făcut să înnebuniți femeile.
Să vă 'ndrăgească orbește, fără număr.

CEZAR încet lui Martin

Prietene, nu se poate spune cât sufăr.

MARTIN la fel lui Cezar

Ei și? Mai mare va fi bucuria
După ce va trece și asta.

CEZAR vine aproape de tot de Diana, vrea să treacă pe lângă ea

MARTIN *îl ține*

La dreapta ! Ce vrei să faci acum ?

CEZAR *încet lui Martin*

Ah, numai odată să privesc în față
Dumnezeescul ei chip, s'o văd din nou
Cu alăuta 'n mână.

MARTIN *ținându-l*

Nu ! Iar te vei încurca.
Fugi ! Nu pot îngădui... Rămâi de ghiață.

CEZAR *trece pe lângă Diana, drept, dar n'o vede*

DIANA *scoasă din sărite, Laurei*

Trece ca un lunatec și nu mă vede !

LAURA *încet Dianei*

E de necrezut că se poate întâmpla așa ceva.

DIANA *agitată, Laurei*

Du-te Laura. Du-te tu. Ție
Îți va răspunde.
Spune-i că eu l-am văzut.

LAURA *se scoală și se apropie de Cezar, care privește atent o statuie*

DIANA *se așează agitată și ia alăuta*

Sunt turburată !
Nu mai pot respira, îmi tremură mâinile și picioarele.

LAURA *lui Cezar*

Don Cezar ! N'ați auzit ?
Prințesa e în parc și v'a văzut !

CEZAR *ca revenit din vis*

Cum prea frumoasă Laura?

È aci prințesa?

Și m'a văzut în grădină? — *lui Martin.*

Ai știut că vine aci și nu mi-ai spus o vorbă, Martin
Laurei—Scuzați-mi proasta purtare — *mai mult prințesei*
Vedeți, eu însumi mă pedepsesc pentru asta,
Intru cât plec imediat — *face o plecăciune către Laura și*
se întoarce ca și cum ar vrea să plece. Laura încremenește
uimită, Diana sare violent și asvârle alăuta la pământ.

DIANA *vine în față*

Pleacă, Dumnezeule! — *il strigă mânioasă.*

Prințule, Don Cezar, rămâi.

MARTIN *râzând încet lui Cezar*

I-a venit în sfârșit rândul.

Cum se sbuciumă mândria rănită!

DIANA

Vino mai aproape, cavalerie! Ascultă.

MARTIN *ca mai sus*

A fost o lovitură de meșter mare!

CEZAR *care a rămas locului, apoi a făcut câțiva pași*
către ea

Prințesă, cu mine vorbiți?

DIANA *tremurând de mânie și durere*

Cu dumneata,

Da, cu dumneata vorbesc.

CEZAR *mai face câțiva pași*

Care vă e dorința?

DIANA *stăpânindu-se oarecum*

De unde ți-ai luat prințule înghăduința,
De ai venit în parcu-acesta,
Unde eu mă socoteam fără martori?

CEZAR *încurcat, arătând pe Martin*

A fost cu totul fără voia mea,
Martin e de vină.
Căci m'a adus aci.
N'am știut că sunteți în grădină,
Sunt mâhnit că v'am stingherit cântecul.

DIANA *ei însăși*

N'a spus că a venit să mă asculte,
Se poate să mă mintă, așa în față? — tare.
Auzeți totuși muzica?

CEZAR

Muzica? Nu.

DIANA

Asta e cu neputință.

FENICIA *Laurei*

Asta e cam prea de tot.

LAURA *Feniciei*

O ține cum a început-o, ca nebunul.

CEZAR *zăpăcit*

Dacă am greșit
Nu știu ce să mai spun.
Mereu trebuie să mă tem să nu greșesc
Lăsați-mă să-aleg cea mai mică suferință: surghiunul.
— *se înclină ceremonios și pleacă repede.*

MARTIN *încântat*

Suflete, cu fiecare cuvânt devine mai afurisit
Acum sunt eu elevul, el este dascălul!
Ce să spun? Sunt aiurit — *se alătură surprins, cu o față
compătimitoare de Diana, care a încremenit zăpăcită.*

SCENA III

Cei dinainte, fără CEZAR

FENICIA

Acesta nu-i bărbat de carne, Diana, nu!
Metal trebuie să aibă în trup și-n suflet.

LAURA

Îți vine când te uiți la el să crezi
Că s'a născut undeva ... la polul nord, în zăpezi.

FLORETA

Nici chiar Martin nu-i așa de trăsnit,
Trebuie să mărturisesc.

DIANA *ieșind din amorțală*

Adevărat? Așa să fie?
A putut să mi se 'ntâmplesse asta mie!
Unde mi-e mândria, am căzut atât de rău,
Că mă face de răs un încrezut, un nătărău?
Plecați la petrecere. Lăsați-mă singură.

MARTIN *lui însuși*

Acum începe să devină serios. Izbucnește criza.

FENICIA *mergând, încet, Laurei*

Nu cumva e îndrăgostită?

LAURA *la fel Feniciei*

Tot ce se poate...

FENICIA

Cred că e tocmai din pricină că s'a îndârjit...
amândouă ies.

FLORETA

Haide Martin. Ești cavalerul meu. Fă-ți datoria.

MARTIN

Da, da! Comoara mea! Vino cu mine! Sunt gata
Să punem capăt acestei sminteli — *vrea să plece cu ea.*

DIANA

Martin!

MARTIN

Alteță!

FLORETA *protestând*

E în serviciul meu. Iertați!

DIANA *sever*

Du-te, lasă-l aci.

MARTIN *ridicând din umeri*

Fetițo, trebuie să ne obișnuim...

FLORETA *supărată*

E o adevărată nedreptate — *lui Martin.*

Așteaptă-mă, însă.

Trebue să-mi plătești paguba ne'ntârziat — *pleacă
fără chef.*

SCENA IV

DONA DIANA, MARTIN

DIANA

Spune, l-ai îndemnat într'adevăr să mă asculte?

MARTIN

Da! și am stăruit destul, până când a venit.

DIANA

Și n'a ascultat?

MARTIN

Jur pe capul meu Alteță. Dealtfel ați văzut.
Uite așa între noi, nu ne poate auzi nimeni,
Dar un asemenea prost nu mai e pe lume.

DIANA

De auzit trebuie să mă fi auzit. Spune
Ce-a zis la asta?

MARTIN

Mă uitam și eu uimit la el.

DIANA *încordată*

Da! Ce-a spus? Ce?

MARTIN *negând serios*

Ceea ce n'ași îndrăzni să vă repet
Alteță niciodată.

DIANA *mai atâțată*

Vreau să știu, spune...

MARTIN *cedând*

A zis că-l supără la ureche
Un astfel de cârâit de coarde.

DIANA *foarte înfuriată*

Așa a spus el?

MARTIN

Că i se pare
Că aude un copil sgândărind alăuta.

DIANA

Cum, nu i-a plăcut de loc?

MARTIN

A spus că de-i condamnat s'aleagă,
Preferă, până la urmă, cucuta.

DIANA

Ah! Nerușinatul!

MARTIN

E un prostănac. Nici n'a vrut să audă.

DIANA

Imi vine să plâng, să rup totul de ciudă.

MARTIN

Un păgân, un tătar.

DIANA *cu lacrimi în ochi*

Nu mai pot îndura... O să mor, Martin!

MARTIN

Alteță, vă rog să vă mai gândiți puțin.

DIANA

Taci! Trebuie să mă răzbun...

Adu-l în galeria statuiilor...

O să aflu totuși cine e Diana.

Voiu îmblânzi această semeție,

Iar dacă nu, mai bine mor.

TABLOUL VII

Galeria « Dianei » în palat

SCENA I

DIANA, MARTIN, apoi CEZAR

DIANA

Am trimis să te cheme, prințule,
Fiindcă îmi pare că ai uitat că ești cavalerul meu
Și cuviința cere să fim la bal împreună.

CEZAR *politicos*

E pentru mine după cum știți
Un noroc pe care, încântat, îl prețuiesc.

DIANA

Nu mi s'a părut.
Dimpotrivă, se vede cât de colo
Cât te costă să-mi faci curte.

CEZAR *se apropie stânjenit de frumusețea ei, ca să o conducă la danț.*

DIANA

Un om de spirit își joacă mai bine rolul
S'ar crede prințule că îți mai lipsește
Și din talent și din iubire.

CEZAR *voit rece și jignitor*

Prefer să vă 'nsoțesc din ordin, principesă.
E tot ce pot să fac...

DIANA *se răsuțește furioasă vrând să plece numai-decât. Gestul este prea brusc. E gata să cadă... El îi întinde brațul de care ea se prinde toată.*

CEZAR *suspînând fără voie*

Ah!

DIANA *uită de ea, stă în loc*

Ce se întâmplă prințule?
sprîjine gîngaș, mîna dreaptă pe brațul lui
Taci? Don Cezar! Cum?
Nu merit un răspuns măcar?
Nu poți nici să te prefaci puțin?

CEZAR *tulburat privește năuc mîna ei pe brațul lui*

Dacă aș putea, n'aș fi mut —
Ușoară-i limba când lipsește simțămîntul.

DIANA *jumătate tare, cu ton nervos*

Atunci, mă iubești? Spune cuvîntul.
îi ia mîna cu destulă căldură într'ale ei.

CEZAR *în cea mai mare agitație, fără să mai ia seama, simțind mereu căldura brațului moale*

Dacă nu te-aș iubi, de ce ași tremura atât?

DIANA *cu uimire încântată, îi ține mâna mereu*
Don Cezar, ce spui e oare adevărat?

CEZAR *nu se mai stăpânește*
Nu limba, ci sufletul întreg vorbi.

DIANA *fin, jucând bine*
Spuneai... totuși...
Că n'ai putea fi în stare
Să mă iubești?

CEZAR *găsind greu cuvintele, privind-i mereu mâna pe brațul lui*

Am spus asta eu? Când? Intr'o seară?
Intr'o dimineață?

Nu-mi mai amintese de loc...
Poate că era într'altă viață...
Dar acum când privesc și simt,
Mâna asta caldă și vie,
Sprijinită toată pe brațul meu
Ca o inimă duioasă și gingașă,
Năucit de otrava ei dulce
Nu mai știu altceva nimic
Decât că te iubesc...

Cum ași putea să știu ce-a fost?
Asemenea fapt mi s'ar fi părut
Mai de necrezut decât răsăritul soarelui
In ploaia neagră, la miezul nopții.
Ași gândi și azi că totul e nălucire,
Dacă din înălțimi ameteitoare
Mănuța asta vie și caldă
Nu s'a fi oprit pe brațul meu
Ca un dar molatec și greu.

Aşa dar acest trup de zeiţă mândră şi rece
 Are şi el o inimă,
 Care te poate ameţi cu căldura ei...
 Cunoaşte şi el veninul uitării de sine?

DIANA *ei însăşi*

Biruit, a căzut!
 Ha! supracurajosule ai să afli acum
 Intreaga asprime a mâniei mele.
iar prietenoasă către el
 Vă înşelaţi poate prinţule! Nu e amăgeală! Cum?
 Mă iubiţi cu adevărat, atât de mult?!

CEZAR *ne mai stăpânindu-se, izbucnind ca o flacăară. Martin ascultă din fund uimit, ne mai ştiind ce să creadă*

Nu simţi acest nebun tumult?
 Te uiţi la mine şi mă mai întrebi?
 Trebuie să botez acuma cu cuvinte
 Ceea ce mi-a luat întreaga minte?
 Ceea ce-mi desparte inima de cap
 Ca şi când doi duşmani în pieptul meu încap?
 Mândria ta prea rece m'a aprins
 Dar tot prin ea, pe mine m'am învins.
 Acuma când privirea caldă, s'o ocolesc mi-e greu,
 Puţin îmi pasă de urzelile reci...
 La ce folos toate socotelile seci?
 Construcţia lor falsă, nefirească
 Arde 'ncins de parcă-a fost de iască — *îi sărută nebu-
 neşte mâna.*

DIANA *îşi smuceşte mâna uimită, furioasă*

Destul... A căzut masca...
 Omul purta o armură prea grea
 Pentru umerii lui de rând.
 Il zdrobea platoşa... îl apăsa casca.
 Cum am putut crede că preţuia
 Bucuriile reci ale minţii,

Cineva care se bălăcea
In toate neroziile iubirii?

CEZAR *desmeticit*

Inimă nesocotită m-ai trădat...
Nu mai e nicio nădejde.

DIANA *mândră și aspră*

Nu vei mai avea de-acum nici un prilej de
Ingâmfare neroadă.
Te prevenisem doară și tot ai îndrăsnit,
Să te pui la luptă cu mine,
Indrăsnețule, închipuitule, cu mine?
Dispari din fața mea.

MARTIN *venind din fund, intervine, pe neașteptate,
indignat cu o energie amară ; cei doi îl privesc încrămeniți*

Ah, câtă dreptate aveți principesă...
Câtă dreptate...
Vă admir cât de meșteră sunteți să
Demascați pe îngâmfați și impostori...
Mi-e greu
Dar nu mai pot să 'ndur nici eu
Atâta lipsă de demnitate.

DIANA *triumfătoare*

Martin, aveam sau nu dreptate?
Când ți-am spus că nu e un bărbat, cum îl credeai?
Că toată semeția lui e poză și minciună?

MARTIN,

Acum, m'am lămurit... Știu cine e acest cavalier.
E de argilă, nu e de fier.
Scâncește doar și crede că fulgeră și tună.
Nu mai departe de cât adineaori cu ce dispreț
Vorbea despre iubire, și cât preț
Punea, verbal, pe libertate...

O nu, atâta lipsă de demnitate
 Mă desgustă,
 E făcut să se târască
 Nu să suie poteca augustă
 Pe care urcă doar cei aleși prin calitatea minții...
 Iertați-mi îndrăsneala, dar
 Ar fi destul de trist
 De-ar fi la fel toți printii...
 Iși merită soarta acest biet exemplar
 De îngâmfat căruia i s'au tocit zimții.
 Inconsecvența și lașitatea reunite
 Trebuie să fie aspru pedepsite...

DIANA

Dacă-ar fi fost altfel, ar fi de mirare...

MARTIN

Oh, de l-ați fi mai văzut în halul în care
 L-am văzut aseară eu.

CEZAR *uluit, speriat*

Prietene, nu înțeleg.

MARTIN *fierbând de indignare*

Vă rog să nu-mi spuneți prieten...
 Eu pentru prieteni trebuie să am stimă
 Și, mi-e greu să vi-o spun,
 Eu pentru domnia voastră nu pot să mai am,
 După cele ce am văzut aseară, după o asemenea crimă
 Nici simpatie:
 Și nici un fel de stimă.

CEZAR

Dar nu pricep ce poate să fie,
 Vinovat eu nu mă știu nici e cum...

MARTIN *îndârjit*

Dar ce-am văzut aseară era aer? fum?
 Conte, nu pot să vă fiu complice
 Și pedeapsa pe care o s'o primiți, n'o să vă strice...

către Diana

Recunosc cinstit:
 E greu să cunoști oamenii
 Când una fac și alta spun....
 Mi-e silă...
 Prințesă trebuie să fiți de data asta fără milă.

DIANA *așâtată*

Martin, sunt nespuse de curioasă
 Vreau să ne spui numaidecât
 Ce ai văzut că s'a întâmplat aseară?

MARTIN

Ca să vedeți până unde l-au târît
 Aiurelile iubirii pe acest cavaler,
 Care se proclama îndrăgostit de libertate,
 Dar care trădează totul când trece la fapte,
 Trebuie să vă spun că întreaga noapte,
 S'a plimbat oftând și gemând pe sub fereastră,
 Firește în grădină luna era albă, noaptea era albastră,
 Iși arunca neconținut ochii în sus,
 Intr'un fel de adorare caraghioasă,
 Murmurând, vorbind singur
 « Ah, cât o iubesc », « Ah, cât îmi e de dragă »
 « De s'ar îndura să mă 'nțeleagă ».

DIANA *încălzită*

S'a plimbat pe sub fereastră noaptea-ntreagă?

MARTIN

Da, cum vă spun, tot sucindu-și gâtul
 Ca să privească 'n sus
 Agitat, vorbind singur,

Miorlăind suav ca pajii,
 Spunând vorbe de amor atât de înflăcărate,
 Că mi s'au roșit mie obrajii
 În întuneric.

DIANA *triumfând*

Ah, sub fereastra mea întreaga noapte...
 Niciodată n'aș fi bănuir că s'ar putea
 Să fie cineva atât de îngâmfat și bun de gură
 Și totuși atât de nevolnic când e vorba de fapte...
lunecând visătoare
 Sub fereastra mea întreaga noapte...

MARTIN *șiret și foarte încurcat, se bâlbâie, caută*

Să vedeți, prințesă
 Cum să vă spun?
 Nu era,
 În sfârșit
 N'aș putea zice că era sub fereastra voastră,
 Ar fi o minciună.
 E adevărat că era lună
 Că luna era albă, iar noaptea albastră,
 Dar acest cavaler era sub fereastra prințesei Laura
 Al cărei nume îl murmură într'una
 Ducând mereu mâna la inimă, oftând...
Strâmbându-se cu desgust
 Atâta lipsă de demnitate, n'am văzut nici când.

DIANA *stupefiată, cu un stilet în inimă*

A așteptat întreaga noapte sub fereastră Laurei ?

MARTIN

E atât de prefăcut, că nici n'ați crede, nu ?

DIANA *desarticulată*

După atâta fanfaronadă
 Aflăm noutăți

E desgustător de sigur
Când compar cele ce spunea
Cu aceste apucături ridicule.
Dar Martin

cu inima arsă

Ești sigur că era chiar sub fereastra Laurei?
Nu cumva ți s'a părut?
Nu era cumva sub... — *șovăie* — fereastra mea?

MARTIN

Printesă, văd cât sunteți de generoasă,
Vreți să-l apărați...
Dar ceea ce am văzut, am văzut.
E din cale-afară de prefăcut.
Uitați-vă cum tace, când se știe vinovat.
Nu trebuie să scape de pedeapsă.

DIANA *desgustată, descurajată, învinsă*

Ah, totul mă desgustă
Nu mai pot respira, doresc un singur lucru,
Să plec
Nu mai vreau să știu de nimic...

MARTIN

Dar cu vinovatul cum rămâne?

DIANA

Nu știu ce voi face,
Dar deocamdată nu mai vreau
Să-l văd înaintea ochilor.

MARTIN

Eu zic că trebuie spânzurat și pace...

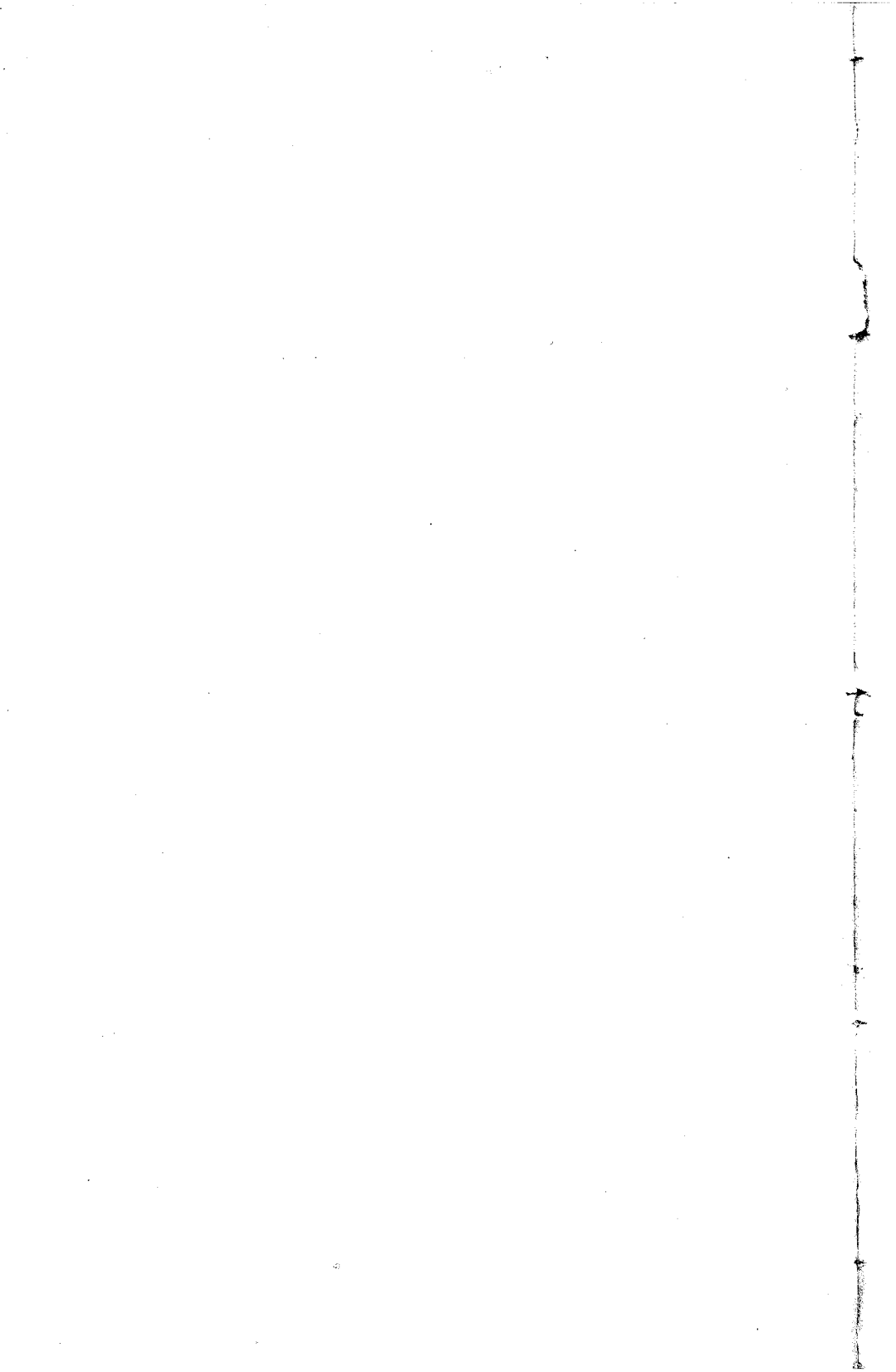
DIANA

Nu ştiu... Nu mai vreau să mai întâlnească pe nimeni.
Pleacă Cezar, pleacă şi ea furioasă.

MARTIN *se apropie de statuia Dianei, o bate pînă la
 teşte pe obraz*

Hei, domnişoară Diana, stăm cam prost mi se pare.
 N'ai prea avea motive să te feliciţi.
 Planurile dumitale sunt la pămînt.
 Dacă antichitatea nu ar mai avea
 Şi alte zeiţe, de cât pe dumneata
 Nu ştiu zău unde-am ajunge.
 Noroc că e plină arena.
 Mai e de pildă şi mătuşa dumitale Atena,
 Care nu prea dispreţuia bărbaţii
 Deşi era aproape tot atât de înţeleaptă ca mine.
îi pune pălăria lui în cap, bagatelizând-o
 Da, domnişoară filosofă,
 Mă prind că te-am băgat în cofă...
 Şi dacă aş fi în locul tău
 Pe chestia «răcelii», mi-aşi întoarce faţa de crin,
 N'aş mai avea curajul
 Să-l înfrunt pe Martin.
întoarce batjocoritor statuia cu spatele
 Urăşti, fetiço, bărbaţii...
 Te cred,
 Îi urăşti de moarte.
 Numai că ura ta de azi, e departe
 De ura neştiutoare de ieri.
 Înţeleg cât de aprigă ţi-e ura azi,
 Când spumegi de furie că ai putea să cazii.

PAUZĂ

TABLOUL VIII

O sală înaltă cu mai multe uși, în palat. DON GASTON într'un jilț. DON LUIS intră. Mai târziu DON CEZAR cu MARTIN, care a rămas în fund ascultând.

LUIS

Don Gaston!

GASTON

Don Luis! Ești supărat?

LUIS

Am aerul să fiu?

GASTON

Să zicem că, da... privit de departe.

LUIS

Poate să fie și de aproape.

În orice caz deocamdată, Diana ne desparte

Și de verișoarele ei

Care au fost lotul nostru.

GASTON

Tocmai asta îmi spuneam și eu.
E împotriva obiceiului și a etichetei.

LUIS

Din partea unei gazde asta este o injurie...

GASTON

Dă-mi voie să-ți spun: Ingâmfwarea fetei
Vine și din pricina zelului
Cu care noi am căutat să-i câștigăm favoarea.

LUIS

Mie nu mi se pare limpede nici afacerea
Cu « potrivirea colorilor ».

GASTON *însuflețit*

Așa e, pe legea mea,
Judecata și simpatia
Erau mult mai indicate,
Să decidă cum să fie jocul, tovărășia.
suspînă

Dacă însă culoarea Feniciei
Mai ține și după petrecere,
Cu plăcere îți las pe a Dianei.

LUIS

Și eu ți le las pe amândouă, dacă îmi rămâne
Laura, așa cum mi-a apărut astăzi, fără mască.
Jocul prințesei e prea înalt, prea subțire,
Și pur și simplu, Dama e necuviincioasă.

CEZAR *care intrase*

Se pare că vă-înfurie răceala ei.
Recunosc; ardeți, însă nu puteți aprinde...

GASTON

Cine zice asta?

LUIS

Cine?

CEZAR

Diana însă-și a lăsat-o să se vadă
S'a purtat ca și când nici n'ați exista.

GASTON

Din fericire, nu e aci singura...
Totuși faptul e supărător.

LUIS

Ar merita să-i plătim că nu se ține de cuvânt.

CEZAR

Cum?

LUIS

Cu aceeași monedă: prin verișoarele ei...
Dacă o stea se stinge pe cer
Adorăm florile, aci pe pământ,
De cari nu ne desparte atâta cale...
Și care nu așteaptă decât să ne creadă.
Atunci coboară — cine știe — și steaua din cer
Pe aci, pe jos, prin livadă.

CEZAR *întristat, lui însuși*

Așa de aproape e? Pe aci prin vecini?
Și singur eu, o văd cu ochi streini?

GASTON *lui Cezar*

Ce crezi Cato — E bine ce-am hotărît?

CEZAR

Dece nu? E un plan frumos chibzuit
Pentru cel care nu poate altceva mai bun.

GASTON

Ce ți s'ar părea « mai bun », spune?

CEZAR

Să privești toate femeile ca pe niște păpuși fără
suflet.

Aceluia nu-i poate rezista *niciuna*,
Căruia ele nu-i plac.

MARTIN *aprobă*

GASTON

Asta plesnește de înțelepciune...

LUIS *privește din ușe spre salonul de danș*

Uite... Verișoarele trec iară.

Sunt singure

Am un cântec, să-l cânt cu ison de chitară

Încet la urechea Laurei

iese.

GASTON

Am și eu un cântec pentru Fenicia,
Cu refren și accent de trompetă. *iese*

CEZAR

Pe cei ușurateci, lingușelile îi duc la țintă
Pe când eu, cel mai năpăstuit

Căci inima mi-e silită să mintă,
Trebue să ascund totul cu teamă...

SCENA II

MARTIN, care vine din fund, CEZAR

CEZAR

Prinții s'au supărat pe Diana....

MARTIN

De minune...

Asta înseamnă apă bună pentru moara noastră.

Vom avea prilej să petrecem,

Dar pentru numele lui Dumnezeu, prințule

Fără copilării.

Prin ce-am trecut, nu vreau să mai trecem.

CEZAR *rușinat*

Nu-mi mai aminti acum de ce-a fost.

MARTIN

Așa... Dacă domnii s'au supărat

Câștigăm noi cu jocul lor, mâniaș fără rost

Căci ei gonesc sălbăticiunea

Drept în bătaia puștii dumitale.

CEZAR

Sălbăticiune, e frumoasa noastră, da!

MARTIN

Sălbatecă? A, nu

E blândă, e mai blândă decât pare

Prevăd: La ce-o ajută strâmbăturile?

Te iubește, oricât se chinue să te urască.
 Tocmai de aceea-i mânioasă, biata de ea,
 Jură și gândește că dospește numai răsbunare.
 Convin
 Inșă că din ceea ce dospește ea
 Va ieși iubire,
 Fac prinsoare...

CEZAR

Spune, ce zice și gândește despre mine?

MARTIN

Ai putea ghici. Nimic prea faimos,
 Zeflemisește îngâmfarea dumitale,
 Zice că atâta nepăsare trece de marginile îngăduite.
 Mereu mă întrebă dacă ai fost într'adevăr, sub
 fereastra Laurei.

Te găsește necuviincios.
 Ba chiar nerușinat. Eu o iau mai moale,
 O mângâi și... prințule nu te supăra,
 Ii spun că ai o doagă lipsă,
 Că ești nesimțitor ca un butuc,
 Dacă n'ai fost în stare s'o prețuești pe ea,
 Pe Diana.
 Ce mai încoace și 'ncolo, când nu te fac năuc.
 Ii spun că ești nebun sadea...
 O sfătuesc să te lase mai bine să pleci
 Dar în privința asta cred că e chiar prea târziu.
 Mi se pare că preferă să moară, acum
 De cât să nu învingă buzele dumitale prea reci
 Numai ca să te facă apoi de rușine...
 Dar azi nu mai știe nici ea, cum.

CEZAR

Socoteam că s'a terminat...

MARTIN

Totuși s'ar putea să izbutească dacă mai faci copilării,
 De aceea, te rog, prințule să fii
 Om cu judecată. Orice ar spune nu crede nimic

E ultima ei încercare de stăpână
Dacă pierde și-acum, e sclavă,
Căci nu ne mai scapă din mână.

cu un surâs melancolic

Joacă-te fetițo de-a baba oarba cu dragostea...
Se văd adeseori șoareci
Jucându-se cu pisica, fără teamă
Un joc fermecător, dar vai, nu uita,
Și fii cu băgare de seamă:
Într'o clipă s'a isprăvit cu ei, cu inima ta...

cu alt ton

Uite-o că tocmai vine.

CEZAR *fermecat*

Ca o zeiță plutește cu pași de zefir.

MARTIN *nemuțumit*

Ei, zeiță acum! Pleacă, dispari din față, repede
La locul d-tale
Aici ești de prisos..

CEZAR *merge încet, șovăie, privind mereu la Diana.*
Martin supărat îi arată drumul, apoi se dă liniștit la
o parte și ia o mutră gravă.

SCENA III

DIANA *intră gânditoare, vine în mijlocul scenei,*
unde se oprește, ca să se uite împrejur.

MARTIN *de cealaltă parte, observând-o. Scurtă pauză.*

Se aude în culise, cu acompaniament de chitară

« Să-mi arăt iubirea, oare ...? nu?

Laura, să mi-o ascund?

Gingașe Laura, hotărăște tu...

Dar chiar dacă nu aș vrea să ți-o spun

Fiorii, fierberea mea de nebun,

Zăpăceala mea ți-o arată,
Dacă tac, ori dacă inima-mi suspină,
Laura, Laura, gingașe fată
Tu ești singura de vină ».

DIANA *mânioasă lui Martin*

Ce se aude? Ce cântece 's acestea?
Încă unul care a descoperit-o pe Laura...

MARTIN

Nimic? Luis a căzut în capcană
Și e ispitit să înceapă o iubire...
Slăbiciune e toată povestea...

DIANA

Ce gust!

MARTIN

Aveți dreptate!...
Bărbații când iubesc sunt cu frunțile
Aplecate și întoarse...

DIANA

Slavă Domnului că se sfârșesc aceste farse
Mi-e silă de toate aceste aiureli hâde.

MARTIN *cu o ironică înțelepciune*

Cine a trecut peste ele, Alteță, poate râde.
Dar trebuie să aveți milă de cei slabi,
Cari se chinue.
Firește pe noi numai ne plictisesc.
Dar ce să le faci? Cum să le ocolești?
Este mizeria naturii omenеști.

DIANA

Mai e oare de îndurat?
Unde mă duc
Aud sărbătorindu-se frumosul nume al Carmencitei,
De faima Lidiei răsună alt loc.

In același timp aud un cântec pentru slava lui Ines.
Despre Laura cârâe vreo doi la tot pasul
Nu găsești că își cam fac de cap?
Incotro să mai fug ca să scap
De bâlbâelile nerozilor?

MARTIN *lui însuși*

Merge bine — *apoi, ridicând din umeri*
De vreme ce nu vreți ca ei să cânte pe Diana,
Cum ei tot trebuie să cânte,
Atunci e firesc ca să aducă omagiile lor alteia, nu?

DIANA

Și de ce numaidecât Laurei?

MARTIN

Știu eu?

— *Se aude preludiul cântecului lui Gaston, în culise.*

Cântați al Feniciei renume
«Frumoasă fără seamăn pe lume...».

DIANA *brusc îndurerată*

Acum și Fenicia! O cât de fin și de gingaș.

MARTIN

Inceputul mi se pare, nu sună prea rău.

DIANA *întăritată*

De sigur avea și Fenicia nevoie de odă...

MARTIN *lui însuși*

Invidia iubirii! Merge bine — *tare.*
De sigur e o glumă, care îi scuză prostia.
E după câte se vede acum, un fel de modă...

O VOCE cântând în culise.

Ca Poenixul, cu nume geamăn,
 Fenicia e fără seamăn;
 Și când asupra-ți se deschide
 Privirea ei de gheață, te ucide.
 Un zâmbet pe divina față
 Din nou te chiamă la vieață.
 «Cântați al Feniciei renume...
 E fata cea mai frumoasă din lume.
 Un zâmbet pe divina față
 Și iarăși te recheamă la vieață.

DIANA *cu exasperare*

Uimitor de spiritual și de galant...

MARTIN *aparte*

Se mistue. Arde. Merge de minune — o privește îngân-
 durat pe urmă cu o arzătoare părere de rău.

Da, sunt farse și totuși bucuros

Aș fi cântat și eu pentru Floreta...

Din tot pieptul, în cinstea ei — cu o neașteptată me-
 lancolie.

Haide să cântăm și noi prințesă.

Să cântăm în glumă numai, cu ei împreună...

Căci Alteță, prea multă cumințenie

E uneori prostie, credeți-mă.

DIANA *pe gânduri cu un neașteptat accent serios*

Cam ai dreptate... și de aceea

N'ar fi prea rău dacă Don Cezar

S'ar conforma și el obiceiului puțin.

Nu că eu doresc aceasta, ferească sfântul,

Are totuși obligații,

E cavalerul meu după cum știu toți.

Ii mulțumesc de altfel că îmi economisește supărarea.

MARTIN *încântat, aparte*

O avem aci — cu pumnul strâns — Păsărica e prinsă —
 tare — Ah, dalbă și înțeleaptă prințesă

Ați putea pretinde asta dela cineva care vă iubește.
 El însă nu e îndrăgostit de Alteța voastră,
 Și știți bine cât disprețuește el prefăcătoria.
 Pe urmă — trebuie să recunoașteți că
 Singură l-ați scutit să-și facă datoria
 De cavaler...
 De altfel, Alteța, ar fi trebuit să vedeți
 Cât l-a bucurat asta! Nu v'ar fi venit să credeți.

DIANA *agitată*

Da, e adevărat, i-am cerut să plece,
 Dar cine știe să se poarte, nu pleacă în asemenea caz.
 Nebunul! Ascultarea nu e totdeauna bună.
 Ar fi trebuit să rămâe.
 De altfel nu mi-e tocmai necaz...
chinuită, revine
 Oricum e cavalerul meu.

MARTIN *pentru el însuși*

Ah, sistemul meu.
 Am să scriu o carte despre asta — *tare*.
 Aveți dreptate; numai că, sârmanului găgăuț,
 I-ați luat tot curajul dintr'odată
 Când a venit să vă conducă la bal,
 Iertăți-mă...

DIANA *mai agitată*

Ce știi tu? Trebuia să se priceapă
 Cum se susține o cerere,
 Poate că până la urmă aș fi primit.

MARTIN

Poate! Aci este totul! El nu e
 Un bărbat în stare să înțeleagă subtilitatea jocului.
 Și apoi... Cine știe? Caută mai mult liniștea,
 Nu-i place să fie mereu înăcrit de alții.
 Ce credeți? Cum? — *lui însuși*.

Bună e tinctura mea... de aur... — *se uită spre culise* — Prinții în triumf cu stăpânele inimilor lor.
Ce potrivit și încântător e! Uitați-vă numai!
E o plăcere să contempli prostia.

DIANA *uitându-se și ea, exasperată*

Don Cezar mereu alături de Laura...
Spune-mi, ce poate găsi la ea?

MARTIN

Da, norocul de a vă fi cavalier
Nu prea pare să-l prețuiască...
mucalit și melancolic
Veniți să privim cu ochi de filosofi
Sărmana fericire omenească — *se trag mai înapoi.*

SCENA IV

LUIS, GASTON, LAURA, FENICIA, CEZAR,
DIANA, MARTIN

LUIS *către Gaston și Cezar în fața scenei*
Ea ne observă. E timpul să-i plătim datoria.

GASTON *încet lui Luis*
Te voi prețui după iscusința d-țale.

CEZAR *încet, către cei doi*
Faceți ce vreți, vă las această cinste — *Luis și Gaston se apropie de Doamnele lor, Cezar privește indiferent.*

LUIS *tare, Laurei*
Norocul a fost dulce cu mine,
Nu mai am nimic de așteptat dela acest joc.

Căci dacă Laura ar fi să fie a mea
De ce aş mai avea nevoie de alt noroc?

LAURA

Petreizarea vă face cu adevărat galant.
Trebue să recunosc...
Dar deşi vă preţuesc Conte... aşi vrea să mai aştept...
Nu ştiu.

DIANA

De sigur... Vrea să aştepte pe don Cezar.

LUIS

Mai aşteptaţi.
Veţi vedea cât e de adevărat
Şi de durabil ceea ce vă spun — *Pleacă vorbind cu ea,*
afectuos, el privind totuşi din când în când spre Diana.

GASTON *Feniciei*

Dacă am devenit sclavul Feniciei
E datorită numai farmecului ei,
Nu zăpăcelii, petrecerii.

FENICIA

Focul care se aprinde repede e foc de paie.

GASTON

Dacă se va stinge vreodată... Amer să se răzbune!

FENICIA

Vă cred bucuroasă, prea vă pricepeţi la complimente.

GASTON

Fii mai puţin frumoasă şi voi vorbi şi eu mai potolit.
— *Îi sărută mâna şi vorbeşte încet cu ea, în timp ce se uită la Diana.*

LUIS

Don Gaston, să mergem înapoi la bal.

GASTON

De sigur! Să ne bucurăm de ce ne dăruiește ceasul. Iubirea să ne îndulcească zilele — *își conduc damele grațios pe lângă Diana, fără să o privească și se îndreaptă către sala de danț. Cezar rămâne cu privirea absentă.*

DIANA *cu ironie afectată, iritată, lui Martin*

Oh! Totul plutește pe-o mare de noroc.

MARTIN *clatină din umeri, cu o ironie înduioșată.*

Tineretea, Alteț! Nu sunt filosofi ca noi tari ca fierul. Cei de rând sărmanii, cred că li s'a deschis cerul — *Luis, Gaston, Laura, Fenicia, ies.*

SCENA V

DIANA, CEZAR, MARTIN

CEZAR *ca deșteptat din distracție, se întoarce repede fiindcă i-a văzut pe ceilalți intrând în sala de danț și face câțiva pași după ei. Se preface că acum o vede întâi pe Diana, se înclină respectuos și își continuă drumul*

DIANA *ei însăși, speriată*

Pleacă și el! Mă vede și trece!
Totul e pierdut?
Voiu mai face ultima încercare.
Chamă-l înapoi, Martin

MARTIN

Printule!

CEZAR *întorcându-se serios*

Mă chemi tu?

MARTIN

Da.

CEZAR

Altădată. Vezi că acum urmez alaiul iubirii.

DIANA *jignită, îndurerată*

Prințule, te rog
Te rog eu, rămâi
De ce să alergi și dumneata după Laura?

CEZAR

Nu vi se pare că merită?
Atât de multă modestie, la atâta farmec,
Atât de multă gingășie și minte laolaltă
N'am mai văzut, mă credeți, la nicio altă
Femeie... și nici nu poate fi...
Nu-i poate orbitoare, dar atrage și
Cu fiecare privire apare mai demnă de admirat.
Cum? Sunteți tulburată? Ce vă lipsește, prințesă?

MARTIN *încântat, îndeamnă pe Cezar să continue*

DIANA *ei însăși*

Ce-i cu mine? Mi-am pierdut capul?
O otravă rece îmi aleargă prin sânge.

MARTIN

Te pomenești că acum începe și plânge...

CEZAR *prefăcându-se*

Sunt convins că și Alțeta voastră
Este de părerea mea... De ce tăceți?

DIANA *revenindu-și*

Nu. Nimic, prințule!
Mă uimesc numai darurile dumitale de poet,
Dar ai putea să mergi ceva mai încet.
Inflăcărară și fantezia te înșeală.
Vezi un chip dumnezeesc într'o femeie,
La care eu nu găsesc decât însușiri de rând.

CEZAR

Trebue să fie la mijloc vreun farmec și pace...
Cu cât mă gândesc mai bine.
Cu atât mai mult îmi place...

DIANA *izbucind fără voie*

Bine! Dacă merge după gust,
Ficcare să meargă încotro îl duce dorința.
se întoarce ca să-și ascundă tulburarea.

CEZAR *se uită la Martin îngrijorat*

Nu mai înțeleg nimic...

MARTIN *încet, cu autoritate*

Invață să cunoști obiceiurile războiului,
Dacă focul încetează — se ridică steagul alb — îi face
semn să se depărteze.

CEZAR *tare, Dianei*

Prințesă, îngăduiți-mi să plec!
face o plecăciune de plecare.

DIANA *întorcându-se vioiu*

Te duci într'adevăr după Laura?

CEZAR *ceremonios*

Alteță, îmi place s'o văd cum dansează...

DIANA *extrem de agitată, ei însăși*

Dumnezeule! Asta nu credeam că e cu putință.
Ce voi deveni?
N'ași fi bănuț că se poate suferi atât.

MARTIN *face semne de încântare lui Cezar și îl îndeamnă să plece*

CEZAR *vrea să plece*

Adio, prințesă!

DIANA *sfâșiată, parcă îngenunchiată*

Don Cezar, rămâi, ascultă!
Cum poți să fii atât de orbit?
Indrăgostit de Laura? Cezar!
Ce farmec, ce însușire te seduce?
Spune-mi... te rog prințule, spune-mi — *ei însăși*
Ah, m'am prins. Ce fac?
Doamne, nu mai știu ce spun.

MARTIN *încet lui Cezar, cu semne de triumf*

Să fâlfâie steagul, tobele să bată șamada,
Cetatea e pe cale să se predea fără condiții...
Noi suntem gata să culegem prada.

CEZAR

Prințesă, ce înseamnă aceste întrebări?

DIANA cu mânie izbucnind

Preferința dumitale, e jalnică Don Cezar,
Mi-e milă când te văd atâta de orbit.

CEZAR

Jalnică? Uitați-vă la ea că tocmai trece:
Ce port nobil, ce gingașe făptură,
Câtă simplitate și atâta distincție totuși
Nevinovăția și grația o întovărășesc.
Și nicio virtute nu lipsește din alai
Trece turburătoarea statuie,
Și cât de nepretențioasă. Nu pare să știe
Că ne seduce cu o magică putere.
Se uită la noi, dulce rușinată,
Că ne vede la picioarele ei.
Iertați-mă. Fără să vreau
V'am spus tot ce e acum în inima mea. *se duce după
Laura*

*DIANA extrem de agitată, face un gest ca și cum ar
vrea să-l cheme înapoi, rămâne însă, mută și adânc tur-
burată.*

MARTIN *uitându-se după Cezar, cu mândrie, încet*

Ce-i lipsește? E un viteaz și jumătate
In toată Catalonia nu are pereche.

SCENA VI

DIANA, MARTIN

DIANA îndurerată, ei însăși

Iubire iscusită, totuși ai învins.

MARTIN *mucalit, suspină tare.*

DIANA *fără să-l privească*

Martin, nu se mai întoarce?

MARTIN *fără să vrea*

Atât ar mai lipsi.

Merge unde-l aşteaptă norocul! Neruşinatul!

N'ar trebui să v'o spun,

Dar mă uimeşte câte mai înduraţi, dela un nebun.

DIANA

Taci! Nu-mi vorbi despre asta.

Martin, nu mă mai cunosc.

Dumnezeule, m'a zdrobit în picioare!

MARTIN

Stai liniştită, Măria Ta!

Să privim lucrurile mai de aproape

Cazul e serios, după cât se pare.

Ce e cu Alteţa Ta? E numai supărare

Că mândria ți-e înfrântă de a lui?

Sau...? Înţelegi, ce vreau să spui?

DIANA *îndurerată, ei însăşi*

Ruşinată, dispreţuită!...

MARTIN *clătinând din cap*

Alteţă, ceea ce aud şi văd, înseamnă,

Iertaţi-mă,

Că însfârşit vă predaţi?

DIANA *izbucnind*

Să mă predau? Cui?

MARTIN

Mi se pare... iubirii...

DIANA *tremurând*

Eu. să iubesc?

MARTIN *cu o îngrijorare prefăcută*

Să judecăm liniștit, Alteță...
Dacă nu e iubire, atunci ce e?

DIANA

Nu mai știu nici eu ce e. Ah, Martin,
Sunt turburată, mintea mi-e topită de rușine
Îl urăsc și m'aș sfășia pe mine însămi.
Nu pot să mai înțeleg ce e cu mine.

MARTIN *perfid și serios*

Nu e numai iubire, da,
Se vede limpede că s'a ivit și gelozia.

DIANA *ridicându se mânioasă*

Cum, nerușinatule?
Îmi spui asta în față? Eu, geloasă?

MARTIN *îndulcind speriat, vocea*

Alteță!

DIANA *isbucnind furioasă*

Ticălosule, dispari din ochii mei!
Repede, pleacă îți spun, pleacă!
Dacă mai spui o vorbă, ți-e capul în joc.

MARTIN *se retrage aparent îngrozit, ea zdrobită își acopere îndurcrată fața cu palmele, el din prag contemplă*

Bea cupa umilinței, strămbându-se.
La ce-i ajută? — zâmbește, apoi hotărât.
E timpul.
Să sară în aer ultima rețută.
iese prin cealaltă parte.

SCENA VII

DIANA, MARTIN, LAURA, FENICIA, LUIS,
GASTON, apoi CEZAR

Laura, Fenicia, Luis și Gaston intră în scenă râzând însuflețit. Când văd pe Diana conversația lor scade dar rămân grup. Diana e gânditoare și nervoasă. O irită că grupul și-a întrerupt convorbirea. E ca și când cei patru ar avea un secret din care ea e eliminată. Șovăie o clipă și apoi bănuitoare și îndurerată, iese din scenă. Intre timp a intrat și Cezar.

LUIS

Nu mai poate îndura
Să simtă în jurul ei
Plăcutele taine ale iubirii.

LAURA *compătîmind-o*

Biata fată, nu mai doarme
Nu mai mănâncă
Se plimbă gânditoare, oftează și încă
Asta n'ar fi nimic.
Tot timpul o vezi însă cu ochii roșii,
Se supără fără motiv,
Ba aseară am văzut-o
Strângând pumnii și vorbind singură,
Conte — lui Cezar — ce aveți de gând să faceți?

FENICIA

Biata fată suferă nespus
Dar e prea mândră ca să recunoască adevărul.

CEZAR

Credeți că suferă din dragoste, într-adevăr?

FÈNICIA

Dacă nici asta nu e suferință din dragoste
Atunci eu primesc să fiu vicarul episcopului din Toledo.

CEZAR *cu elan*

A, nu, nu vreau ca Diana să sufere
Din pricina mea.
Un înger nu trebuie întristat
Chiar dacă e un înger atât de copilăros
Încât din când în când se poate mânia.

DIANA *se întoarce, nervoasă preocupată, ca și când i-ar pare rău că adineaori a fost slabă și a plecat, acum hotărâtă să-i înfrunte. Ei o privesc nedumeriți, tot în spirit de grup, și apoi ies încet cu toții privind-o lung. Diana devine și mai nervoasă. Martin care o urmărește, apare în fund.*

CEZAR *care a rămas, foarte tulburat*

Prințesă sunt bucuros că v'ați întors
Cred că unele lucruri trebuie neapărat lămurite aci...

DIANA

Da prințule, bine ai făcut că ai rămas
Imi dau seama acum că mi-ai putea da un sfat prețios.

CEZAR

Bucuros, prințesă numai să mă ajute cugetul
Să pot fi de folos unei minți atât de înzestrate.

DIANA *cu o îndârjir stăpânită*

Ei bine, Don Cezar, da.
Am încredere în dumneata
Mă simt mai aproape
De un bărbat cu spiritul liber
Decât de oricine. Află deci că

Mă gândesc să mă mărit...
 Motivele pe care le-am combătut atât
 M'au învins în cele din urmă.
 Rugămintile poporului meu, dorința tatălui
 Nu le mai pot amâna, trebuie să le ascult.
 Voi aduce o jertfă acestui popor.
 Pe mine însămi,
 Și libertatea la care țineam atât de mult.
 De vreme ce trebuie să aleg un bărbat,
 Fără nicio înclinare, mi-am zis
 Că ar fi mai potrivit, decât ori care altul
 Principele Bearnului, Don Luis.
 Spune-mi dacă e o alegere nimerită?...

MARTIN *încet lui Don Cezar*

Glumă și basta!
 Nu-i decât clei, cunoaștem asta.

DIANA

Ca naștere cred că nimeni nu e mai presus
 Nu e altul la fel înzestrat de natură
 Înțelept și viteaz, gingaș și puternic
 La minte în același timp...
 Așa l-am descoperit și am fost uimită
 Că o prejudecată m'a orbit într'atât
 Că n'am văzut dela început, ceea ce toată lumea pre-
 țuia cu laudă.

CEZAR *turburat lui Martin*

Sper, Martin, că se preface doar.
 E totuși o glumă cu gustul prea amar.

MARTIN *văzând pe Cezar atât de tulburat*

Ei, scutură-te, prințule,
 Nu e nimic, ... Vorbe goale,
 O lovitură de scrimă.

DIANA *pândind expresia figurii lui Cezar*

Și astfel m'am hotărât să-l aleg pe el.
Acum spune-mi.
Nu ți se pare Don Luis demn să primească
Mâna Dianei și această țară?
Pe dumneata nu te orbește iubirea...
Spune deci dacă fac bine...
Pari încurcat? Te miră alegerea mea?
uimită, ei însăși
A amuțit și e palid. Fără să vreau, jocul a prins.
Stiletul ajunge până la inimă
Tremură, ah... Doamne, poate că am învins.

MARTIN *încet lui Cezar*

Fii bărbat, prințule!

CEZAR *istovit*

Nu, nici în glumă nu pot îndura
Ca ea să prefere un alt bărbat
Orice vorbă, această descriere mă înnebunește
tremurând tot
Soția lui don Luis?
Prințesă e o glumă spusă la mânie?

DIANA

O glumă? Dacă vrei dumneata neapărat să fie
O glumă, — *întârzie* — poate să fie și glumă,
Dar eu îți repet că voiu lua de soț pe don Luis.

CEZAR

Prințesă nu pot să-mi închipui că, așa fără motiv,
Puteți lua o hotărâre atât de gravă.

DIANA

De unde știi că nu am motive tot atât de grave?
Voiu face acest pas, cu hotărâre

De vreme ce, așa cum știi, interesele principatului o cer
Și de vreme ce este și dorința tatălui meu...

CEZAR *neliniștit*

Dar motivele acestea pe care le invocați existau și mai
înainte...

Nu e azi cumva o pricină nouă?

DIANA *sinceră, cu vocea moale*

Nu știu... Cred că a sosit timpul.
Sunt foarte obosită,
Văd că nu sunt de loc înțeleasă.
Cei din jurul meu mă tot sâcâie
Cu fleacurile lor.
Vreau să scap de frământarea asta fără rost
Nu mai găsesc nimic. Sunt obosită.

CEZAR *zăpăcit, întreabă uimit*

Dar ați fost întotdeauna împetriva iubirii..?

DIANA

Și acum mai mult ca oricând,
O urăsc,
Când din propria mea experiență
Văd ce desgustătoare sunt meandrele ei.
Nu-l iubesc pe don Luis, vă mărturisesc,
Dar găsesc și eu că ar fi un soț potrivit
Și un conducător binevenit acestui principat.

CEZAR *mânios îndurerat*

Principatul Barcelonei nu mă privește
Nu mă privesc nici calitățile de netăgăduit
Ale prințului din Béarn, dar...

DIANA *il întrerupe*

Și de ce nu? E tot ce mi-a mai rămas
De vreme ce într'o zi tot va trebui
Să fac un asemenea pas?

CEZAR *bâlbâit*

Pentru că... nu se poate.

DIANA *obosită, resemnată*

Don Cezar, toate sunt **cu putință** pe lumea asta.
Și pe urmă îți repet
Nu mai pot îndura ceea ce se întâmplă.

CEZAR *o privește încrămențit, înduioșat*

Atât de mult suferiți principesa...?

DIANA

Mărturisesc că da. Temperamentul meu
Se împacă, te rog, crede-mă, foarte greu
Cu neseriozitatea celorlalți.
Am ajuns la capătul răbdării,
Nu mai pot îndura....

CEZAR *mereu uimit*

Nu mi-am închipuit niciodată
Că ați putea suferi atât de mult.

DIANA

De altfel, dă-mi voie să-ți întorc întrebarea,
De ce pari atât de surprins dumneata,
Că eu vreau să deviu soția lui don Luis?

CEZAR *năucit*

Printesă, nu e cu putință...
Și apoi....

foarte încurcat

Uite, trebuie să vă mărturisesc că eu însumi
Mă mângâiam cu gândul că îmi va fi îngăduit
Să rămân în apropierea voastră multă vreme,
Mi-e greu să arăt de ce anume...
Acest palat are un farmec greu de lămurit...

DIANA *mirată*

Să rămâneți aci multă vreme?

CEZAR *fără să clipească*

Toată viața...

DIANA *foarte tulburată*

O prințule, aceasta mi-ar face nespusă plăcere
obrajii i-au devenit iar roșii, parcă nu poate să iasă
din încurcătură, apoi dintr'odată, perfid femeie
 Dar credeți că aci nu ar avea un cuvânt de spus,
 Și verișoara mea Laura, pe care o adorați?
așteaptă încordat.

CEZAR *uituc, năucit*

Prințesa Laura? Ce vreți să spuneți?

DIANA *foarte nervoasă*

Da, prințesa Laura, sub a cărei fereastră
 Ați așteptat și ați suspinat nopți întregi...

CEZAR *uimit, încremenit, fericit totuși*

Ah, la asta vă gândiți
 Din pricina asta vă e fața frământată
 Și suferiți atât?

Și înainte ca Diana să poată spune ceva, el se aruncă
desnădăjduit și cu elan, la picioarele ei
 Prințesă, trebuie să vă mărturisesc adevărul
 Pentrucă nu mai pot îndura
 Să suferiți o clipă mai mult
 Din pricina asta.

Martin care urmărise toată discuția lor, nevăzut de
ei și cu o mimică apropiată, rămâne acum stupefiat,
ridică exasperat mâinile în tavan

Toată întâmplarea cu veghea de sub fereastră
Nu e adevărată,

DIANA *uimită*

Ce vreți să spuneți?

CEZAR

Este o născocire a lui Martin
Dintr'o prea mare prietenie pentru mine...

MARTIN *se ia cu mâinile de păr.*

CEZAR

Acest inimos slujitor,
Cunoaște dragostea fără margini ce vă port,
Știe suferința care-mi mistuie viața.
Dar el și-a dat seama
Cunoscând mândria voastră
De până acum,
Că sunt pierdut
Dacă vă mărturisesc ceea ce simt,
Și atunci pe loc,
Inimă de aur,
El a născocit povestea de sub fereastră,
Ca să abată mânia care mă amenința
Și raza aspră, fără seamăn
A disprețului vostru.

DIANA *regenerată în mândria ei redevenită cea de
dinainte, ca un resort căruia i s'a înlăturat piedeca.*

Așa dar, nu a fost adevărat?

CEZAR

Nu știam, nu bănuiam,
Că o să vă jignească această născocire,
Și mai ales nu vroiam să suferiți

Nicio clipă din această pricină.
 Palida și mândra voastră frunte
 O vreau numai frumoasă
 Nu chinuită de amărăciuni și îndoeli...

DIANA *dreaptă ca o tulpină, arzând*

Prințule, nu te înșeli?
 N'o iubești pe verișoara mea?
 E o născocire că ai așteptat sub fereastra ei?

CEZAR *dăruindu-se cu totul, cu o adâncă și naivă
 sinceritate*

Nu există pe lume de cât
 O singură ființă
 Care mi poate face din alb, negru,
 Zilele ploioase, zile însorite,
 Care-mi întoarce bucuriile în suferință
 Și din durerile cele mai vii
 Îmi dăruie năprasnice bucurii...
 Și aceea e prințesa Diana,
 Pana la pălărie a vieții mele.

DIANA *care se reface în cruzimea ei, respirând încă
 greu...*

Asta e tot?

CEZAR *la capătul puterilor*

Asta e tot...
 Am ținut să vă spun adevărul
 Orice s'ar întâmpla,
 Mă puteți disprețui, mă puteți alunga,
 Dar frumusețea de crin a iubirii mele,
 Nu vreau s'o văd pătată de minciună
 Și mai ales nu vreau
 Nu pot îndura să văd acești ochi neasemănați
 Suferind din pricina mea.

DIANA *îl măsoară lung, cu privirea aspră, cu obraji palizi, cu umerii drepti, și după un timp îi spune rece :*

Dar cine-ți spune că eu am suferit
Anume din pricina dumitale?

CEZAR *stupefiat*

Singură ați spus că nu mai puteți îndura
Că vreți să se sfârșească aceste chinuri...

DIANA *nu lipsită de logică*

Da, am spus că nu pot să mai îndur,
Aceste dulcegării sentimentale,
Aceste cărăeli amoroase,
Și toate aceste manevre,
Care au făcut de nelocuit acest palat...
Că nu mai pot primi să fiu mereu sâcâită
Cu presupunerile unora sau altora,
Cu acest păenjenis de șoapte.

Atâta...

Nu că am suferit din pricina dumitale.

râde rece sporindu-și disprețul

Ah, ce îngâmfare fără măsură...

Să mă vezi pe mine suferind

Pentru un semeț ca dumneata.

Ei bine prințule, te-ai înșelat,

Și dacă nu te superi

Am chiar în neseriozitatea acestei născociri,

Ridicule, despre care îmi vorbești,

Un motiv mai mult

Să privesc cu desgust ceea ce numiți iubire,

Da, găsesc chiar în ea încă un îndemn,

Să nu mă încred decât

În răceala sigură și mândră a judecății...

Mi-ați răpit prea mult timp, conte,

Cu necazurile voastre personale

Și cu avatarurile inimii voastre.

Il privește schimbat, cu un zâmbet compătimitor.

Imi pare rău că ești

Atât de îndrăgostit de mine
 Că mă iubești, cu toată fanfaronada dumitale...
 Ce pot să spun, mi-e jale
 Când te văd atât de agitat.
 Desnădejdea dumitale îmi provoacă milă,
 Dar ce pot face, când știi ce silă
 Mi-e de iubire, decât să-ți interzic pe viitor.
 Să mă mai sâcâi cu amarul inimii dumitale?
 Ți-ai ridicat prea sus privirea
 Pentru sufletul dumitale atât de lipicios
 Coboară-o, te sfătuiesc, ceva mai jos,
 Sunt atâtea fete duioase și pornite pe oftat,
 Cu care cred că te-ai potrivi de minune...

CEZAR rămas în gol, nu se poate regăsi

Prințesă, credeam, nădăjduiam...

DIANA revoltată, numai la gândul acesta

Ah, să-ți închipui serios
 Că aș putea suferi din pricina unui bărbat?
 E într'adevăr nespun de ridicul
 Și-ți arată cât de imensă e vanitatea
 Acestor purtători de sabie...
mai îndulcită, parcă, dar și mai ironică
 Ei cum, ai fost nefericit
 Fiindcă îți închipuiai că sufer din pricina dumitale?
 Asta mi se pare ceva atât de comic și de naiv
 Că nu e de întâlnit
 Nici măcar în farsele de bâlcu...
 Părăsește conte palatul
 Cât timp ridicolul nu te ucide încă.

MARTIN intervenind între cei doi, teatral cu falsă admirație ocupând parcă toată scena

Prințule ai câștigat!
 Ești un actor și jumătate...
 Să vie aicea un măgar să-l duc în spate.

DIANA *surprinsă, a rămas înmărmurită de uimire.*

CEZAR *și el uimit nu pricepe la început nimic.*

MARTIN *fierbând mereu de o falsă admirație*

N'aș fi crezut nici când că o voce mincinoasă
Poate fi atât de caldă și prefăcut disperată.
Printesă am pus rămășag cu Don Cezar
Că nu va isbuti niciodată
Să născocească o drăcie, atât de bine ticluită
Și cu atâta inimă — falsă firește — spusă
Încât să o luați de-a bună.
I-am spus că dacă așa ceva se poate.
Eu urc pe ziduri cu-un măgar în spate.
Dar singur recunosc acuma c'am pierdut
Și nu mă mir că l-ați crezut sincer
Că prea cu multă vervă și talent s'a prefăcut.
Oh, chestia cu «inima de aur» m'a dat gata.

CEZAR *își recăpătă respirația.*

DIANA *uluită*

Cum n'a fost de cât un rămășag?
Nu-i adevărată disperarea dumitale?

CEZAR *care o ascultase pe ea zdrobit, care urmărise pe Martin năucit, și-a recăpătat respirația, o îmbrățișează pe Diana, cu o lungă privire, care ar spune, «asta-mi ești, sgrifloroaică adorabilă?», zâmbește amărit și pe urmă stăpân pe sine, îi explică liniștit*

Printesă, Martin exagerează. Cum să vă spun?
N'a fost chiar un rămășag,
Am vorbit amândoi, numai,
I-am spus așa într'o doară,
Că tare aș fi curios să văd,
Ce s'ar întâmpla cu mine dacă aș fi atât de nerod
Încât să vă iubesc într'adevăr,
Și să vă mărturisesc totul...

Vă spun, eram nespus de curios,
Greutatea cea mare era însă
Numai să vă pot convinge
Că sunt în stare să iubesc,
Fiindcă vă știam foarte neîncrezătoare.
Era doar o simplă curiozitate, repet,
Să știu cum ați reacționa în asemenea împrejurare...

DIANA *mereu uluită*

Un simplu rămășag?

CEZAR

Martin afirma îndârjit că ați fi fără milă
Pe când, eu vă mărturisesc
Vă cam bănuiam de oarecare înclinare
Spre dragoste.

DIANA *umilită, readusă în țarcul iubirii*

Așa dar, n'a fost decât o încercare?
Un joc de teatru
Ei bine, conte, ce te face să crezi
Că nu mi-am dat seama de asta
Și că nu ți-am admirat și eu talentul de actor?
Știam prea bine cât o iubești pe Laura
Dar fiindcă ai exagerat puțin
Expresia sentimentelor dumitale, presupuse,
Punând prea multă mișcare și căldură,
Am exagerat și eu poate vehemența
Și asprimea indignării mele...

CEZAR *ironic*

Am remarcat și eu prințesă
Că înțelegând tonul meu
Ați vrut să-mi răspundeți
În consonanță cu el...
Era foarte ușor de văzut asta de altfel.

DIANA *jignită de ironia lui, dură*

Intocmai ...

prăbușită, cu o furie rece
 N'a fost prin urmare decât un joc.
 Aci Martin a avut deplină dreptate.
 Se pare că ai fost excelent
 În prefăcătoria dumitale.
 Atât de bine ai fost,
 În cât pot să-ți spun că m'ai desgustat pentru tot-
 deauna,

De bărbații în stare să se prefacă,
 Și dacă îți spun că pe viitor
 Folosind această iscusită lecție,
 Voiu evita să te întâlnesc,
 Socot că nu vei găsi exagerat desgustul meu...
pleacă mânioasă.

CEZAR *respiră lung, se uită amândoi triumfători după ea, apoi el se întoarce cald spre Martin*

De-ți mai trebuie un măgar de dus în spate
 Il ai aci pe loc fârtate,
 Numai că acuma ar fi mai nimerit
 Ca eu să port în spinare șeaua,
 Indrumat din urmă cu nuiiaua.

TABLOUL IX

Altă galerie a palatului

SCENA I

DIANA *singură*

DIANA *vine adâncită în gânduri, din cealaltă parte. Mersul ei e încet și nesigur, se oprește în mijlocul scenei*

Să fie acest foc din piept iubirea?
 Nu pot și nu vreau să cred asta.

Să mi se răpească nobila mea mândrie?
 De sigur nu sunt în stare de porniri de rând
 Totuși să nu cred ceea ce simt?
 Oare pot să mă mai îndoiesc?
 Ce altceva ar putea să fie?
 E limpede: pentru oricine că iubesc.
 Ceea ce îmi sfâșie adâncul inimii
 Sunt durerile ne mai încercate ale
 Iubirii.
 Se răzbună pe mine începutul nelegiuit
 Când am vrut să-mi răd de săgețile ei
 Să trezesc simțiri pe care nu le
 Impărtășesc.
 Și să câștig o inimă doar ca-s'o chinui.
 Mă sfâșie rănile care nu se mai vindecă niciodată.
 Ingâmfatul pe care l-am urmărit
 Ea îl face scăpat.
 Și întoarce asupra mea
 Săgeata pe care i-am trimis-o — *cade iar pe gânduri.*
Intră Martin

SCENA II

DIANA; MARTIN

DIANA

Martin, hotărârea mea e luată...
 Voiu lua de soț pe don Luis.

MARTIN *sincer nedumerit*

Vreți să-l luați de soț, într'adevăr
 Pe don Luis, printesă?
 Nu faceți, hotărîndu-vă așa în răspăr,
 Un pas greșit?

DIANA

Nu cred

MARTIN

Poate că totuși, iubiți?

DIANA *încurcată, abătută cu privirea absentă*

Nu mai știu nici eu...

MARTIN

Poate că îl iubiți pe don Cezar
Și socotiți totuși că e necesar
Să-l luați de soț pe don Luis?

DIANA

Nu știu, nu cred... Nu pot să mai judec...
Totul e ca într'un vis.

MARTIN *uimit*

Nu credeți? nu știți?

DIANA

Dar chiar dacă ar fi așa,
Povestea asta trebuie să se sfârșească.
A durat prea mult
Sunt obosită...
S'au întâmplat prea multe lucruri...
Imprejurările sunt neobișnuite...
Nu mă mai pot regăsi...
Dar pentru că până la urmă
După atâtea peripeții
Cineva trebuie să fie pedepsit.
Vreau să mă pedepsesc singură.
Din toată mândria de odinioară
Imi cer doar dreptul de a mă pedepsi
Eu însămi.
Dacă iubirea m'a învins
Dacă mă chinuie acest foc de nestins
De nu-mi pot găsi odihnă inimii,

Vreau să arăt eu însămi calăului, nelegată la ochi,
Unde trebuie să lovească
Deci, pentru a mă pedepsi
Voiu lua de soț pe don Luis.
Și te rog să mi-l trimiți
Numaidecât aci...

MARTIN *iritat*

Alteță, să fie așa cum doriți.
el iese, Diana se plimbă frământată, abătută.

SCENA III

LUIS, DIANA, MARTIN în fund

LUIS *intră repede și hotărât*

Iertare prințesă! Dar mi-e cu neputință
Să știu cel mai înalt noroc venind spre mine
Și să nu alerg spre împlinirea lui,
La picioarele voastre. Vă mulțumesc
Pentru omagiul care în mod nesperat
Mă ridică deasupra tuturilor — *îngenunchiază.*

DIANA *ca din vis*

Ce s'a întâmplat prințule? Cu mine vorbiți?
Ce fel de noroc? Ce omagiu?

LUIS

Norocul de care m'a vestit Don Cezar, anume.
Omagiul, prințesă, care îmi acordă
Această mână, cea mai frumoasă din lume.

DIANA *după câteva cilpe, cu un ton amar*

Prințule, fericirea dumitale mă încântă
Găsesc gingașă și de preț arătarea ei
Toată viața voiu căuta să corespund
Visului pe care îmi spui că îl visezi.

LUIS *dat parcă peste cap, șovăie.*

Totuși... în sfârșit cum să vă spun?
Sunt dator să vă mărturisesc
Că norocul de a vă fi soț,
E întunecat oarecum de faptul că iubesc
Pe verișoara voastră Laura.

DIANA

Nu are prea multă importanță, prințule
Nici eu nu te iubesc,
Dar fiindcă tatăl meu
Și fericirea poporului nostru ne impun această
Căsătorie, trebuie să ne sacrificăm.
Cere deci tatălui meu mâna mea — *uluit, el se înclină
și iese*

SCENA IV

DIANA *singură*

Ce sunt acestea noi suferințe îngrozitoare?
Ard, văpaia aceasta n'am mai simțit-o niciodată...
Ah, niciodată nu va putea fi stinsă?
Ce vrei dela mine iubire
Nu m'am dat oare învinsă?
Trebuie să jinduesc după ceea ce am disprețuit?
O iubește? Acum poate că ea îi ascultă
Jurămintele.
Ce să fac ca să-l iau înapoi pe cel ce l-am urit?
Am s'o văd, am să mă destăinuiesc ei numaidecât.
Ii va fi milă oare?... poate se va îngrozi de mine.
Să-i mărturisesc ei
Ceea ce aș dori să-mi ascund mie însă-mi?...
Ceea ce am vrut să ascund topită de mânie?...
Focul neîndurat care-mi mistue ființa?
Vine, bucuria îi dă aripi în mers
Ești pierdută inimă — să mântuim cel puțin
Cuviiința — *se dă ceva mai înapoi.*

SCENA V

*LAURA, FLORETA, DIANA, iar MARTIN apare
mai târziu în fund*

FLORETA încet, Laurei

E pe aci pe-aproape și ne aude, fiți cu grijă.

LAURA

Fii fără teamă, voi fi cu luare aminte... — *tare*.
Totul mi se pare de necrezut, Floreta.

FLORETA tare

Ține-ți norocul pe care-l aveți în mână, signora
Chiar dacă nu credeți în el.
Dar tocmai ca să păstrați pe don Luis...
Trebue să-i cereți pe don Cezar...

LAURA

Totul e întors ca într'un vis..

FLORETA se întoarce

Acolo e prințesa, nu șovăiți în zadar...

DIANA venind în față, ei însăși îngrozită

Mă caută. Deci el i-a cerut mâna...

LAURA Dianei

Vin sfioasă, scumpă verișoară
Să-ți cer o favoare. Cezar se străduiește
Să obțină mâna mea. Se gândește să mă ceară
Acum dela tatăl tău de soție.
Vreau să-ți mărturisesc că faima prințului,
Nașterea, obiceiurile lui, nu mi se par nedemne
De casa căreia îi aparțin.

Voiu face deci tot ceeace epítropul
 Și unchiul meu hotărăște pentru mine.
 Totuși, nu voiu să spun încă da,
 Înainte de a obține încuviințarea ta...

DIANA *ei însăși*

E prea mult. Cum să îndur asta?
 Prea rău mă pedepsește crâncena iubire.

LAURA

Dona Diana, nu răspundeți?

DIANA *stăpânindu-se, cu ton dulce*

Uite, Laura! M'am cumpănit cu mine însă-mi.
 Cât de ciudate sunt toanele iubirii.
 O biată inimă se simte dintr'odată
 Crâncen tulburată
 Patima crește și viu se trudește omul
 După un bun, care îi zboară înainte
 În timp ce acest bun se predă fără mulțumire
 Acelui care nu îl caută.
 Mândria lui Don Cezar — vreau să știi — m'a fermecat.
 Imi dau seama că am dorit din toată inima,
 Să-l pot câștiga...
 Tu, uite nu te-ai gândit la asta
 Și norocul, după care eu mă străduesc
 S'a așezat de bună voie la picioarele tale — *încălzită*
din ce în ce, până la cea mai înaltă patimă —
 Sunt jignită, sunt lovită crâncen.
 Prietenia pe care o ceri tu dela mine
 O cer acum dela tine, eu.
 Răzbună-mă pe don Cezar,
 Fă-l să simtă disprețul pe care eu l-am simțit.
 Pedepsește-l pentru îngâmfarea lui,
 Nepăsătorul.
 Să găsească la tine o inimă
 De marmoră la fel cu a lui.
 Laura, lasă-l să sufere, să suspine

Să fie sfâșiat de mânie,
 Bate-ți joc de durerea lui
 Râzi amarnic de lacrămile lui.
 Fă-l să se frângă de rușine.

MARTIN *se arată înapoi*

LAURA

Diana, ce îmi ceri? Dacă mă vrea
 Cum să fiu cu el rea și crudă?
 Critici la el ceea ce îmi ceri să fac și eu.
 Dacă necunoștința e o greșeală
 Ar fi la fel și din partea mea.
 Dacă mă iubește, trebuie să încerc și eu să-l iubesc.

FLORETA *care l-a văzut pe Martin îi face semn
 la care el răspunde mulțumit*

DIANA *nu se mai poate stăpâni, desarticulată*

Don Cezar să fie soțul tău
 În timp ce eu mor de dragoste
 Pentru el?
 Chiar mândria lui m'a fermecat.
 Prăbușită de el
 Îl ador cu toate acestea.
 Ah, dar ce nerozii vorbesc...
 Nu! Nu! Limba minte
 Nebunia vorbește în mine.
 Nu e adevărat ce spun
 Nu credeți
pe jumătate pentru ea, ca după o sforțare mare.
 Vreau să pedepsesc această pervertită inimă
 Să sângereze dacă trebuie
 Numai să-mi mântui demnitatea, reputația,
 Ceea ce mai am bun în mine. — *se răsuțește în ea ca o
 frunză uscată*

LAURA *în șoaptă*

Cerule, mi-e frică!

DIANA *se liniștește după un timp, Laurei acum duios*

Ascultă Laura, când Don Cezar îți va cere
 Mâna, dă-i-o, sunt mulțumită.
 Iar tu să fii fericită, fetiță bună.
 Numai din egoism am viut să mi-l fac sclav
 M'am purtat fără minte.
 Știam totuși că nu meritul și frumusețea
 Aduc răsplata iubirii ca și a gloriei,
 Ci numai norocul.
 Nu un bărbat, ci zodia m'a învins.
 Du-te, scumpă verișoară și întinde-i mâna.
 Bucură-te liniștită de un noroc
 Pe care ție stelele ți-l dau
 Când pe mine m'au respins. — *iese abătută*

SCENA VI

LAURA, FLORETA... intră MARTIN, LUIS, GASTON, CEZAR.

LAURA *mișcată*

Doamne!
 Nu e în toată firea ei!

FLORETA *cam speriată*

La asta nu mă așteptam...
 A renunțat la don Cezar...

LAURA *după o pauză Floretei*

Toate socotelele noastre au ieșit pe dos.

MARTIN *foarte îngândurat*

Trebue să constatăm că e grav
 Am jucat prea tare.
 E bine ca o fată să nu se joace cu flacăra,

Dar e bine ca nici meșterii cari ațâță focul
Să nu întrecă măsura.
Așa cum au ajuns acum lucrurile
Cred că am făcut o greșeală,
Am sărit dincolo de cal.
Biata fată arde ca pe rug...
Asta e, ne birue propriul nostru meșteșug...

GASTON

E atât de îndârjită... Crezi
Că îl va lua de soț pe don Luis?

MARTIN *destul de îngrijorat, foarte serios*

Femeile sunt după cum știți încăpățanate
Iar prințesa e și mai și de cât toate.
Este atât de orgolioasă
Incât din mândrie
Iși va dicta singură pedeapsa...
O cunosc destul de bine.
Sunt convins că dacă într'o zi
Portocalele se vor mânca
Presărate cu zahăr,
Și un descendent din sângele și orgoliul ei
Va pune din greșeală
Sare în loc de zahăr pe portocală,
O va mânca toată așa îmbibată de sare,
Felic cu felie, hotărît și rece,
Numai ca să se pedepsească.

FENICIA

Așa cum s'au întors acum lucrurile
Ar fi o nenorocire pentru toată lumea.

LAURA

Nu poate fi vorba de asta,
Aș fi disperată... Il iubesc pe don Luis

LUIS

Alături de o femeie mândră, jignită,
Care nu mă iubește
Intreaga vicăță?
Aș fi un soț nefericit
O spun de pe acum, cinstit, pe față...

CEZAR

Asemenea lucru nici nu poate fi gândit.
Tot restul vieții îmi va fi o povară
Dacă Diana nu va fi soția mea...

MARTIN

Dar mai ales nefericită ar fi ea,
Această biată fată,
Indârjită în lupta ei cu dragostea...

LAURA

Nu mai vorbim cât ar suferi
Principele, tatăl ei
Dacă unica lui fiică ar face un asemenea pas,
Măritându-se împotriva oricărei
Judecăți sănătoase?

MARTIN

Prințesă, odată cu părerea voastră,
Ne-ați dat și deslegarea cea bună.
Vom merge la stăpânul acestui principat
Și-i vom arăta
Care e fața adevărată a lucrurilor.
Il vom lămuri că prințesa Diana
Numai fiindcă îl iubește pe don Cezar
Vrea să-l ia de soț pe don Luis;
Acesta însă iubește pe prințesa Laura
Indrăgostită de el cu tot focul inimii.
Contele are astfel și răspunderea
Și puterea de a hotărî.

TABLOUL X

Galeria Dianeii

SCENA I

DIANA, LAURA, FENICIA, FLORETA, CEZAR,
DON DIEGO, GASTON, LUIS, MARTIN

DIEGO

Fata mea, am dorit întotdeauna
Să te fac arbitrul propriilor tale fapte...
In vicață
Ți-am lăsat totdeauna libertatea
De a decide, fără ocol, pe față
In tot ceea ce te privește,
Deși uneori aș fi avut poate și eu
Un cuvânt de spus.
Dar mi-a plăcut mândria ta,
In care eu văd o însușire
A viței noastre însăși,
Mi-a plăcut am zis
Să văd că pui preț,
Chiar mai mult decât ar trebui uneori,
Pe propria ta judecată.

DIANA *întrerupându-l*

Trebue să mă înțelegi și acuma tată.

DIEGO

Ascultă ce-ți spun de data asta...
Ai refuzat până azi, atâți prinți
Atâți cavaleri de merit care ți-au cerut mâna
Și nu ai fost silită în niciun fel...
Era însă, doar o atitudine negativă
Și răul era limitat prin negația lui însăși.
Dar azi toți cei de față

Imi spun că te-ai hotărît
Pentru pasul cel mai mare în vicață,
Și azi e cu totul altceva.

DIANA îndârjită

Da, tată m'am hotărît și vreau să știi
Că n'am făcut asta fără o luptă dârză
Cu mine însămi. A fost greu.
A trebuit să sacrific năzuințe de preț
In mine,
Să înnăbuș un îndemn scump cugetului meu.

DIEGO

Dar tocmai acest lucru nu-l pot admite
Draga mea fată.
Tot ceea ce e făcut în mod silnic,
Impotriva înclinărilor firești
E legat de mari primejdii.
Intr'o zi ai putea să te căești,
Căci o pornire greșită când e vorba de un
Asemenea drum,
Duce la încurcături sporite mai târziu.
Nu se poate așeza nimic temeinic
Pe o răzbunare copilărească.

DIANA tot mai îndârjită

Ba, da, tată trebuie să mă răzbun.
N'am dormit două nopți chinuită de întrebări
Și îndoeli.
Am înțeles și eu că este un pas hotărîtor...
Vreau să pedepsesc pe acel care
Mi-a înfrânt amorul propriu
Vreau să mă răzbun pe bărbatul care
M'a umilit, mi-a rănit inima
Mi-a călcat mândria în picioare,
Pe acel dârz
Care m'a făcut să scrâșnesc de mânie
Și să plâng aceste nopți singură
Față 'n față cu mine însămi.

DIEGO *nemângâiat*

Nu, nu, fata mea,
Nu vei face un asemenea pas
Atât de hotărîtor în vicața ta
Numai din răzbunare.

DIANA

Ba, da tată,
Trebue să mă răzbun pe acel om mândru
Care m'a călcat în picioare
Și nu găsesc răzbunare mai cruntă
Decât ca, ascultând sfatul nopții,
Să devin soția lui — *o mare mișcare de nedumerire prin-*
tre cei de față.

DIEGO *nu pricepe*

Soția lui...? Cum?

DIANA *îndârjită, cu căldură*

Soția lui Cezar, răutăciosul tiran
Numai dacă azi el nu mă disprețuește
Și mă mai vrea, acum...

DIEGO *uluiț*

Il vrei pe Don Cezar?...

FENICIA

Asta-i mai bună decât toate.

GASTON

Pe mine drept să vă spun
Mă doare capul — *Toți cei de față își manifestă prin-*
mișcări și priviri de tot felul surprinderea.

CEZAR *mai surprins decât toți, nu poate vorbi în primele clipe, apoi cade în genunchi la picioarele ei*

Dacă te mai vreau, dumnezeiască fată?
 Dar cum aş putea renunța la aerul pe care-l respir?
 Să te disprețuesc Diana? Dar nu admir
 Nimic mai mult pe lume
 Decât mândra ta făptură.
 Nu pot îndura gândul că aş putea fi
 Viu pe lume și totuși fără tine...
 Noi doi vom fi în eternitate....
 Căsătoria noastră a fost hotărîtă în cer.

DIANA *fericită*

Ah, nici nu mai îndrăsnearm să sper.
 Dulci sunt sufletului cuvintele...
 Care cad ca ploaia pe florile însetate.

CEZAR

Mă vezi astăzi la picioarele tale
 Cerească fată
 Și totuși nu voi renunța niciodată
 La propria mea mândrie
 Voiu înfrunta orice,
 Dar vreau să știi că tot imperiul voinței mele
 Se va exercita îndurând cu voluptate
 Tirania acestor mici picioare
 Și adorând această semețată frunte.
 Voluptatea de a fi bărbat înîreg, de a porunci
 Nu poate fi întrecută
 Decât de voluptatea de a se supune
 De bună voie, a învingătorului.

DIANA *cu obrajii aprinși*

Nu știu ce se mai întâmplă cu mine...
 Niciodată nu mi am închipuit
 Că poți să găsești atâta fericire dându-te învinsă.

Am trecut parcă un nevăzut prag
Și mă simt alta...
Îți mulțumesc soțului meu drag
Că mi-ai descoperit o constelație nouă
Dulcea plăcere de a fi învinsă,
Care azi mi se pare
Că e visul cel mai de preț
Cuvenit nouă,
Femeilor...

DIEGO

Cu câtă bucurie îți dau învoirea. Ești
Atât de mulțumită, că mă întinerești.

LUIS *luând mâna Laurei*

Acuma Laura...

LAURA *arătând pe Diana*

Această pildă o urmez și eu.

GASTON *Feniciei*

Don Gaston rămâne satelit al acestei stele.

FENICIA

Dacă vrea să rămâie, atunci steaua va străluci și mai viu.

DIEGO

Vă binecuvintez pe toți... N'ași fi sperat să fiu
Atât de ascultat de Cer.

FLORETA

Și domnul Martin?

MARTIN *vrând să pară serios*

Să ne mai gândim.

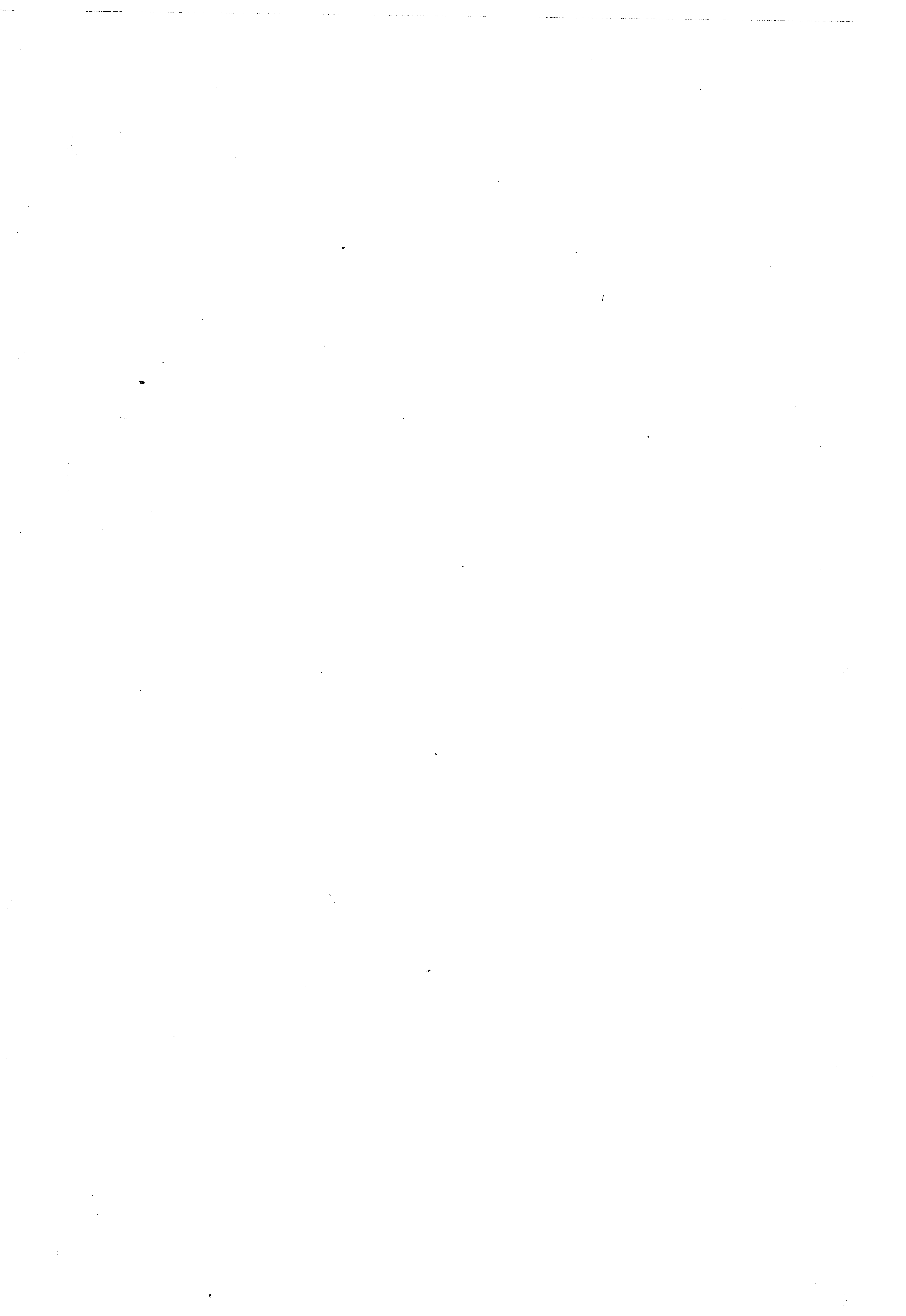
FLORETA *jumătate mânioasă*

Ce? după atâtea toate să mai aștept?

MARTIN

De, fetițo, chiar așa de repede nu merge.
 Eu mă mișc la pas, iubirea poate,
 Și n'are decât să mai alerge...
 Ți-am spus că sunt un om înțelept.
 Am și puțin cap nu numai piept...
 Dar firește, dacă până la urmă tu...
 Ai să zici mereu da, cum o să zic eu nu? — *Ii întinde
 comic mâna, Floreta i-o dă pe a ei. Martin o cuprinde
 în brațe.*

SFÂRȘIT

ADDENDA LA FALSUL TRATAT

Paginile care urmează, am vrut, dintâiu, să fie o simplă înșirare de note cronologice la sfârșitul celui de al treilea volum din această ediție definitivă de «TEATRUL». Amplificate prin interpolări treptate, s'au revărsat peste tiparul inițial, încât am socotit acum că e mai bine să le adăugăm unui vechiu capitol în legătură cu aceleași preocupări, chiar dacă nu le mai putem schimba structura dela început și rămânem astfel debitori orânduirii timpului.

De altfel dela Racine, cu prefetele sale, și Molière care a polemizat în comedii ad-hoc, înverșunat, cu criticii și adversarii săi, și până la B. Shaw, comentariile autorului dramatic pe marginea lucrărilor sale de teatru sunt o tradiție și o necesitate, de sigur și din pricină că, spre deosebire de poezia lirică ori de roman de pildă, scriitorul pentru scenă nu se înfățișează în genere el însuși, celor cărora le adresează scrisul său, ci prin interpreți, asemeni unui individ interzis, care ca să-și exercite profesiunea trebuie să ia o stare civilă de împrumut. Procesul e deci dela cuvântul scris până la ceea ce înfățișează pe scenă, și pe acest parcurs întortochiat se pot întâmpla devieri care impun lungi explicații ulterioare și dorința de a le evita pe viitor.

« JOCUL IELELOR »

Greu ași putea să uit vreodată rădăcinile sociale ale carierei mele de trudnic într'ale scrisului. Student, solicitat de toate contradicțiile și mirajele, mă întorceam,

pe înserate, într'o Sâmbătă din Mai 1916, cu obrajii încinși de invidie și desgust, cu pumnii strânsi de înfrigurare, dela o «bătaie de flori» dela «rondul al doilea» dela «Șosea». . . Ultimele echipaje, cu podoabele florale sdrențuite de «bombardamente», se întorceau și ele, stârnind curiozitatea pietonilor; în picioare, pe perne, evantalii de femei tinere și fete cu obrajii aprinși de bătaie aruncau rămășițele coșurilor, garoafe, mărgăritare, bujori. . . Zdrobite în picioare corolele erau împinse spre rigolele trotuarului, amestecate cu resturi de ziare, pe care privirea ageră a tânărului de douăzeci și doi de ani putea descifra din mers, chiar la ora aceea, titlurile știute de altfel pe din afară, despre gigantica măcinare dela Verdun. . . Înțelegeam atunci că lumea asta nu e «cea mai bună cu puțință», că Leibnitz nu avea dreptate. În Sâmbăta aceea s'a desprins în mine însumi autorul dramatic și într'o săptămână, lucrând însetat zi și noapte, am scris, într'o cameră mobilată de pe lângă Arsenal, prima versiune din «Jocul ielelor» care trebuia să fie drama imperativului violent și categoric al «Dreptății sociale». . . A doua versiune a fost scrisă până pe la mijlocul lui Iunie și cu ea m'am încâlcit în jocul inextricabil al antinomiilor în așa măsură, că întocmai ca și eroul meu, n'am mai putut să mă desprind pentru tot restul vieții de «jocul ideilor» întrevăzute în sferele albastre ale conștiinței pure, care mi-a apărut încă de atunci ca «jocul ielelor».

Am mai scris două versiuni în cursul lunii Iulie, cu aceeași iuțelă înfrigurată care intra pe atunci în mijloacele mele (până pe la treizeci de ani scriam o gazetă întreagă singur într'o noapte, «Falsul tratat. . .» de altfel a fost scris și el în două nopți, «Actul Venețian» în trei zile). Am fost mobilizat la 1 August, m'am întors, rănit, în Septembrie, am citit piesa întâiului meu ascultător, Marin Ilescu, am discutat-o cu el lângă patul lui de zăcere grea în nopțile când se dădea alarma și când Zeppelinul apărea ca o «havană» de argint, ideală în înălțimile cercetate de proiectoare, iar în două săptămâni am scris-o din nou. Am reluat lucrul când m'am întors din Moldova, în Iulie 1918, citind din două în două săptămâni câte o versiune nouă, lângă

patul în care gândea în gips Marin Iliescu, cu auditori în jur sporiți ca număr. Presa era în această formă mereu structurată pe tablouri, erau cred, vreo șapte, opt. Am citit-o într'o zi și în casa fostului meu profesor de română, care a fost surprins de ce poate încăpățânatul său elev, dar mi-a recomandat să accentuez în deosebi partea sentimentală, dându-mi drept pildă, cu un soiu de emoție, pe H. Bataille. O altă «lectură», făcută în casa unui mare scriitor, mi-a adus din partea acestuia observația, că o piesă bună de teatru trebuie să fie neapărat în trei acte și mi l-a dat ca exemplu, pe Bernstein care sguduia în timpul acela teatrele bucureștene și din piesele căruia de altfel în treacănt fie zis, studiasem tehnica dialogului. M'a convins, iar pe la începutul lui Octomvrie citeam lui Marin Iliescu, noua versiune în trei acte, pândind pe sub gene norul sau lumina pe fruntea lui. N'ași putea spune că până la urmă a fost consternat, dar avea privirea întăritată a cuiva care e îndrăgostit de o fată fragedă de șaisprezece ani, când aceasta, convinsă că îi va face lui impresie, vine cu ruj pe buze, genele date cu cărbune și cu obrații sulimeniți, așa cum a auzit ea că trebuie să fie o femeie frumoasă. «Ai stricat piesa». «Fă-o la loc în tablouri». Marin Iliescu era cel mai bun elev al lui Mihail Dragomirescu, abia terminase universitatea când a fost țintuit în pat de o tuberculoză a șirei spinării, cu tot trupul aproape în gips. Era negru și îndesat ca un precupeț oltean, cu fața rotundă și sprâncenată, încă mai înnegrită de barba rasă la trei zile, dar când râdea porneau din centrul figurii lui cu dinții albi, iradiații până la urechi, ba încrețea cordial și fruntea. De trei ani de când era în pat era de o voce bună nepământească, cel puțin când era lume de față. Altfel fraza îi era totdeauna mușcătoare și informația neașteptată... Mai târziu așa mi-l închipuiam de departe, fizic pe Thibaudet... La discuțiile desfășurate de pe la felurile institute de critică înființate de «Mihalache» Dragomirescu, dialectica lui Marin Iliescu, altfel jovială, era greu de biruit. Nu-mi aduc aminte dacă a publicat ceva, dar niciunul dintre elevii profesorului, nici cunoscutul Trivale, nu avea nici pe departe

posibilitățile de intuiție artistică ale lui Marin Iliescu și bine înțeles nici Mihail Dragomirescu însuși. A murit chiar prin toamna aceea după ce fusese transportat acasă pe Olt, la Drăgășani cred, în podgoriile iubite, căci anii de războiu nu îngăduiau o cură solară la mare.

Dar amintind dintre puținii tovarăși de acum 30 de ani — nu pot uita, dintre cei dispăruți prea de vreme, un alt prieten, cald și impetuos, al « Jocului Ielelor », care după strămutarea de pe lângă Arsenal, era musafir zilnic în bucătărioara din strada Plantelor, transformată în locuință de dramaturg debutant, Henri Gad. Pamfletar de îndârjit talent, prețuit în redacțiile de stânga, în deosebi, el făcuse din această lucrare « o cauză » pentru care lupta cu ardoare, mergând până acolo că într'o zi s'a prezentat, întovărașit de camaradul francez din tranșeele de pe Valea Șişitei, Nevière, acesta încă în uniforma lui de locotenent, domnișoarei Maria Ventura, argumentându-i agresiv că trebuie neapărat să joace această piesă a unui tânăr talent necunoscut, de care garantează el că va fi un mare autor dramatic. Henri Gad a și publicat de altfel într'o revistă săptămânală un articol despre « Jocul Ielelor », pe care el o anunța ca o mare lucrare de virtuți ibseniene sau așa ceva, cum de altfel în noaptea premierei « Sufletelor Tari », după căderea cortinei pe ultimul act, avea să scrie în foaia d-rului Lupu al cărui redactor era, un articol de impresii, arzător ca o torță. Nu mai e nici acest prețios prieten astăzi în viață, care după ce se impusese, la Paris, printre vizionarii revoluționari ai regiei filmului, se prăbușea lovit de o maladie fulgerătoare.

Așa în trei acte, piesa a fost citită în urmă la Tudor Arghezi, acasă, și faptul a fost notat de un asistent cu un comentariu binevoitor în ziarul Argus, la care aveam să scriu eu însumi cronică dramatică, peste vreo cinci ani.

Am obținut după oarecare stăruințe o lectură la Teatrul Comedia, la care au asistat Tony Bulandra, Ion Manolescu și Storin. S'a hotărât jucarea neîntârziat a piesei. Efectiv a fost pusă în repetiție prin Ianuarie, cu o distribuție care cuprindea pe d-na Lucia

Sturdza Bulandra, Ion Manolescu, G. Storin, Al. Mihalescu (acum la Paris), I. Iancovescu, I. Constantiniu (o mare revelație în Frații Karamazov) și alții. Direcția de scenă o avea Tony Bulandra. Refuzând să modifice, la cererea autoritară a d-nei Bulandra, unele replici (trei, patru) după ce scrisesem atâtea versiuni, am preferat să retrag piesa cu vreo zece zile înainte de premieră. Intransigența mea, care azi mi se pare deplasată, era ațâțată și de tonul imperios și intransigent el însuși, al interpretei principale. Am trimis o scrisoare dârză și dezolată direcției și am plecat la Timișoara.

Am reluat « Jocul Ielelor » în 1945, refăcând piesa din nou într'o succesiune de tablouri din convingerea că tot forma inițială era cea mai indicată pentru subiect, chiar dacă arată mai puțină eficiență tehnică, decât o piesă în trei acte. După ce a fost culeasă și paginată, cu îngăduința neprețuită a editorului și a tipografiei, am redactat-o din nou, în 1946, la treizeci de ani după întâia versiune păstrând mereu în titlu și în intenție, apropierea « Jocul ideilor, jocul ielelor », acțiunea dintâi; și structura personajelor, dar îmbogățind aspectele cadrului (redacției socialiste, inițiale).

« ACT VENETIAN »

Prin Ianuarie 1919 așteptând premiera « Jocului Ielelor », am scris un act de teatru, pe care atunci l-am vrut izolat și pe căre am încercat întâiu să-l situez în trecutul românesc. M'am împiedecat de o dificultate care și azi mi se pare de netrecut în teatrul istoric: problema limbii. Nu puteam folosi un lexicon arhaic nepotrivit cu subiectul și am căutat îndelung o epocă de exces analitic și de decadentă politică... într'o țară străină, obținând astfel și scuza aparentă a unei translații... De altfel în decursul anilor, am vrut să realizez scenetic drama lui Constantin Brâncoveanu, pentru care am adunat sertare întregi de material. Firește, o piesă istorică, după convenția curentă, ași fi putut scrie oricând, dar eu doream o lucrare concret istorică și asta nu era cu putință nici de cum, folosind

un limbaj convențional. Ași fi putut să scriu un alt Constantin Brâncoveanu decât cel știut, de libertate creatoare, deci de libertate creatoare și în vocabular, dar atunci mă întrebam de ce mai e nevoie să aleg un anume personaj real istoric... Lasă că nu știu dacă sensibilitatea românească ar îngădui un domn de fantazie istorică, asemeni eroilor de operetă din regatele balcanice imaginare. Nu mică îmi era și teama de a nu cădea în ceea ce se numea cu emfază «specificul național» (mod foarte propus între cele două războaie și refuzat de noi cu hotărîre, căci pe noi ne interesează, cum am mai spus, substanța românească, nu opusul ei, specificul românesc).

Neînchipuit de grea mi-a fost la «Act Venetian» totuși pregătirea, realizarea cadrului, deoarece în anii accia nu văzusem încă Venetia (nu am trecut pe canalele ei decât prin 1935). Am făcut stăruitoare sforțări de imaginație, studiind luni de zile cu îndârjire reproduceri din Canaletto și pictorii venețieni, redactând apoi actul tot, în trei zile, cu vreo două nopți. Intregirea până la trei acte, din 1945—1946, a căutat să respecte scrupulos, asemeni datelor unui sonet, actul scris în 1919, acum devenit actul doi și impunându-mi chiar să nu sporesc numărul personajelor.

«SUFLETE TARI»

Experiența cu «Jocul Ielelor», la teatrul soților Bulandra, mi-a fost de mare folos... Am înțeles atunci că preocupările ideologice ale unei lucrări trebuie să fie susținute de o armătură dramatică atât de solidă, încât să înfrunte toate piedecile inerente trecerii la spectacol și să excludă, aci, orice surpriză... Chiar dacă prin insuficiența mijloacelor scenice, prin carența interpreților, desbaterea ideologică va fi sacrificată, dacă stilul propriu va fi schimonosit de interpreți, dacă suavitatea tranzițiilor se va îngroșa, dacă va mai semăna cu forma originală, cât un poet pur, proaspăt îmbrăcat răcrut, cu el însuși, dacă orice intenție transcendențială va deveni opacă, să rămână totuși ceva, care să ție spectacolul în picioare.

Spuneam secretarului companiei care mă decepționează: « Mă duc în provincie și voi scrie acolo o piesă care nu va putea să cadă, oricum ar fi interpretată, așa ca un automobil de companie care merge pe orice drum, oricât de măcinat de noroiu sau accidentat de gropi de obuze ». Știam liniștit că, după lungi studii, sunt unul dintre cei mai iscusiți meșteșugari ai teatrului, din câți au fost, și-mi spuneam că trebuie să debutez neapărat cu o piesă asigurată, dacă vream să nu-mi închid porțile teatrelor pentru multă vreme.

S'a remarcat adeseori, cu intenție răuvoitoare, dialectica livrescă a muncii mele literare... Lucrez cu predilecție în opoziție cu ceva, întărit să opun propria mea viziune, unei viziuni insuficiente, eronate ori false cu totul... Eram încă de ani de zile, și am rămas un prețuitor statornic al lui Stendhal, dar mi s'a părut că laborioasa tactică a lui Julien Sorel ca să seducă pe d-ra de la Mole, ar putea fi tematic înlocuită cu o irupere psihică atât de clocotitoare, atât de neprevăzută, încât să izbândească, în 40 de minute, acolo unde eroul stendalian avusese nevoie de luni (și poate ani) de manevre calculate și dibuiri de tot soiul. Am preferat tot cadrul epocii « Jocul Ielelor », adică anii 1913—1914, pentru că doream să creez, și eram obligat, personajele cu totul felurite, dar mai ales un erou cu totul opus celui din roman, nu un ambițios rece și calculat, căci nu mă interesa în primul rând un « caracter », ci dimpotrivă un chinuit al revelațiilor în conștiință. Esențial mi se părea să păstrez numai Ioanei Boiu, așa cum îmi propusesem tematic, cât mai aproape linia d-rei de la Mole și chiar o trăsătură din roman transpusă la modul tradiției românești (în fapt împrumutată dela Maria Glogojeanu). Așa cum prevăzusem, eroul piesei nu și-a găsit interpretul nici pe departe (nu l-a găsit nici azi, după 25 de ani) tot ceea ce voisem transcendent în ea s'a volatizat, suflul de nebunie voit a rămas doar în textul scris, și în 1922 ca și în 1937, iar « Suflete tari » a biruit ca o primară dramă socială, și aceasta la un nivel normal teatrului românesc, fără vreun soi de rezistență.

« MIOARA »

Experiența reușită cu « Suflete Tari » m'a dus la o imprudență de neiertat în anii următori. Convins că dovedisem în piesa reprezentată o știință a tehnicii teatrale, care rămânea un bun câștigat față de lumea de teatru, și că deci îmi pot îngădui să merg spre experiențe noi ideologice și pur dramatice, am încercat în « Mioara » să fiu atent numai la dramaticul în stare esențială, fără să mai recurg la suportul unei tehnice de teatru. De altfel, în afară de rolul principal, piesa nu oferea nicio dificultate spectaculară. Aveam motive să fiu încrezător și pentru că interpretul acestui rol era un actor de incontestabil talent și cu totul potrivit personajului. Din păcate, directorul Teatrului Național a ținut în mod inexplicabil să joace piesa înainte de întoarcerea mea în țară, iar regizorul n'a avut răbdarea să aprofundeze lucrarea. Peripețiile premierei din 1926 sunt de altfel cunoscute din « Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici » și nu voi mai reveni asupra lor aci. Impotriva celor ce s'au scris, « Mioara » n'a fost, totuși, ceea ce se chiamă o cădere. O piesă cu material de creație, chiar nesuținută de o tehnică teatrală, nu se poate prăbuși niciodată, căci participarea publicului este de ordinul intuiției. Singure piesele fondate exclusiv pe abilitatea teatrală pot cunoaște deopotrivă succese sgomotoase ori prăbușiri iremediabile. A fost însă înăbușită de o reacție fără precedent a intelectualității locale și a lumii de specialitate. « Pretențiile » ideologice ale piesei au părut inadmisibile, jignitoare pentru estetica zilei, altfel neînduplecat de pretentioasă. Mioara — așa diformată, mutilată — care făcea rețete normale și nici ca « spectacol » nu era mai slabă ca un spectacol obișnuit, a fost totuși scoasă de pe afiș, după 7 reprezentații, de un director debil, intimidat de campaniile de presă. E drept că violența acestei campanii întrecea tot ceea ce se văzuse până atunci la noi. Opacitatea artistică era dublată de meschinăria mistificării, de agresivitatea amorului propriu jignit... și mai ales găsea un material bun transmitător, în docilitatea opiniei culturale a timpului.

Precaritatea acestei critici nu poate fi înțeleasă decât cunoscându-se medul ditirambic în care erau salutate celelalte piese ale stagiunii, azi cu totul uitate. Nu e mai puțin adevărat că această campanie a fost de o eficiență, în sensul urmărit de ei, totală. A izbutit să facă din mine un autor dramatic ridicul pentru aproape cincisprezece ani, de atunci încolo, căci pentru câteva succesiuni de intelectuali după chipul și asemănarea înaintașilor lor din 1926, procesul « Mioarei » era un proces judecat și definitiv închis, față de care erau permise numai zeflemele pline de aroganță intelectuală.

Explica și scria convins unul dintre acești critici ai timpului: « domnul Camil Petrescu e un fericit. D. Cezar Petrescu e de vină, fiindcă din pricina confuziei de nume ce se face, i se furnizează d-lui Camil Petrescu iluzia că-l cunoaște cineva ».

Au fost zile prin acei ani, când am fost mâhnit și jicnit din cauza acestei ostilități îndârjite, permanente și neînduplecate, pe care o întâlneam oriunde îmi întorceam privirea și am scris lucrul acesta cu amărăciune întărită. Un poet neînțeles poate continua, întors în el însuși, să se realizeze pe succesive, dar intermitente, foi albe, însă izolarea prelungită nu poate constitui climatul posibil pentru o operă dramatică, care e o modalitate de proporții, cu complexe implicații în epocă. Eram sărac așa cum numai un scriitor român poate fi sărac, săcâit de lipsuri scabroase, de impedimente triviale, singur, iar lungii ani de trudă înverșunată, de inscondamnat la muncă silnică, nu mi-au fost răsplătiți, în teatru, decât cu insulte și intrigi stupide care frizau adeseori cu zâmbet cordial ticăloșia. Scrisesem în acești zece ani 1916—1926, cele dintâi șase piese din întâiele două volume ale ediției de față, « Suflete Tari », Jocul Ielelor, « Act Venetian », Mioara, « Danton », « Mitică Popescu »; aveam sentimentul că adusem literaturii dramatice o contribuție esențială, constituitivă, dar în toți acești zece ani și nici alți doisprezece după aceea, nu mi se acordaseră decât 15 spectacole cu Suflete Tari, 7 cu Mioara și 5 trunchiate cu « Act Venetian », piesele fiind scoase de pe afiș de fiecare dată în mod arbitrar. Un autor dramatic nu poate presta o muncă de diletant,

în orele libere de reverie, așa cum îngăduie pasiunea lirică, pentru care un petec de hârtie și un colț de masă în cafeena, sau zece, douăzeci de nopți în viață, turburate de insomnii și inspirație, sunt adesea de ajuns, ci e îndatorat la un monoidism paralizant social, la o muncă excesivă, absorbitoare, extenuantă și mai ales organizată (material greu de consultat, fișe, mijloace de transcriere, lungi ore de lucru la masă) ceea ce exclude altă meserie și chiar alte preocupări, traducându-se deci indirect prin investirea unui întreg capitol, echivalentul existenței materiale (cel puțin în anii de scris o piesă), în tot acest răstimp. Sănătatea scriitorului e în joc, viața lui de ins social e destrămată.

Sunt firește și piese întemeiate exclusiv pe iscusința lirică ori intelectuală a replicilor, pe colecții de așa zise «mots d'auteur», sau pe ierbare de esențe; asemenea piese se scriu de sigur cu facilitate fericită, în câteva săptămâni de lucru de birou, dar, oricât de strălucite, ele nu sunt creații autentice. Privirea autorului dramatic trebuie să fie mult mai amplă, ca să surprindă dinamica dialectică a vieții măcar, inteligența lui trebuie să fie în stare să rezolve ecuațiile mai complicate ale istoriei, nu să rămâie la sclipiri astmatice, sau la discursuri, fie și epatante, de vervă lirică, dar lipite cu pap între ele. Asemenea constatări nu mă împiedecă să recunosc limpede că e de mare folos ca autorul dramatic (și chiar romancierul) să facă un stagiu de ucenicie lirică, în care să învețe valoarea și meșteșugul cuvântului, pentru frumusețea lui proprie, dar ei nu trebuie să rămână la prețiozitatea inerentă unci asemenea îndeletniciri, ci să păstreze deprinderea și să folosească acest meșteșug numai unde structura personajelor îngăduie virtuozitatea verbală. Arta cizelorului este desigur de mare preț, dar un cizelor nu poate construi palate și domuri, pentru asta e nevoie de privirea dominantă a arhitectului, apt să creeze perspective de semnificații. La fel, simfonia și drama muzicală, depășesc și implică, oricât de iscusit ar fi el, cântecul de unul singur. «Celula românească nu rezistă» afirmase odată un critic, referindu-se la trista epuizare a poezilor români, candidați la ospiciu și spital, la 40 de ani. Ce ar fi de zis despre

dramaturgi? Mie însă, în cei douăzeci de ani, din 1916 până prin 1938, din cauza ostilității agresive și mai ales vigilente a intelectualității din această epocă, cele șase piese, scrise cu o voință înăbușată, nu mi întorseseră nici costul hârtiei utilizate pentru atât de numeroasele retranscrieri la mașină. Din cauza marilor cheltuieli necesitate, autori, dramatici, în genere, nu pot fi decât scriitorii bogați din alte surse, ori subvenționați, sau în cazul cel mai simplu cei care câștigă din teatru un minimum la început, devenind bogați după trei, patru lucrări, așa cum e cazul mai tuturor autorilor dramatici străini. (Molière câștiga anual echivalentul a 400.000 de franci aur azi, un miliard și jumătate de lei pe lună, când scriem aceste rânduri). Nu mai vorbesc de sprijinul moral pe care-l poate aduce înțelegerea și statornicia unui grup de prieteni. Dar eu eram prea izolat, n'aveam niciun sprijin, nu eram subvenționat și nici nu eram jucat în aplauzele criticii dramatice și ale săliilor pline, căci prietenii scrisului meu, cu o excepție, două, erau puși pe gânduri, turburați și intimidați de insultele și atacurile directe la care erăm expuși, când îndrăzneau să afirme o prețuire condamnată de exponenții autorizați ai zilei, care denunțau nominal pe cei care aveau curajul să-și exprime părerea. Abia după cel de al doilea războiu și mai ales după apariția *Istoriei Literaturii Române* a lui Călinescu, prin 1943 acești puțini prieteni risipiți au mai avut curajul să se afirme și să se recunoască astfel unii pe alții.

Când în 1943, din pricina unui interview dat unei gazete literare, Liviu Rebreanu, întăritat, a venit să mi ceară o piesă pentru Teatrul Național, i-am arătat sertarele încărcate cu manuscrise matematice și i-am repetat hotărârea exprimată în acel interview, de a rupe orice legătură cu literatura și scena. I-am explicat că atmosfera în teatru mi-e atât de ostilă din pricina așa zisei presei de specialitate, încât practic vorbind, nici n'ar fi posibilă reprezentarea vreuncea dintre piesele mele fără să se iște din nou scandal... I-am amintit sub ce teroare a fost scosă de pe afiș piesa în 1926. Mi-a răspuns că el nu e un director care să se impresioneze de istoria estetică a presei teatrale. În cele din urmă

ca un argument hotărîtor, i-am amintit că în notele care însoțeau publicarea « Mioarei » în volum, anunțasem că față de ostilitatea intelectualității românești, de lipsa unui cât de mic semn de înțelegere, luasem hotărîrea de a nu mai scrie și de a nu mă mai ocupa niciodată de teatru... Mi-a ripostat că au trecut de atunci 17 ani, că orice hotărîre e supusă revizuirii. A amintit anume că în 1937 s'a reluat « Suflete Tari » care a făcut un important număr de spectacole. I-am răspuns că nu pot împiedeca fără motiv Teatrul Național să-și reia piesele din repertoriu. Atunci mi-a propus să reia chiar « Mioara ». « Va fi din nou scandal ». « N'are nicio importanță, cu condiția să-ți fii singur însă director de scenă ».

Am împachetat cărțile de specialitate, am catalogat în dosare manuscrisele matematice hotărît să întrerup pentru câțva timp orice altă activitate decât teatrul. S'a vorbit deseori despre pluriactivitatea mea, dar cred că nu s'a remarcat esențialul și anume că atenția mea a putut fi orientată spre cele mai felurite zone ale artei și ale științei, unele atât de îndepărtate de celalte, că apropierea lor într'o plenitudine creatoare apare contradictorie, dar că niciodată această atenție nu s'a împărțit simultan, iar activitatea nu a fost propriu zis multiplă. N'am putut să fac niciodată mai multe lucruri în același timp, nici măcar două de moduri alăturate. În ultimii zece ani nu mai avusesem niciun soi de preocupare literară. Din 1933 până în 1936, studiasem numai și numai fenomenologia, cu monoideismul unui student la politehnică... Alți doi ani îmi luase teza de doctorat în filosofie, din nou trei ani îi petrecusem într'o muncă îndârjită pentru redactarea unui op de ideologie strictă « Doctrina Substanței », pentru ca doi ani după aceea să stau câte paisprezece ore pe zi în fața tratatelor de matematici... Niciodată n'am să pot arăta groaza care m'a cuprins când am înțeles că va trebui să evacuez din puținul spațiu al minții, imensul material acumulat în decurs de zece ani, fără să am siguranță că mă voi mai putea vreodată întoarce, cu posibilități de a relua din nou dela punctul de întreprindere... Căci era o rupere de țesături structurale, care

făcea aproape inutilă o muncă de un deceniu... Că nimeni nu luase în serios această muncă, nu avea prea multă importanță, căci în decursul anilor mă obicinuisem cu asta și știam că aci «la porțile orientului nimic nu e luat în serios», și de altfel ceea ce mă copleșea era drama mea lăuntrică, furia de a fi silit să fac altceva decât ceea ce puteam hrăni acum din străfundul convingerii mele și merita mobilizarea puținelor mijloace intelectuale de care dispuneam. Știam că deși scopurile literare și dramatice nu mă puteau găsi în mine ecoul adânc de altădată, ca o iubire abolită, eram un prea cinstit artizan, ca să nu mă trudesesc să fac tot lucrul cu toată aplicația, cât mai conștiincios, chiar dacă obiectul obligației mele era altceva decât ceea ce doream, decât ceea ce socoteam că e necesar. Trebuia să accept propunerea prietenoasă a lui Liviu Rebreanu și din pricină că eram la capătul posibilităților materiale, iar inflația se și vestea.

Premiera a fost fixată peste patru săptămâni, la 9 Aprilie, «ca să nu intrăm în vară» și din pricina asta, sarcina directorului de scenă a fost literalmente infernală. Greutatea cea mai mare venea din faptul că, întocmai ca la «Suflete Tari», îmi lipsea și de data asta interpretul principal, axa întregii piese, și trebuia să improvizez, din depozitul teatrului, cel puțin un surogat de mare actor. Lucram aproape zi și noapte sub presiunea notelor arogante și perfide din gazetele de specialitate, care mistificând informația pretins obiectivă, anunțau viitoarea premieră la modul ironic, «lucrând» atmosfera pentru o răsunătoare cădere... S'a făcut destul haz de caricaturile apărute prin gazetele lui Șeicaru, dintre care într'una, în ajunul premierei eram înfățișat ca luând lecții de parașută, ca să cad mai ușor dela înălțime. Un anume haz la rece, galben, pregătind înfrângerea dorită cu dușmănie, pe o muche, căci în genere autorii dramaticei români își joacă și existența materială, nu numai piesele, în seara premierei. Fac excepție dela aceasta firește cei comercializați cu totul, vreun M. Ștefănescu, debutant cu respirație scurtă, evoluat într'un vesel și conștiincios producător de vaselină dramatică, și alți doi, trei, colegi de stil cu el.

Și cu toate acestea, premiera a fost un succes, datorită ansamblului, excelent pus la punct (cu toată carența rolului principal, al cărui interpret pusese totuși o dramatică bunăvoință). Dificultatea cea mai mare a fost stăpânirea sălii de spectacol înseși, din pricina continuului scandal provocat de cei ostili, care urmăreau să intimideze actorii de pe scenă. Trecuseră însă 17 ani de la premiera propriu zis, și acum, cei câțiva prieteni ai lucrărilor mele de teatru, până aci foarte timorați și intimidați de orice campanie agresivă, au reacționat, pentru întâia dată, pe loc... Cred că atmosfera acestei săli de premieră a fost sugestiv înfățișată de următorul articol, apărut, spre surprinderea mea, a doua zi după premieră, într-o școală care în restul timpului îmi fusese și ea hotărât ostilă.

«Am aflat că la curse se pot face ciudate combinații, care, trebuie să modifice simțitor rezultatele firești și, de sigur, nu mi-am putut opri admirația pentru abilitatea omenească: știe să clucideze orice problemă. La premieră cronicarii dramatici dau o bătălie, a cărei intensitate depășește unceri adâncimea conflictului din piesa respectivă.

...Lucrurile s'au petrecut cam așa: personal am lipsit de la spectacol, dar ecoul întâmplării m'a ajuns — din izvoare diferite. Încă înainte cu câteva zile, de premieră, se simțiau acordurile misterioase ale unui precudin, al cărui leit motiv este triumful patibelor personale asupra obiectivității. Notele unei muzici «de manevră» ureau și cereau pe meschinul portativ al considerențelor personale. Pariurile, prezentimentek, prevestirile și profetiile s'au încreștat ca săbiile de lumină ale oglinzilor, ce se sfidează față în față...

În sfârșit, seșeste mult așteptata zi a premierii. În jurul Studioului, de abia se încolăcesc umbrele zerpilor, ce-și varsă veninul înserării și fuziătorii de pe culoare își fac apariția, cu trupul mai impecabil înveșmântat decât gândul, care li se sbate răzburător în tranșele circumvoluțiilor cerebrale. Spectacolul începe înainte de ridicarea cortinei, la bufet și în foyer. Este de abia un joc de minică între cele două tabere, care se adulmecă. Ochiu sticloși insinuează victorii și prăbușiri, în vreme ce gura silește buzele să se aruncască într'un suris de superioritate sau de ironic. Primul, al doilea și al treilea act sunt pauze, în care activitatea înțează, antractele însă fac să crească adevăratul conflict. Autorul are prieteni puțini dar dușmani mulți și nemiloși, purtători ai unor condicic magice, ce știu să scrie și singure la nevoie, și nu numai supravegħiate de inexpressivul gardian al obiectivității. Fapturile înversurate cunosc strategia modernă și procedează printr'o infiltrație lentă în rândurile celorlalți, care nici nu-i bă-

nuiese. Se aruncă un proiectil la întâmplare, pentru a pipăi terenul și pentru a provoca mici focuri care să impresoare sala. Apoi, mințile acestea destoinice știu să utilizeze o armă de mare finețe. O prefăcută compasiune pentru autorul mare dramatic, care « e foarte profund dar nu e înțeles de public », pătrunde ca un spion, minunat travestit, în sufletul interlocutorului, căruia încearcă, pe această cale piezișă, să-i smulgă o înfimă adziune.

E lume multă, multă de tot. Regizori, actori și actrițe, oameni de teatru, autori dramatici, lipsiți firește de cea mai mărunță gelozie dar mai presus de toți și toate gazetari și cronicari, risipiți ici și colo, încearcă, întocmai ca așchiile, să despică butucii grei și anonimi ai marelui public, ce nu se prea lasă intimidat de acest asalt împotriva conștiinței sale. Partizanii autorului, prieteni care îl admiră cu sinceritate, încearcă o atitudine de contrapondere. Sunt și ei câteva figuri proeminente ale victii noastre intelectuale. În pauza care desparte ultimele două acte, un filosof și matematician în același timp, năvălise pe coridor și rostește o vorbă de duh:

— « În toată afacerea asta este o conspirație pro și contra ».

Și totuși destinul piesei nu poate fi pătat de coaliția călimărilor... ».

Campania de presă anunțată, care urmărea în primul rând intimidarea acelor puțini prieteni, a depășit în vehemență și diversitate de manifestări toate așteptările. Reviste întregi, pagini complete de gazetă au irupt pline de revoltă estetică, cu chenar de doliu artistic... Baza atacurilor erau gazetele lui Șcicaru, împreună cu foile de teatru, dar li se alăturaseră acestora și alte ziare din spirit mutonier. Este destul să latre în sat un singur câine estetic, fiindcă pe urmă se pornesc îndârjite, în neștire toate potăile subțiri ale ogrăzilor.

Unul dintre mentorii acestei reacții, să-i zicem, dacă vreți, Vlad Tomescu, exponent intelectual și critic foarte prețuit de ai lui, expunea « cazul Camil Petrescu » pe două pagini de gazetă, mari și late cât pogonul, începând în acest an 1943, care încheia o întreagă viață de trudă literară, cu o neînduplecată convingere, dela înălțimi ameteitoare:

Cuvântul « nulitate » — dar absolută, perfectă — este cel dintâi pe care trebuie să-l scriem când ni se cere să-l definim pe d-l Camil Petrescu și când mai ales ne găsim puțin obligați să facem concesiia de a discuta serios un atât de amuzant, un atât de hilar personaj.

Nulitate... și poate numai atâta. Este cuvântul just, potrivit, singurul care se cere cu un fel de riguroasă necesitate, singurul mai ales în care d-l Camil Petrescu se cuprinde întreg, așa cum îl știți, cu toată «opera».

Un mesianic poet, sguduit de «mesajul» său, se cutremura de indignare lirică pe lungi coloane făcând cor în jeremiadele sale, cu un confuz eseist universitar pe jumătate anglo-saxon, pe jumătate călărășan, de pe balta Borcea...

Mai ales unul dintre adversarii cei mai tenaci, care timp de un deceniu a stat neclintit la postul său de campion al bunului gust și al artei în teatru, un oarecare Carandino (de vre ne ce este totuși inevitabil să-i dăm aci numele) care se bucura de o nediscutată autoritate în lumca criticiilor de teatru, (era chiar președintele criticilor dramatici) director de foaie de specialitate, om subțire a cărei sensibilitate estetică era jienită până la continue nevrălgii intelectuale, de orice manifestare în teatru a «domaului Camil Petrescu de tristă memorie» închina aprig, pagini întregi în gazetele pe care le dirija, conchizând fără sovăire:

«Deoarece, să fim înțeleși, n'am întâlnit în decursul celor trei acte nicio idee interesantă, nicio replică de oarecare sens intelectual sau numai dramatic, nicio realizare care să justifice cât de cât pretențiile reformatoare ale pretinsului om de teatru. Paupertarea textului ne-a apărut evidentă la lectură. Piesa tipărită conține și o seamă de indicații regizorale, autorul căutând la aproape fiecare intervenție a vreunui personaj, să susție caracterul lănced și inexpresiv al dialogului, prin meterezele unor explicații de stil dubios. Iată bunăoară câteva indicații hilare, culesc la întâmplare din suma acelor care sunt menite să lămurască profundele intenții ale eroilor: «Se deschide în trecut ca un iris de film», «Surâde ca o statuă de geniu absent», «Cuprins de gând ca de puroi», «Tandă ca un înger bolnav de stomac», «Iritată și argiloasă», «Perfidă ca niște ghilimele», etc., etc.».

Obiectivitatea ne silește totuși să recunoaștem că orice li se poate reproșa acestor oameni, dar nu li se poate tăgădui sinceritatea indignării, încrederea îndârjită în gustul propriu (bun sau rău, asta e altă chestiune), devotamentul față de un ideal de artă, fie el oricât de obtuz și inconsistent, care-i împingea la îndreptățite.

din punctul lor de vedere, manevre de culise gazetărești, și la atitudinii care aveau scuza, și deci și explicația, unui imens răsunet, fără nicio rezistență în opinia publică.

Multă vreme am îndurat greu îndelunga ostilitate a semenilor mei, cu toată mângâierea pe care mi-a adus mult în urmă cariera de romancier, mai puțin vulnerabilă la «campanii vaste» deși aceste «campanii» de «distrugere radicală» aveau un ritm să zicem «sezonier», repetându-se însă acum numai din cinci în cinci ani, parese după timpul de revoluție saturnian. Cu timpul am înțeles însă că oamenii erau cu mult mai puțin vinovați de neînțelegera lor, că dificultățile erau în altă parte. Cercetate obiectiv, aceste rezistențe îmi apar azi ca inerente lucrărilor înseși care vizau o zonă greu abordabilă. Stăruint să depășească deopotrivă tragicul aceluși *Fatum* al tragediei antice ca și tragicul fatalității biologice, al eredității, în teatrul modern, și identificând drama cu actul în conștiința pură (câtă conștiință pură atâta dramă) întreaga optică dramatică a timpului era surprinsă și silită la o succitură în sus. Mie însă, lucrurile acestea lipite de ochi îmi luau din câmpul observației toate căile de acces, cu cataractele lor, și de aci nedumerirea dezolată cu care luam act de inaderența contemporană. Abia mai târziu, când am luat contact cu Fenomenologia, în care eu m'am regăsit ca într'un peisaj firesc («Dar eu, eu am văzut idei») am înțeles ce lucru aproape imposibil pentru mijloacele lor, cerusem unor oameni care desigur nu erau toți de rea credință. Spunea Husserl undeva că menținerea privirii în câmpul conștiinței pure e atât de dificilă, încât nu se mai mira că e atât de puțin înțeles și că de altfel el însuși, teoreticianul ei, nu s'a putut menține, totdeauna cu ușurință, în orizontul ei, că a greșit chiar, în primele lucrări. Cum am putut deci să cred că impunând unei opere, de teatru să fie autentice și substanțiale, un cronicar dramatic va putea înțelege spre ce năzuiesc, când în decurs de zece ani, și încă alți cincisprezece socotiți recent, cercurile universitare înseși nu au putut răzbate, atunci când au încercat, până la sensul autenticității (Autenticitatea este totuși prezența în conștiință) și când nu mai departe decât zilele trecute, unul dintre dialecticienii

tineri generații de filosofi mă denunța într'o serie de articole că, impunând criteriul autenticității, fac concurență fotografiei sau cam așa ceva, întorcându-mă, după el, la teoria imitației în artă a lui Aristotel? Sporind intensitatea dramei prin descoperiri succesive de noi orizonturi în conștiința personajelor primordiale, și exclusiv prin această alimentare interioară, nu prin motive exterioare conștiinței (în acest sens nici ispășirea tragică nici impulsul biologic, nici cataracta de crime, nu sunt dramatice în ele însele) se impune participantului o vedere dincolo de materialitatea faptului și în adâncuri, neajutat de intervențiile dogmici rituale.

Fiindcă, trebuie spus, un motiv serios de rezistență a fost și este că între cele două războaie, lumea de teatru apuseană, cea « revoluționară », redescoperca cu multă emfază temele tragediei antice, foarte mândră să le reactualizeze la gabaritul zilei. A fost o avalanșă de Antigone și Electre. Pentru această epocă, opera lui O'Neill, altfel nu lipsită de o vigoare specios naturalistă, « este o forță care a prefăcut fundamental tiparele și mijloacele de expresie ale unei arte, construind un univers propriu, menit să înfrunte vremurile ca o desăvârșită realitate estetică și spirituală ». Petru asemenea crâncii ai revoluției artistice, « *Din jale se intrupează Electra* este din punct de vedere al teatrului pur poate cea mai puternică lucrare a noii poezii dramatice lucrarea cea mai bogată și mai realizată tehnic poate din toată literatura universală ».

Motivul tragediei în teatrul lui O'Neill este arătat ca fiind « lupta omului cu destinul său biologic », când « natura și biologia sunt mai tari decât meșteșugurile oamenilor ». Individul este victima eredității lui. « Destinul stă la pândă »... Solicitată atât de impetuos într'un sens cu totul opus, atenția epocii nu mai putea fi valentă pentru un teatru care năzuia spre o dramă absolută a cărei esență nu este lupta omului cu datele exterioare conștiinței lui, fie ele destin theogenic, fie fatalitate telurică, ori numai conflict biologic între personaje... Intelctualitatea acestei epoci chiar de ar fi avut bunăvoință, nu mai putea să facă efortul să înțeleagă o cauzabilitate dramatică absolută, adică

immanentă conștiinței... în care acțiunea este condiționată exclusiv de acte de cunoaștere, iar evoluția dramatică este constituită prin revelații succesive, în care conflictul în esența lui, în loc să fie dirijat de un *Fatum* de dincolo de lume, sau prin determinismul biologic, ori ea de obicei să fie între personajele dramei, era în conștiința eroului, cu propriile lui reprezentări. Nevoia de absolut este aci întoarsă dela exteriorul theoretic, la conștiința în ea însăși, absolutul dorit cu necesitate fiind căutat în interior, și această necesitate interioară apărând ea însăși generatoare de conflicte. Numai în acest sens drama fiind autentică.

Fața de cea mai mare tensiune, eterna nevoie de absolut, în loc să fie deci orientată în afară, spre certitudini și explicații *theomorphe*, este întoarsă spre sferile cele mai adânci ale conștiinței pure însăși, sprijinul absolutului fiind solicitat în interior și imposibilitatea de a găsi certitudini *aci*, provoacă drama.

Sunt distincții greu de făcut, dificultăți sperite încă de faptul că nu e aci vorba doar de simple stări escoterice cu cheie, atât de iubite de amatorii de dificultăți aparente. Una dintre puținele drame absolute, anterioare, « Hamlet », și cea mai substanțială dintre toate, a fost atât de controversată în decurs de trei veacuri, tocmai fiindcă eroul dramei nu e în conflict nici cu fatalitatea cerească, nici cu determinismul biologic, și ceea ce e surprinzător nici cu celelalte personaje din aceeași piesă. E un fiu care nu concepe să nu pedepsească pe ucigașii tatălui său, dar în decurs de patru acte, nu se poate decide să execute această hotărâre, fiindcă voința lui nu se poate declanșa decât printr'un declic în conștiință... E într'o permanentă hulă interioară fiindcă în conștiința lui se luptă imagini și judecăți contradictorii despre cei vinovați, despre sensul vinovăției în lume, etc. Această incapacitate de a cunoaște, de a ști, de a desprinde din multiplicitatea concretă adevărul, atunci când omul ar avea nevoie mai mult ca oricând să cunoască, este drama lui Hamlet (confruntă aci « Electra » lui O'Neill atât de rigidă, deși cu aceeași problemă în față). În clipa în care prin revelații succesive ajunge la certitudinea vinovăției unchiului său, drama în conștiință

s'a încheiat și începe desnodământul, o hecatombă de morți, un final tragic, dar nu dramatic... Hamlet este drama lucidității. Este una dintre cele mai sguuitoare reprezentări ale lumii. În sensul văzut de noi nu e dramatică decât confruntarea între sferile conștiinței pure, iar intensitatea dramatică este în funcție de amploarea acestei sfere și de orizontul ei în cunoaștere. Iată de ce o dramă nu poate fi întemeiată pe indivizi de serie, ci axată pe personalități puternice, a căror vedere îmbrățișează zone pline de contradicții. Urmează de aci o consecință poate surprinzătoare. Tocmai din pricina acestei ample și deci dialectice reflecții a lumii în conștiință, personajele de dramă nu pot fi « caractere » în înțelesul normal al teatrului, și iată de ce Hamlet nu e un « caracter ». Un caracter nu e în funcție de jocul revelațiilor conștiinței sale, nu e deci în funcție de acte de cunoaștere, ci reprezintă o forță unitară neinfluențabilă. « Andrei Pietraru » nu este nici el un caracter, așa cum sunt de altfel cei din jurul lui, căci o dramă absolută trimite pe al doilea plan crearea de caractere, ceea ce nu înseamnă că el este lipsit de voință, dar capacitatea lui de acțiune este în funcție exclusiv de reprezentarea pe care și-o face despre Ioana Boiu. Când, după revelații succesive, în actul al doilea, a cunoscut-o, el e în așa măsură hotărât și capabil de acțiune încât hotărârea lui copleșitoare răstoarnă linia rigidă de « caracter », a eroinei și a celorlalte caractere (Matei Boiu) din jurul său. Câtă luciditate, atâta dramă. Condamnații la moarte, ca și operații fără anestezie, în trecut, au avut totdeauna dreptul să ceară înainte de execuție alcool, însă Danton refuză dârz să bea « ca să vadă totul până la capăt ».

Ca să se evite unele confuzii e necesar de asemeni de precizat că drama absolută depășește și conflictul de ordin etic din sfera conștiinței morale, desbatere clasică într-o anume tragedie, între datorie și sentiment, ca neesențial dramatic...

Ar mai fi de adăogat la explicațiile acestei adversități, de un sfert de secol, printre faptele care creeau premisele inaptitudinii de a înțelege, că în afară de « tragedia naturalistă », teatrul dintre cele două răz-

boaie a proclamat, cu emoție admirativă, sub obsesia nevoii de originalitate, un teatru de zonă pathologică (psihanalist, freudian, ori de forțe telurice și sexualitate fiziologică, alternat cu piese despre pierderea personalității, sau « dublă personalitate » și alte « cazuri rare », gratuite, etc.), adică un teatru opus plenitudinii personalității, antipodic tensiunii în conștiință, sollicitate de drama absolută, aceasta refuzând anume, liminar, cazurile aberate, ca motiv central, ele neputând prezenta interes dramatic. În asemenea condiții, tocmai menținerea unui teatru în zonele concrete și esențiale, și în deosebi lipsa de originalitate, în loc să fie recunoscute ca un merit al lucrărilor mele, au devenit motiv de refuz pentru o intelectualitate debilă, care-și alimenta interesul prin anomalii. Nu se poate lupta însă cu acele problematice din dramaturgia contemporană atât de atrăgătoare prin iluzia profunzimii și a singularizării, și în orice caz interesante prin experiențele de regie exterioară la care se prestează, ceea ce nu e de pildă cazul cu « Hamlet » despre care un regizor român scria că « e foarte supărat în vreme ce-l citește, pentru că își dă seama că nu va putea face nimic original din el ». Deci exponenții diverselor curente erau nespuse de mândri de recomandarea de oameni de gust pe care o indicau asemenea preocupări; sentimentul de a face parte dintr'o elită intelectuală se purta indicat cu ostentație pe frunte și pe cartea de vizită, împingând la paradă și intoleranță agresivă. Trecerea ar fi fost prea grea pentru acești oameni, (care făceau cu puțin capital o bună afacere estetică și profesională), către ascuțiturile aride ale unei mentalități ierarhic concrete, esențiale, structurale și substanțiale în același timp (dacă e vorba să spunem, până la urmă, lucrurilor pe nume) care constituie condiția teoretică a creației artistice. Dificultatea e aci împinsă până la stânjenitoare inaptitudine de a trece dincolo de fragmentar și de a întui substanța în autenticitatea ei. Și poate că punctul cel mai greu, pragul acestei modalități, era tocmai trecerea condiției liminare, a concretitudinii. Tradusă într'un cifru aproximativ, această condiție impune crearea unui cadru, concret, de infrastructură normală, analogă supor-

tului cranian față de gândire. Sunt acele pasaje « incolore », prost scrise care plictisesc în Shakespeare și Molière, interminabilele descripții din Balzac și Tolstoi (sărite la lectură) stilul de cod penal al lui Stendhal (ținut în anonimătate o jumătate de veac sub motivul platitudinii stilistice) frazele încălcite de câte două pagini din « Swann » (care au plictisit și pe Andre Gide făcându-l să recomande editurii N.R.F. să refuze să publice romanele lui Proust), etc., etc.

De fapt mai toți marii romancieri și dramaturgi au fost neînțeleși și nedreptățiți anume din cauza pretensei lor platitudini și a lipsei de originalitate, a insuficienței stilului. Afirmația asta poate să surprindă fiindcă toată lumea știe că geniile sunt de obicei neînțelese tocmai din pricina originalității lor, așa e, cel puțin tradiția transmisă de estetizanți... De fapt nu e decât o prejudecată paradoxală, justificată de lenca intelectuală a istoricilor literari, de incapacitatea lor de a întregi semnificații. Refuzați pentru ermetismul lor au fost numai poeții exclusiv lirici, cei ziși « puri » din ultima jumătate de veac. Cu titlu de curiozitate amintesc, că nici Baudelaire în Franța, nici de pildă Arghezi la noi, n'au întâmpinat rezistență pentru ermetismul lor, ci tocmai din pricina unui pretins « prozaism », (« mîzga », « rachiul » și « deștul » lui Arghezi, gramatica lui au fost prea « vulgare » pentru esteții timpului). Maimuța calofilă aruncă disprețuitoare nuca fiindcă i se pare coaja rebarbativă și nu va cunoaște miezul nebănuț, decât târziu, când se va găsi cineva ca să-i ofere o nucă spartă, analizată.

Această zonă aridă și ternă este însă tot atât de necesară operei de artă ca și rădăcina și scoarța, pentru copac, ca și coloana vertebrală pentru substanța medulară¹⁾. Este în genere și partea cea mai dificilă a

¹⁾ Explicând prin 1922 unui cunoscut critic de ce consider « poezia » ca un mod de « cunoaștere plastică » și arătându-i că în mod necesar « poeziile » cuprinseser în volumul « Versuri » încep întotdeauna cu o zonă ternă de notație, pentru că numai așa are valoarea elevația esențială din restul poeziei, nu am izbutit probabil să mă fac înțeles, căci spre stupefacția mea, m'am trezit catalogat, în opera sa, ca « poet de notație ».

creației artistice, dar a oferi o iluzie de esență fără suportul de structură concretă, este ca și când ai oferi copilul în soluție condensată, biftecul în buline și Hamlet în rezumat esențial. Prezența acelei infrastructuri concrete, conjugată cu esența, este semnul puterii creatoare, fiindcă esențele în libertate sunt de domeniul unei relative facultăți și se pot realiza industrial în cantități oricât de mari, de ateliercele mai de soi, însă copacul are legile lui de creștere. Ași vrea să spun aci un lucru pe care condeiul îl tot evită de un sfert de oră neîncredător că ar putea să-l exprime sumar, așa cum trebuie, și neîncredător că ar putea întâlni înțelegere. Iată despre ce e vorba. Condiția concretitudinii este semnul genialității creatoare nu prin ea însăși, ci fiindcă ea este dovada activității sub condiția individuației... E o realizare subordonată limitării prin determinare. Aci e libertatea de a arunca cu piatra, dincoace este pomul cu mere. Piatra poate fi aruncată oricum, după jocul întâmplării, căci în orice caz ea va lovi ceva, dar acest simplu fapt nu va fi un semn de iscusință. Dacă va lovi în pom chiar, și va doborî mere la întâmplare, va fi ceva mai mult decât nimic, dar dacă, dintr'o singură lovitură anunțată, va lovi unicul măr dintr'un pom, atunci se poate vorbi de o adevărată iscusință. Ceea ce trebuie reținut aci este că meritul vine din realizarea unui conjunct între două libertăți, a actului de a arunca și a unului de a fi el însuși... Cele două libertăți în modul în discuție al creației sunt concretitudinea și esența. Un cadru concret este dificil de realizat, dar nu excesiv meritos; pe de altă parte elaborarea de esențe în libertate este și ea dificilă, dar abia ceva mai mult decât cea dinainte, ca merit. Cadru fără esențe este ceea ce realizează literatura bună realistă, naturalistă; esența fără cadru este ceea ce a încercat, amestecată la rece de propria ei ispravă, și literatura expresionistă. Imi aduc aminte de mândria cu care un autor dramatic « revoluționar », proclama acum 20 de ani « nevoia » unui teatru « exclusiv de esențe »... Ambele aceste modalități, de merite relative, sunt infinit depășite, în parte și laolaltă, de conjunctul integrării esenței în concret. Tocmai

noțiunea de conjunct nu e teama că nu va fi înțeleasă pe liniile ei de semnificație potențializată. Ea nu este adunarea a două cifre, nici măcar simpla înmulțire a lor, ci este o operație de ordinul calculului probabilităților și dacă e vorba de găsit o comparație, ea ar putea fi familiară mai curând celor care joacă la cursele de cai și căroră li s'ar explica anume că un conjunct este echivalent cu a nimeri un « dublu-event » din două curse în care ar alerga, nu un număr limitat, ci un număr quasi infinit de cai— Și încă aci ar fi încă vorba de a nimeri, deci un simplu joc, dar în integrarea esenței este vorba de o certitudine, de certitudinea creației, și de aceea opera de geniu, integrarea unei esențe în concret este nesfârșit mai rară decât orice event la curse. Faptul că două date, oarecare în ele însele, dar indispensabile, dau ceva cu totul excepțional în conjunct, este cel mai greu de înțeles și de aci au ieșit toate rătăcirile în critica timpurilor.

Trebue precizat cu stăruință că, din condiția concretitudinii structurale, drama absolută implică un cadru al esenței conjugat, anume o infrastructură ontogenetică (sens modificat) cu prezențe din toate modalitățile depășite filogenetic (sens modificat) și aceasta o deosebește de celelalte modalități anterioare, care sunt simple aspecte, exclusive unele față de altele, ale substanței. Intr'o dramă absolută deci, nici motivele fatalității antice, nici cele ale fatalității biologice nu sunt excluse, cum nu sunt excluse nici personajele « tip », reprezentând « caractere », nici cazurile patologice, telurice ori chiar aberate, ci sunt numai subsumate esenței și în acest sens au un rol subsidiar, iar observația este valabilă și la roman. (Vezi în privința depășirii noțiunii de caracter « Noua structură și opera lui M. Proust » în « Teze și Antiteze »). Dificultatea pentru dramă este sporită sub acest aspect, din pricina spațiului structural limitat de care dispune o lucrare de teatru și care nu îngăduie desvoltări ce ar duce la copleșirea eroului prin personaje secundare mai solide ca aspect, mai conturate, necesare structurii unei drame în conștiință, așa cum schelul e necesar celulelor cerebrale ca suport. Iată de

ce însăși drama absolută, ca și romanul de nouă structură, abundă în « tipuri », « caractere », cazuri particulare, modalități theologice și tematice, dar asemenea opere nu se pot rezolva totuși, culminând, decât în imanența conștiinței, în personajul pisc care urmează fluctuațiile conștiinței, așa cum înălțimile alpine, implicând mai jos toate modurile topografice normale, nu se pot realiza ca esențe decât în convulsiuni ametiitoare de stânci, ghiață și zăpadă perenă.

Oferite numai ele însele, chiar în centrul operei, cu intenția de a le promova dela un rol subsidiar la unul esențial, aceste modalități exterioare conștiinței, aceste cazuri patologice ori aberate, aceste tipuri și caractere rămân tot personaje secundare, iar opera în care sunt înfățișate rămâne tot la periferia artei substanțiale. « Othelo » ca « tip » al gelosului este un personaj secundar, prin faptul însă că suflul shakespearian îl amplifică în imanența conștiinței, îl menține între marile creații. E ceca ce Molière izbutește în « Mizantropul » și nu izbutește în « Avarul », căci un personaj esențial dramatic nu poate fi, trebuie spus, decât un intelectual (dar nu un specios al intelectualului, căci sensul curent e lateral) fiindcă niciun mod al conștiinței nu este posibil în afară de intelectualitate. Știm că identificând personajul esențial dramatic cu intelectualul, fluctuant în conștiință, suntem în conflict cu tradiția seculară care opune intelectul și pasiunea, făcând din intelect o frână a pasiunii și chiar a capacității de acțiune sau văzând în pasiune o anihilare a intelectului. La nivelul degenerat, academic, al criticii, se opune cu ostentație în opera de artă tipul « viu » care e cel exclusiv pasional, instinctiv, voluntar, tipului cerebral, considerat ca artificial, neviabil, inconsistent. Nu e locul să discutăm aci în ce măsură Bergson însuși confundă esența instinctului cu intuiția, opunând-o intelectului. Evitând să legăm aci fire, pe care le dorim deocamdată încă deosebite, nu putem totuși întârzia să subliniem caracterul noocratic al dramei absolute și să declarăm că personajul ei autentic este un om de specie nouă, capabil de crize în conștiință, de ordin cognitiv, nu moral, în esență. Pentru un ase-

menca personaj, conștiința și intelectualitatea nu sunt epifenomene, ci motive generatoare ale întregii vicți sufletești, care nu e constituită din «elemente», ori «fundamente», intensitatea pasională fiind ea însăși în funcție de conștiință; într'un proces invers deci decât cel socotit normal. Câtă conștiință atâta pasiune, deci atâta dramă¹⁾.

N'are niciun sens să mai prelungim acest început de început de lămuritor. Problemele de acest soi sunt azi, cu mijloacele pe care le are știința timpului, insolubile, iar indicațiile date sunt numai primii pași din perspective imense. În lipsa luminii teoretice nu este eficientă aci decât intuiția substanțialității, însă aceasta e tot atât de rară ca și actul de creație, cu care e congenială.

«Mioara» în această a doua serie, s'a jucat până în mijlocul verii aproape, încheind stagiunea la 2 Iulie, după un număr de 25 de reprezentații, cu săli pline. Nu s'a mai reluat în toamnă ca să facă loc pe afiș, pieselor noi pregătite de direcție în timpul vacanței și unei noi lucrări cerute autorului.

«DANTON»

Începută în 1924 și continuată până în toamna lui 1925 «DANTON» înseamnă pentru mine revelația Marii Revoluții Franceze... Aproape zi și noapte, citind sau scriind, am lucrat într'un soi de uitare concentrată,

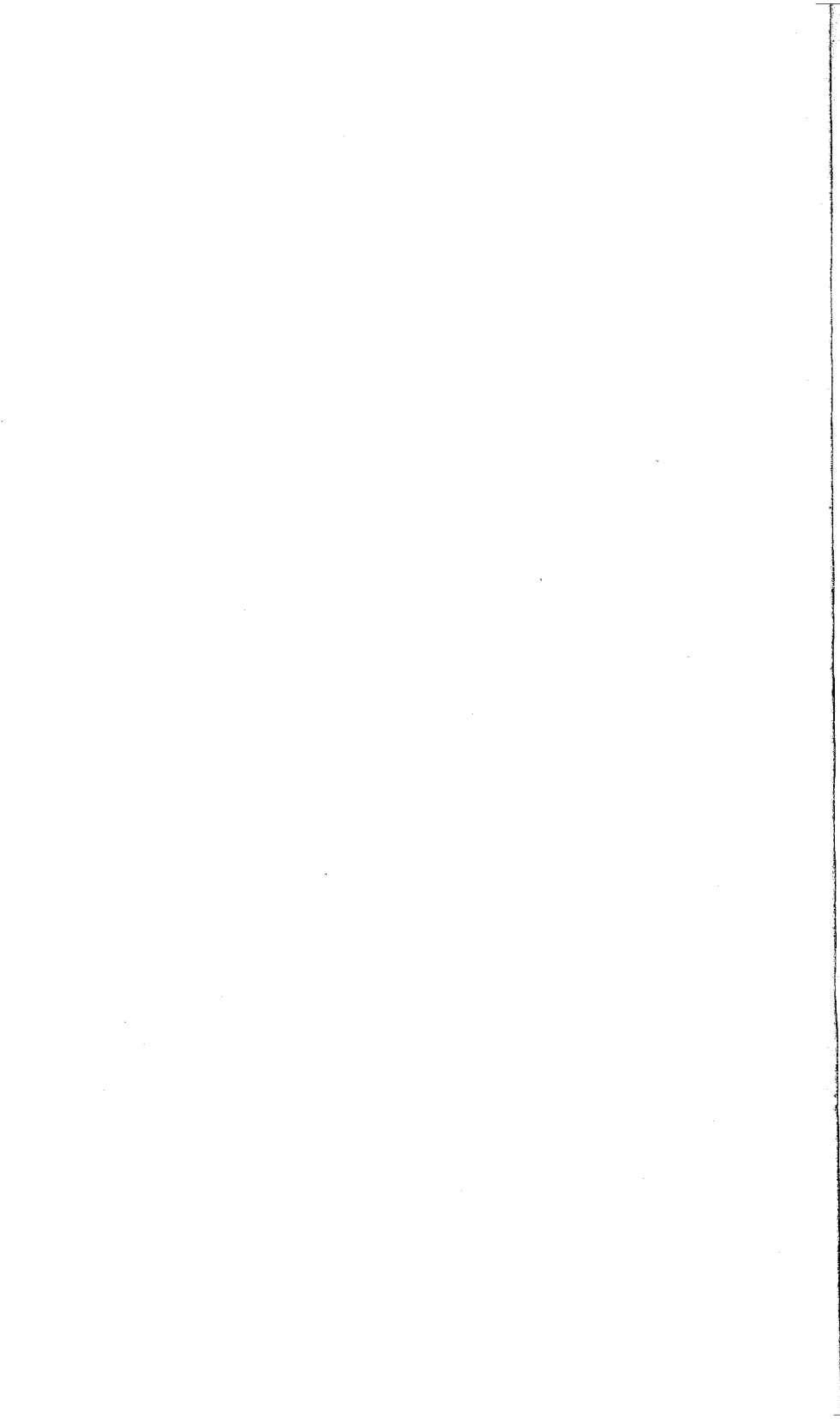
¹⁾ Referitor la acest mod al dramei, expunând, pentru programul teatrului, subiectul «Mioarei», scriam, într'o vreme când țineam și mai mult decât azi să ocolim o explicare, în termenii proprii vederii noastre teoretice:

«Intrăm și mai mult în spiritul piesei când, după ce am văzut faptele înseși, adică după ce am văzut ce se întâmplă cu jurămintele, trecem într'alt plan al conștiinței, care e tocmai cel care a interesat mai mult pe autor, și conține conflictele personajelor cu ele însele. În acest sens, piesa de față este drama iscată între ceea ce vedeau și știau despre lume înainte de faptul ireparabil și ceea ce descoperă după, confruntarea între aparență și realitate, între ceea ce e cu puțință și ceea ce este irealizabil. Jocul acesta de contraste este dublat de un anume soi de sentimente și acest soi de sentimente constituie «drama cunoașterii» care este substanța piesei de față» (Volumul «Distribuții», Stagiunea Teatrului Național 1942—1943).

DANTON

SCHIȚAT DE *DAVID*, PARE-SE ÎN TIMPUL PROCESULUI.

mai bine de un an. Reproduc și aci lămuririle date în prefața primei ediții, în 1931.

«Lucrarea de față nu este o dramă istorică, ci o reconstituire dramatică.

Drama istorică ia numai ca pretext faptul istoric, pentruca pe temeiul lui să se clădească o întâmplare fictivă, care-și invoacă prețuirea, din nelimitarea funcției artistice. Pretențiile noastre sunt nesfârșite mai modeste și ele nu ajung decât la folosirea maximă a unui material istoric și la o minimă adaptare scenică. E adevărat că subiectul însuși a fost ales pentru caracterul lui neasemănat dramatic, că episoadele cele mai multe sunt copleșitoare doar prin datele lor, și deci nu a fost simplă întâmplare ci preferință. Tocmai din această cauză intervenția personală a autorului s'a căutat a fi cât mai mărginită. Ba încă grija respectului adevărului a fost împinsă poate la exagerare. Limita a fost numai ideea că totuși «Danton» e o piesă de teatru. În așa mod că din douăzeci de tablouri abia câteva sunt neindicate de nicio sursă și introduse ca verosimile. Unele sunt întregite de autor, cele mai multe sunt transcrise după izvoare aproape cu fidelitate, pe mari întinderi (de pildă ziua atât de dramatică dela 30 Martie 1792, transpusă după notele «Monitorului»). Foarte numeroase replici sunt de asemeni împrumutate narațiunii istorice. Licența pe care ne-am permis-o a fost o deplasare a momentelor și o reconstituire, alta decât cea convenită în izvoare, a faptelor. Este această deplasare a momentelor o absolut necesară, concesie faptului că totuși Danton e o lucrare de teatru.

Găsim însă că pentru adevărul sufletesc n'are o importanță prea mare dacă el a ținut discursul: «Îndrăsneală... numai îndrăsneală... neconținut îndrăsneală» la ministrul de Justiție, în fața deputaților, miniștrilor, poporului sau la Adunarea legislativă (cum a fost în realitate), sau de pildă că întâlnirea cu Lameth e anticipată cu trei luni, că ședința faimoasă a Comitetelor reunite a avut loc în biroul lui Robespierre sau aiurea.

Sau dacă fraza adresată călăului Sanson: «Să ridici capul meu în mâini și să-l arăți poporului... Merită!»

a fost spusă în ciipa când i se lega mâinile, ori când se urca pe basculă.

Se va zice că dacă invenția dramatică este aproape nulă în tot cursul acestor 20 de tablouri, meritul autorului dramatic e și el îndestul de redus. Negreșit că da, însă lectura cu blocul de fișe alături, a foarte multe mii de pagini de istorie a Revoluției Franceze, ni se pare că, totuși, constituie un merit peste care nu se poate trece atât de ușor.

Mai revindicăm deasemeni și reorganizarea interioară a întregului material. Noi credem într'un principiu de penetrabilitate și de coordonare în structura psihologică aproape tot atât de strict ca o determinare morfologică. Este ceea ce noua filosofie și psihologie germană numește « Die Gestalttheorie », adesea « Gestaltpsychologie » și care singură poate permite reconstituirea unei personalități din elementele dispartate și ades contrazicătoare furnizate de istorie. Numai printr'o intuiție esențială a întregului, nesfârșit mai prețioasă de cât atâtea date, care pot fi simple înregistrări eronate a unor martori care chiar când sunt de bună credință, se dovedesc adesea sau prea pasionați sau chiar destul de mărginiți, o figură istorică poate fi pe deplin lămurită. O condiție premergătoare, de nelipsit, pentru posibilitatea unei intuiții esențiale ni se pare însă așezarea personagiului în cadrul lui adevărat și nevoia de a-i cuprinde totalitatea momentelor de seamă.

Este o condiție care foarte rare ori se îndeplinește atunci când e vorba despre eroii Revoluției Franceze. Intotdeauna ei suferă o inacceptabilă micșorare, fiind reduși când la gabaritul intelectual al autorului, când la cel presupus al mulțimii.

În privința cadrului ce să mai spunem decât să relevăm cât de trivial, cu ce concesii de pitoresc dubios și cu ce totală neînțelegere e reprezentată Convenția, care a fost una dintre cele mai capabile, mai savante adunări legiuitoare ale tuturor timpurilor? Ea a realizat numai în doi ani, în ordinea exterioară, biruința complectă asupra armatelor engleze, olandeze, prusace, austriace, piemonteze și spaniole — iar în ordinea in-

REQUISITION
au Commandant - gé-
néral de la force armée
parisienne.

AU NOM DE LA RÉPUBLIQUE.

L'ACCUSATEUR PUBLIC, près le Tribunal criminel-
révolutionnaire, établi à Paris par la loi du 10 mars 1793,

REÇUS
SECT. 118.
N. 2170/118

en exécution du jugement du Tribunal *accusant*
requiert le citoyen commandant-

général de la force armée parisienne, de prêter main-
forte et mettre sur pied la force publique, nécessaire à

l'exécution dudit jugement rendu contre *Sabre de Fontaine*
Danton et ses collègues et qui le

condamne à la peine de *Mort* laquelle

exécution aura lieu *ajouré hier seize Germinal*

sur la place publique de *La révolution*
quatre heure, de *deux*

de cette ville. Le citoyen

commandant-général est requis d'envoyer ladite force

publique, cour du Palais, ledit jour, à *quatre* heures

précises de *deux*

FAIT à Paris, le *seize Germinal*
l'an *2* de la République française, une et indi-
visibile.

ACCUSATEUR PUBLIC.

H. Goussier

ORDINUL ACUZATORULUI PUBLIC CĂTRE FORȚA ARMATĂ PENTRU
EXECUTAREA SENTINȚEI TRIBUNALULUI REVOLUȚIONAR.

terioară, a creat, fără model, un stat din nou. Ei i se datoresc: Marea Carte a datoriei publice, redactarea unui Cod unic. Introducerea sistemului metric, obligativitatea și gratuitatea învățământului. A creat, «școlile centrale» din care au ieșit liceele. A creat, conservat și reorganizat instituțiile superioare: Museul Luvru, Colège de France, Ecoles des langues orientales, Bureau des Longitudes, Museum, Conservatoire des arts et Métiers, Bibliothèque et Archives Nationales, Ecole de droit et de médecine, Ecole des mines, Ecole des Travaux publics (devenită Școala Politehnică), Ecole Normale, Ecole du Génie, de la Metz (astăzi la Fontainebleau), etc. De asemeni a reorganizat academiile existente într'un Institut de France. Lucruri consemnate de altfel chiar de tratatele de istorie. Instituțiuni care ulterior au fost adoptate de cele mai multe state de astăzi, state în care se reprezintă totuși filme înfățișând această Convenție ca o adunătură de derbedei cretini și însetați de sânge, care într'o desordine de neînchipuit iau măsuri nesăbuite și bestiale după simple aiureli. În asemenea ambianță un erou adevărat al timpului apare firește de neînțeles.

De altfel ceea ce ne-a îndemnat să facem această istorie dramatică este și faptul că, în întregime, concepția care a dominat celelalte lucrări dramatice ni s'a părut greșită. Aproape în toate Danton apare numai în ipostaza de învins, în preajma judecății la Tribunal. Dar momentele sufletești se valorifică prin antecedentele lor. Și în orice caz adevăratul Danton nu poate fi închipuit și înțeles fără 10 August, fără respingerea întâiei invazii prusace, fără duelul lui cu Girondinii. Cum Napoleon nu poate fi adevărat luat numai în preajma bătăliei dela Waterloo și la Sf. Elena. În realitate, tot geniul, Danton și l-a arătat în momentul culminant al revoluției, nu în anul Thermidorului. El e o sinteză întreagă, complexă, formată din fire împletite contradictorii, nici unul dintre ele în parte nu-l caracterizează. Astfel dacă e luat ca un simplu «megafon» al revoluției și un chefliu diform (așa cum ni-l înfățișează nu numai autorii de piese și vicți romanțate de până acum; dar chiar

majoritatea istoricilor) nimeni nu va ști că Danton a fost în realitate unul dintre cei mai mari oameni de stat pe care i-a avut Franța, un diplomat de mare finețe. Unul din adevărurile temeinice impuse de acea Gestalttheorie este că nici una dintre părți nu se poate explica decât prin întreg. Dar cu atât mai adânc și mai bogat e întregul, cu cât diversitatea elementelor e mai mare și acest lucru este mai adevărat în figura cu totul excepțională a lui Danton. Este fără îndoială una dintre cele mai complexe personalități pe care le-a înregistrat istoria.

Astfel sperăm că va apare, reîncadrată în atmosfera și întâmplările vremii ei, această figură, și din lucrarea din față.

P. S. — Rămâne să fie puse la punct câteva amănunte, dacă, eventual, autorul va avea posibilitatea să cerceteze deadreptul colecția de manuscrise și documente a Bibliotecii Naționale și arhivelor franceze ».

Scris la îndemnul lui G. Storin, în 1924—25 « Danton » a fost pus în studiu de compania Bulandra la cererea acestuia, dar, după ce rolurile au fost scoase, piesa a fost înlăturată în ziua primei repetiții de d-na Lucia Sturdza Bulandra intimidată de eventualitatea unui « scandal » pe care îl bănuia iminent.

Primită în anul următor « cu elogii și în unanimitate » de comitetul de lectură al Tratrului Național, n'a fost înscenată în decursul celor douăzeci de ani trecuți, și fiindcă autorul este convins că nu se poate realiza în teatrul românesc climatul unui asemenea spectacol. Desgustat de « vieța teatrală », anunțam în cursul unui interview anul trecut, că în nici un caz nu voi accepta să mi se joace « Danton » până ce nu vor dispăre foile de teatru « Bis », « Scena » și « Cortina ».

« MITICĂ POPESCU »

Descurajat de nereușita tuturor încercărilor de a găsi interpreți potriviți pentru lucrările mele anterioare (și mai ales actorul care să poată realiza dramele efective de luciditate în pasiune, și de patetic în plenitudinea

conștiinței, și care ar fi putut interpreta deopotrivă, pe Andrei Pietraru, pe Gelu Ruscanu, pe Pietro Gralla, prof. dr. Omu, într'un anume înțeles, mai târziu, pe Mihai Stănculescu și Radu Vălimărescu, condiția fizicului cerând pentru Danton un tip de actor anume) și prevăzând că multă vreme, poate timp de decenii, nu se vor ivi asemenea interpreți, am scris prin 1925—1926, o comedie ai cărei interpreți mi se părea că vor fi găsiți cu ușurință oricând în teatrul românesc.

Socot de oarecare interes pentru arătarea motivelor care m'au dus spre Mitică Popescu să reproduc în notă ¹⁾ lămuririle ocazionale, date în programul teatrului.

¹⁾ « Mitică este bucureșteanul *par excellence* afirmă undeva Caragiale, care este de altfel și nașul acestui « tip » a cărui caracteristică este « că face spirite nesărate ». Dacă mai adăogăm și restul familiei, pe faimoșii « Lache, Mache, Sache, Tache » atunci după Caragiale, fizionomia morală a bucureșteanului apare ca aceea a unui personaj cu totul neserios: mucalit dar fără sare, lăudăros fără pereche, chiulangiul incorigibil, craiu de mahala, farseur de prost gust, etc.

Să fie oare acesta « bucureșteanul *par excellence*? ».

Dar « Mitică Popescu? ».

Mitică Popescu este pentru străini, în genere, tipul însuși al românului, nu numai al bucureșteanului, așa cum Dupont este tipul franțuzului, Smith al americanului, Meyer al germanului. Numai că acest « Mitică Popescu » se bucură de o reputație foarte proastă, spre marele nostru regret « Baron Popesco » este un student întârziat, care trăiește din expediente, care fuge fără să plătească hotelul, care trage chiulul croitorului, păcălește femeile pe care le seduce cu farmecul lui semi-oriental și câteodată și mai rău.

Chiar fără să trecem frontiera, în cuprinsul ținuturilor românești, « Mitică Popescu » este cu dispreț ironizat de către ieșenii aristocrați și culturali, care îl găsesc mahalagiu și lipsit de sensul poeziei, dar mai ales sever judecat de către ardeleni și bănățeni, care văd în acest personaj tipul « regășteanului », « șmecher », afacerist, destul de corupt de « fanarotismul » ultimelor două veacuri.

Autorul acestei comedii este și bucureștean și « regășean » și român.

El nu s'a putut împăca în niciun mod, deci cu această lamentabilă reputație a lui Mitică Popescu, cu care se simte frate bun. El crede că dacă nu e la mijloc o calomnie a aceluia perfid și incomparabil Caragiale, e în tot cazul o gravă neînțelegere. Firește, el nu poate tăgădui, ci recunoaște că toate trăsăturile compromițătoare enumerate mai sus se găsesc cu adevărat în caracterul lui Mitică Popescu.

Prudent, ca tehnică teatrală, am încercat metoda reluării pe planuri succesive în ascendență, a unor idei care se puteau întrupa dela comicul cel mai accesibil, până la subtilitățile de intuire, pe care le adresam unui număr cu totul restrâns de spectatori. Prudența mea s'a dovedit îndreptățită: jucată prin 1938 în condiții lamentabile, cu excepția actului I, piesa a întrunit

Sustin însă că ele nu sunt esențiale, că apar numai la un examen superficial. Tipul românesc reprezentat prin Mitică Popescu este cu alte cuvinte altul, care trebuie căutat în profunzime, cu mai multă putere de pătrundere. Teza acestui autor este că un om trebuie judecat nu după ceea ce spune, ci după actele lui. Judecat după flecăreala lui și după spiritul lui de autocalomnie, românul luat reprezentativ este într'adevăr nescios, fanfaron, etc. Dar judecat după faptele esențiale ale vieții lui, este un adevărat lord al loialității, un prinț al bravurei, un cavaler fără prihană. Mai mult chiar, forma voit vulgară pe care o adoptă cotidian acest Mitică Popescu este un simplu mod de apărare a vieții lui adevărate și intime, așa cum unii timizi sunt obraznici, iar unii bătrâni cumsecade, morăcănosi. El are pudoarea marilor lui sentimente și de aceea se autocalomniază. Legând aci de definiția pe care autorul, în lucrările sale de specialitate, o dă stării poetice și anume că « Poezia este pudoarea în expresia marilor sentimente », rezultă limpede că Mitică Popescu este prin candoarea și sensibilitatea lui ascunsă, poezia însăși.

Să dăm câteva exemple:

Mitică Popescu se laudă că e bătăuș teribil, dar nu pomenește niciodată că este erou din războaiele naționale; sâcăie toată ziua pe ardeleni (și mai ales pe admirabilul lui subdirector), dar nu spune că a fost rănit în luptele din Ardeal, unde mersese voluntar. Cu prietenul lui Jean, se ceartă toată ziua, dar sunt nedespărțiți. Se laudă cu succesele lui la femei ireale, dar nu spune o vorbă despre cele reale. Trage chiulul la slujbă dar lucrează nopți întregi când i se arată că e un moment greu. Se laudă toată ziua că face afaceri «că dă lovituri», dar când îi cade în mâini o adevărată avere, o dăruiește băncii lui. E necuviincios cu patroana lui, îi zugrăvește mustași pe portret, dar este îndrăgostit de ea nebuște, fără nicio speranță, etc.

Rezultă după această concepție de extrem optimism național, că Mitică Popescu, ale cărui trăsături tradiționale au fost și ele păstrate (ca forma obligatorie a sunctului), este un fel de erou necunoscut, un adevărat inger contabil, care-și petrece tot timpul liber în fața cafenelei Capșa, urmărind cu privirea toate trecătoarele frumoase.

Are autorul dreptate? Iată ceea ce trebuie să decidă, ascultând această comedie, publicul... bucureștean și poate celălalt ».

un număr suficient de reprezentății, lipsite însă de orice semnificație.

Reluată în anul 1945 pe scena Teatrului Național Studio, a cunoscut unul dintre cele mai mari succese, pe care le-a înregistrat până azi teatrul românesc, fiind încă pe afiș, în continuare, în Ianuarie 1947, când scriem aceste rânduri.

« IATĂ FEMEIA PE CARE O IUBESC »

Piesele despre care ne-am ocupat în notele de până aci, respectând nu gruparea în volume, care a fost călăuzită de alte criterii, ci cronologia redactării lor, sunt toate scrise între anii 1916—1926. În timp ce « Mioara » era încă pe afiș, prin Mai 1943, încurajat de succesul reluării, Liviu Rebreanu, aflând că am un bogat material, încă din anii mei de activitate literară dramatică, m'a îndemnat cu stăruință, să-i scot din el o piesă de teatru, pentru toamna anului acela. Intrat de acum în volbura teatrului și hotărît să dau o formă definitivă, gândită mai ales sub forma tiparului, întregii mele producții dramatice, am redactat până prin Octombrie « Iată femeia pe care o iubesc », stăpânit de ideea de a respecta neapărat tehnica orhestrării dificultăților cu reluări în planuri succesive și cu hotărîrea de a renunța să mai sprijin întreaga piesă pe un rol-axă, al cărui interpret, prin carența lui, putea să-mi provoace dificultăți. Imi propusesem de asemeni să implic în infrastructura piesei și modurile despre « pierderea personalității » curente în teatrul dintre cele două războaie, cu intenția depășirii demonstrative a tematicii acestor moduri, devenite deci subsidiare esenței acestei drame.

Premiera — pregătită sub direcția de scenă proprie — a avut loc la 28 Februarie 1944 și mi-a adus pentru întâia dată în carieră, înainte de « Mitică Popescu », ceea ce se numește un triumf în teatru. Firește că rezistența « intelectualității » care se declara responsabilă de soarta culturii românești a fost aceeași (sala de premieră a fost continuu agitată de hulă, apostrofe au pornit din loji, așa încât un cronicar, de altfel cu totul

ostil, își putea începe articolul, amintind de seara premierii « Hernani »), dar de data asta prin însuși eșecul vastei campanii împotriva « Mioarei » publicul spectator era prevenit... Biletele erau vândute mereu cu câteva zile înainte și piesa părea pornită pe o serie menită să treacă de sfârșitul stagiunii. După 16 reprezentații, spectacolul dela 5 Aprilie n'a mai avut loc, căci din seara de 4 Aprilie activitatea Teatrului Național a fost întreruptă până la o dată nedecisă. La 24 August, bombardamentul în picaj german a năruit și incendiat clădirea întregă. Decorurile piesei au fost arse și, date fiind și schimbările la conducere, am preferat să nu mai continui în niciun mod seria reprezentațiilor întrerupte, preferând o înscenare nouă, altădată.

« PROF. Dr. OMU »

Imbelșugatul material adunat cu douăzeci de ani înainte în jurul « Casei Snagov » mi-a îngăduit să redactez, în 1946, o nouă piesă cu aceleași personaje.

Dificultatea pe care mi-am propus s'o înving era ca ambele comedii să fie cu totul independente una de alta, și ca acțiune și ca expunere a modului eroilor lor, una neimplicând neapărat reprezentarea anterioară a celeilalte, deși, în timp, « Iată femeia »... este totuși, anterioară.

« DONA DIANA »

Prin 1938, Ion Marin Sadoveanu, întors dela Viena, mi-a cerut să traduc pentru Teatrul Național o comedie spaniolă în versuri libere și proză, pe care o văzuse reprezentată la unul dintre Teatrele lui Reinhardt, punându-mi la dispoziție versiunea germană. Era « El desden con el desden » a lui Moreto, în traducerea lui Carl August West (publicată încă din 1816 și pe care eu o aveam în ediția « Reclams Universal Bibliothek » cu No. 29). Niciodată nu mi-am putut explica încântarea cu care am citit și am tradus această grațioasă comedie. Nu cunosc spaniola și nu am putut merge la original, decât aproximativ cu concursul binevoitor al unor prieteni competenți. Versiunea lui Mo-

lière cu titlul « La princesse d'Elide », e mult prea slabă, și probabil că îi era superioară versiunea încercată de Gozzi: « Principessa Filosofa », pe care cu toată truda pe care mi-am dat-o nu mi-am putut-o procura. Dar să lăsăm pe West însuși să lămurească raporturile dintre cele patru versiuni.

Molière a imitat această comedie în « Princesse d'Elide » dar nu cu geniul său știut, și în genere atât de superficial, că de abia se mai poate recunoaște aci originalul. Mult mai meritorie este prelucrarea lui Gozzi, care în a sa « Principessa Filosofa » a urmărit magistralele date ale poetului spaniol pas cu pas, ba chiar ici colo îmbunătățindu-le, mai ales în scenele de expoziție.

« Eu, continuă West, am folosit în prelucrarea actuală, schimbările lui Gozzi, dar în ansamblu m'am ținut aproape de originalul spaniol, atât cât îmi îngăduia diversitatea gustului național. În deosebi am ținut să redau caracterului prințesei noblețea sa originală, sacrificată în parte de înclinarea spre burlesc a lui Gozzi. Dimpotrivă, am păstrat în Perin (Polila în original, Giannetto la Gozzi, Martin în versiunea românească) numeroase trăsături de caracter ferice ale autorului italian. De asemeni și în ceea ce privește pe Cezar ».

După ce am terminat traducerea, mi-am dat însă seama că intriga piesei rămânea puerilă, că acțiunea lăncezea lipsită de gradație, că unele date ale conflictului erau prea cursiv trecute.

Căutând să păstrez farmecul livresc al personajelor poezia plină de grație a convenționalului academic al Renașterii, am remaniat, amplificând-o, acțiunea întregii piese, am căutat să adâncesc trăsăturile de caracter ale eroilor și mai ales ale lui Martin, am introdus astfel unele scene și tablouri noi, și am intensificat, pe cât mi-a fost cu putință, datele conflictului. Nu pot să fiu judecător în această situație, sunt prea robii farmecului acestei comedii, pe care o recitesc cu o încântare totdeauna proaspătă și care, la urma urmelor, s'ar putea să fie un joc cu totul subiectiv, dar după atâta trudă de a serie pentru alții, mi-am spus că îmi poate fi îngăduit să mă joc, pentru mine însumi, de unul singur, așa cum îmi place mie. Nici nu mai știu în ce măsură mai poate fi cineva autorul acestei comedii și indicația de pe frontispiciu e oarecum la întâmplare, supusă unei eventuale modificări.

AUTORUL

NOTĂ REGISORALĂ

Felul în care o parte din critica literară a comentat parantezele atât de numeroase ale textelor dramatice anterioare, publicate, ale unora dintre lucrările de față, impune oarecare precizări.

Se atrage astfel luarea aminte că textul dat în paranteză reprezintă concretitudinea însăși a personajelor și a piesei întregi.

Se va ține seamă totuși că sunt două soiuri de indicații în paranteză, unele exprimând, evident, simple deziderate (cum ar fi de pildă colorarea ochilor eroului sau ai eroinei) altele constituind însă necesități structurale.

Cele dintâi vor fi respectate deci numai în măsura posibilităților și ne gândim aci și la anume deplasări în scenă, chiar și la anume forme ale decorațiunii, ca intrări, grupări de personaje care rămân la felul de a vedea al regisorului.

Indicațiile necesare, și care constituie materialul unor adevărate caiete de regie, sunt cele care privesc mișcarea interioară a interpreților, ritmul debitului, tonalitatea și intensitatea vocii, intenționalitatea gesturilor. Ele sunt mai importante chiar decât textul vorbit, fiindcă numai ele dau semnificație reală acestui text vorbit.

Cetitorii obișnuiți le pot sări, așa cum sar probabil paginile de roman cu descrieri pe care le găsesc plictisitoare... Interpreții sunt însă neapărat obligați să fie socoteală de ele și dacă declară că asemenea paranteze «îi încurcă» atunci dovedesc că nu au înțelegerea necesară rolului și mai ales nu au intuiția trăirii necesare, care fiind un concret e deci unică. E preferabil ca asemenea interpreți să renunțe la rolurile lor.

Dacă e de înlocuit actorul care nu are posibilitatea de a intui real trăirea personajului său, se mai poate ivi cazul interpretului care are intuiția justă, dar nu are mijloacele de realizare permanentă, sau nu poate cuprinde totalitatea rolului... În cazul acesta, și când nu e altul mai potrivit, interpretul va fi păstrat, dar dacă regizorul nu poate obține ca să se treacă repede peste ele, se vor tăia din text toate pasagiile care nu au fost asimilate, adică acelea care par lungi ori dau

impresia că se repetă (fiindcă nu au fost suficient nuanțate). Altfel, pentru un bun interpret nu există text ne-realizabil scenic, fie el, acest text, înșiruire de considerații filosofice sau științifice. Acest lucru explică faptul că o seamă de auctori au fost declarați multă vreme ca ne-realizabili pe scenă, ca de pildă, în comediile și proverbele lui, A. de Musset în veacul trecut, pentru ca mai târziu când el și-a găsit interpreții cu înțelegere și mijloace potrivite, să devie autor de mari succese.

Vrem să spunem încheind, că preferăm ca un eventual regisor să realizeze textul care urmează intențiile și vizașă indicate în paranteză, și nu textul vorbit, fiindcă socotim că arta teatrului este mai curând arta actului, decât arta cuvântului, deci nu cum ni se pare că se crede în deobște, cuvântul nefiind cu alte cuvinte decât completarea actului și întru cât este el însuși act. Sperăm că prin « acte » nu se înțeleg, firește, acte elementare, « acie naturale », ci actele vieții substanțiale.

Nu se va pune în joc nicio intenție ostentativă de comedie sau de dramă patetică. Aceste piese sunt doar întâmplări cu oameni conduși de revelații în conștiința lor. Această interdicție este valabilă pentru toate lucrările, chiar pentru « Mitică Popescu » unde orice ostentație de comedie e dăunătoare, și care deci trebuie jucată cu seriozitatea cuvenită unei drame.

În ceea ce privește textele îngăduite pentru reprezentării, țin să atrag atenția că orice alt text în afară de acela al ediției de față trebuie considerat ca anulat. Înștiințarea aceasta mi s'a părut necesară de când am constatat, că dintr'un soi de inerție condamnabilă, unele teatre din provincie preferă să împrumute, vechi caiete de regie mutilate, perimate. Neapărat deci, orice text anterior aflat în biblioteca oricărui teatru, va trebui să fie înlocuit cu textul ediției definitive.

C. P.

P. S.

Compunerea tipografică a unui text manuscris este, din pricina vremilor excepționale, neînchipuit de grea. Și ne gândim spunând asta nu numai la clipa de față, ci la întreaga perioadă dela sfârșitul celuiilalt răz-

boiu până azi. Știind ce știu, îmi dau seama că niciodată nu se va putea bănuî care a fost fața adevărată a scrisului, înfățișat după redactare, cu literă tipărit. Nu mă gândesc la greșelile de tipar evidente, ci la sensurile întoarse pe dos din lipsa unei negații, sau a vreunui prefix alterat sau la acele desarmante metamorfoze (scară în loc de seară, național în loc de rațional) care înșeală ochiul oricărui corector, atât de abundente în edițiile anterioare ale acestor piese. Pe acestea am căutat să le evităm în această ediție care s'ar vrea definitivă. Știm însă că în toate trei volumele abundă greșeli de tipar curente. Autorul roagă pe cititorii binevoitori să le adune pe un petec de hârtie și să le comunice cum vor găsi cu cale. Autorul va primi însemnările cu recunoștință și le va colecta pentru ameliorarea exemplarului său propriu.

TABLA DE MATERII

VOL. I

	<u>Pag.</u>
SUFLETE TARI	5
JOCUL IELELOR	177
MITICĂ POPESCU	378

VOL. II

MIOARA	5
ACT VENEȚIAN	170
DANTON	339

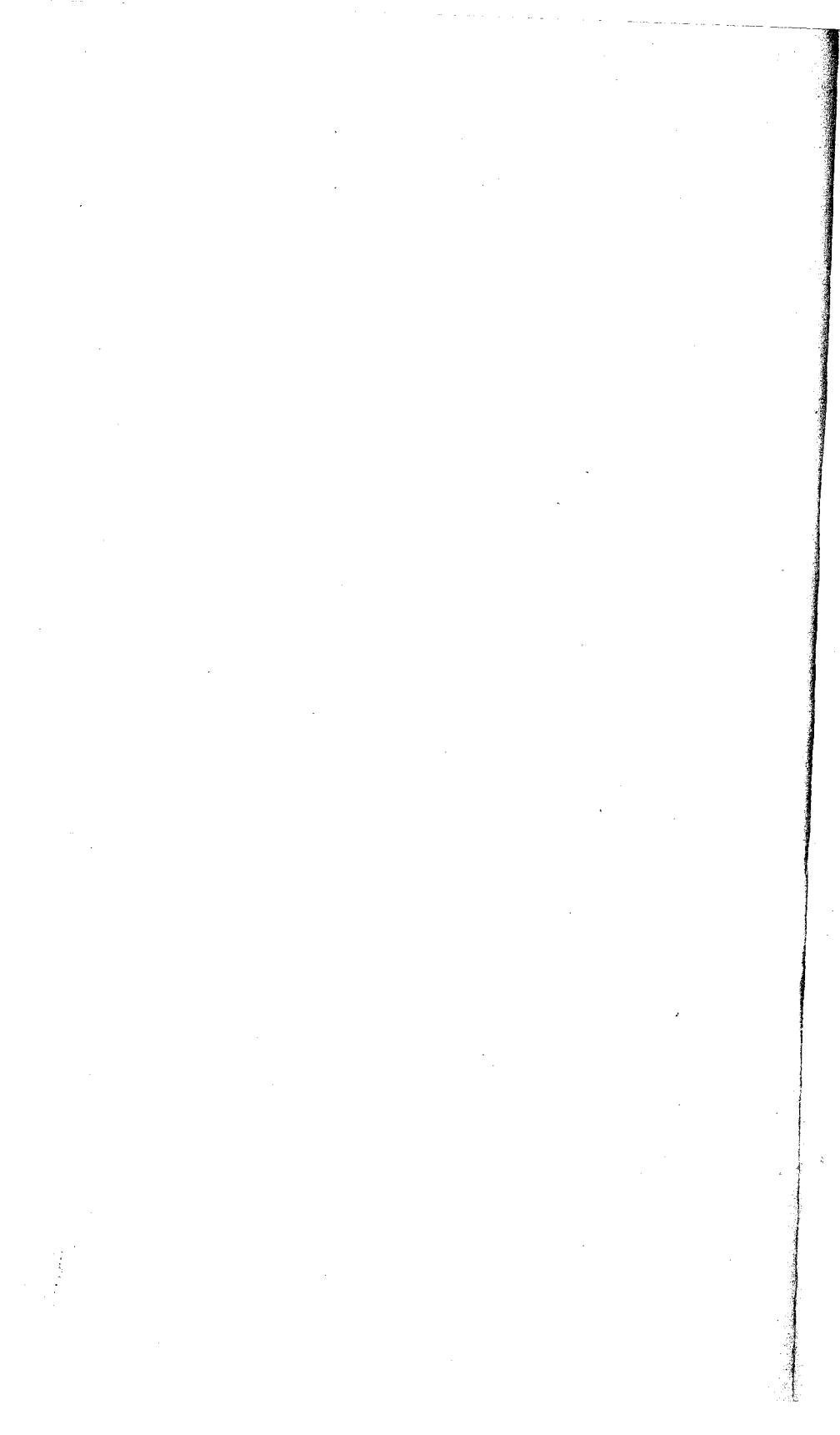
VOL. III

IATĂ FEMEIA PE CARE O IUBESC	5
PROF. dr. OMU VINDECĂ DE DRAGOSTE	151
DONA DIANA	329
ADDENDA LA FALSUL TRATAT.....	487

AFARĂ DIN TEXT

DANTON SCHIȚAT DE DAVID.
ORDINUL ACUZATORULUI PUBLIC CĂTRE FORȚA
ARMATĂ.

DE ACELAȘI AUTOR

V E R S U R I

- VERSURI (Ciclul morții), Ed. «Cultura Națională», 1922.
TRANSCEDENTIALIA, Ed. «Cultura Națională», 1932.

R O M A N E

- ULTIMA NOAPTE DE DRAGOSTE, INTĂIA NOAPTE DE RĂZBOIU. «Cultura Națională», 1930 și 1931; Editura «Contemporană», 1942; Ed. «Fundatia Regală pentru Literatură și Artă», 1946.
PATUL LUI PROCUST, Ed. «Naționala Ciornei», 1932 și 1933; Ed. «Fundatia Regală pentru Literatură și Artă», 1946.

P R O Z A L I T E R A R Ă

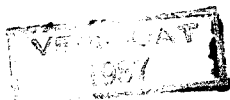
- RAPID-CONSTANTINOPOL—BIORAM (Taina Cipreșilor), Ed. «Cartea Românească», 1932.
EUGEN LOVINESCU, Ed. «Cetatea Literară», 1932.
TEZE ȘI ANTITEZE, Ed. «Cultura Națională», 1933.

L U C R Ă R I F I L O S O F I C E

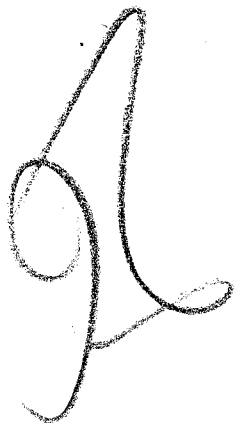
- MODALITATEA ESTETICĂ A TEATRULUI, Ed. «Fundatia Regală pentru Literatură și Artă», 1937.
HUSSERL, O INTRODUCERE IN FENOMENOLOGIE, (Extras din Istoria Filosofiei Moderne), Ed. «Societății Române de Filosofie», 1938.

T E A T R U (ediții anterioare)

- SUFLETE TARI, Ed. «Casa Școalelor», 1925; ed. «Vremea», 1937.
MITICĂ POPESCU, Ed. «Cetatea Literară», 1929.
MIOARA, ACT VENETIAN, Ed. «Cetatea Literară», 1929.
DANTON, Ed. «Vremea», 1931.

MONITORUL OFICIAL ȘI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI 1947

A large, stylized handwritten mark or signature, possibly a cursive letter 'L' or a similar symbol, located in the lower-left quadrant of the page.

CAMIL PETRESCU T. III 328

BIBLIOTECA FACULTĂȚII
de
Limba și literatura română

Cota 11 4523

Inventar Acad.

